

AZ EURÓPAI FIATALOK VILÁGA A 21. SZÁZAD ELEJÉN

BELVEDERE
MERIDIONALE

AZ EURÓPAI FIATALOK VILÁGA
A 21. SZÁZAD ELEJÉN

X 195.609

AZ EURÓPAI FIATALOK VILÁGA A 21. SZÁZAD ELEJÉN

BELVEDERE
MERIDIONALE

Szeged, 2011

A kötet megjelenését támogatták:

Európai Ifjúsági Kutató, Szervezetfejlesztő és Kommunikációs Központ

SZTE Klebelsberg Könyvtár

J001072545

Fordította
DOMOKOS TAMÁS

Szerkesztette
JANCSÁK CSABA

Borítóterv
MAJZIK ANDREA

ISBN 978-963-9573-73-4

A szövegek eredeti megjelenési helye:

Youth – Investing and Empowering. EU YOUTH REPORT
http://ec.europa.eu/youth/news/doc/new_strategy/youth_report_final.pdf
© European Commission, 2009

European Research on Youth. Supporting young people to participate fully in society
http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy-review-youth_en.pdf
© European Commission Directorate-General for Research, 2009

© Domokos Tamás, hungarian translation, 2011
© Belvedere Meridionale, 2011

X 195609

Tartalom

ELŐSZÓ A MAGYAR KIADÁSHOZ	9
---------------------------------	---

IFJÚSÁG – BEFEKTETÉS ÉS HELYZETBE HOZÁS EURÓPAI UNIÓ – IFJÚSÁGI JELENTÉS

BEVEZETÉS	13
1. DEMOGRÁFIA	17
1.1. KÖZEL SZÁZMILLIÓ FIATAL ÉL AZ EURÓPAI UNIÓBAN	17
1.2. VÁLTOZÁSOK A MUNKAKÉPESEK POPULÁCIÓJÁN BELÜL ...	18
1.3. FIATALOK BEVÁNDORLÁSA ÉS MOBILITÁSA	19
2. ÁTMENET AZ OKTATÁSBÓL A MUNKA VILÁGÁBA	22
2.1. OKTATÁS	22
2.1.1. Gyerekek hosszabb iskolakötelezettsége	25
2.1.2. Oktatási pályaválasztás iskolaköteles kor után	25
2.1.3. Oktatási pályaaorientáció és korai átmenet a munka világába.	26
2.1.4. Nemek közötti különbségek a középiskolai oktatás felsőbb évfolyamain	27
2.1.5. Több diák a tudásháromszögben	28
2.1.6. Eltolódó nemek közötti arányok a felsőoktatásban	29
2.1.7. Idősebb diákok	29
2.1.8. Idegen nyelvek tanulása	30
2.1.9. Növekvő mobilitás... és akik kimaradnak belőle	31
2.1.10. Iskolázottsági szintek: generációs összevetés	33
2.1.11. Korai iskolaelhagyók	33
2.1.12. Szülők iskolázottsága és tanulmányi sikerek	36
2.1.13. Felsőoktatás hozzáférhetőségének támogatása közpénzből	37
2.1.14. Fiatalok részvétele a nem formális oktatásban	37
2.2. ISKOLÁBÓL A MUNKÁBA	39
2.2.1. Aktivitási mutatók	40
2.2.2. Kik a gazdaságilag inaktív fiatalok?	42
2.2.3. Távol a kiközvezett úttól: oktatási és gazdasági inaktivitás	43
2.2.4. Az oktatásból a munka világába való átmenet időszaka jórészt a 18. és 24. életév közé esik	44
2.2.5. Magasabb iskolázottsági szint, a munkanélkülivé válás kisebb kockázata	45
2.2.6. Diploma nem jelent garanciát a foglalkoztatásra	46
2.2.7. Fiatal munkanélküliek	47

2.2.8. Fiatalok tartós munkanélkülisége	49
2.2.9. Munka és tanulás, tanulás és munka	50
2.2.10. Határozott idejű munkaszerződések	51
2.2.11. Részmunkaidős munkavállalás	53
2.2.12. Fiatal vállalkozók	54
2.2.13. Jellemző tevékenységek fókusza	55
2.3. FIATALOK ÉS TÁRSADALMI KIREKESZTÉS	56
2.3.1. Egyenlőtlen esélyek	56
2.3.2. Életkörülmények	57
2.3.3. Veszélyeztetett fiatalok	59
3. AKTÍV SZEREPVÁLLALÁS	62
3.1. POLGÁRTUDAT ÉS PARTICIPÁCIÓ	62
3.1.1. Aktív szerepvállalás: a ma választásai, a holnap közösségének élete ...	62
3.1.2. Információ: a részvétel kulcsa?	62
3.1.3. Fiatalok részvétele	63
3.1.4. A hagyományos szervezeti tagság átalakulása	64
3.1.5. A képviseleti demokráciában való érdekelttség	66
3.1.6. A participációs struktúrák jogi keretei	67
3.1.7. Ifjúsági tanácsok	67
3.1.8. Ifjúsági parlamentek	68
3.1.9. Egyéb participációs struktúrák	69
3.1.10. Érdeklődés a politika iránt	70
3.1.11. Fiatalok részvétele a képviseleti demokrácia különféle mechanizmusában	72
3.1.12. Participáció támogatása az Európai Unióban	74
3.1.13. Intézményekbe vetett hit	76
3.2. ÖNKÉNTESSEG	77
3.2.1. Az idősebb generációk aktívabbak az önkéntesség terén	79
3.2.2. Fiatalok és önkéntesség: inkább támogatás, mint aktív részvétel ...	79
3.2.3. Akadályok	82
3.2.4. Európai szintű projektkezdemenyzések	82
4. ÉLETMÓD	84
4.1. CSALÁDI ÉLET	84
4.1.1. Általános trendek	84
4.1.2. A szülői otthon elhagyása	85
4.1.3. A tovább otthonlakás okairól	87
4.1.4. Háztartások összetétele	87
4.1.5. Fiatalok családi állapota	90
4.1.6. Szülővé válás	91
4.1.7. Több a házasságon kívüli gyerek	94

4.2. FIATALSÁG ÉS EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT	97
4.2.1. Hosszabb várható élettartam	99
4.2.2. Az európai fiatalok egészségesnek látják magukat	99
4.2.3. A fiatalok testtömeg mutatói	100
4.2.4. A fiatalok halálának jórészt külső oka van	101
4.2.4.1. Közlekedési balesetben elhunytak	102
4.2.4.2. Öngyilkosság	103
4.2.4.3. Droghoz köthető halálesetek	104
4.2.4.4. AIDS/HIV-hez köthető halálesetek	104
4.2.5. Fiatalok és a dohányzás	105
4.2.6. Fiatalok és az alkohol	106
4.2.7. Fiatalok és a drog	108
4.3. A FIATALOK SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉGEI	111
4.3.1. A szabadidő a korral csökken	111
4.3.2. 15-30 évesek szabadidős tevékenységei	112
4.3.3. Kulturális események látogatása	114
4.3.4. Sportesemények látogatása	114
4.3.5. Kulturális látogatások	115
4.3.6. Utazás és turizmus	115
4.3.7. Kultúra: „Egység a sokféleségben”	116
4.3.8. Kultúra és multikulturalizmus	117
4.3.9. Interkulturális dialógus	118
4.4. A DIGITÁLIS GENERÁCIÓ	120
4.4.1. A fiataloknak vezető szerep jut az új technológiák alkalmazásában ...	120
4.4.2. Generációs szakadék infókommunikációs téren	121
4.4.3. E-mobilitás	122
4.4.3. E-skill (digitális írástudás)	123
4.4.3. Internethasználat	127
4.4.3. E-kereskedelem	130

IFJÚSÁGKUTATÁS EURÓPÁBAN ÁTTEKINTÉS – HOGY A FIATALOK A TÁRSADALOM TELJES ÉRTÉKŰ TAGJAIVÁ VÁLHASSANAK

ELŐSZÓ	135
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	137
1. TÉMAMEGJELÖLÉS	138
2. POLITIKAI KONTEXTUS	140
2.1. UNIÓS IFJÚSÁGPOLITIKA: FOLYAMATOK FELISMERÉSE	140

2.2. MEGÚJULT TÁRSADALMI AGENDA	143
2.3. A KUTATÁSI KERETPROGRAMOK SZEREPE – A POLITIKAI CSELEKVÉS TÉNYSZERŰ, TUDOMÁNYOS MEGALAPOZÁSA ...	145
3. TEMATIKUS KUTATÁSI KULCS TERÜLETEK	147
3.1. A TANULÁS, MUNKA ÉS A TÁRSADALOM VILÁGAIT ÖSSZEKÖTŐ ÖSVÉNYEK	148
3.1.1. Prioritások meghatározása: a virágzó társadalmakat meghatározó gazdasági-szociális környezet	148
3.1.2. Az átmenet politikájának integráltságáról: testre szabott, koherens, kontextusfüggő politikai reakciók kidolgozása	149
3.1.3. Az oktatási rendszerek és nagyobb közösségek közötti kapcsolatok megerősítése	154
3.2 A TÁRSADALMI KOHÉZIÓ ÉS BEVONÁS STRATÉGIÁI	160
3.2.1. Prioritások definiálása, politikai kontextus	160
3.2.2. A kirekesztés visszaszorítását célzó társadalmi stratégiák, érintettek aktivizálásának segítése, fiatalokkal a fiatalokért	161
3.2.3. Kvantitatív ellenőrzési folyamatok helyett holisztikus modell	166
3.2.4. Rendszereken belüli partnerség megközelítések, szektorok közötti párbeszéd szerepe, kulturális csere elősegítése	169
3.3 POLGÁRTUDAT ÉS RÉSZVÉTEL	172
3.3.1. Polgártudat: alapvető prioritás, politikát befolyásoló alapelv	172
3.3.2. A polgártudat helyi, nemzeti és európai szintjei	174
3.3.3. Társadalmi egyenlőség támogatása	177
3.3.4. A polgártudat előmozdításának egyéni és strukturált megközelítésmódjai	181
4. POLITIKAI HASZNOSSÁG BIZTOSÍTÁSA: ÜZENETEK POLITIKACSINÁLÓKNAK	184
4.1. Politikai cselekvések tervezése – a kontextus fontossága.	184
4.2. A siker mozgatói: társadalmi kohézió és bevonás iránti elkötelezettség ..	185
4.3. A politikatervezés folyamata: sokarcúság, komplexitás	186
4.4. Kiértékelés: a hatékonyság biztosítása	190
5. SIKERES POLITIKAI TERVEZÉS EURÓPAI ÉS EGYÉB SZINTEKEN: AJÁNLÁSOK A JÖVŐ ÉRDEKÉBEN	191
5.1. Általános javaslatok politikacsinálóknek	191
5.2. Javaslatok fiatalokkal dolgozóknak	192
FÜGGELÉK: PROJEKTEK ÉS HONLAPOK LISTÁJA	194
ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	198

Előszó a magyar kiadáshoz

E kötet megjelentetésével a Belvedere Meridionale arra vállalkozott, hogy az Ifjúsági korszakváltás sorozatával az ezredfordulón megkezdett könyvkiadási folyamatot ismét egy európai léptékű kitekintéssel gazdagítsa. A könyvsorozat hangsúlyos elemét képviseli az európai dimenzió megjelenítése. Első ilyen tematikájú kötetünk az Andy Furlong, Barbara Stalder és Andrea Azzopardi által jegyzett Sebezhető ifjúság volt, melyet 2003-ban jelentettünk meg, továbbá e sorozatban jelent meg magyarul Ulrich Beck és Edgar Grande A kozmopolita Európa című munkája is, 2007-ben.

Jelen kötet két részből áll. Első része az Európai Unió ifjúsági jelentését (2009) tartalmazza, mely az „Ifjúság – befektetés és helyzetbe hozás” címet viseli. Könyvünk második részében az Ifjúságkutatás Európában (2009) című kutatási összegző tanulmányt közöljük.

Az első anyag kapcsán ki kell emelnünk, hogy annak összeállításával először fordult elő, hogy az Európai Bizottság jelentést adott ki az uniós államok fiatalságáról. A jelentés szerzői, annak céljául két dolgot jelöltek meg: támogatni az új ifjúsági együttműködési keretprogram eredményes megvalósulását (Uniós ifjúságstratégia: befektetés és helyzetbe hozás) az ifjúság helyzetére vonatkozó statisztikák és adatok összegyűjtésével, illetve segíteni abban, hogy a fiatalok helyzetén javítani szándékozó erőfeszítések tényeken alapuljanak. Az anyag legfontosabb értéke azonban az, hogy egy pillanatfelvételt közöl Európa fiataljainak helyzetéről.

A kötet második részében közölt jelentésben Sean Feerick oktatási és ifjúsági szakértő által összefoglalt ifjúságpolitikai vonatkozással bíró kutatási eredményeket olvashatjuk. Kötetünk „Ifjúságkutatás Európában” című fejezetében tehát uniós kutatási keretprogramokhoz kötődő ifjúsági projektek eredményeinek összegzése, az ifjúságpolitikai színtér aktorai számára a cselekvési tervek elkészítéséhez felhasználható, azokat megalapozó elemzések találhatók.

Úgy véljük, hogy az itt közölt jelentések létrejöttének folyamatával kifejeződik egy integráltabb és eredményesebb európai ifjúságpolitika szükségessége. Ám ez ugyanúgy érvényes nemzeti szinten is: az ifjúság világának mélyebb megismerése (a globalitás és a lokalitás szintjén egyaránt) olyan új ismereteket, olyan tudást jelenthet, mely elősegítheti az eredményes ifjúságpolitikai fejlesztéseket a 21. század elején.

A szerkesztő

Ifjúság – befektetés és helyzetbe hozás

Európai Unió – ifjúsági jelentés

Bevezetés

Először fordul elő, hogy az Európai Bizottság jelentést ad ki az uniós államok fiatalságáról. Az adatok és statisztikák rendszerezésével az volt a célunk, hogy megfelelő képet kaphassunk Európa fiataljainak helyzetéről.

Jelentésünk az Európa Tanács kérésére készült, és az új ifjúsági együttműködési keretprogram (Uniós ifjúságstratégia: befektetés és helyzetbe hozás) bizottsági kommunikációjának támogatására hivatott.

A jelentés céljaul elsősorban két dolgot jelöltünk meg: támogatni a keretprogramot az ifjúság helyzetére vonatkozó statisztikák és adatok összegyűjtésével, illetve segíteni abban, hogy a fiatalok helyzetén javítani szándékozó erőfeszítések tényeken alapuljanak.

Az európai fiatalok című kutatásból készült jelentés túlmutat az egyes ifjúságkutatási projektek (amelyek 1996 óta zajlanak a Bizottság kutatási programjainak égisze alatt) eredményein és az Eurostat, hamarosan kiadásra kerülő, fiatalokra vonatkozó statisztikáin.

Az adatok és bizonyító erejű tények elérhetővé tételével a jelentés tulajdonképpen ki is jelöli azokat az ifjúsági területeket, amelyek feltérképezésével még adós a szakma, illetve föltárja a jövő irányait.

A jelentés támogatásával a Bizottság egy integráltabb ifjúságpolitika iránti ambícióját fejezi ki, ami ugyanúgy érvényes nemzeti szinten, ahol a tudás folyamatos főlhalmozása szintén elősegítheti a körülmények javítását az ifjúságpolitika fejlesztésének területén.

A JELENTÉS CÉLCSOPORTJA: AZ IFJÚSÁG DEFINÍCIÓJA

Az ifjúság fogalmának pontos leírásával nem rendelkezünk. Az az időszak, amikor egy személyre fiatalként tekintünk, talán nevezhető az átmenet időszakának. Az ifjúsági korszak „út a gyermekkor függőségéből a felnőttkor függetlenségébe”. A fiatalok félúton vannak a biztonságos, megszokott életmenet és a választás és/vagy kockázat világa között, ahol az egyénnek választania kell, meg kell terveznie személyes orientációja, társadalmi integrációja menetét.

Egy közös nevezőre hozott definíció megalkotása nem könnyű feladat. Az életkor hasznos, de nem elégséges jelölője a felnőttkorba való átmenet időszakának. Egyéb kvalitatív információk is szükségesek ahhoz, hogy láthassuk, miként ismerik (f)el az egyes társadalmak a fiatalok növekvő érettségi szintjét. A családi pótlék, az iskolakötelezettség felső korhatára, a szavazati jog és a választhatóság alsó korhatára mind a felnőttiséghez vezető út mérföldköveinek tekinthetők.

A családi pótlék folyósíthatóságának felső korhatára rendszerint a 15. (Csehország, Lettország) és a 18. életév közé esik, viszont meghosszabbítható, ha a gyermek utána is az oktatási rendszerben marad. A tankötelezettség felső határa (általában 14 és 17 éves kor közé esik) is olyan időpont, amikor az egyének szabadon dönthetnek sorsukról.

Polgárjogi szempontból nézve a szavazati jog alsó határa az uniós határokon belül mindenütt a 18. életév, kivéve Ausztriát (ott a 16.). Olaszországban minden 18. életévét betöltött személy szavazhat, ám a felsőházi (Szenátus) képviselőjelöltekre csak 25 éves korukat betöltött személyek szavazhatnak. A választhatóság alsó korhatára 18 és 40 év közé esik, és elsősorban a választás típusától függ (ld. 3. fejezet).

A fenti mérföldköveken túl a felnőttkort kötik még a pénzügyi függetlenség, önellátás kezdetéhez is. A tanulmányi idő kitolódásával (főleg a felsőoktatás expanziójának köszönhetően), a munkához és megfelelő lakáshoz jutás nehézségeivel együtt jár az átmeneti időszak elhúzódása.

A fenti okokból jelentésünk elsősorban a 15-29 éves korosztályra fókuszál, de előfordul, hogy egyes statisztikák más korhatár-megállapításokon alapulnak.

MÓDSZERTAN

A jelentés olyan területeket fed le, amelyek elengedhetetlenül fontosak az ifjúságpolitika fejlődésének szempontjából. Mindamellet többet foglalkoztunk azokkal az ifjúsági témákkal, amelyek adatháttere könnyebben elérhető volt.

FORRÁSOK

Az 1., 2. és 4. fejezetek főleg az Eurostat adataira és elemzéseire építenek, úgy mint:

- Uniós munkaerő-felmérés (EU LFS)
- Jövedelmekre és életkörülményekre vonatkozó közösségi statisztika (EU SILC).

A 3. fejezet alapját a tagállamok bizottsági jelentései, az Európai Ifjúságpolitikai Tudásközpont (EKCYP)¹ adatai és néhány Eurobarometer vizsgálat adták.

Az Eurobarometer vizsgálatok nem adatokon, hanem szubjektív válaszokon alapuló közvélemény-kutatásokon alapulnak, és nem is mindig kimerítőek.

A 3. és 4. fejezet számos helyéhez segítségül hívtuk az Európai társadalmak összehasonlító vizsgálatát² is.

TARTALOM

Jelentésünk célja rálátást nyújtani (adatok és elemzések segítségével) a fiatalok különböző életútjaira, illetve arra, hogyan hatnak a demográfiai, gazdasági és társadalmi viszonyokra (és persze megfordítva: hogyan hatnak ezek rájuk). Különösen fontosnak tartjuk az oktatásból a munka világába való átmenet folyamatát. Kiemelt jelentőséggel bír még a fiatalok aktív állampolgárságának vizsgálata, jóléte, családi élete és életvitelük néhány aspektusa.

¹ Az EKCYP az Európai Bizottság és az Európa Tanács közös produktuma. Egyfajta tudásirányító rendszer, amely ifjúságpolitikuskok és más kockázatvállalók számára teszi elérhetővé az európai ifjúsággal kapcsolatos információkat.

² Az ESS egy társadalomtudományos alapossággal végigvitt vizsgálat azzal a céllal, hogy föltérképezze az átalakuló európai intézmények közötti interakciót, illetve az európai népesség attitűdjeit, világnézeti és magatartásmintáit. A vizsgálat negyedik üteme már harmincnál is több országra terjedt ki. A vizsgálatot az Unió kutatási keretprogramja támogatja. Erről bővebben: www.europeansocialsurvey.org

GYAKORISÁG

Az EU Tanácsa kérésének megfelelően ifjúsági jelentések háromévente készülnek. A későbbi jelentések alapjául a mostani szolgál. A folyamat konstruktív dinamikájú kell legyen: az adatok kielemezése (vagy azon területek fölismerése, ahol nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű adat) a maga folyamatában mutatja meg, milyen egyéb információk és elemzések lehetnek relevánsak, amelyek eredményei beépülhetnek egy következő jelentésbe.

1. Demográfia

Az elmúlt évtizedekben folyamatosan nőtt Európában a várható élettartam, ami nyilvánvalóan kihat magára az élet szerkezetére, az életszakaszok hosszára: az iskolás, a munkával töltött és a nyugdíjas évekre.

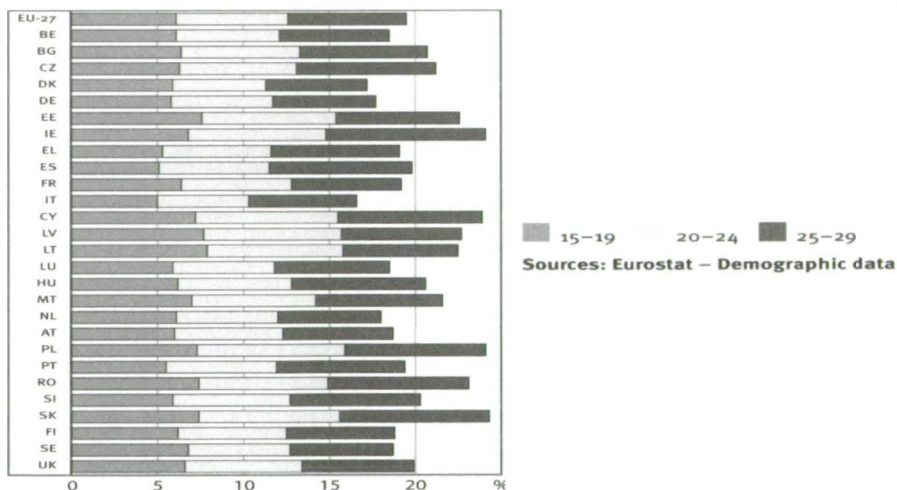
1.1. KÖZEL SZÁZMILLIÓ FIATAL ÉL AZ EU-BAN.

A 2007-es adatok szerint kb. 96 millió 15-29 éves ember lakik az uniós határokon belül. Megoszlásuk a következő: 34 millióan 25 és 29 év közöttiek, tehát alig többen, mint a másik kettő korcsoport (20-24 évesek: 32 millió; 15-19 évesek: 30 millió).

Az ifjúság a teljes populáció mintegy ötödét (19.4%) teszi ki – a 25-29 évesek vannak a legtöbben (6.9 %), őket követi 20-24 évesek korosztálya (6.5 %), legkevesebben pedig a 15-19 évesek (6 %) vannak.

Az ifjúság aránya az egyes tagállamokon belül a következő szóródást mutatja: 22 és 24 % között mozog a Baltikumban (Észtország, Lettország, Litvánia), Cipruson és Máltán, míg 20 % (ez az uniós átlag) alatt marad Ausztriában, Németországban, Finnországban, Görögországban, Olaszországban, Luxemburgban, Hollandiában, Svédországban, Belgiumban, Spanyolországban és az Egyesült Királyságban.

Fiatalok megoszlása (15-19, 20-24, 25-29) a teljes populáción belül, 2007. jan. 1.

1.2. A MUNKAKÉPESEK POPULÁCIÓJÁNAK VÁLTOZÁSAI

A közeljövőben két demográfiai kihívással is szembesülnie kell az Uniónak: az előregedéssel és a népességcsökkenéssel. A fiatalok aránya tovább csökken a teljes népességen belül, míg az időseké nő. Ennek következtében átalakul a munkaképesek populációjának szerkezete is. A folyamat föltérképezéséhez két indikátorra érdemes odafigyelni: a munkaképesek populációjára (a 20-59 és a 60-65 éves korosztály) és az egyes korcsoportok aktivitási mutatóira.

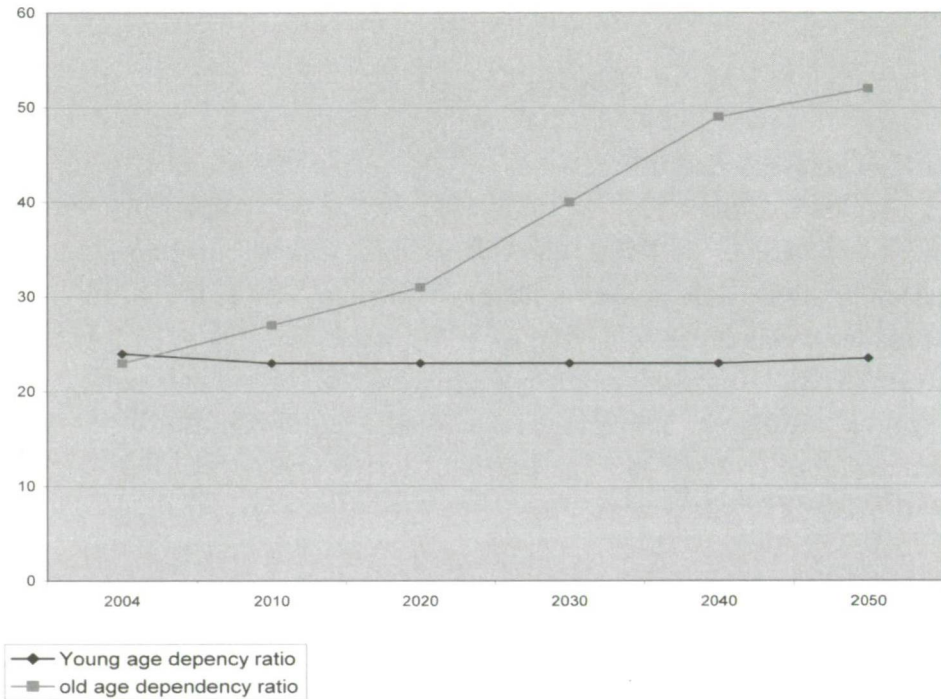
Az elmúlt évtizedben mind a munkaképes korúak (20-59 évesek), mind a 60. évüket betöltöttek csoportja éves átlagban mintegy 1-1,5 millió fővel nőtt. Az Eurostat demográfiai előrejelzése szerint a 60. életévüket betöltöttek csoportja éves átlagban mintegy 2 millió fővel fog gyarapodni az elkövetkező 25 évben. A munkaképes korúak csoportjának bővülése lassuló ütemet mutat, sőt meg fog állni, körülbelül hatéves távlatban, majd apadni kezd éves átlagban mintegy 1-1,5 millió fővel.

Az idős-fiatal korfüggőségi arány³ előrejelzése arra enged következtetni, hogy 2050-re a 14 év alattiak csoportja kevesebb mint 25%-ot tesz majd ki a 15-64 évesek teljes számához képest, míg ez az arány a 65. életévüket betöltöttek tekintetében 50% fölött fog tartani. Míg 2004 és 2050 között a fiatalok korfüggőségi aránya nagyjából változatlan marad, addig az idősek esetében ez az arány megduplázódik.

2050-re az időskori függőségi arány 50 % alatt marad az EU tagállamok mintegy felében, viszont 60% fölé fog emelkedni Bulgáriában, Spanyol- és Olaszországban. A fiatalkori függőségi arányt minden tagállamban 30% alá jósolják: 27% fölé Írország, Franciaország, Luxemburg és Svédország, míg 22% alá Bulgária, Németország, Spanyolország, Olaszország, Ausztria és Románia esetében.

³ A korfüggőségi arány a tipikusan nem munkaerőként számon tartottak és a munkaerőként számon tartottak egymáshoz vetett arányát jelenti. A fiatalok esetében ez azokra értendő elsősorban, akik koruknál fogva gazdaságilag inaktívak: számukat osztjuk a munkaképes korúak számával. Ugyanígy számoljuk ki az arányt az idősek esetében is.

Az idős-fiatal korfüggőségi arány előrejelzése, EU-25, 2004-2050

1.3. FIATALOK BEVÁNDORLÁSA ÉS MOBILITÁSA

Az uniós tagállamok vonzóak a más országokból érkező fiatalok számára, jönnek akár az Unióval határos államokból, egykori gyarmatokról vagy más, Európán kívüli országokból. Az Unión belüli mobilitás is hozzájárul egy társadalom szerkezetének átalakulásához. A nemzetközi migrációs folyamatok viszonylatában komoly változások történtek Európában a második világegés vége óta: a legszembevetőbb változás, hogy a kivándorlás leállt, helyette pedig erőteljes bevándorlás indult meg. Ez utóbbi folyamat fölerősödve kulcsszerepet kezdett játszani az európai népesség növekedésében. A népesség elöregedése, beleértve a munkaképes korosztály elöregedését, továbbra is motiváló tényező a nemzetközi migrációs folyamatok tekintetében.

A következő bekezdésekben előforduló számok az Eurostat adatai (Eurostat- LFS and Eurostat population – Nemzetközi migránsok és

menedékjog kérők). Az ifjúsági migráció esetében a hallgatói mobilitást is figyelembe vettük.

EURÓPAI FIATALOK MOBILITÁSA

Az Unióban élő fiatalok célországul elsősorban Belgiumot, Németországot, Spanyolországot, Olaszországot, Ciprust, Ausztriát, Svédországot és az Egyesült Királyságot választják. Luxemburgban a fiatalok majdnem 40%-a más uniós tagállamból érkezett, de a két, legtöbb fiatal befogadó ország Spanyolország és az Egyesült Királyság. A migrációs folyamatokból az is kiderül, hogy a fiatalok többnyire egy szomszédos országba költöznek. Szlovéniában például a legtöbb külföldi fiatal Németországból érkezett, míg az Egyesült Királyságban mintegy 475 000 fiatal írországi születésű.

MOBILITÁS AZ EU-N KÍVÜLRŐL

Az Unión kívülről érkező bevándorlókat különféle tényezők motiválják: korábbi gyarmati kapcsolatok (Belgium, Franciaország, Egyesült Királyság, Hollandia, Spanyolország és Portugália), stratégiai földrajzi pozíció (Észtország, Spanyolország, Görögország, Finnország), kedvező gazdasági helyzet (Luxemburg például), illetve előfordul ezek kombinációja is.

Németország, Spanyolország és az Egyesült Királyság fogadja be a legtöbb 15-29 éves fiatalat az Unión kívülről (1.8, 1.4 és 1.25 millió fő). 2007-ben a fiatalok több mint 15%-a volt nem uniós polgár Spanyolországban. Luxemburg után ez a második legmagasabb arány 18 tagállam viszonylatában, amit Ausztria és Németország követ 13.6% és 12.4%-kal. A legalacsonyabb arány három, viszonylag friss tagállamban mutatkozik (Lengyelország, Románia, Szlovákia).

Spanyolország elsősorban a fiatal amerikai és afrikai bevándorlók célpontja, míg az ázsiai bevándorlók többségének úticélja az Egyesült Királyság. Hollandiában a fiatal bevándorlók szülőhelyének rangsora a következő: Ázsia, Amerika, Afrika, Törökország. A harmadik országból érkezett fiatalok legnagyobb csoportja Ausztria, Németország, Dánia és

Hollandia esetében török eredetű, míg Spanyol- és Franciaországban marokkói állampolgár. Franciaország esetében a földrajzi és kulturális közelség is megkönnyíti a mobilitást. Az izlandi és norvég fiatalok elsősorú célpontja Svédország és Dánia, míg a horvát és a macedón fiatal legfőbb célpontja Szlovénia.

Főbb demográfiai adatok

- Mintegy 96 millió 15-29 éves fiatal él az Európai Unióban
- A 15-29 éves fiatalok az EU teljes népességének 19.4%-át teszik ki
- A fenti arány előrejelzése 2050-re: 15.3%

2. Átmenet az oktatásból a munka világába

2.1. OKTATÁS

Európában az iskolai évek elhúzódása nem új jelenség. A gyors gazdasági növekedés (1950-1975) folyamányaként megnőtt a kereslet a (magasabb szinten, tehát hosszabb ideig) képzett munkaerő iránt. Újabban a magasabb munkanélküliség és a nagyobb nemzetközi verseny miatt nőtt meg az igény egy iskolázottabb munkaerő iránt szerte Európában. A ma már számos európai országot jellemző tudás alapú gazdaság olyan emberekre tart igényt, akik folyamatosan képesek frissíteni szaktudásukat az élethosszig tartó tanulás rendszerén keresztül tartósan megőrizve ezáltal munkahelyüket, miközben képesek integrálódni egy változó társadalomba, és részt venni annak életében.

Hasznos fogalmak, definíciók

Várható iskolába járási idő: ez egy becsült időtartam egy átlagos, ötéves gyermek esetében, hogy körülbelül hány évet fog eltölteni az iskolarendszerben élete során a jelenlegi beiratkozási feltételek mellett. Kiszámítása: összevetjük egy adott koréven/korcsoporton belül az oktatási rendszerbe beiratkozottak számát a korév/korcsoport teljes létszámával. A nettó beiratkozási arányt úgy kapjuk meg, hogy egy korév vagy korcsoport hallgatói létszámát (ISCED 0-6) elosztjuk a korév/korcsoport teljes létszámával.

Forrás: UNESCO/OECD/EUROSTAT (UOE) oktatástatistikai adatbázis

A korai iskolaelhagyók olyan 18-24 éves személyek, akik megfelelnek az alábbi feltételeknek: iskolázottsági szintjük ISCED 0, 1, 2 vagy 3c, illetve nem vettek részt semmilyen oktatási-képzési programban a vizsgálatot megelőző négy hétben.

Formális oktatás: „...az oktatás iskolák, főiskolák, egyetemek és más formális oktatási intézmények rendszerén belül zajlik, amelyek a maga folyamat(osság)ában biztosítják a teljes idejű oktatást a gyerekek és fiatalok számára 5-7 éves kortól 20-25 éves korig. Néhány országban a folyamat vége felé programszerűen oszlik meg az oktatás a részmunkaidős foglalkoztatás és a szokványos iskolai-egyetemi rendszer között: ez az ún. »duális rendszer«, illetve ahogy nevezik az adott országokban.”

Nem formális oktatás: „bármilyen folyamatos, tartós oktatási tevékenység, amelyik nem fedhető le a formális oktatás definíciójával. A nem formális oktatás történhet oktatási intézményeken belül és kívül egyaránt, korosztálytól függetlenül. Országtól függően olyan programok tartozhatnak ide, mint felnőttek írni-olvasni tanítása, iskolába nem járó gyerekek alapfokú oktatása, életre, munkára felkészítés, kulturális alapismeretek. A nem formális oktatási programok nem feltétlenül követik a formális oktatás lépcsőzetességét, és más időtartami keretek szerint működhetnek.”

Informális tanulás: „szándékolt, ám kevésbé szervezett és strukturált tevékenység... magába foglalhat családi, munkahelyi, mindennapos tanulási helyzeteket személyesen, családdal vagy társadalmilag irányított alapon.”

Forrás: Eurostat – Tanulási tevékenységek osztályozása – útmutató

Az oktatás egységes nemzetközi osztályozási rendszere (ISCED) olyan eszköz, amelyik alkalmas összevethető indikátorok és statisztikák gyűjtésére, összeállítására és prezentálására oktatási témákban nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt. Irányadó fogalmak, definíciók és osztályozások összefogására szolgál, és magába foglalja a gyerekek, fiatalok és felnőttek számára elérhető összes tanulási formát, ideértve a speciális igényekkel rendelkezőket is függetlenül attól, milyen intézmény vagy jogi személy és milyen formában.

LEVEL 0 – alapfok előtti oktatás: ezen a kezdeti szinten zajlanak azok a programok, amelyek szervezeten vezetik be a kisgyerekeket egy iskolaszerű környezetbe, hidat építve az otthoni és az iskolai környezet közé.

LEVEL 1 – elemi oktatás vagy alapfokú oktatás első lépcsője: ezen a szinten a programok normális esetben tanulmányi egység vagy projekt alapon készülnek azzal a céllal, hogy megalapozzák a diákok olvasni, írni és számolni tudását, illetve alapvető ismereteket közvetítsenek olyan tantárgyak esetében, mint a történelem, földrajz, természet- és társadalomtudomány, rajz és zene (és néha hittan).

LEVEL 2 – alsó középiskolai oktatás vagy alapfokú oktatás második lépcsője: ezen a szinten az oktatás tartalmilag az első szinten elért tudás tökéletesítését célozza. Rengeteg országban az a cél, hogy megalapozzanak az élethosszig tartó tanulás modelljének és a személyiség fejlődésének, amelyekből egyéb oktatási lehetőségek fakadnak. A szint teljesítése általában egybeesik az iskolakötelezettség felső határával, ahol van ilyen.

LEVEL 3 – felső középiskolai oktatás: ez rendszerint az iskolakötelezettség felső határa utáni szint azokban az országokban, ahol létezik az iskolakötelezettség intézménye. Ezen a szinten inkább megindul a specializáció, a tanárok pedig általában magasabban kvalifikáltak, mint a kettes szinten. Erre a szintre rendszerint 15-16 éves korban lépnek a fiatalok.

LEVEL 4 – középiskolai és felsőoktatás közötti szint: ezen a szinten a programok, tartalmuktól függően, nem felsőoktatási programok. Nincsenek sokkal a harmadik szint programjai fölött, inkább a harmadik szintet befejezett diákok tudásának szélesítését szolgálják. Tipikusan az ötös szintre felkészítő programok ezek olyan diákok számára, akik nem az ötös szintre jutást segítő tanmenetű programban vettek részt (alapítványi tanfolyamok, rövidebb szakképzési programok).

LEVEL 5 – felsőfokú oktatás első lépcsője (nem vezet közvetlenül kutatói diplomához): ezen a szinten komolyabb tartalmú oktatási programok zajlanak. Különbséget teszünk 5A (elméleti alapú, kutatómunkára felkészítő programok – történelem, filozófia, matematika stb. – vagy olyan, szakmát adó programok, amelyek magas szintű szaktudást igényelnek – orvos, fogorvos, építész stb.) és 5B (gyakorlati/technikai/szakmai szempontból specifikus programok) szint között.

LEVEL 6 – felsőfokú oktatás második lépcsője (kutatói diplomához vezet): ezek olyan felsőoktatási programok, amelyek magas szintű kutatómunkára készíteneek föl. Nem a szokványos egyetemi munkarendre épülnek, hanem kutatómunkára és elmélyült tanulmányokra.

A **kezdő kutató** (early-stage researcher) olyan személy, aki kutatási tevékenységének az első négy évét tölti, beleértve a kutatói képzési programot is.

Az ISCED féle osztályozás a következőképpen definiálja az általános és szakoktatást:

általános oktatás: célja a megértés, a tudás elmélyítése adott tantárgyban vagy tantárgycsoportban elsősorban azért (de nem szükségszerűen), hogy fölkészítsen a további (kiegészítő) tanulmányokra ugyanazon vagy magasabb szinten. Sikeres teljesítésével esetlegesen együtt járhat munkaerőpiaci szempontból releváns képesítés is. Ezen a szinten a programok jellemzően iskolai alapúak.

Szakoktatás: célja megfelelő gyakorlati ismeretek átadása, az adott szakmán, szakmacsoporton belüli munkavállaláshoz szükséges tudás közvetí-

tése. Az ezen a szinten elérhető programok teljesítésével munkaerőpiaci szempontból releváns tudás szerezhető, aminek kijelölése az adott ország kompetens hatóságainak feladata (pl. szakminisztérium, munkavállalói szervezetek stb.).

Forrás: ISCED 1997, UNESCO

2.1.1. Elhúzóóó iskolaévek

A várható élettartam növekedésével nő a formális oktatási rendszerben eltöltött időtartam is (ez ma átlagosan 17 év). Dánia, Észtország, Finnország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország és Svédország esetében például mindez azt jelenti, hogy egy ötéves gyermek, előreláthatólag, élete hátralévő részének mintegy negyedét fogja iskolában és egyetemen tölteni.

Az iskolában eltöltött évek száma különböző, az adott oktatási rendszer struktúrájából fakadó tényezőkön múlik: iskolakötelezettség felső határa, alapfok előtti oktatás formái és elérhetősége, felső középiskolai oktatás fajtái (általános vagy szakoktatás) a diákok orientálása ezen a szinten, választási lehetőségek és elérhetőségi formák a felsőoktatási szinten. Az iskolakötelezettségen túli iskolaidő azon is múlik, egyebek között, hogy miként állnak hozzá a szülők gyermekük oktatásához mint befektetéshez (személyes biztonság, tisztas jövőbeni bevétel, munkanélküli státusz megelőzése).

Mindezen túl az élethosszig tartó tanulási lehetőségek felhívják a figyelmet annak mérlegelésére, mennyi időt tölt el valaki nem formális oktatási keretek között élete során, hogy fölbecsülhető legyen a teljes, tanulással eltöltött idő hossza.

2.1.2. Életútválasztás iskolakötelezettség letelte után

A legtöbb európai országban az iskolakötelezettség felső határa a 14. és 17. életév közé esik, az alsó középiskolai oktatás végéhez. Ma már egyáltalán nem kivételes dolog továbbtanulni a fenti időpont után. Mindenki szabadon eldöntheti, tanul tovább vagy belép a munkaerőpiacra.

A fiatalok többsége úgy dönt, folytatja tanulmányait, míg mások egyéb alternatívák mellett döntenek. Mindazonáltal számos fiatal akad, aki nem képes egyik világ mellett sem letenni a voksát, inkább megpróbálják összeegyeztetni a munkát a tanulással.

A legtöbb európai országban a népesség több mint 80%-a még legalább egy évig az iskolarendszerben marad az iskolakötelezettség vége után is. Ez az arány a második évben kezd csökkenni, ám még így is 70% fölött marad a legtöbb országban. Kivételt Németország és az Egyesült Királyság jelent, ahol ez az arány 50% alá esik a második év végére.

A fiatal nők tovább maradnak benn a rendszerben, mint a férfiak. A legtöbb országban a második év végén a nők aránya magasabb a férfiakénál.

A 19 éves európai fiatalok több mint 60%-a továbbra is a formális oktatási kereteken belül található, ám különböző oktatási szinteken saját haladási sebességüknek vagy a rendszer sajátosságainak köszönhetően. Bulgáriában, Luxemburgban, Ausztriában, Romániában, Svédországban és az Egyesült Királyságban a 19 éves fiatalok több mint fele már kilépett a rendszerből, vagyis számukra elkezdődött a munkaerőpiaci átmenet időszaka. Csehország, Németország, Írország, Magyarország és Ausztria esetében azok aránya, akik 19 évesen középiskola utáni szakképzésben vesznek részt, közel 10%. Dániában, Németországban, Luxemburgban és Hollandiában a 19 évesek több mint 40%-a még mindig a felső középiskolai rendszerben van.

2.1.3. Tanulmányi orientáció és munkába való átmenet

A felsőfokú továbbtanulás azon múlik, milyen orientációjú a felső középiskolai rendszer (általános vagy szakmai). Uniós szinten a felső középiskolások alig több mint fele vesz részt szakképzési programokban. Többségük mégis arra készül (több mint 70%-uk), hogy belép a munkaerőpiacra, főleg Csehországban, Ausztriában és Szlovákiában. Kisebb mértékben, de a diákok többsége szakmai orientációt választ Belgiumban, Németországban, Olaszországban, Luxemburgban, Hollandiában, Romániában, Szlovéniában és Finnországban. A spektrum másik oldalán található Észtország, Lettország, Litvánia, Írország, Gö-

rögország, Magyarország és Portugália, ahol a diákok több mint 60%-a általános programokban vesz részt továbbtanulási céllal. Cipruson ez az arány 80% fölötti.

Az ezen a szinten szakképesítést szerző fiatalok elsősorban üzleti és ipari pályákra készülnek. Európai szinten 62%-uk vagy „társadalomtudományi, üzleti és jogi” vagy „műszaki, gyár- vagy építőipari” programokon vesz részt. Ezt követik az „egészségügyi és jóléti”, illetve a „szolgáltatóipari” végzettségűek.

2.1.4. Nemi különbségek a felső középszinten

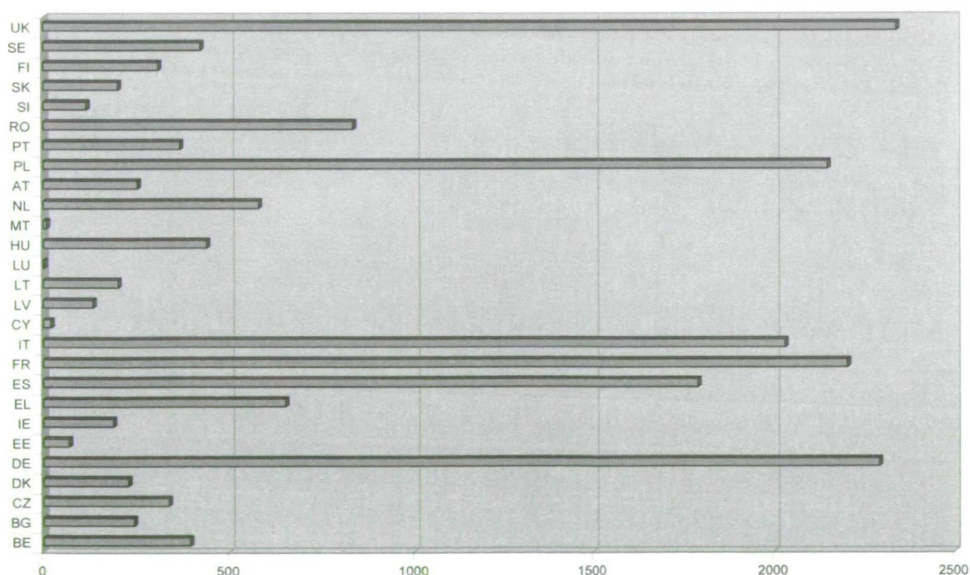
2006-ban nagyjából ugyanannyi fiú vett részt a rendszer ezen szintjén, mint lány. A legtöbb tagállamokra ez a kiegyensúlyozottság jellemző, és összeurópai szinten is 98 lány jut 100 fiúra. Néhány országban azonban arányeltolódás mutatkozik, mint Németország (89 lány jut 100 fiúra), Málta (88), Ausztria (89) és Lengyelország (90) esetében. A spektrum túlsó végén található Dánia, Finnország, Svédország, Észtország, Lettország, Litvánia, Írország, Spanyolország, Luxemburg, Portugália és az Egyesült Királyság, ahol a lányok vannak fölényben.

Noha a legtöbb országban nem mutatkozik széles szakadék a nemek között, komoly különbségek mutatkoznak az orientáció tekintetében. Összeurópai tekintetben több lány vesz részt általános programokban felsőoktatásba kerülési céllal, míg a fiúk inkább a munkaerőpiacra kerülésre koncentrálnak. Uniós tagállamokban a lányok majdnem 54%-a általános programokra jár, míg ez az arány a fiúk esetében csupán 43%. Szakképzési programok esetében ellentétes arányok mutatkoznak, kivéve Írországot és az Egyesült Királyságot, ahol több a lány, mint a fiú. Bulgáriában, Dániában, Máltán és Lengyelországban a lányok többsége általános irányú középfokú oktatási programokban van, míg a fiúk többsége szakképzési programokban vesz részt. Bulgáriában, Észtországban, Lettországban, Litvániában, Görögországban, Cipruson, Magyarországon, Máltán és Lengyelországban kevesebb mint 70 lány jut 100 fiúra a szakképzési programokban.

2.1.5. Több diák a tudásháromszögben

A felsőoktatás a formális vagy reguláris oktatás utolsó lépcsője. Oktatás, kutatás és innováció (más néven tudásháromszög) kulcsszerepet játszanak a globalizáció kihívásainak kezelésében és a tudás alapú társadalom előmozdításában. Új tudás létrejöttével és oktatásba integrálásával hagyományozódik át innováció, kreativitás, így lehet hozzájárulni egy prosperáló jövőhöz. 2006-ban majdnem 19 millió felsőoktatási hallgató volt az EU-ban. Számuk 25%-kal nőtt 1998 és 2006 között. Mintegy 3 millió főnyi hallgatói többlet mutatkozik a felsőoktatásban, és 1 millióval több diplomás kerül ki belőle éves viszonylatban, mint 2000-ben. Uniós szinten a 18-39 éves korcsoport 11.5%-a felsőoktatási hallgató. Ez a ráta persze országoként változik: az adatszolgáltató országok több mint felében az aktív hallgatók száma 10% fölötti. Észtország, Lettország, Litvánia, Írország, Görögország, Franciaország, Lengyelország és Finnország esetében az arány meghaladja a 15%-ot. Ciprus, Málta és Luxemburg esetében talán az lehet a magyarázat az alacsonyabb jelenlétre, hogy sokan külföldön tanulnak.

Felsőoktatási hallgatói létszám országokénti eloszlása (1000), 2006

Forrás: Eurostat

2.1.6. Szélesedő nemek közötti szakadék

Az elmúlt évtizedben (1998-2006) nőtt a nemek közötti szakadék a felsőoktatásban. 1998-ban még nagyjából 112 nő jutott 100 férfira a rendszerben. 2006-ban viszont már 123. A számok a felsőoktatás „elnőiesedéséről” tanúskodnak, jobban, mint az a felső középszinten tapasztalható. Meglehet, ez azzal a ténnyel magyarázható, hogy magasabb a lányok aránya az általános, felső szintre előkészítő programokon, szemben a szakmai programokkal.

2.1.7. Idősebb hallgatók

A legtöbb nappalis hallgató gazdaságilag inaktív, ezért részben vagy egészben szülei és/vagy a szociális ellátó rendszer anyagi támogatására szorul. Vagyis a nappalis hallgatók koreloszlásából következtetni lehet arra az életkorra, amelyikben egy diák még valószínűleg gazdaságilag inaktív. Ebben a tekintetben jelentős különbségek mutatkoznak Európában, amik számos okra vezethetők vissza: a különböző rendszerek különböző életkorban engedik belépni a fiatalokat a felsőoktatásba. Különböző hosszúságúak lehetnek a felsőoktatási programok is, illetve különbözhetnek a diákok számára elérhető, közpénzalapú támogatások. A kötelező katonai szolgálat és az élethosszig tartó tanulást segítő politikai légkör is emeli a felsőoktatásban érintett hallgatók átlagéletkorát. Végül pedig a kutatói programokon való részvétel szintje is befolyásolja a hallgatói átlagéletkort. Az Unió tagállamaiban a hallgatók fele betöltötte 22. életévét.

Európai szinten a kormedián⁴ 20.5 (Görögország) és 26 (Dánia, Finnország, Svédország, Németország, Ausztria) év között mozog: utóbbi országokban a hallgatók fele betöltötte 23. életévét. A három skandináv országban, Lettországból és az Egyesült Királyságban a nappalis hallgatók 15%-a betöltötte 35. életévét. Ugyanezekben az országokban a legszínesebb a hallgatók koreloszlása is.

A legtöbb európai országban nőtt a legidősebb nappalis diákkorosztály átlagéletkora 1998 és 2006 között: az idősebb diákok egyre öregeb-

⁴ medián: középérték az adott mintában

bek lesznek. 1998-ban az európai nappali tagozatos hallgatók 15%-a töltötte be 29. életévét. 2006-ban 15%-uk volt 30 évesnél idősebb. A három balti országban drámai módon kezdett el nőni a legidősebb hallgatók átlagéletkora ugyanezen időszak alatt: Litvániában a legidősebb 15% átlagéletkora 7 évvel, Lettországbán majdnem 10 évvel nőtt. Jelentős, ám kisebb mértékű növekedés tapasztalható Írországbán, Görögországbán, Magyarországon és Máltán, ahol átlagosan 5 év fölötti öregedés tapasztalható. Ellenkező irányú folyamat zajlott le Németországbán, Lengyelországbán és Ausztriában, ahol a legidősebb 15% átlagéletkora csökkent.

2.1.8. Idegen nyelvek tanulása

A többnyelvűség (több nyelv beszélésének és használatának képessége) az EU fejlődésének egyik kulcsgondolatává vált. A többnyelvűség új keretstratégiája című bizottsági közlemény szerint a többnyelvűség „a jólét forrása, híd egy nagyobb szolidaritás és kölcsönös megértés felé”, illetve „a több nyelven való kommunikálás és megértés képessége minden európai polgár számára vágyott tudás. Képessé tesz a tanulási és munkavállalási szabadság kihasználására bármelyik európai tagállamban.” A nyelvtanulás tehát a „jövő egyik kulcsa”. Minden diák számára elérhetővé kell tenni, beleértve a felső középszintű szakképzést is.

Uniós szinten a nyelvtanulás a legtöbb diák mindennapjainak része felső középszinten, orientációtól függetlenül: csak kevesebb mint 10%-uk nem tanul idegen nyelvet. Szakképzési előkészítő és felső középszintű programok diákjai kevesebben tanulnak idegen nyelvet, mint az általános programok hallgatói. A szakképzési programok hallgatóságának többsége (64%) egy, kicsivel több mint negyed két idegen nyelvet tanul. Észtországbán azonban a szakképzési hallgatók több mint 80%-a két idegen nyelvet is tanul. A legtöbb adatszolgáltató ország esetében minden vagy majdnem minden diák tanul idegen nyelvet a felső középszint általános programjaiban. Kivétel ez alól csak Portugália és az Egyesült Királyság, ahol a diákok 40%-a, vagy még többen nem tanulnak egyetlen idegen nyelvet sem.

2.1.9. Növekvő mobilitás, már akinek

Egy magas szintű (bizottsági kezdeményezésre létrejött) szakértői fórum a mobilitás kapcsán megállapította, hogy „legyen a tanulmányi mobilitás az európaiság természetes velejárója, egy, minden európai fiatal számára elérhető lehetőség”. A tanulmányi mobilitás az európai versenyképesség fontos tényezője, szerepet játszik a tudásigényű társadalom megteremtésében és a polgártudat elmélyítésében.

A mobilitás gondolata különböző fiatal generációkat érint: a közép- és felsőszintű oktatás hallgatóságát, gyakornokokat, tanoncokat, szakmai képzések résztvevőit és önkénteseit Európában és azon kívül. Ám az európai mobilitás statisztikai háttere csupán részben harmonizált, és többnyire a felsőoktatást érinti. Ráadásul a felsőoktatásra vonatkozó, állampolgárságon alapuló mobilitási adatok európai összevethetősége is problémás, mivel országonként változik az állampolgárság megszerezhetőségének törvényi háttere.

Hat uniós országban (Ausztria, Belgium, Ciprus, Franciaország, Németország, Egyesült Királyság) a teljes hallgatói létszám 10%-a külföldi állampolgár. Ezek közül háromban (Ausztria, Ciprus, Egyesült Királyság) ez az arány több mint 15%.

Különböző uniós programok támogatják a tanulmányi mobilitást. A Youth in Action program (a YOUTH utódja) a fiatalok mobilitását és nem formális keretű oktatását támogatja, különös tekintettel azokra, akik esélyhátrányban vannak: éves szinten 100 000 fiatal vesz részt több mint 6 000 projektben. 1988 óta 1,5 millió fiatal és ifjúsági segítő vett részt a programban. Formális oktatási téren az Erasmus program lett a legnépszerűbb: első évében 3244 hallgató vett részt benne (1987/88-as tanév), míg 2006/07-ben csaknem 160 000. Összességében az Erasmus programban több mint 2 millió hallgató vett eddig részt.

Európai Bizottság programjai

Élethosszig tartó tanulás és ifjúság

Comenius: a Comenius program az oktatás első szakaszára fókuszál, óvodákra, alap- és középfokú iskolákra. A rendszer minden érintettje szempontjából releváns: diákok, tanárok, helyi hatóságok, szülői szervezetek, civil szerveződések, tanárképző intézetek, egyetemek és más egyéb oktatók. A Comenius célja az európai kulturális, nyelvi, értékrendbeli sokszínűségről való tudás és megértés elmélyítése tanulók és oktatók között. Olyan alapvető életvezetési képességek és kompetenciák elsajátításában segíti a fiatalokat, amelyek elengedhetetlenek személyes fejlődésük, jövőbeni társadalmi és munkaerőpiaci szerepvállalásuk szempontjából.

Leonardo: a Leonardo da Vinci program a szakmai oktatás és képzés területén köti össze az elméletet a gyakorlattal. A projektek jellemzően széles skálán mozognak: az egyénre szabottól (egyéni kompetenciák, tudás és készségek fejlesztése külföldi programokon) az európai szintű képzési együttműködésig. A program különböző cselekvési terveket finanszíroz: határokon átvívelő mobilitási kezdeményezéseket, innováció fejlesztését és terjesztését elősegítő közös projekteket, tematikus hálózatokat. A program potenciális hasznélvezői szintén számosan lehetnek – tanoncok, munkaerőpiaci résztvevők, szakmabeliek szakoktatási -és képzési területen, illetve az érintett magán- és közszervezetek.

Erasmus: az Erasmus program célja a felsőoktatás minőségének és európai dimenziójának megerősítése, hallgatói és személyzeti mobilitás javítása. Nem csupán tudományos ügyekben visz szint a hallgatók életébe, hanem segít bizonyos interkulturális jártassághoz, önbizalomhoz jutni. A személyzeti csereprogramok jótékony hatással vannak nemcsak az érintett személyekre, hanem az intézményekre is. Az Erasmus Mundus az eredeti program globális keretekben gondolkodó párja.

Youth in Action: a Youth in Action program aktív polgártudat, szolidaritás, tolerancia ösztönzésére hivatott az európai fiatalok körében, támogatja foglalkoztathatóságukat, bevonja őket az Unió jövőjének formálásába. Elősegíti a mobilitást Unión innen és túl, támogatja a nem formális oktatást, az interkulturális dialógust, ösztönzi a fiatalok bevonását tekintet nélkül oktatási, társadalmi és kulturális hátterükre. Fiatalok és ifjúsági segítők legkülönbözőbb tevékenységeit segíti öt alprogramon keresztül.

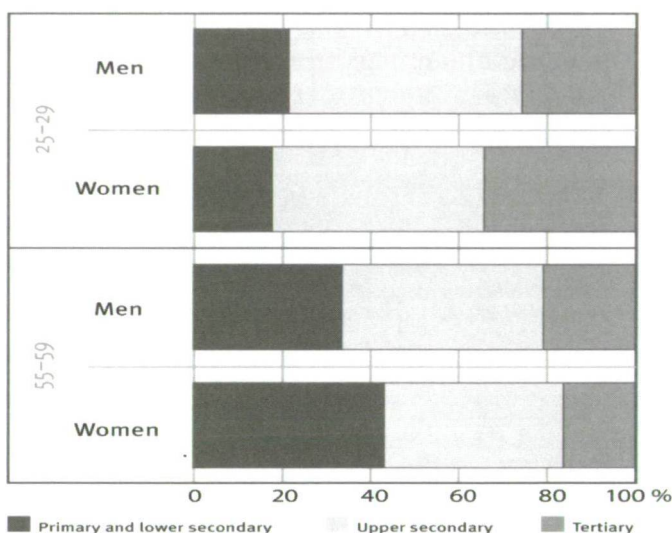
Forrás: DG Education and Culture

2.1.10. Iskolázottsági szintek: generációs összevetés

A felsőoktatási tanulmányaikat befejezők száma egyre csak nő. A 25-29 éves európai fiatalok 29%-a ilyen, szemben az 55-59 éves korosztály 18%-ával. Hasonló trend mutatkozik a középfokú oktatás vonatkozásában: a 25-29 évesek kicsivel több mint fele befejezte felső középiskolai tanulmányait, míg az 55-59 évesek között ez az arány csak 42%.

Néhány ország esetében viszont csökkent azon 25-29 évesek aránya, akik befejezték felső középiskolai tanulmányaikat a 35-39, illetve a 45-49 éves korosztályhoz képest (Észtország, Lettország, Litvánia, Románia).

Korosztályok (25-29, 55-59), megoszlás nem és iskolázottsági szint szerint

Forrás: Eurostat – Labour Force Survey

Szinte mindegyik tagállamban generációról generációra nő a felső középiskolai tanulmányaikat befejezők száma. Kivétel ez alól csak Németország, a balti államok, Románia és Svédország.

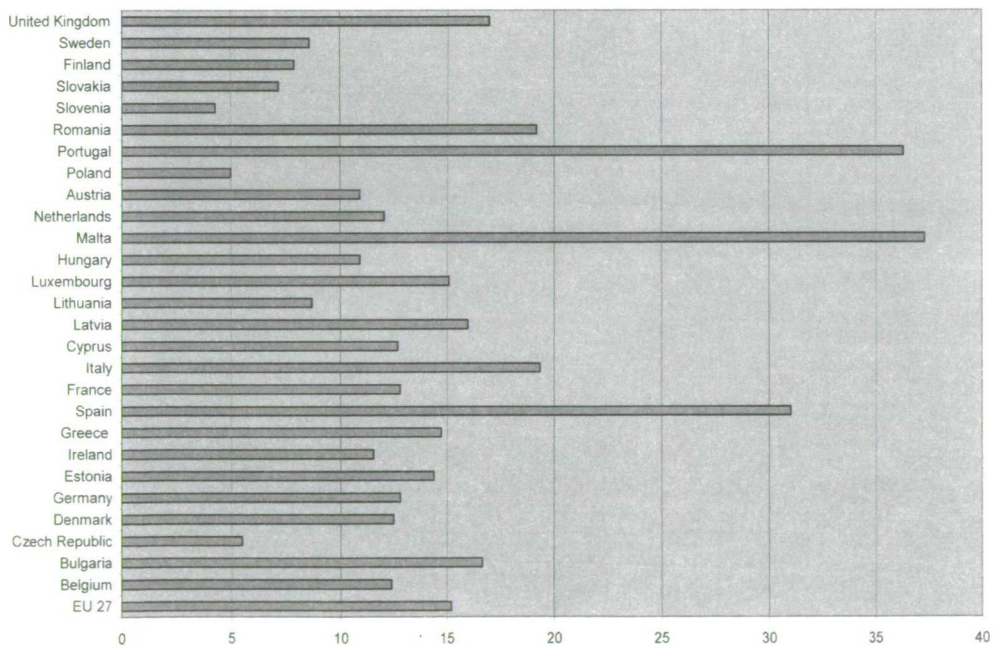
2.1.11. Korai iskolaelhagyók

Uniós szinten hétből egy 18-24 éves fiatal alsó középiskolai szinten kikerül a rendszerből, s utána semmilyen oktatási-képzési formában nem

vesz részt (korai iskolaelhagyó). Noha az utóbbi években mutatkozott némi előrelépés, ugrásszerű javulásra van szükség a 2010-es uniós célirány eléréséhez. A korai iskolaelhagyók aránya folyamatosan csökkent európai szinten a 2000-2007-es időszakban. Ez most 14.8%.

E témában európai szinten észak-déli megosztottság tapasztalható. Némelyik déli államban 30% fölötti a korai iskolaelhagyók aránya (Spanyolország, Málta, Portugália), míg más országokban (elsősorban északon) sokkal kisebb ez a probléma. Bulgária kivételével a korai iskolaelhagyók között több a fiú, mint a lány. Hét tagállam – Csehország, Litvánia, Lengyelország, Szlovénia, Szlovákia, Finnország, Svédország – esetében a korai iskolaelhagyók aránya 10% alatti. Csehország, Lengyelország és Finnország esetében további javulás mutatkozik. Ám például Málta és Portugália is jelentősen vissza tudta szorítani a korai iskolaelhagyók, eredendően nagyon magas, arányát.

Korai iskolaelhagyók aránya a tagállamok viszonylatában, 2007

Forrás: Eurostat (Labour Force Survey)

Az UP2YOUTH projekt kutatási eredményei:

Ifjúság – a társadalmi változás aktora⁵

Fiatal migránsok átmenete a tanulásból a munka világába

Az UP2YOUTH projekt a társadalmi változás három területére koncentrált az ifjúság felnőtté válásának folyamatában: fiatalok mint szülők; társadalmi szerepvállalás; kisebbségi és migráns fiatalok átmenetei. Az UP2YOUTH elemzésének tárgya az, hogy milyen mértékben járulnak hozzá a fiatalok a társadalmi változáshoz, és milyen cselekvési formákon keresztül integrálódhatnak a társadalomba, élhetnek értelmes életet.

A tanulás kulcsfontosságú a cselekvési perspektíva szempontjából, miképpen változtak meg a felnőttkorba és polgárlétbe vezető utak. A felnőttkorba való átmenet individualizációjában a tanulás két szempontból releváns tényező:

- a fiataloktól azt várják el, hogy formális kereteken belül szerezzék meg a kívánt tudást és készségeket, de
- az egyéni tanulás egyre inkább nem formális és informális keretek között zajlik.

Ma a formális oktatás a legszükségesebb, ám nem elégséges eszköze a fiatalok társadalmi és munkaerőpiaci integrációjának. A nem formális keretű tanulás elsősorban a formális tanulás hiányát kompenzálja és esélyt ad a felnőtt elvárások és az ifjúsági kulturális praxis formáinak kibékítésére.

Az alternatív tanulási keretek fejlődésével jelentős források állnak rendelkezésre, ha kompenzálni kell a megfelelő formális képzés hiányát. Különösen igaz ez a tanulási nehézséggel küzdő, kisebbségi, migráns fiatalok esetében a megszakított tanulmányok, nyelvi, kulturális kihívások okán.

Miközben a kisebbségi származás akár életrajzi, szociális többletnek is tekinthető egy globalizált, posztmodern világban (amit a rugalmasság és a kulturális diverzitás mozgat), elősegítheti a marginalizálódás folyamatát is, a kulturális-vallási szeparációt.

Ezért a migráns fiatalok jelentős hányada szembesülni kénytelen „az etnikai differenciálás folyamataival”, amiket csak megerősít a diszkrimináció, gyengébb iskolai teljesítmény és az alacsony szocioökonómiai státusz.

⁵ Az UP2YOUTH projektet az Unió 6. keretprogramja finanszírozta (Polgárok és kormányzati program), és 15 ország kutatóinak munkáját hangolta össze (Németország, Dánia, Franciaország, Olaszország, Bulgária, Szlovénia, Portugália, Spanyolország, Finnország, Románia, Ausztria, Szlovákia, Írország) 2006 májusa és 2009 áprilisa között – Infó: <http://www.up2youth.org/>.

Különösen a fiatal migráns és kisebbségi fiúkra igaz az informális kortárs kultúra kialakítása a társadalmi szerepvállalás, polgárként való cselekvés szocializációs tereként, ami gyakran kerül konfliktusba az iskola által képviselt kultúrával.

Mindezen túl, az oktatás-szakképzés szintjének emelkedésével, bizonyos szektorokban munkaerőhiány keletkezett alacsonyan képzett, szakképzetlen munkaerőből, illetve strukturális dependencia alakult ki a szakképzetlen, bevándorló munkaképesek felé. A bevándorlók együttműködési stratégiái igazodnak a munkaerőpiaci igényekhez, amik általában nem motiválják őket karrierépítési, továbbtanulási téren.

A kisebbségi, migráns fiatalok társadalmi integrációjának komparatív vizsgálatok csupán gyenge kötelékekre derült fény sikeres integrálódási folyamatok és integrációs politikai irányelvek között. A munkaerőpiacra való átmenet sikere többnyire általános gazdasági, oktatási és szociális politikai irányelveknek köszönhető, amelyek inkább körülírják a munkaerőpiaci átmenet folyamatát.

Úgy tűnik, a társadalmi integráció kötődés és hovatartozás kérdése, elsősorban a helyi környezet és mindennapi élet szintjén. Az integrálás folyamata ezért leginkább helyi szinten, szűkebb kontextusban lehet sikeres, ahol a közös érdek, közös cselekvés jobban működik a helyiek között.

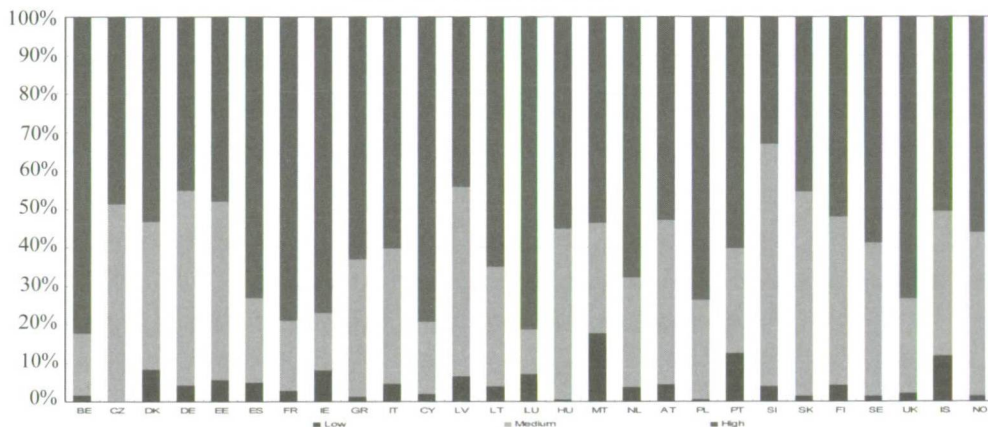
2.1.12. A szülők iskolázottsága és tanulmányi sikerei

A fiatalok magasan iskolázottságának esélye gyakran szocioökonómiai háttérük függvénye. Ám e háttér föltérképezése meglehetősen bonyolult feladat.

Mindazonáltal, az adatszolgáltató tagállamok tekintetében, a 25-34 éves fiatalok többsége, akiknek szülei legalább befejezték alsó középiskolai tanulmányaikat, szintén eljutottak ide, vagy többségükben felsőbb középiskolai szintre is.

Ennek megfelelően azok a 25-34 éves fiatalok, akik szülei felsőoktatási karrierrel bírnak, sokkal nagyobb eséllyel mutatnak hasonló oktatási karriert, miközben ritkábban ragadnak meg középiskolai szinten, szemben az előző csoporttal. Az adatszolgáltató tagállamok több mint kétharmadában a 25-34 éves fiatalok több mint fele sikeresen befejezte felsőoktatási tanulmányait, akárcsak szüleik. A legtöbb országban 5% alatti azok aránya, akik csak az alsó középiskolai szintre jutottak el.

Azon fiatalok (25-34) iskolázottsági szintje, akik szülei felsőoktatási szintre jutottak, 2005

2.1.13. A felsőoktatás hozzáférhetőségének támogatása közpénzből

Európában mindenhol közpénzből finanszírozzák a felsőoktatás hozzáférhetőségét. A célirány különbözhet (pl. megélhetési költségek fedezése, adminisztrációs díjak kifizetése és/vagy tandíj-hozzájárulás), és többféle formája létezik (pl. kölcsön, kölcsön és ösztöndíj kombinációja). Noha nehéz felmérni a fenti finanszírozási formák a tanulók szociális-gazdasági helyzetére gyakorolt hatását, az újabb adatok azt sejtetik, a felsőoktatási hallgatók többsége mai is családi, szülői támogatásra szorul.

2.1.14. Fiatalok részvétele a nem formális oktatásban

Az EU tagállamaiban a nem formális oktatás-képzésben való részvétel aránya 10% alatt marad a vizsgált korosztályokon (15-24, 25-29, 30-54) belül. Dánia, Spanyolország, Ausztria, Svédország és az Egyesült Királyság esetében azonban átlag fölötti arányok mutatkoznak ezen a téren. Dánia és az Egyesült Királyság különösen magas arányt produkál (kb. 20%).

Az egyes korcsoportok között többnyire nincsenek nagy különbségek, viszont bizonyos országokban (Spanyolország, Görögország, Ciprus, Svédország, Egyesült Királyság) a fiatalok részvételi aránya magasabb az idősebbekhez képest.

Ha a nem formális oktatásban érintett fiatalok iskolázottsági szintjét vizsgáljuk, már jobban szóródnak a részvételi arányok. Szinte minden országban (Görögország, Ciprus és Svédország kivételével) a magasabbban iskolázott fiatalok többen vesznek részt nem formális oktatási tevékenységekben, mint alacsonyabban iskolázott kortársaik.

Ez még hangsúlyosabban tűnik ki munkavállalók nem formális oktatásban való részvételének korcsoporton belüli vizsgálatakor. Minden európai országban a magasabbban iskolázott fiatal munkavállalók többen vesznek részt nem formális oktatási tevékenységekben, mint más fiatalok.

A fiatal munkavállalók többsége munkájához köthető oktatásban részesült. Ez különösen igaz azokra, akik legalább felső középiskolai szinten tanultak. Észtország, Franciaország, Luxemburg, Magyarország, Hollandia, Ausztria és Románia esetében viszont azon fiatal munkavállalók részvételi aránya jóval magasabb munkájukhoz köthető nem formális kurzusokon, akik legfeljebb felső középiskolai szintre jutottak el, mint a felsőoktatási tanulmányokat folytatott társaiké.

A nem formális oktatás egyik dimenzióját talán nem fedik le tökéletesen a statisztikai adatok: ezek a civil/önkéntes szervezetek által és/vagy az ifjúsági segítség kontextusán belül kezdeményezett tevékenységek, amik elsősorban fiatalokat vesznek célba jellemzően szabadidejük eltöltése közben. A hivatásos ifjúsági segítők és civil ifjúsági szervezetek által lebonyolított programokat az élethosszig tartó tanulási modell egyre fontosabb elemének tekintik.

Néhány oktatási kulcsadat

- Éves szinten 3 millióval több diák és 1 millióval több diplomás van a felsőoktatási rendszerben jelenleg, mint 2000-ben. A hallgatói létszám 25%-kal nőtt 1998 és 2006 között.
- Unió szinten 19 millió diák tanul a felsőoktatásban; ez a 18-39 éves korcsoport 11.5%-a.
- 23%-kal magasabb a nők aránya a felsőoktatásban.
- A 25-29 éves korcsoport közel 80%-a befejezte felső középiskolai tanulmányait.
- Mégis, a gyerekek ötöde gyakorlatilag nem tud olvasni és számolni.
- 6 millió fiatal, 18-24 éves korcsoport hetede, csak kötelező iskolaéveit

tölti el a rendszerben, vagy még annyit sem.

- Az Unión belüli 18-39 éves korcsoport 11.5%-a van jelen a felsőoktatásban.
- A korai iskolaelhagyók aránya összeurópai szintű csökkenést mutatott a 2000-2007-es időszakban, ám még mindig magas, 14.8%.
- A formális oktatási kereteken belül eltöltött évek számának átlaga 17 év.
- A 19 éves európai fiatalok több mint 60%-a még mindig a formális oktatás keretein belül található.
- A felső középiskolai szinten lévő fiatalok több mint fele vesz részt szakképzési programokban.
- A lányok inkább a felsőoktatási rendszerbe, míg a fiúk a munkaerőpiacra készülnek: amíg, felső középiskolai szinten, a lányok 54%-a általános programokban, addig a fiúk 57%-a munkaorientáltabb szakképzési programokban vesz részt.
- Az uniós diákok 15%-a betöltötte 30. életévét.
- Mindeközben a diákok 10%-a nem tanul idegen nyelvet.
- A 25-29 éves európai fiatalok több mint fele befejezte felső középiskolai tanulmányait, míg 29%-uk főiskolai-egyetemi tanulmányait.
- A 25-34 éves, hátrányos szocioökonómiai helyzetű fiatalok kevesebb mint harmada fejezi be felsőoktatási tanulmányait.

2.2. ISKOLÁBÓL A MUNKÁBA

Az oktatásból a foglalkoztatásba való átmenet jelentős esemény egy fiatal életében, ami országonként más és más arcát mutathatja a fiatalok munkanélküliség szintjétől és tartósságától függően, illetve attól, milyen állásokat és munkaszerződéseket ajánlanak föl a fiataloknak.

Jelen fejezet referenciakorosztálya elsősorban a 15-29 éves fiatalok, amit, lehetőségeinkhez mérten, megpróbáltunk további két csoportra osztani (15-24 és 25-29 évesek) azért, hogy differenciáltabb képet kaphassunk a fiatalokról. A 15-24 évesek többsége még mindig az oktatási rendszerben található, míg az idősebbek már inkább próbálják megvetni lábukat a munkaerőpiacon.

Unió munkaeerőpiaci vizsgálat (EU LFS)

Legfontosabb adatforrásunk ebben a részben az Unió munkaeerőpiaci vizsgálat (EU LFS). Az EU LFS egy negyedévi nagymintás vizsgálat az európai uniós, kandidáló és EFTA (kivéve Liechtensteint) országok háztartásaira vonatkozóan. Éves és negyedéves eredményekkel szolgál a 15 évesnél idősebb emberek munkaeerőpiaci szerepéről, illetve azokról is, akik kívül vannak a foglalkoztatási rendszeren.

Az EU LFS mintája kb. 1.5 millió fő negyedéves szinten. A negyedéves minta országonkénti aránya 0.2 és 3.3% között mozog az érintett populáción belül, ami azt jelenti, hogy az egyik legnagyobb európai háztartási felmérésről beszélhetünk.

A vizsgálat fogalmi háttere a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) definícióin alapszik. Ebből következik, hogy a felmérés az egyik legjobban összevethető nemzetközi munkaeerőpiaci statisztikai munka.

Annak ellenére, hogy a jelen fiatalsága számában kevesebb és magasabban iskolázott, mint az előző generáció, a munkaeerőpiacra lépés körüli nehézségek változatlanok. A foglalkoztatottak jelentős tömegének állása bizonytalan, aminek számos oka lehet (a megszerzett tudás nincs összhangban a munkaeerőpiaci elvárásokkal, sajátosak a munkaeerőpiaci körülmények stb.). Pénzügyileg problémás időkben a vállalatok munkaeerő-toborzó programjai beszűkülnek, miközben megnő az alkalmazható minősített szakemberek száma a piacon.

2.2.1. Aktivitási mutatók

Amint az a 2.1 fejezetben kiderült, a fiatalok döntő többsége 14-17 éves koráig a rendszerben marad az iskolakötelezettség felső korhatárától függően. Ráadásul a 19 évesek többsége még mindig a formális kereteken belül található, noha már nem iskolaköteles.

Hasznos fogalmak, definíciók

A gazdaságilag aktív populáció (munkaerő) foglalkoztatott és nem foglalkoztatott személyekből tevődik össze.

Foglalkoztatottnak tekinthető az a személy, aki 15 éves vagy idősebb, és a felmérési héten dolgozott, akár egy órát is, ami fizetéssel, profittal vagy családi bevétellel járt, vagy nem dolgozott az adott időszakban, de munkáját, üzletét csak átmenetileg függesztette föl pl. betegség, üdülés, vitás ügy vagy továbbképzés miatt. Ide tartozhatnak az éppen munkát vállaló diákok is.

Nem foglalkoztatott az a 15-74 éves személy, aki a felmérési időszakban munkanélküli volt, és vagy munkát keresett a megelőző négy hétben, vagy már talált is állást, amit betölteni készült az elkövetkezendő három hónapban belül.

Inaktív az a személy, aki sem nem foglalkoztatott, sem nem munkanélküli például azért, mert még mindig iskolába jár.

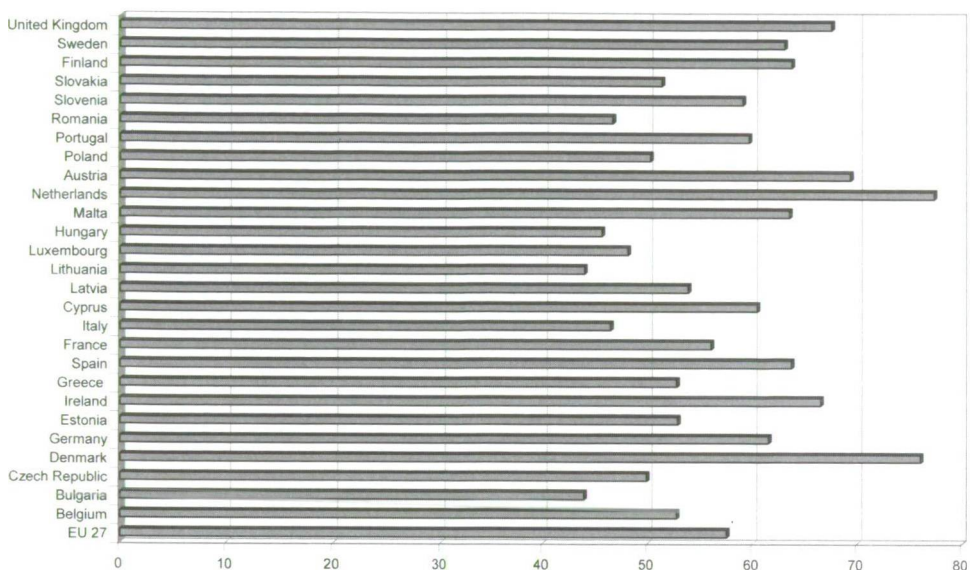
Az aktivitási ráta az aktív személyek arányát mutatja meg az adott korcsoport teljes létszámához képest, míg az inaktivitási ráta az inaktív személyek arányát.

Forrás: International Labour Office / Labour Force Survey

Az első lépés a munkaerőpiac felé az, hogy valaki gazdasági értelemben aktívvá váljon (foglalkoztatott vagy munkanélküli – aktív munkakereső). A fiatalok általában azonban nem hoznak egyértelmű döntést tanulmányaik folytatásáról vagy megszakításáról. Itt olyan tényezők játszanak szerepet, mint a továbbtanulási igény motiváltsága, anyagiak, kulturális kontextus, társadalmi-gazdasági háttér, általános munkaerőpiaci helyzet.

2007-ben a 15-29 éves európai fiatalok 57.5%-a került a gazdaságilag aktív kategóriába. Ez egyszázalékos csökkenés 2000-hez képest. Erre a korcsoportra fókuszálva a tagállamok három csoportra oszthatók: az aktivitási mutató nem éri el az 50%-ot (Bulgária, Csehország, Olaszország, Litvánia, Luxemburg, Magyarország és Románia); 70% fölötti (Dánia és Hollandia); 50 és 70% közötti (a többiek). 44%-os aktív fiatal mutatójával (2007) Litvánia produkálta a legmagasabb aktivitási mutatóesést (mínusz 10.5% 2000-hez képest), míg Svédország a legnagyobb növekedést (7.9%): 55%-ról 63%-ra.

15-29 éves fiatalok aktivitási mutatói, 2007

Forrás: Eurostat (Labour Force Survey)

Az aktivitási mutatók nemek szerinti megoszlást is mutatnak. A legtöbb tagállamban a 15-29 éves férfiak több mint fele volt gazdaságilag aktív. Ilyen trend nem tapasztalható nők esetében, ahol az aktivitási ráta 70 (Dánia és Hollandia) és 39% (Magyarország) között mozog. Az aktivitási szint iskolázottság függvénye is lehet: a legmagasabban iskolázott fiatalok aktivitási mutatója 75% fölötti. Az iskolázottság továbbá csökkenti a nemek közötti különbségeket és megkönnyíti a munkaerőpiacra jutást.

2.2.2. Kik a gazdaságilag inaktív fiatalok?

Uniói szinten az alsó középsiskolai szintnél tovább nem jutó fiatalok több mint 65%-a gazdaságilag inaktív; a magasan iskolázottak között ez az arány csak 16%.

E tekintetben két nagyobb kategória körvonalazódik: vannak, akik nem akarnak dolgozni, míg a másik csoport tagjai szeretnék dolgozni, mégsem keresnek munkát valamilyen okból: betegség, fogyatékkal élés, iskolai, családi kötelezettségek.

Átlagosan a 15-29 éves inaktív fiatalok 80%-a nem keres munkát: jelentős részük még mindig a formális oktatási kereteken belül található.

Uniós átlagban az inaktív 15-24 éves fiatalok 65%-a éppen ezért nem is keres munkát (a tagállamok között a skála két végén Svédország, 76.8%-kal, és Luxemburg 97%-kal található). Ez nem meglepő, hiszen a 15-24 éves fiatalok többsége továbbra is az oktatásban található.

Az olyan inaktív fiatalok több mint 60%-a nő, akik nem keresnek munkát. Ez a mentalitás ráadásul elterjedtebb a legelső korcsoport alsó középiskolai szinten megrekedt tagjai között. Fordított arányosság mutatkozik az iskolázottsági szint és az inaktivitás között: ez az arány a felsőoktatási tanulmányaikat befejezők között már csak egyszámjegyű.

2.2.3. Távol a főútvonalaktól: távol az oktatástól, a foglalkoztatástól

Az inaktivitás mértékét részben az befolyásolja, hogy egye több fiatal marad benn az oktatási rendszerben az iskolakötelezettség lejárta után, ezért a következő mutatók azokra vonatkoznak, akik önszántukból vagy sem, nincsenek jelen az oktatási-képzési, illetve a foglalkoztatási rendszerben (angol betűszóval: NEET). E kategória fölállításával jobban megbecsülhető a munkaerőpiaci szempontból leginkább veszélyeztetett fiatalok száma. E csoport tagjai, akik vagy munkanélküliek vagy inaktívak, és már elhagyták az oktatási rendszert, gyakran szembesülnek nehézségekkel munkakeresés során, ezért könnyebben kiesnek a munkaerő-létszámból, mivel vagy elveszítik kedvüket, vagy valamilyen más ok áll kimaradásuk hátterében (szemben azokkal, akik családi kötelezettségek, katonai szolgálat, utazás vagy szabadidős tevékenységek miatt inaktívak).

Európai léptékben a 15-24 évesek több mint harmada a NEET kategóriájába esik. Az uniós tagállamok között nagyok a különbségek: ez az arány 50% fölötti Bulgária és Magyarország, és 20% körüli Dánia és Hollandia esetében.

A 25 éves fiatalok közül kevesebben esnek ebbe a kategóriába, mint a legfiatalabbaknál: talán azért, mert lejön belőle azoknak a száma, akik találtak munkát vagy visszakerültek az oktatási rendszerbe. Mindenestre számos országban még mindig 20% fölötti azon 25-29 éves fiatalok aránya, akik a NEET kategóriájába esnek.

2.2.4. Az oktatásból a munka világába való átmenet időszakának jórészt a 18. és a 24. életév közé esik

A 20 éves fiatalok fele volt jelen az Unió munkaerőpiacán 2007-ben. Néhány országban nőtt a munkaerőpiacra kerülés alsó korhatára 2000 és 2007 között. Ebben az időszakban a fiatalok legalább felének esetében két évvel nőtt a munkaerőpiacra lépés életkorhoz mért időpontja Görögország, Olaszország, Luxemburg, Málta, Románia és Szlovákia esetében. Ausztriában éppen ellenkező előjelű folyamat volt tapasztalható: az életkorhoz mért belépés időpontja két évvel csökkent.

2007-ben a 15 éves fiatalok döntő többsége az oktatási/képzési rendszerben élte mindennapjait, gazdasági szempontból inaktívnak számított.

Kivételnek csak Dánia számított, ahol a 15 évesek majdnem fele (48.5%) egyszerre volt jelen az oktatási és a foglalkoztatási rendszerben. Az idejét csak a tanulásnak szentelő fiatalok száma az életkor előrehaladtával egyre csökken szemben az aktívakéval. És valóban, a 15 éves európai fiatalok 90.7%-a tartózkodott az oktatási/képzési rendszeren belül 2007-ben, míg a 29 évesek esetében ez az arány mindössze 3.2%. A 29 évesek durván 75%-a számított gazdasági szempontból aktívnak.

Az oktatásból a munkába való átmenet döntően 18 és 24 éves kor között zajlik le. Ennek egyik bizonyítéka, hogy a 18 évesek 59%-a kizárólag tanult (2007), miközben csak 13%-uk volt kizárólag foglalkoztatott. 24 éves korban már a fiatalok nagy többsége aktív. A 18 évesek nagyjából 20%-a tanult és dolgozott az Unióban, míg a 24 évesek körében ez az arány 16%.

Dánia, Hollandia, Ausztria és az Egyesült Királyság esetében a 18 évesek többsége tanult és dolgozott, a többi tagállamban viszont a többség kizárólag tanult, gazdasági szempontból inaktívnak számított.

2000-ben és 2007-ben egyaránt a 20 évesek legalább fele jelen volt a munkaerőpiacon foglalkoztatottként (teljes vagy részmunkaidőben) vagy munkanélküliként. Az Unión belül komoly különbségek mutatkoztak: egyes országokban a fiatalok sokkal korábban léptek be a munkaerőpiacra (Dánia, Hollandia, Ausztria és az Egyesült Királyság),

mint másokban (Görögország, Olaszország, Luxemburg, Magyarország és Románia).

A 24 évesek többsége már csak a foglalkoztatási rendszerben volt jelen. Dániában azonban majdnem felük tanult és dolgozott egyszerre, Hollandia, Finnország és Szlovénia tekintetében ez az arány 30% körül mozgott. Mindeközben ezek az országok szerepeltek a magas foglalkoztatási rátával bíró tagállamok listáján.

16 tagállam esetében a 15-24 évesek több mint 50%-a még nem jelent meg a foglalkoztatási rendszerben, noha már több mint egy éve befejezték tanulmányaikat. Ez duplája a 25-29 éves korosztály mutatóihoz képest.

Dánia, Olaszország, Hollandia, Finnország, Svédország és az Egyesült Királyság kivételével az uniós tagállamokban a 29 évesek több mint 70%-a már csak a foglalkoztatási rendszerben volt jelen.

2.2.5. Magasabb iskolázottsági szint, a munkanélkülivé válás kisebb kockázata

Hasznos fogalmak és definíciók

A foglalkoztatási ráta a foglalkoztatott személyek aránya a gazdaságilag aktív populáción belül.

A munkanélküliségi ráta (rate) a munkanélküli személyek aránya a gazdaságilag aktív populáción belül.

A munkanélküliségi arány (ratio) a munkanélküli személyek aránya a teljes populáción belül.

Tartósan munkanélküli az a személy, aki egy évnél régebben munkanélküli.

A tartós munkanélküliség arányát az adott korcsoporton belüli összes munkanélkülihez mérve kapjuk meg.

Forrás: Eurostat, „Labour force survey: Methods and definition”

A munkanélküliségi ráták csökkennek magasabb iskolázottsági szintre lépve. Az uniós tagállamok tekintetében az alsó középiskolát végzetek előtt majdnem háromszor gyakrabban villan föl a munkanélküliség réme, mint a felsőbb végzettségűek előtt. Az alacsonyabb és magasabb végzettségűek közötti szakadék, ha kis mértékben is, de nőtt 2000 és 2007 között. Valószínűleg az alacsonyabb végzettségűeket érzékenyeb-

ben érintik a munkaerőpiaci kiigazítások, mióta a gazdaságok érzékenyebbek a nemzetközi hatásokra, a feltörekvő gazdaságok gerjesztette versenyre.

2.2.6. A diploma nem jelent garanciát a foglalkoztatásra

2007-ben csupán az alsó középiskolát befejezett európai fiatalok 20.7%-át foglalkoztatták egy évvel az iskola elvégzése után. A felsőfokú végzettséggel bíró fiatalok esetében ez az arány 65.8%. Végzettségüktől függetlenül a fiatalok többségének hosszabb időbe telik a munkaerőpiacra való átmenet. Minél nagyobbak az igényeik (elvárt fizetés, munkakörülmények stb.), annál nehezebben találnak munkát. Előfordulhat az is, hogy a felsőoktatási programok nincsenek tekintettel az adott munkaerőpiaci igényekre. Míg a legtöbb tagállam követi az európai trendet, Görögországban éppen a felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatalok között a legmagasabb a munkanélküliség.

A SPReW projekt felismerései: a munkához való viszony társadalmi mintái⁶

Vajon változnak a munkához való viszony mintái fiatalabb és idősebb generációk között?

A SPReW projekt fő célja az volt, hogy kiderítse, milyen tényezők játszanak szerepet a generációk közötti szolidaritás, feszültség kialakulásában a munka és az ahhoz köthető területeken. Az életkor fontos változó, de a SPReW eredményeiből az is kiderül, hogy más változók (nem, iskolázottság, társadalmi-szakmai csoportok, gazdasági fejlődés, intézményi kontextus) túlmutathatnak még a „generációs változó” hatásán is.

Ellentétben azon elterjedt nézettel, hogy a fiatalok inkább eszközök, mintsem érdeklődő alanyok a munka terén, a fiataloknak (< 30) árnyaltabb a munkához való viszonyuk, pl. nagyobb az igényük arra, hogy elégedettek lehessenek a munkájukkal (főleg magasabb iskolázottság esetén): fontosnak tartják a munkához köthető emberi viszonyokat, annak társa-

⁶ A SPReW projektet a 6. keretprogramon belül indították el (Polgárok és kormányzati program), és hat ország kutatási partnerségén alapult (BE, FR, DE, HU, IT, PT). A projekt 2006 május és 2008 augusztus között zajlott – Infó: <http://www.ftu-namur.org/sprew>.

dalmi hasznosságát, az önkifejezés lehetőségét a munkában, a munka iránti érdeklődést, a munkahelyi sikert és az autonómia szintjét.

- A munkások iskolázottsága mellett jelentősen emelkedett a női munkavállalók száma is az utóbbi években. A nők érzelmetelibbek a munkájuk kapcsán, ami többnyire megváltozik, ha bejön a képbe a család. Gyermekvállalás után az érzelmetelibb attitűd többnyire instrumentálisra vált.
- A fiatalok (<30) jellemzően veszélyeztetettebbek (alacsony fizetés, bizonytalanság, munkanélküliség), noha, összehasonlítva az idősebbekkel, jobban élhetnek az oktatás, a digitális kor előnyeivel. Miközben, szemben az előző generációkkal, kevésbé tartanak a létbizonytalanságtól, szociális védőhálóra, nagyobb jövedelemre, nagyobb szabadságra és több fejlődési lehetőségre tartanak igényt.

Annak ellenére, hogy mások a célok, a „generációk” nem nagyon érzékelik, hogy konfliktus lenne közöttük. Mindamellett előfordulhat, hogy a jövőben feszültség képződhet a generációs tudat erősödésével. A két „szélsőséges” csoport úgy tűnik, ugyanazzal a problémával szembesül a munkaerőpiacon: egyiket sem ismerik el tisztességesen a munkahelyükön.

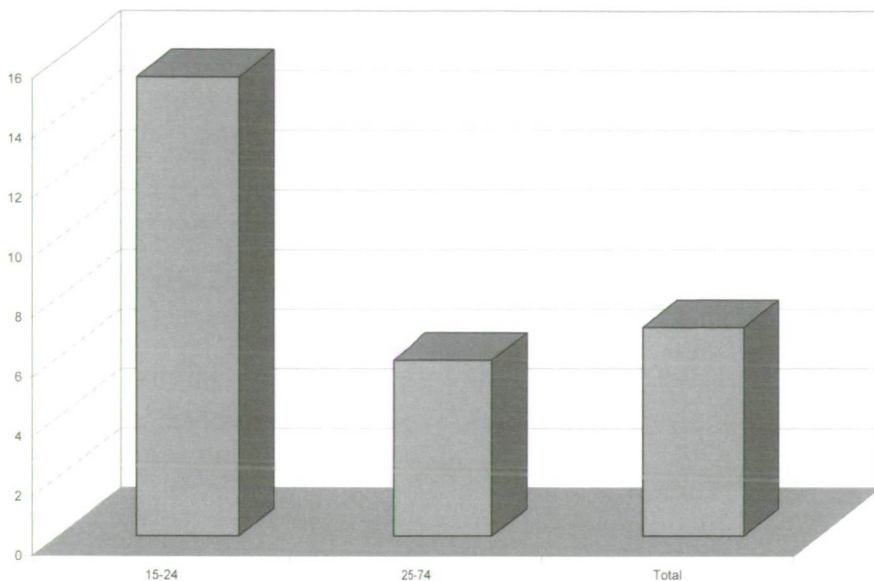
A fiatalok úgy érzik, alábecsülik oktatási eredményeiket, az idősebbek meg úgy, hogy alábecsülik munkatapasztalatukat – félnek munkahelyük elvesztésétől, mert tudják, a cégek már nem igazán építenek arra, mennyi tapasztalatot halmoztak föl az évek során.

Forrás: Eurostat, „Labour force survey: Methods and definition”

2.2.7. Fiatal munkanélküliek

Az oktatásból a foglalkoztatásba való átmenet végeztével a következő lépés: stabil állást találni. A megállapodni akarók számára (családalapítás, házvásárlás) ez valószínűleg fontos lépés. A bizonytalan állás (átmeneti, részmunkaidős) negatívan befolyásolja egy család életét: nehezebb kölcsönhöz jutni, elhagyni a szülői házat, családot alapítani, gyerekeket vállalni.

**Korcsoport szerinti munkanélküliségi ráták (15-24, 25-74, total),
EU-27, 2008**

Forrás: Eurostat (Labour Force Survey)

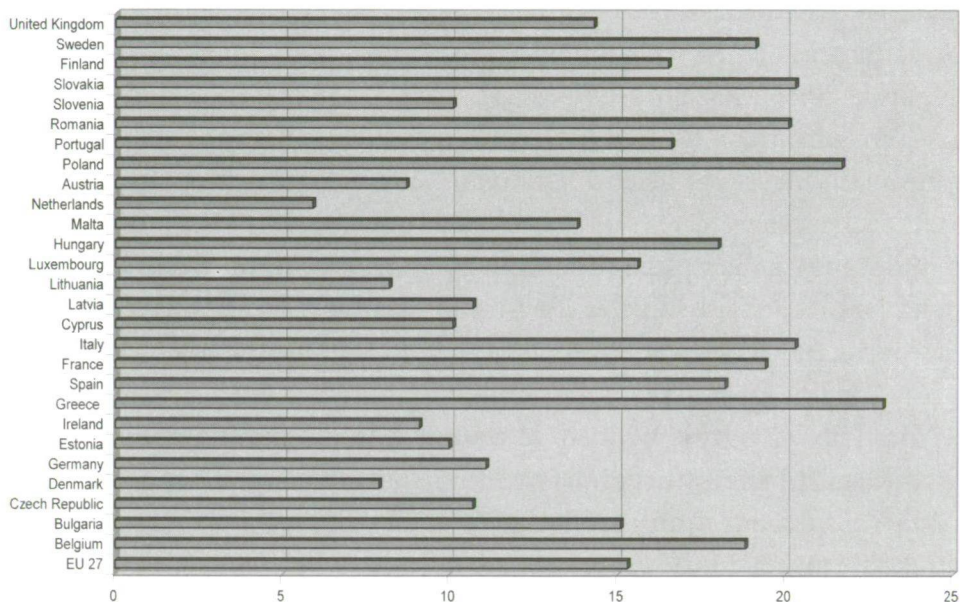
Az ifjúsági munkanélküliségi ráta (15.3% 2007-ben, 15.4% 2008-ban) majdnem duplája a teljes foglalkoztatotti létszám adatának, és triplája az idősebb korosztálynak. A tagállamok esetében jelentős szóródás mutatkozik. 2007-ben Hollandia (5.9%) és Dánia (7.9%) rendelkezett a legjobb mutatókkal. Ifjúsági munkanélküliség tekintetében csak három további tagállam maradt 10% alatt a 15-24 éves korosztály tekintetében: Ausztria, Írország és Litvánia.

A másik végét a 20% fölötti ifjúsági munkanélküliséggel küzdő államok: Görögország, Olaszország, Lengyelország, Románia és Szlovákia.

A 25-29 éves korosztály munkanélküliségi rátája meghaladja a 10%-ot Görögország, Portugália, Olaszország, Spanyolország, Franciaország, Lengyelország és Szlovákia esetében. Összességében azonban, európai viszonylatban, ez az arány mintegy 3%-kal csökkent a 2000-2007-es időszakban, mindkét korcsoportban. A tagállamok között jelentős különbségek mutatkoznak. A legfiatalabbaknál négy tagállamban is (Svédország, Portugália, Magyarország, Luxemburg) jelentős növekedés (5% fölötti) volt tapasztalható. A legidősebbek esetében csupán Portugáli-

ában zajlottak le drámai változások (7% fölötti növekedés). A válság, természetesen, jelentős munkaerőpiaci változások eredője lehet.

15-24 évesek munkanélküliségi rátája országos bontásban, 2007

Forrás: Eurostat (Labour Force Survey)

Ha a nemeket nézzük, a fiatal nők között magasabb a munkanélküliség összuniós szinten. Míg néhány országban nők és férfiak között elhanyagolható a differencia, akadnak olyanok is, ahol jókora szakadék tátong férfiak és nők között. A legrosszabb helyzet Görögországban mutatkozik, ahol, mindkét korcsoportot figyelembe véve, a nők munkanélküliségi mutatója majdnem duplája a férfiakénak. Jelentős nemek közötti szakadékról beszélhetünk még Spanyolországban és Portugáliában.

2.2.8. Fiatalok tartós munkanélkülisége

A tartósan munkanélküli fiatalokat különösen fenyegeti a társadalmi kirekesztés réme, hiszen csak akkora bevétellel rendelkeznek, ami nem elég a társadalmi elvárások által megszabott életvitel fenntartásához.

Európai szinten a 15-24 éves munkanélküliek 26%-a, míg a 25-29 évesek 35%-a számított tartósan munkanélkülinek (12 hónapja vagy régebben).

A tagállamok közötti különbségek nem elhanyagolhatók. A legfiatalabbak esetében (15-24 évesek) a tartósan munkanélküliek aránya 4 (Svédország) és 57% (Szlovákia) között mozog. Szlovákia, Románia, Bulgária, Görögország, Olaszország, Magyarország és Lengyelország esetében a munkanélküliek több mint harmada volt egy évnél régebben munka nélkül. A legidősebb fiatalokat nézve a tagállamok csaknem felében uniós átlag (35%) fölötti értékeket mértek.

Általánosságban elmondható, hogy a tartósan munkanélküliek száma az iskolázottsági szinttel fordítottan arányos. Ez alól kivételt csak Észtország és Litvánia jelentenek, ahol éppen a felsőfokú végzettségűek között a legmagasabb a tartósan munkanélküliek aránya.

Ha a fiatal munkanélküliek számát a teljes populációhoz viszonyítjuk (munkanélküliségi arány, nem ráta), már más képet kapunk. A 2007-es európai munkanélküliségi arány a 15-24 éves férfiak esetében 6.8%, míg a 25-29 éveseknél 7.3% volt. A két korcsoportot figyelembe véve ez az arány Svéd- és Görögországban volt a legmagasabb, míg Litvániában a legalacsonyabb. Néhány tagállamban a munkanélküliségi és a foglalkoztatási arány között több mint 15% a különbség, amiből arra következtethetünk, hogy a fiatalok többsége azért inaktív, mert tanul.

2.2.9. Munka és tanulás, tanulás és munka

Európában a foglalkoztatott 15-24 éves fiatalok közel harmada diák vagy gyakornok összehasonlítva a 25-29 évesek 16%-ával. Némelyik országban ez a mutató sokkal magasabb: Dániában és Hollandiában a foglalkoztatott fiatalok több mint 65%-a diák vagy gyakornok, míg Német- és Finnországban több mint felük. A legalacsonyabb mutatóval Románia rendelkezik (kb. 5% mindkét korcsoportban).

Hasznos fogalmak és definíciók

Az egy vagy több munkavállalót foglalkoztató munkaadó olyan személy, aki saját vállalkozást, műhelyt vagy mezőgazdasági telepet vezet profitszerzés céljából, miközben önmagán kívül más is foglalkoztat.

Az önfoglalkoztató olyan személy, aki saját vállalkozást, műhelyt vagy mezőgazdasági telepet vezet profitszerzés céljából, miközben önmagán kívül más nem foglalkoztat.

A munkavállaló olyan személy, aki egy köz- vagy magánfoglalkoztatónak dolgozik, és ezért cserébe ellenszolgáltatást kap bér, fizetés, honorárium, pénzjutalom, teljesítmény alapú díjazás vagy természetbeni kifizetés; a fegyveres erők nem besorozott tagjai szintén ide sorolandók.

Családi alkalmazott olyan személy, aki a család másik tagjának segít egy vállalkozás vagy mezőgazdasági telep vezetésében, de nincs munkavállalóként bejelentve.

Határozott időre felvett munkavállaló az a személy, aki határozott időtartamú munkaszerződést kötött, és az bizonyos feltételek teljesülésekor megszűnik, pl. feladat teljesítése vagy a helyettesített munkavállaló visszatérése esetén.

Egy főállás teljes vagy részmunkaidős voltát az álláshirdető szabja meg, kivéve Hollandiában, ahol automatikusan részmunkaidős az az állás, amelyik heti viszonylatban 35 óránál kevesebb, és teljes, ha több, illetve Svédországban, ahol ez a megkülönböztetés önfoglalkoztatók esetében alkalmazható.

Forrás: Eurostat

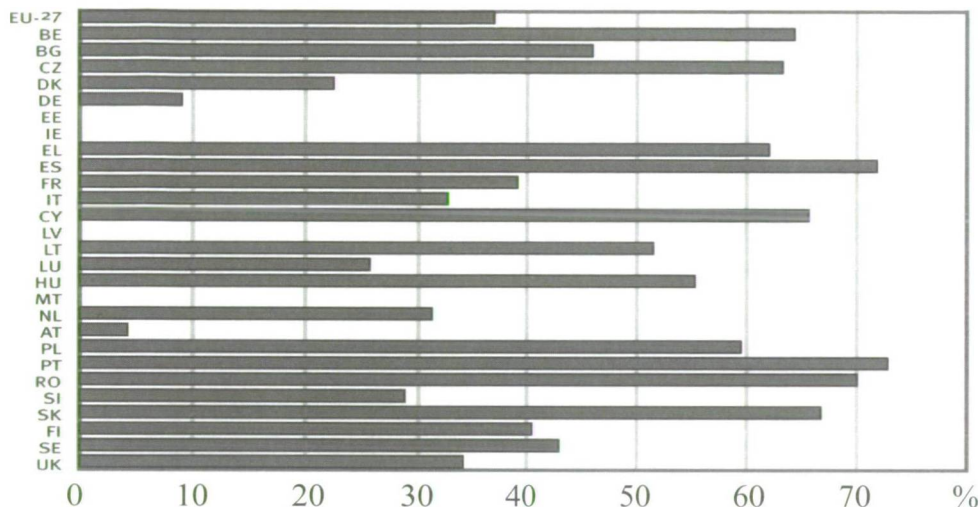
2.2.10. Határozott idejű munkaszerződések

Rengeteg fiatal számára tűnhet úgy, egy határozott idejű vagy részmunkaidős állás az állandó foglalkoztatottság mérföldköve. De ezek a munkák inkább korlátozzák az egyént a benne rejlő potenciál kiaknázásában. A határozott idejű munkaszerződések ezért inkább beszűkítik az európai fiatalok pénzügyi, személyes autonómiájának terét.

A kor előrehaladtával csökken a határozott idejű munkaszerződésűek száma. Európai léptékkal nézve a 15-24 éves foglalkoztatottak majdnem 40%-a rendelkezett ilyen szerződéssel, míg ez az arány Szlovénia, Lengyelország és Spanyolország esetében több mint 60%. A 25-29 éveseknél ez az arány már csak 20% körüli, és kevesebb mint 10% a 30-54 évesek

esetében. Mindez arról tanúskodik, hogy a fiatalok nemcsak az oktatásból a munkába, hanem a bizonytalanból a biztos állásba is szembesülni kénytelenek egy átmeneti időszakkal, amelyikben fennáll annak a veszélye, hogy egy fiatal a bizonytalan munkák „csapdájába” kerül, egyik határozott idejű munkát a másik után vállalja el.

15-24 éves fiatalok, akik azért vállaltak határozott idejű állást, mert nem találtak állandó munkahelyet, (százalékos értékek) 2007

Source: Eurostat – Labour Force Survey

Note: BE, BG, DE, EL, LT, LU, NL, AT, UK: unreliable or uncertain data due small sample size

Az efféle munkaszerződések száma nő. 2000 és 2007 között „részesedésük” mintegy 5%-kal nőtt. Lengyelországban még jelentősebb növekedés volt tapasztalható.

E tekintetben nem mutatkozik komoly, nemek közötti szakadék: átlagban valamivel magasabb az ilyen szerződéssel rendelkező fiatal nők száma, de, természetesen, tagállami szinten ettől eltérhet a trend.

Európában az alacsony iskolázottságú 15-24 éves fiatalok több mint fele bírt határozott idejű szerződéssel. Ez az arány felfelé haladva csökken, a felsőfokú végzettségű kortársak esetében már csak 38.5%. A 25-29 éveseknél ez az arány 25% körüli iskolázottsági szinttől függetlenül.

A határozott idejű munkavállalás történhet önkéntesen vagy kényszerűségből. Ez utóbbiról akkor beszélhetünk, amikor valaki, mivel állandó munkát nem talált, olyan szerződést ír alá, amelyik képzési időszakra vagy próbaidőre vonatkozik (ami akkor határozott idejű állás, ha végeztével a szerződés automatikusan hatályát veszti).

Európában a határozott idejű szerződéssel rendelkező fiatalok többsége nem önszántából választotta ezt az utat. Ez a legtöbb tagállamra igaz, kivéve Szlovéniát, a 15-24 évesek nagyjából 60%-a azért választotta ezt az irányt, mert eleve nem is akart egy állandó állást. Uniós szinten a 15-24 évesek kicsivel többen választják a határozott idejű állást, mint a 25-29 évesek, kivéve Hollandiát, Szlovéniát, Finnországot, Svédországot és az Egyesült Királyságot.

Az olyan határozott munkaszerződésűek aránya, akik nem tudtak állandó munkát találni, nő a korral: Európában ez a 15-24 évesek kb. 37%-ára volt igaz, de a 25-29 éveseknek már 65%-ára.

2.2.11. Részmunkaidős munkavállalás

A munkavállalók között a fiatalok e tekintetben is felülreprezentáltak, sőt, a részmunkaidő és a határozott idejűség gyakran együtt járnak: egy fiatal munkavállaló egyszerre lehet részmunkaidőben foglalkoztatott, határozott idejű munkaszerződéssel felvett alkalmazott.

Átlagosan az európai 15-24 éves fiatalok 25%-a részmunkaidőben dolgozik, elsősorban oktatási célból, míg a 25-29 éveseknél már csak a fenti arány felére jellemző a hasonló okból elvállalt részmunkaidős állás.

A részmunkaidős alkalmazottak aránya nőtt 2000 és 2007 között a 15-24 éveseknél, míg a 25-29 évesek esetében stagnált. Nemek és tagállamok tekintetében azonban már vannak eltérések. Például amíg Szlovákiában a 25-29 éves alkalmazottak mindösszesen 2%-a dolgozott részmunkaidőben, addig ez az arány Hollandiában és Dániában 20% fölötti.

A nemek közötti különbség csak Románia esetében elhanyagolható. Máshol a fiatal nők jellemzően kétszer annyian dolgoztak részmunkaidőben, mint férfi kortársaik.

Míg a 19-24 évesek elsősorban oktatási-képzési okokból vállaltak részmunkaidős állást, a 25-29 éveseknél már más okok is komoly szerepet játszanak, mint a gyermekről vagy családtagról való gondoskodás, továbbá betegség, fogyatékkal élés, illetve egyéb családi vagy személyes okok. Viszont Görögországban a 25-29 éves részmunkaidős állásban lévők 69%-a nyilatkozott úgy, hogy tartós állást nem találván kényszerült erre.

2.2.12. Fiatal vállalkozók

Európában nagyon kevés fiatal vezet önálló vállalkozást: a 15-24 évesek mintegy 4%-a, míg a 25-29 évesek 9%-a volt önfoglalkoztató. Az Unió összes tagállamában magasabb arányban vannak önfoglalkoztatók a 25-29 évesek, mint a 15-24 évesek között, és az összes 25-29 éves foglalkoztatottat nézve az önfoglalkoztatók aránya (Görögország, Olaszország, Ciprus, Lengyelország, Románia és Szlovákia kivételével) sehol sem éri el a 10%-ot.

2000 és 2007 között az önfoglalkoztató fiatalok aránya némivel csökkent. 2007-ben Olaszországban volt a legmagasabb a 15-29 éves önfoglalkoztatók aránya, az uniós átlag duplája.

A legtöbb tagállamban az önfoglalkoztatók többsége férfi. Cipruson a nemek közötti különbség alig kimutatható. A korra nézvést Belgium, Ciprus, Luxemburg, Magyarország, Málta és Ausztria esetében mutatkozik nagyobb különbség a 25-29 éves önfoglalkoztató férfiak javára a 15-24 évesekkel szemben. A nőknél ellentétes irányú folyamat zajlik: a legtöbb önfoglalkoztató a legfiatalabb korcsoporton belül található.

A legtöbb tagállamban több a vállalkozói kedv a felső középiskolai végzettségű fiatalok között. Kivétel ez alól Spanyolország, Málta és Románia, ahol az önfoglalkoztató 15-24 évesek több mint 60%-a volt alacsonyan iskolázott. Luxemburgban hasonló arányt mutatnak a 25-29 éves, magasan iskolázott fiatalok.

Az üzleti siker tényezőinek vizsgálata (FOBS) szerint a vállalkozók kevesebb mint 15%-a 30 év alatti, 38%-uk 30 és 39 év közötti, 48%-uk pedig 40 vagy idősebb. Mindez azonban óvatosan kezelendő, mivel csak néhány uniós tagállam gyűjt adatokat. A felmérés olyan, 2002-ben indult vállalkozásokra terjedt ki, amelyek 2005-ben még álltak, és ala-

pítójuk vezette őket továbbra is. A felmérést 13 tagállam (Csehország, Dánia, Észtország, Franciaország, Olaszország, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Ausztria, Portugália, Szlovénia, Szlovákia, Svédország, Bulgária és Románia) statisztikai hivatala bonyolította le 2005 júniusa és 2006 januárja között, önkéntes alapon.

10 vállalkozó közül hat semmilyen speciális képzésben sem részesült. Aki igen, döntő többségében saját elszántából végezte el azt. Kivétel ez alól Olasz- és Franciaország: Olaszországban a vállalkozók mintegy fele vett részt speciális képzésben saját kezdeményezésre, míg Franciaországban a vállalkozók negyede – valamilyen hatóság felszólítására. Ugyanez igaz korcsoportokra vetítve is: a fiatal nem vesznek részt több speciális képzésen, mint idősebb kollégáik.

A fiatal vállalkozók különféle oktatási háttérrel rendelkeznek. A tagállamok három csoportra oszthatók e tekintetben: az első csoportban a vállalkozók többsége felső középiskolát végzett (Bulgária, Csehország, Dánia, Franciaország, Olaszország, Ausztria, Portugália, Szlovénia, Szlovákia és Svédország). A második csoportban a többség felsőfokú végzettségű (Észtország, Lettország, Litvánia és Luxemburg), míg a harmadik csoportba egyedül Románia került, ahol a vállalkozók többsége általános iskolai vagy alsó középiskolai végzettségű.

A felmérés országaiban egy saját vállalkozás elindításának legfontosabb mozgatórugói, hogy új kihívásra vágysz, és a magad főnöke lehetsz. A pénzkereset lehetősége szintén fontos szerepet játszik: a cseh, román, szlovén és szlovák vállalkozók mintegy 80%-a a dolog pénzügyi oldalát jelölte meg fő motivációként.

Egy fiatal számára a munkanélküliség elkerülése is jelenthet hajtóerőt. Ez komoly motivációs tényezőnek bizonyult a fiatal vállalkozók többségénél, kivétel ez alól a cseh, a lett, az osztrák, a svéd, a luxemburgi és a dán fiatalok.

2.2.13. Jellemző tevékenységek

A fiatalok gazdasági szerepvállalása egy adott nemzetgazdasági szerkezet függvénye. Uniós szinten a 15-24 éves fiatalok nagyobb arányban

elsősorban a nagy- és kiskereskedelmi szektorban vannak jelen, a 25-29 évesek viszont már az ipari termelésben, ami szintén igaz a 30-54 évesekre. A 15-24 évesek felét alacsony szintű szaktudást igénylő állásban alkalmazák. Mintegy 20%-ukat törvényhozói, vezető hivatalnoki, vállalatvezetői, szakmai, technikai vagy szaksegédi állásban találjuk. A 15-24 éves korosztály természetesen alulreprezentált a vállalatvezetői pozícióban, hiszen koránál fogva hiányzik a megfelelő szakmai tapasztalata.

Tízből négy 25-29 éves fiatal nem fizikai munkában képesített, míg valamivel több mint 25%-ukat szakmunkásként alkalmazták. Az alacsony szaktudást igénylő, nem fizikai munkát végzők aránya 35%.

Fiatalok foglalkoztatása – legfontosabb számadatok

- A 15-29 éves európai fiatalok 57.5%-a tekinthető gazdaságilag aktív személynek (alkalmazottak vagy aktív munkakeresők).
- A 15-24 évesek több mint harmada a NEET csoportba esik (nincs jelen sem az oktatási-képzési, sem a foglalkoztatási rendszerben).
- A gazdaságilag aktív 15-24 évesek munkanélküliségi rátája 15.4% volt 2008-ban, majdnem háromszorosa az idősebb populáció adatának.
- A 20 évesek fele van jelen a munkaerőpiacon.
- A 15-24 éves munkanélküliek 26%-a és a 25-29 évesek 35%-a több mint egy éve munkanélküli.
- A 15-24 éves alkalmazottak harmada diák vagy gyakornok is egyben.
- A 15-24 éves alkalmazottak fele található alacsony szintű szaktudást igénylő állásban.
- A 15-24 éves alkalmazottak 40%-a rendelkezett határozott idejű munkaszerződéssel.
- A 15-24 éves alkalmazottak 25%-a dolgozott részmunkaidőben.
- A 15-24 évesek 4%-a volt önfoglalkoztató vállalkozó; ez az arány a 25-29 évesek között 9%.

2.3. FIATALOK ÉS TÁRSADALMI KIREKESZTÉS

2.3.1. Egyenlőtlen esélyek

Az esélyegyenlőség hiánya mélyíti az egyes fiatalok életkilátásai közötti szakadékot.

A fiatalok életkilátásai a társadalmi-gazdasági háttérük és más változók függvénye. Némelyeket jobban veszélyeztet a társadalmi kirekesztés és a nyomor réme. Szerepet játszik, számos egyéb tényező között, a korai iskolaelhagyás, gyenge iskolai eredmények, migráns vagy roma származási háttér, lelki problémák, rossz társadalmi-gazdasági háttér, fogyatékkal élés, abúzus.⁷

A felsorolt problémákkal szembesülni kénytelen fiatalok életkilátásaiban mindezek a következőképpen jelentkezhetnek: alapvető szolgáltatásokhoz jutás nehézségei, rossz egészségügyi állapot, rossz lakhatási viszonyok, hajléktalanság, anyagi rászorultság, visszafogott közösségi szerepvállalás és munkaerőpiaci kirekesztődés, és végső soron, rövidebb várható élettartam. Az oktatáshoz, képzéshez jutás, munkaerőpiacra lépés esélyeinek javítása (pl. munkaerőpiaci átmenet segítése rendelkezésekkel), tisztességes lakhatás, egészségügyi szolgáltatások biztosítása, alapvető köz- és pénzügyi szolgáltatásokhoz jutás (pl. közlekedés, hitel) olyan jóléti vonatkozások, amelyek esélyekhez juttatnak és támogatják az egyén társadalmi integrációját.⁸

2.3.2. Életkörülmények

Elsősorban a hátrányos helyzetű gyerekeket és fiatalokat fenyegeti a társadalmi kirekesztés és a nyomor veszélye. Az adatokból következik, hogy a gyermek- és fiatalkori életkörülmények komoly hatással vannak a későbbi életkilátásokra.⁹ Generációról generációra öröklődik a társadalmi kirekesztettségben, nyomorban felnövés átka leszűkítve a kilátásokat. A nyomor által veszélyeztetett európaiak 16%-a, 19 millió fő gyerek (0 és 17 év közötti). A gyerekeket jobban fenyegeti a nyomor

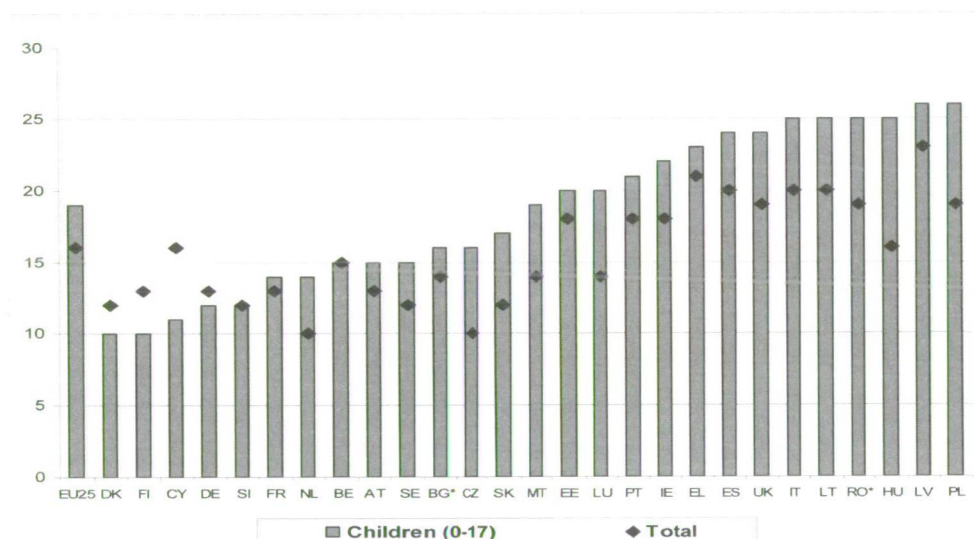
⁷ http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/poverty_social_exclusion_en.htm

⁸ EU indikátorok, bizottsági munkadokumentum: Foglalkoztatási, Szociális ügyi és Esélyegyenlőségi Főigazgatóság, Unit E2 és E4, 2008.

⁹ „Gyermeknyomor és -jólét az EU-ban – jelenlegi helyzet, kilátások”, Szociális Védelmi Bizottság, 2008. január: EU indikátorok, bizottsági munkadokumentum: Foglalkoztatási, Szociális ügyi és Esélyegyenlőségi Főigazgatóság, Unit E2 és E4, 2008.

veszélye, mint a populáció maradékát (19% az EU-ban, 2007-es adatok). Ez a legtöbb tagországra igaz, kivéve Dániát, Finnországot, Svédországot, Ciprust és Szlovéniát. A nyomorgó gyermekek aránya 10% (Dánia) és 25% (Olaszország és Románia) között mozog.

**Nyomor veszélye által fenyegetett emberek aránya az EU-ban (%),
teljes populáció és gyerekek, 2005**

Forrás: SILC (2006)

Átfogó vizsgálat készült 2007-ben a gyermeknyomorhoz vezető okokról a Szociális Védelmi Bizottság jóvoltából. Az elemzés részletezi a gyermekek nyomorának legfőbb, országspecifikus okait¹⁰. Az analízisből kitűnik, hogy állástalanság, a háztartások szegénysége alacsony munkabér miatt, és a szociális transzferek hatásának bonyolult interakciójáról van szó a gyermekkori nyomor esetében, illetve hogy azok az országok érik el a legjobb eredményeket a szegénység elleni harcban, amelyek minden fronton próbálnak megoldásokat keresni, vagyis az anyagi segítyezést kombinálják a szolgáltatásokhoz (pl.: gyermekgondozási) és foglalkoztatáshoz jutást segíteni célzó stratégiákkal. Ehhez kapcsolódik, hogy az egyedülálló szülő vezette és a nagycsaládos háztartások veszélyeztetettségének foka egyrészt függ azok jellegzetességeitől (szülők kora és

¹⁰ ua.

iskolázottsági szintje stb.), másrészt a szülők munkaerőpiaci helyzetétől (állástalanság, munkabér elégtelensége stb.). Mindezek befolyásolhatók a megfelelő támogatási formák, szolgáltatások elérhetővé tételével: gyermekgondozás, munka és család összehangolásának segítése. A gyermekek helyzete nem változik idősebbé válásukkal.

2.3.3. Veszélyeztetett fiatalok

A 18-24 éves fiatalok 20%-át veszélyezteti az elszegényedés (jövedelme nem éri el a nemzeti átlag 60%-át), tehát minden ötödiket. A fiatal felnőttek azért veszélyeztetettebbek, mert a szülői segítség elapadása nem párosul zökkenőmentes munkaerőpiaci integrálódással. A 18-24 éves fiatalok veszélyeztetettsége, ha jövedelmüket nézzük, jelentős eltéréseket mutat az uniós tagállamok között: 10% alatt marad Cipruson, Máltán és Szlovéniában, míg 30% (vagy fölötti) Dánia és Svédország esetén¹¹.

Viszont amikor a fiatalok életkörülményeinek megítéléséről van szó, a jövedelmi adatok óvatossággal kezelendők a kirekesztést és elszegényedést meghatározó egyéb tényezők figyelembe vétele mellett is, mivel kevésbé megbízható indikátorról van szó, beleértve a forrásokhoz és lehetőségekhez jutást. Vagyis egy fiatal bevétele önmagában nem elégséges adat annak megítéléséhez, hogy az adott személy lehetőségei beszűkültek, életkilátásai romlanak-e.

A szülői otthonot elhagyó fiatalok gyakran korlátozott anyagi lehetőségekkel bírnak, viszont szálláshoz juthatnak és élvezhetik saját jövedelemforrásuk előnyeit munkájuk, hallgatói hitel vagy támogatás által. Fennmaradhat a család anyagi támogatása is¹², ami azt jelenti, hogy az új háztartásba költözés nem mindig az önellátás jele. A fiatalok átlagosan 25. életévükben hagyják el a szülői háztartást. Dániában és Finnországban a fiatalok többsége elköltözik otthonról, miközben az

¹¹ Szociális védelem és bevonás, 2008: EU indikátorok, Foglalkoztatási, Szociális Ügyi és Esélyegyenlőségi Főigazgatóság, Unit E2 és E4, 2008. október.

¹² Az EU-SILC a szülők anyagi támogatását bevételnek veszi (háztartáson belüli transzfer), amennyiben az rendszeres.

Unióban a 18-24 éves fiatalok 66%-88%-a továbbra is szüleinél lakik¹³, mert könnyen elérhetők a hallgatói hitelek, támogatások, vagy a család anyagi támogatása fennmarad. Ráadásul a fiatalok többsége úgy oldja meg lakhatását, hogy minimális bevétellel rendelkezik. A szüleikkel élő fiatalok kevesebb kockázatot vállalnak, mivel közvetlenül részesülnek a szülői jövedelemből. Annak kiderítésére viszont további vizsgálatok szükségesek, hogy miért marad szüleivel egy fiatal: így döntött, vagy képtelen lenne eltartani önmagát munkához¹⁴ és lakáshoz jutás lehetőségének hiányában.

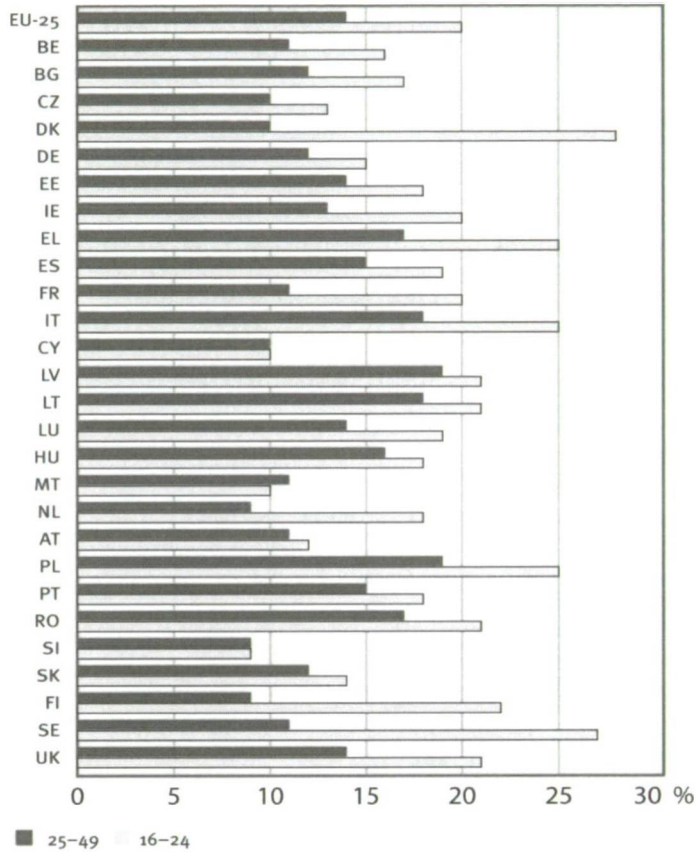
Veszélyeztetettek, akik jövedelme nem éri el a nemzeti átlag 60%-át. Bevétel: egyenértékűsített, rendelkezésre álló jövedelem. A háztartás összjövedelmét elosztjuk annak egyenértékével, figyelembe véve a háztartás összetételét és méretét, majd tovább osztjuk a háztartás tagjai között.

A 18-24 évesek 18%-a az adott ország átlagának kevesebb mint felét keresi csak meg. 27%-uk marad a nemzeti átlag 60%-a alatt (veszélyeztetettség határa), és 11%-uk keresete marad a nemzeti átlag 40%-a alatt (2006-os adatok).

¹³ Szociális védelem és bevonás, 2008: EU indikátorok, Foglalkoztatási, Szociális Ügyi és Esélyegyenlőségi Főigazgatóság, Unit E2 és E4, 2008. október.

¹⁴ A bizottsági munkadokumentum és a 2007-es bizottsági közlemény (Fiatalok teljes értékű részvételének támogatása az oktatásban, a foglalkoztatásban és a társadalomban) együtt kellő betekintést engednek a fiatalok foglalkoztatási helyzetébe, miközben új erőre kapott a tagállami szintű ifjúságpolitikai irány a fiatalok foglalkoztatásának segítésére, a lisszaboni stratégia kontextusán belül. Ld.: http://ec.europa.eu/employment_social/employment_strategy/pdf/youthswd_2007_en.pdf.

Az elszegényedés fenyegető réme – 16-24 és 24-49 éves korcsoportokon belüli arányok, 2006

Forrás: Eurostat – EU SILC

Fiatalkok társadalmi bevonása – fontosabb számadatok

- 19 millió gyermeket (0-17 éves) fenyeget az elszegényedés veszélye az EU-ban.
- A 18-24 éves fiatalok 20%-át fenyegeti az elszegényedés veszélye.
- A fiatalok átlagban 25 éves korukban hagyják el a szülői otthont.
- A 18-24 éves fiatalok 18%-a keres az adott ország átlagjövedelmének fele alatt.

3. Aktív szerepvállalás

3.1. POLGÁRTUDAT ÉS PARTICIPÁCIÓ

3.1.1. Aktív polgártudat: a ma választásai, a holnap közösségének élete

A fiatalok aktív polgártudata („politikai szerepvállalás és részvétel a szervezeti életben a tolerancián és erőszakmentességen alapulva, a törvény és az emberi jogok tiszteletben tartása mellett”¹⁵) kulcsfontosságú tényező az Unió jövője szempontjából, miközben európai szintű politikai prioritás is egyben.

Hasznos fogalmak és definíciók

A polgártudat három különböző irányból is megközelíthető, amelyek azonban összeférnek egymással:

- mitől polgár a polgár, pl. státusz;
- mit tehet meg és mit nem egy polgár, pl. jogok és kötelezettségek; és
- mik a polgár tevékenységi körei, pl. tevékenységi formák, amik demonstrálják társadalmi tagságát.

3.1.2. Információ: a részvétel kulcsa?

A fiatalok informálása, az Ifjúság Fehér könyv alapján¹⁶, európai szintű prioritás. Egyre inkább kulcsfontosságúnak tűnik ez a szegmens a különböző esélyekhez jutás biztosítása szempontjából.

A 2006-os tagállami jelentések (Ifjúság – a nyílt koordinációs módszer (OMC)) bizottsági elemzése szerint¹⁷ tizenkét tagállam prezentált

¹⁵ Az aktív polgártudat és a polgárok oktatásának indikátorai. Kutatási jelentés az Európa Bizottság számára, DG EAC.

¹⁶ Fehér könyv, 2001. november 21., új impulzusok Európa ifjúságának, COM(2001) 681.

¹⁷ Bizottsági munkadokumentum, SEC(2006) 1006.

átfogó ifjúságinformálási stratégiákat (Ausztria, Belgium, Spanyolország, Finnország, Franciaország, Luxemburg, Málta, Portugália, Szlovénia, Szlovákia, Hollandia és Csehország).

Tizennyolc tagállam (Ausztria, Belgium, Csehország, Németország, Dánia, Spanyolország, Észtország, Görögország, Finnország, Franciaország, Olaszország, Luxemburg, Lettország, Málta, Hollandia, Portugália, Szlovénia és az Egyesült Királyság) elindította ifjúsági weboldalait is.

Hús tagállam adatai elérhetők az Európai Ifjúságpolitikai Tudásközpont (EKCYP) adatbázisában. Több mint 2300 információs pontot regisztráltak eddig nemzeti vagy regionális szinten.

3.1.3. Fiatalok részvétele

Az Ifjúság fehér könyv értelmében a fiatalok részvétele ugyanúgy prioritásként kezelendő a nyílt koordinációs módszeren (OMC) belül. Tagállami közös célként kétfajta szerepvállalás erősítését jelölték meg: részvétel a közösség életében és a képviseleti demokráciában.

A Fehér könyv megjelenése óta számos tagállam tisztázta vagy erősítette a fiatalok kormányzati szerepvállalásának jogi kereteit. Elsősorban a helyi ifjúsági önkormányzatok törvényi felismeréséről és a nemzeti ifjúsági tanácsok helyzetbe hozásáról van szó. Több tagállamban, a stratégiai tervek elfogadásával, prioritássá emelkedett a fiatalok szerepvállalása. Minden tagállamban találhatók reprezentatív struktúrák iskolai, egyetemi szinten, egyre több ifjúsági tanács, gyermek- és ifjúsági parlament működik. (Bizottsági munkadokumentum: tagállami jelentések analízise – fiatalok részvétele és informálása).

A továbbiakban elsősorban az Eurobarometer vizsgálatokra támaszkodtunk, illetve a vonatkozó tagállami jelentésekre és az EKCYP rendszerben elérhető információkra. Néhány tagállam információanyaga hiányzik, ezért az összeurópai tendenciák fölvázolása nem lehetséges. A jövőre nézvést ajánlott az adatok meghatározásának és összegyűjtésének javítása a következő témakörökben: szak- és ifjúsági szervezeti tagság, választási részvétel, választott fiatal képviselők száma regionális és helyi szinten, ifjúsági tanácsok és egyéb részvételi struktúrák definiálása,

ifjúsági szervezeti tagság arányának kivetítése az ifjúságra (néhány tagállamban ide számítják a sportegyesületi tagságot is), anyagi támogatás különböző típusainak kategorizálása. Mindenesetre azért valamilyen kép össze tud állni a fiatalok részvételének alakulásáról.

3.1.4. Hagyományos szervezeti tagság átalakulása

A szervezeti, szövetségi vagy klubtagság nem túl vonzó dolog az Unió fiataljai számára: csupán 22%-uk válaszolt igent arra a kérdésre, hogy „Tagja vagy valamilyen szervezetnek?”

Éles határ rajzolódik ki az északi és déli tagállamok között: északon a fiatalok gyakrabban vállalnak valamiféle tagságot, mint délen.

Az 1997 és 2001 közötti vizsgálatokból arra következtethetünk, hogy a sportegyesületi tagság nagyon népszerű. Ez tükröződik a 2007-es jelentésből is: a fiatalok majdnem fele (49%) tagja valamiféle sportegyesületnek.

Messze lemaradva követi ezt az arányt az ifjúsági és kulturális szervezeti tagság aránya (8%), szakszervezeti és hobbiköri (7%), politikai párt- és vallási szervezeti tagság (5%). Az emberi jogi és fogyasztói érdekvédelmi mozgalmak rendelkeznek a legkevesebb ifjúsági taggal.

Az európai fiatalok legkedveltebb elfoglaltságai közé a rekreációs csoportok és a vallási szervezetek tartoztak 2006-ban. A megkérdezett fiatal férfiak 26.8%-a (16-29 évesek) vett részt valamilyen csoportos vagy szervezeti rekreációs tevékenységben az elmúlt 12 hónapban, míg a nőknél ez az arány 18.9% volt. A vallás továbbra is a szerepvállalás egyik elterjedt formája: a nők 20.1%-a, a férfiak 16%-a mondta magát aktívnek ezen a téren. 2006-ban csak nagyon kevés fiatal (4% alatt) volt jelen valamelyik párt vagy szakszervezet életében.

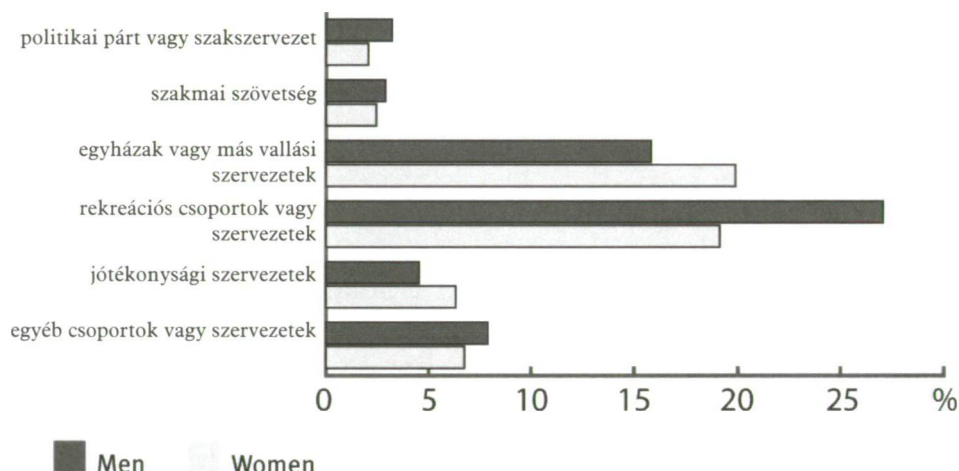
Néhány példa a fiatalok szakszervezeti tagságára (13-30 éves korcsoport)

Country	Percentage (estimate)
Finland	10
Germany	3.7
Greece	2.3

Romania	0.05
Slovakia	3.9
Slovenia	6.04
United Kingdom	10 % of people aged 16-24, and 24 % of people aged 25-34

Forrás: EKCYP, 2006-2007.

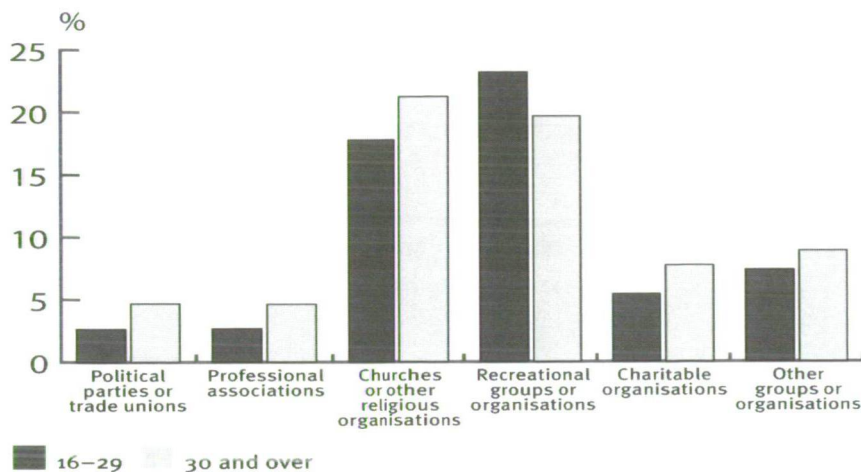
A 16-29 éves korosztály részvételi arányai az elmúlt 12 hónap vonatkozásában nemek szerint, EU-25, 2006

Source: Eurostat 0 EU-SILC ad hoc module 2006 on „Social participation

A 16-29 éves férfiak aktívabbak voltak pártok, szakszervezetek, szakmai szövetségek és rekreációs csoportok tagjaiként. A nők jelenléte egyházi, egyéb vallási szervezetekben és jótekonysági tevékenységekben volt erősebb. A vizsgált korcsoport (16-29 évesek) és a teljes populáció részvételi arányai között nem mutatható ki számottevő különbség.

Korosztályok részvételi arányai az elmúlt 12 hónap vonatkozásában, EU-25, 2006

Forrás: Eurostat – EU SILC, 2006-os ad hoc modul: Társadalmi szerepvállalás.

3.1.5. Képviseleti demokráciában való érdekeltség

Amikor arról kérdezték az európai fiatalokat, melyik politikai akció a legfontosabb módja annak, hogy a politikacsinálók meghallják őket, 30%-uk a vitában való részvételt jelölte meg. Második helyen a pártba lépés szerepelt (16%), amit a tüntetésen való részvétel követett (13%). Petíció aláírása, civil szervezet támogatása, belépés civil szervezetbe (NGO) vagy szakszervezetbe a megkérdezettek 11%-a szerint a politikai aktivitás egyformán hatékony formái közé tartoznak (Eurobarometer 2007, ifjúsági vizsgálat). A fiatalok több mint negyede írt alá petíciót az elmúlt egy évben, és nagyjából hasonló arányban mondta el véleményét valamilyen online vitafórumon. Öt fiatalból egy vett részt nyilvános tüntetésen. A fiatalok politikai szerepvállalása leginkább Dánia, Svédország és Finnország esetében, míg legkevésbé Lettországbán, Bulgáriában, Észtországban, Magyarországon és Máltán volt jellemző.

A fiatal férfiak aktívabbak, főleg ha online fórumon nyilvánítanak véleményt, vagy nyilvános tüntetésen vesznek részt.

A világvárosi, urbánus környezetben élő fiatalok aktívabbak, mint vidéken élő társaik.

3.1.6. Partecipációs struktúrák jogi keretei

A korábban már említett, 2006-os bizottsági jelentés kielemezte az egyes tagállamok kezdeményezéseit a participációs struktúra támogatására.

A jelentés szerint a fiatalok szerepvállalásának törvényi kerete folyamatosan javul. Némelyik tagállamban törvény született, mások stratégiai akcióterveket dolgoztak ki vagy kötelezték magukat a fiatalokkal való konzultációra. Mindez azt jelentette, hogy a helyi hatalomnak el kellett ismernie/meg kellett alapoznia ifjúsági tanácsokat (Belgium), politikai koncepciót (Csehország), a participáció pénzügyi keretét (Dánia), helyi ifjúsági törvényt (Finnország), egy szociális törvénykönyvet (Németország), nemzeti akciótervet, ifjúsági törvényt vagy határozatot (Litvánia, Szlovákia, Szlovénia), vagy jogszabályokat, amelyek szabályozzák a civil szervezetek és a kormány közötti egyezségeket (Luxemburg), esetleg köteleznek a fiatalokkal való konzultációra (Egyesült Királyság). Rendelkezésre állhatnak olyan (törvényi) mechanizmusok is, amelyek ösztönözhetik a fiatalokat az önszerveződésre az ifjúsági reprezentáció kialakulási, strukturálódási folyamatának szabályozásával (Bulgária).

Legalább hat tagállamban törvény írja elő az iskolatanács létét. Svédországban országos kampány zajlott Iskolai választások 2006 ('Skolval 2006') néven 1400 iskolában néhány nappal az esedékes parlamenti választások előtt.

A legtöbb tagállamban különféle tevékenységek célcsoportja az ifjúság, viszont bizonyos csoportokra több figyelem összpontosul. A csoportok típusa államonként változhat, de többnyire bevándorlók, nemzeti kisebbségek, nők, homoszexuálisok, fogyatékkal élők, munkanélküliek és drogfüggők tartoznak ide.

3.1.7. Ifjúsági tanácsok

Az ifjúsági tanács/önkormányzat meghatározása, struktúrája és formája országonként változhat. A tagállamok majdnem kétharmadában működnek helyi ifjúsági tanácsok. Az EKCYP adatai szerint Görögország és Flandria (Belgium flamand része) minden helyhatóságához tartozik helyi ifjúsági

tanács/önkormányzat is. Az Egyesült Királyságban 400 fölötti a számuk, ám struktúrájuk nem egységes. Svédországban kb. 50 helyi ifjúsági tanács működik, de a szervezeti forma itt az adott helyhatóságtól függ; számos svéd helyhatóság folyamatosan konzultál a fiatalokkal. Finnországban 20 ifjúsági tanács működik, amiket a helyi hatóságok választanak meg, és a helyi törvényhatósági struktúra részei. Mindezen túl további 180 ifjúsági tanács dolgozik, amiket a fiatalok választanak meg (az országban összesen 400 helyhatóság található). Németország, Olaszország és Hollandia jelentős számú ifjúsági tanácsot tart fenn (200, 471 és 124 országonként). Az új tagállamokban hasonló intézmények vannak formálódóban; Észtországban 4 működött 2005-ben, de 2007-ben már 20, Szlovéniában 39 alakult 2000 után, míg Romániában 28 működik. Szlovákia és Csehország biztosítják az ifjúsági tanácsok megalakításának lehetőségét; Litvániában a 60 helyhatóságból 46-ban már működik ifjúsági tanács.

Regionális szinten 15 tagállamban működnek ifjúsági tanácsok, viszont van, ahol csak egy. Számos országban a legtöbb régióhoz tartozik ifjúsági tanács: Németországban mindegyikhez, Észtországban megegyőenként egy, míg Szlovákiában régióként egy (összesen 8). Görögországban a prefektúrákhoz tartozik egy-egy ifjúsági tanács; Litvániában 25, Csehországban 12 működik. Dániában minden nagyváros és körzet működtet ifjúsági tanácsot, míg Ausztriában és Flandriában egyaránt öt regionális tanács van. Hollandia, Románia és Bulgária két regionális ifjúsági tanácsot tart fenn. Az Egyesült Királyságban a regionális ifjúsági tanács és parlament ugyanaz.

Majdnem minden tagállamban található országos szintű tanács, amely egyfajta ernyőszervezet, tehát egyéb ifjúsági szervezetek is tagjai (jellemzően 25 és 100 közötti tagsággal). A nemzeti ifjúsági tanácsok, az európai és nemzetközi ifjúsági civil szervezeteken túl, rendszerint az Európai Ifjúsági Fórum tagjai.

3.1.8. Ifjúsági parlamentek

Hét tagállam jelezte, hogy rendelkezik ifjúsági parlamenttel. A struktúra különböző, akárcsak a parlamentek száma. Németországban (300-

350), Csehországban (kb. 300) és Ausztriában (több mint 100) található a legtöbb. Észtország és Bulgária több helyi parlamentről vagy tanácsról tudósított, míg Svédországban is található néhány. Finnországban nincs hivatalos struktúra, de léteznek internetes alapú gyermekparlament-fórumok.

Regionális szinten, noha hat tagállam jelzett valamiféle aktivitást, a kezdeményezések száma erősen korlátozott (Ausztria (2), Finnország (1), Olaszország (4), Szlovénia (2) és Hollandia). Az Egyesült Királyságban a parlament regionális kapcsolati hálójával rendelkezik, míg Csehországban 15 regionális ifjúsági parlament működik.

Nemzeti szinten 13 tagállamban van ifjúsági parlament, de szervezetükben jelentősen eltérnek egymástól. Számos országban a parlament évente ül össze egy napra, vagy projekt alapon. Észtországban a parlament tagszervezetekből áll. Lettorszában a Nemzeti Ifjúsági parlament 2004-ben alakult. Hollandiában ifjúsági kormány (Jugendkabinet) működik 2007 óta. Az Egyesült Királyság ifjúsági parlamentjének 300 választott tagja van, Wales ifjúsági gyűlést, Skócia parlamentet, Észak-Írország pedig ifjúsági fórumot tart fenn.

3.1.9. Egyéb participációs struktúrák

A leggyakoribb egyéb intézmények a diák- s hallgatói önkormányzatok, diákpárlamentek, információs és konzultációs szolgáltatások. Akadnak még nyílt fórumok (pl. konzultációs órák), projekt alapú részvételi formák, mint játszóterek és ifjúsági központok (Ausztria), ifjúsági bizottságok és klubok tanácsadó szervei (Ciprus). Akadnak gyermekjogokat propagáló ifjúsági és felnőtt szervezetek (Csehország), ifjúsági véleménysszervezetek (Finnország) és interaktív weboldalak.

A minisztériumok és egyéb közhatóságok, fiatalok részvételét elősegítő struktúrái néhány országban jobban kidolgozottak (pl. Finnország, Svédország, Dánia), mint másokban (pl. Magyarország, Görögország, Egyesült Királyság, Ausztria, Litvánia, Szlovénia).

3.1.10. Érdeklődés a politika iránt

Az európai szociális felmérés eredményeit nézve a 16-24 és 25-29 éves fiatalok meglehetősen érdektelenek a politikával szemben. Többségük kijelenti, hogy alig vagy egyáltalán nem érdekli őket a politika, miközben csak 6%-uk nyilatkozott úgy, hogy nagyon érdekli. Az idősebb generációknál ez utóbbiak aránya több mint a duplája a fiatalokénak.

A politika iránti érdeklődés mértéke a korral együtt nő: a 30 és fölötti emberek 36%-a vélte úgy, hogy érdekli a politika, míg a 16-24 és 25-29 évesek között ez az arány 26 ill. 30%.

A generációs szakadékon túl nemek közötti különbségekről is beszélhetünk. A fiatal férfiakat jobban érdekli a politika, mint a nőket. A fiatal férfiak majdnem 40%-a mondta azt, hogy érdekli vagy nagyon érdekli a politika, miközben a nőknek kevesebb mint 30%-a. Összességében elmondható, hogy Európa fiatalsága láthatóan még mindig távol tartja magát a politikától. A férfiak 62, a nők 70%-a nyilatkozott úgy, hogy alig vagy egyáltalán nem érdekli a politika.

Néhány példa a politikai párttagságra a 13-30 éves fiatalok között

COUNTRY	%
Czech Republic	1.2 (2005)
Finland	2 (2006)
Estonia	4 (2007)
Germany	2.8 (2007)
Romania	0.32 (2007)
Slovak Republic	9.95 (2006)
Sweden	4 (2006)

Forrás: EKCYP

A 2006-os felmérésnek ellentmondó adatokat mért az Eurobarometer 2007-es ifjúsági vizsgálata, amely szerint az európai fiatalokat igenis érdekli a politika. A válaszadók többsége vélte úgy, hogy érdekli vagy nagyon érdekli a politika és a folyó ügyek: 82%-uk követi a belpolitikát, 73%-uk a városi, regionális ügyeket, 66%-uk pedig az uniós politikai ügyeket.

Az Eurobarometer vizsgálat szerint a görög fiatalokat érdekli leginkább a politika és a folyó ügyek, míg a román, belga és cseh ifjakat a legkevésbé.

A politika legjobban az idősebb, magasan iskolázott, nagyvárosi környezetben élő fiatalokat köti le.

A látszólag egymásnak ellentmondó eredményekből tanulságként talán levonható, hogy míg a fiatalokat kevésbé érdekli a hagyományos pártpolitika, tényleg elkötelezettek a jelenlegi köz- és politikai ügyek vagy témák iránt, amelyek közvetlen hatással vannak a mindennapjaikra vagy a jövőjükre (pl. klímaváltozás).

A CIVICWEB projekt: fiatalok, az internet és szerepvállalás¹⁸

Hozzájárul-e az internet a fiatalok bevonásához és szerepvállalásához?

A CIVICWEB úgy tekint az internetre, mint a nem formális oktatás hatékony eszközére, amely befolyásolja a társadalmi tőke felhalmozását, a fiatalok (15-25 évesek) polgári, politikai, társadalmi és gazdasági szerepvállalását. A projekt elsősorban a különböző polgári weboldalakra koncentrál, amiket szervezetek, érdekelt csoportok és személyek hoztak létre, és hatókörük lehet helyi, országos vagy akár nemzetközi.

3307 fiatal internethasználót vizsgáltak a hét résztvevő országból (részben az MTV weboldalán „toborozták” őket), és kiderült, hogy főként életmóddal és szórakoztatással kapcsolatos témák érdeklik őket a neten. A polgári szerepvállalás csak mintegy 10%-nyi válaszadó számára releváns: társadalmi igazságosság, spirituális és környezetvédelmi témák a legnépszerűbbek számukra. A politika érdekli őket legkevésbé, viszont a polgári és politikai tartalmú weboldalak iránt jobban érdeklődnek az idősebb fiatal válaszadók, jórészt azok, akik már elköltöztek szüleiktől, a vallásos fiatalok, a lányok és a fiatal nők.

A nem szignifikáns társadalmi-gazdasági változónak tekinthető, de – meglepő módon – az iskolázottsági szint már veszített jelentőségéből. Az offline és online tevékenységek szoros összefüggésben állnak egymással; mindez azt demonstrálja, hogy online és offline inkább egymás

¹⁸ A CIVICWEB projektet a 6. keretprogramon belül finanszírozta az Unió (Polgárok és kormányzási program) hét partnerország részvétele mellett (Egyesült Királyság, Svédország, Hollandia, Magyarország, Spanyolország, Szlovénia és Törökország). A projekt 2006. szeptembere és 2009. augusztusa között zajlott – Infó: <http://www.civicweb.eu/>.

komplementerei, mint helyettesítői. A 'specialista' csoportok (alapjuk a helyszín és az identitás) weboldalaikkal adott közönséget céloznak meg (akik gyakran a csoport tagjaiból állnak), miközben az összetartozás, közösségiség érzetét, és látogatottságuk nagyobb.

A fiataloknak készített polgári oldalakat nézve az internet elsősorban az olcsó információterjesztés és kapcsolatteremtés eszköze. Egy oldal ismertté válásához azonban sok fejlődésre van szükség marketing és publicitás kérdéseiről. Többségüknek se pénzük, se idejük megfelelően népszerűsíteni oldalaikat, ezért a látogatói kör szűk marad. Többségük egy-két részmunkaidős alkalmazott és önkéntesek munkájával marad elérhető. A vizsgált polgári weboldalak jelentős részét önkéntesek tartják fenn, emiatt gyakori a frissítések késése, elmaradása vagy a megszűnés.

A kép-szöveg alapú statikus weboldalak még mindig a norma, noha néhány oldalfinanszírozó már úgy gondolja, a komplexebb, drágább oldalak automatikusan jobbak. Az interaktivitás felkínálása viszont nem jár feltétlenül együtt a fiatalok komolyabb jelenlétével. A fórumok és interaktív alkalmazások körültekintő támogatást, motivációt és vezetést igényelnek. A közzsférával való interakció, a fiatalok szemszögéből, akkor tűnik leginkább sikeresnek, amikor kortársak között zajlik és esélyt ad a szerepek felcserélésére hatalmon lévők és polgárok között – ami persze a lehető legritkábban fordul elő. Az ellentmondásos témákkal való foglalkozás (szexualitás, nemek stb.) intenzív, negatív visszajelzéseket provokálhat ki a közösség egyes tagjaiból.

3.1.11. Fiatalok részvétele a képviseleti demokrácia különféle mechanizmusaiban

Egy ember 18. életévének betöltésekor válik választópolgárrá¹⁹, ami alól csak Ausztria kivétel, ahol 2007-ben az alsó korhatárt levítették 16-ra. Olaszországban az alsóházi jelöltekre 18. életévüket betöltött személyek szavazhatnak, a Szenátus esetében viszont az alsó korhatár a 25. életév.

A legtöbb tagállamban a választhatóság alsó határa szintén a 18. betöltött életév. Mindazonáltal különböző variációk léteznek 18 és 40 között, elsősorban szenátusi és elnökjelöltek esetében (Olasz- és Csehországban a szenátusi jelöltek 40. életévüket betöltött személyek lehetnek).

¹⁹ Néhány német szövetségi államban, még a kilencvenes években, a helyi választásokon levítették a szavazati korhatárt 16 évre.

**A fiatal korcsoporton belüli (13-30 évesek) szavazók aránya
néhány országban**

	Compulsory vote	European Parliament elections (2004)	National elections	Regional elections
Austria	NO	40 %	78 %	Between 66-80 % (according to the federal states)
Belgium Flanders	YES	100 %	100 %	100 %
Finland	NO	26 %	56 %	40 %
Luxembourg	YES		100 %	
Malta	NO	24 %	24 %	
Romania	NO	N/A	65.8 %	
Slovak Republic	NO	9.7 %	44.9 %	
Sweden	NO	26.5% of 18-24 31.6% of 25-29	76.6 %	69.9 %
United Kingdom	NO	45 % of 18-24 53 % of 25-34	45 % of 18-24 53 % of 25-34	

Forrás: EKCYP

A táblázat számai összhangban állnak az Eurobarometer 2007 adataival: az elmúlt három év választásain és népszavazásain a fiatalok 62%-a vett részt, 13%-uk maradt távol és kb. negyedük még nem szavazhatott.

Az elmúlt három év választásain és népszavazásain a lett, a brit és a portugál fiatalok maradtak távol a legnagyobb arányban, legkevesebben pedig Belgiumban (ahol szavazni kötelező), Svédországban és Olaszországban. A legtöbb tagállamban zajlott kampány a fiatal választók mozgósítására (Bizottsági munkadokumentum: tagállami jelentések kiemelése – fiatalok szerepvállalása és informálása (SEC (2006) 1006).

Arra a kérdésre, hogy mi tenné aktívabb társadalmi szereplővé, 19% válaszolta: „ha lentebb vinnék a szavazati korhatárt”.

Az európai parlamenti választások utáni 2004 Flash Eurobarometer vizsgálat (162) rávilágított, hogy inkább távol tartotta magát a választás-

tól az, aki fiatal (vagy fizikai munkás). A 18-24 éves szavazók több mint kétharmada (67%-uk, szemben a teljes populáció 54.3%-ával) nem ment el szavazni. Az 55 év fölöttiek többsége viszont elment szavazni (41%-uk maradt távol). A 25-39 éves korosztály felülreprezentáltak bizonyult (nők, magasan iskolázottak és munkavállalók társaságában) az „egy napra tartózkodó”-k között (akik a választás napján döntöttek távol maradásuk mellett). Viszont ők a legkönnyebben mobilizálható csoport, főleg azért is, mert a fiatalok érzik leginkább úgy, hogy nem tájékoztatták őket megfelelően a választásokról. A 2008 őszén lezajlott European Parliament Eurobarometer (EB Standard 70) vizsgálat kimutatta, hogy a 17-24 éves korosztály volt a legkevésbé tisztában a következő európai parlamenti választás időpontjával.

Ugyanezen vizsgálat arra is fényt derített, hogy az európai polgártudat érzéséhez köthető komponensekre kérdezéskor a 15-24 éves fiatalok egyértelműen elkülönülnek idősebb társaiktól három területen: 24%-uk (EU átlag: 18%) gondolta úgy, hogy egy európai személyi igazolvány (a tagállami mellett) erősítené az európai polgártudatot. 21%-uk támogatja, hogy ott szavazhasson, ahol éppen él, szemben az idősebb korosztályok 19%-os átlagával, és a fiatalok 21%-a támogatja az európai állampolgári ismeretek tantárgy bevezetését az elemi oktatásban, míg ez az arány az idősebbeknél csak 18%.

3.1.12. Partecipáció támogatása az Európai Unióban

A participáció támogatása az EU – Ifjúsági stratégia: befektetés és fejlesztés (2010-2018) – egyik prioritása. A fő cél a fiatalok aktív társadalmi szerepvállalásának biztosítása ifjúsági civil szervezetekben, közeletben és a képviseleti demokráciában való részvétel ösztönzésével. A nem szervezeti keretekben gondolkodó fiatalok szerepvállalásának támogatását is hangsúlyozza a stratégia.

Az Unió közvetlenül támogat olyan projekteket, amelyek előmozdítják a fiatalok szerepvállalását a Youth in Action programon (2007-2013) keresztül. A „Fiatalok participációja” a program négy állandó prioritásának egyike. Több mint 4100 projektet támogatott a

program 2007 folyamán (a támogatott projektek 75%-a) e prioritás jegyében.

A Youth in Action program, az EU YOUTH program (2000-2006) utódja, két tevékenységi kört gondol különösen relevánsnak a participáció kapcsán:

- Action 1.3: ifjúsági demokrácia projektek – az ifjúsági demokrácia projektet az európai partnerségre alapozzák: közös mederbe terelik az ötleteket, tapasztalatokat és módszereket helyi, regionális, nemzeti vagy európai projektekből és tevékenységekből merítve, hogy ezzel is segítsék a fiatalok szerepvállalását.
- Action 5.1: ifjúságpolitikusok és fiatalok találkozója – az együttműködést, szemináriumokat és a párbeszédet támogatja az ifjúsági segítség terén aktív fiatalok és olyan ifjúsági szervezetek között, amelyek ifjúságpolitikai témákkal foglalkoznak.

2007-ben, amikor az új program beindult, a részvételi számok a következők voltak:

- több mint 5.300 fiatal vett részt az Action 1.3 54 projektjében;
- több mint 7.900 fiatal vett részt az Action 5.1 41 projektjében.

Az első 2008-as adatok további növekedést mutatnak a két fenti alprogramban.

A Youth in Action programon túl az Európai Bizottság reprezentációi a tagállamokban program támogatott még tevékenységeket a fiatalok aktív szerepvállalásának fejlesztése terén, mint uniós intézmények működésének szimulációja, viták, versenyek és műhelymunkák ifjúsági szervezetek bevonásával, válogatott témákban.

Sőt, a „Plan D/Debate Europe” projektek közül, amik bizottsági támogatással futottak (DG Communication) a 2007/2008-as javaslatvételi szakasz után, 26 a demokratikus vitára alapozta az aktív szerepvállalás támogatásának témakörét. A finanszírozott tevékenységek közé tartoztak online konzultációk, közvélemény-kutatások, csoportos viták és kváziparlamentek. A szervezők között ifjúsági civil szervezetek, helyi hatóságok, egyetemek és iskolák találhatók. Hasonló tevékenységekre kerül sor 2009-ben is.

3.1.13. Intézményekbe vetett hit

Az aktív polgárrá válás előfeltételének tekinthető az intézmények iránti bizalom. Ahogy az OECD²⁰ is fölhívta rá a figyelmet, „a politikai intézményekbe vetett hit a bizalom mértékére utal, amit az egyének vetnek az intézményekbe (kormány és parlament), a közigazgatásba és az országba, ahol élnek”.

Az Európai társadalmak összehasonlító vizsgálata során megkérdezték az embereket, személy szerint mennyire hisznek a felsorolt intézményekben²¹. Az eredményekből kitűnik, hogy nem bíznak igazán a nemzeti politikai intézményekben. A 16-29 éves fiatalok kevesebb mint 40%-a bízik (vagy semleges feléjük) a politikusokban és a pártokban. E tekintetben azonban nem igazán különböznek egymástól a korcsoportok. Míg az idősebbek kicsivel jobban bíznak a politikusokban, mint a fiatalok, ez utóbbiak pozitívabban állnak hozzá a pártokhoz. A saját parlamentjükben nem bízó emberek (kortól függetlenül) aránya kicsivel 50% fölötti, viszont a politikusokkal szembeni bizalmatlanság még ennél is magasabb.

A bizalom (vagy semlegesség) a rendőrség és a bíróságok iránt magasabb a teljes populáción belül. A harmincnál idősebbek 75%-a bízik a rendőrségben, míg a harminc alattiak 70%-a. A teljes populáció 60%-a bizalommal van országa bíróságai iránt.

Az emberek, főleg a fiatalok, pozitívabban állnak hozzá a nemzetközi intézményekhez. A 16-29 éves fiatalok jobban bíznak az ENSZ-ben, mint az idősebbek: több mint 70%-uk (Skandináviában ez az arány 75% fölötti) pozitívan áll hozzá, míg az idősebbeknek csupán 66%-a.

Az Európai Parlament iránti bizalom, amely az Unió egyetlen választott testülete, 50% fölötti. A harminc alattiak 63%-a bízik ebben az intézményben, míg a harmincon túliak 52%-a. Viszont az adatszolgáltató országok majdnem felében a harminc alattiak több mint harmada bizalmatlan a fenti intézménnyel szemben. Ez a bizalmatlanság 40% fő-

²⁰ OECD, „Pillantás a társadalomra”, 2006.

²¹ Európai társadalmak összehasonlító vizsgálata, www.europeansocialsurvey.org (ESS2 és ESS 3)

lötti Németország, Ausztria és az Egyesült Királyság esetében, s ugyanez a helyzet a lett, a magyar és a lengyel 25-29 évesekkel. A parlamenttel szembeni bizalmatlanság nem ilyen magas Belgiumban, Dániában és Észtországban, ahol a harminc alattiak kevesebb mint negyede viseltett fenntartásokkal.

3.2. ÖNKÉNTESSÉG

A fiatalok önkéntes munkájának történelmi kontextusa színes képet mutat Európában. Míg Nyugat-Európában ez komoly múltra tekint vissza, Közép-Kelet-Európában újra kellett teremteni az önkéntesség kereteit a kommunista blokk széthullása után. Ezt mindenképpen figyelembe kell venni a jelenlegi helyzet elemzésekor.

Részben ezért is változó minőségűek az országoként elérhető adatok, kielemezésükkor pedig érdemes tekintettel lenni a történelmi-kulturális kontextusra. Néhány országban az önkéntességgel kapcsolatos adatgyűjtési rendszer még kezdetleges állapotban van, és valószínűleg nem egységes az önkéntes szolgálat terminológiai/fogalmi háttere.

Hasznos fogalmak és definíciók

Önkéntes tevékenység mindenféle önkéntes elfoglaltság. A következő jellemzői vannak: mindenki számára elérhető, nem származik belőle bér, szabad elhatározásból kezdeményezett, oktatási (nem formális tanulási tényező) és hozzáadott társadalmi érték.

Az önkéntes szolgálat egyfajta önkéntes tevékenység, és a következő tulajdonságokkal írható körül: határozott idejű; világos célok, tartalom, feladatok, struktúra és keretek; megfelelő támogatás, jogi és szociális védelem.

A civil szolgálat államilag vagy az állam nevében irányított önkéntes szolgálat pl. szociális, polgári védelmi területen.

A polgári szolgálat alternatív katonai szolgálatként értendő némely országban, ám nem önkéntes.

Munkánk e témakörben a közös európai célok (a tagállamok a nyílt koordinációs módszer (OMC) alatt egyeztek meg ezekben) megvalósításáról írt tagállami jelentésekre, az EKCYP és az Eurobarometer vizsgálatok adataira támaszkodott.

A fiatalok önkéntes tevékenységeiről rendelkezésre álló statisztikák nem kielégítőek, ugyanis a legtöbb kormány nem gyűjtet szisztematikusan adatokat az önkéntesség témakörében: akad még hova fejlődni.

A nemzeti jelentések (Ifjúság – nyílt koordinációs módszer²²) 2007-es bizottsági elemzése szerint kilenc ország rendelkezett ifjúsági önkéntesi stratégiával, vagy éppen előkészítette azt (Dánia, Franciaország, Németország, Magyarország, Olaszország, Írország, Luxemburg, Hollandia, Egyesült Királyság).

A stratégiával rendelkező országokban adott a törvényi háttér is. Hat országban működött önkéntes szolgálat (Csehország, Franciaország, Németország, Olaszország, Litvánia és Luxemburg). 13 országban történtek lépések a passzívabb fiatalok önkéntes tevékenységének ösztönzésére (Ausztria, Belgium, Csehország, Finnország, Franciaország, Németország, Luxemburg, Hollandia, Portugália, Szlovénia, Spanyolország, Svédország, Egyesült Királyság). Franciaország, Luxemburg, Belgium és az Egyesült Királyság kormányzati szintű prioritássá emelte az önkéntességet (a 2007-es nemzeti jelentések idejében). Ciprus, Görögország és Olaszország az iskolákkal erősítette meg az együttműködést; Spanyolországban hagyományosan jó az együttműködés az egyetemekkel önkéntesség ügyében. Finnország az önkéntesség kapcsán egy háromoldalú dialogikus modellen dolgozik döntéshozók, ifjúsági segítők és kutatók között. Ausztria (Volunteer's Pass), Belgium, Finnország, Franciaország (Passport of Commitment), Németország, Lengyelország és Szlovákia azon országok közé tartoznak, amelyek konkrétan elismerik az önkéntes munka során elsajátított képességeket, tudást és kompetenciát mind nemzeti, mind európai (Youthpass) szinten.

Az EKCYP-ben 16 tagállam adatai elérhetők (2007): Ausztria, Belgium, Bulgária, Csehország, Észtország, Németország, Olaszország,

²² Bizottsági munkadokumentum, SEC(2007) 1084.

Lettország, Litvánia, Málta, Hollandia, Portugália, Románia, Szlovákia, Svédország, Egyesült Királyság.

3.2.1. Az idősebb generációk aktívabbak önkéntesség terén

Az elérhető adatok ismeretében elmondható, a fiatalok kevésbé aktívak önkéntesség terén, mint az idősebb korosztályok. Az önkéntesség típusai közé tartoznak az informális, ingyenes segítségnyújtás, felnőttgondozás, szociális munka klubokban, politikai vagy közösségi szervezetekben. Jelentős különbségek mutatkoznak az egyes országok között. Az idősebbek inkább részt vesznek ezekben a tevékenységi formákban Hollandiában, Svédországban és Dániában, míg a részvételi arány Közép- és Dél-Európában a legalacsonyabb (akik részt vettek a SHARE vizsgálatban – Az európai egészség, öregedés és nyugdíjazással kapcsolatos ügyek *felmérése* nem terjedt ki minden tagállamra²³).

A 2008 szeptemberében levezényelt Eurobarometer vizsgálat rávilágított, hogy az európaiak majdnem háromnegyede elsősorban nyugdíjba vonulás után vállalna közösségi vagy önkéntes munkát.

3.2.2. Fiatalok és önkéntesség: inkább támogatás, mint aktív részvétel

A 2007 januári Eurobarometer ifjúsági vizsgálata szerint a 15-30 évesek mindösszesen 2%-a nyilatkozott úgy, hogy rendszeresen vállalnak önkéntes vagy közösségi munkát szabadidejükben. Ugyanezen vizsgálatból viszont az is kiderül, hogy 16%-uk került rendszeresen vagy alkalmasint kapcsolatba önkéntes tevékenységekkel, és 74%-uk gondolja, „az önkéntes munkára jobban ösztönző programok” segítenék a fiatalokat az aktívabb polgárrá válásban.

²³ A SHARE kutatást több keretprogramon keresztül finanszírozták. A SHARE egy multidiszciplinális, nemzetközi mikroadat-bázis egészségügy, szocioökonómiai státusz, szociális és családi hálók vonatkozásaiban több mint 30000 ötvenéves vagy idősebb adatszolgáltatóval. Tizenegy ország vett részt a 2004-es alapkutatásban. Még több ország csatlakozott a későbbi felmérésekhez, így kialakult egy kutatási infrastruktúra és egy hosszmetzeti adategyüttes. Infó: <http://www.share-project.org/>.

A tagállamokból az EKCYP²⁴ számára beküldött kérdőívek az önkéntesség kapcsán 17 különböző önkéntes tevékenységről kérdezték a válaszadókat, vajon léteznek-e országukban (pl. Community peacekeeping [egyfajta önkéntes család-/közösségi segítői munka az erőszak ellen – A ford.], szociális segítői munka, környezetvédelem, oktatás, humanitárius segélyezés stb.). Az összes kategóriát bejelölték a német, brit és flamand válaszolók. Legtöbbjük ismert Svédországban is. Portugáliában 11 kategóriát ismernek, és a fiatalok többsége a környezetvédelmi, illetve a sportkategóriát jelölte meg. Olaszországban hatféle önkéntes tevékenységi kör létezik (az adatok értelmében), a legnépszerűbbek a jóléti, az oktatási, majd a kulturális.

A fiatalok önkéntes tevékenységei egyre fontosabbak mind nemzeti, mind európai szinten. Az Unión belül a különféle önkéntes tevékenységek széles spektruma található függetlenül attól, hogy a civil társadalom vagy a közhatalom kezdeményezi azokat.

Az önkéntesség különféle valóság-vonatkozásai a tagállamokban – néhány példa

Az **Egyesült Királyságban** útjára indult egy nemzeti ifjúsági önkéntesi program 'vinvolved' néven, amivel többmillió adományok hozzárendelésével, megpróbálják kiszélesíteni a 16-25 éves fiatalok önkéntesi szerepvállalását. Így válik teljessé az ifjúsági önkéntességhez rendelt pénzügyi alap. Ebből támogatják a szakterületükön elismert helyi, regionális és országos szervezeteket. Mindezen túl számos szervezet támogatja specifikusan ezt a területet és rengeteg szervezet kínál önkéntesi munkalehetőségeket, illetve működik egy, mintegy 400 központból álló, önkéntesi hálózat is.

Ebben az országban a legkülönbözőbb módokon akkreditálhatók a fiatalok nem formális keretű oktatási eredményei, ide értve az önkéntességet is. Az Awards Network nevű szervezet feltérképezte ezeket a jutalmazási formákat és komponenseiket összevetve azokat a kilencszintű National Qualification Framework nevű kredittranszfer-rendszerrel.

Németországban az országos Gyermek és Ifjúsági Terv adja meg a keretét az önkéntes munka infrastruktúra-fejlesztésének támogatásához. Anyagilag jó lábakon álló programnak tűnik, gyermek- és ifjúságvédelmi,

²⁴ Európai Ifjúságpolitikai Tudásközpont

illetve jóléti szervezeteket támogat szövetségi szinten. Mintaprogramokat és specifikus projekteket szintén finanszíroznak. Helyi és regionális szinten ugyanúgy megtalálhatók a gyermek és ifjúsági tervek, amiken keresztül anyagilag támogatják az ifjúsági önkéntességet; elsősorban a 680 helyi ifjúsági jóléti irodán keresztül.

Két nagyobb polgári szolgálat részesül támogatásban gazdaszervezeti, állami, szövetségi és egyéb forrásokból: a *Freiwilliges Soziales Jahr* és a *Freiwillige Ökologische Jahr* (mindkettővel a katonai szolgálat váltható ki). 2008-ban új szolgálat indult, aminek középpontjában a fejlődő országok álltak, és évente mintegy 10000 önkéntes költségeit biztosították. Különböző magánszervezetek is biztosítanak önkéntes munkalehetőséget (pl. egyházak, nyereményalapok, magánalapítványok).

Németországban az aktorok lehetnek kormányzati és civil szervek, hálózatok: pl. Szociális-jóléti Önkéntes Szolgálatok Szövetsége, Önkéntes Ügynökségek Szövetsége, Civil Elkötelezettség Szövetségi Hálózata. Számos információszolgáltató központ működik, amelyek elsősorban környezetvédelmi, sport- és kulturális területekről adnak tájékoztatást.

A fiatalok számára több beszámítási, akkreditációs lehetőség mutatkozik, mint az "In-Card", amelyik egyfajta önkéntesi igazolvány az ezen a területen aktív, 16 évesnél idősebb fiatalok számára. Ehhez el kell végezni egy speciális tanfolyamot: a kártya kedvezményt nyújt közösségi szolgáltatásokhoz és kulturális eseményekre. Több mint 3000 kártyát bocsátanak ki havi átlagban. Egyes szövetségi államok saját módszer szerint igazolják az ezirányú végzettséget, a nemzetközi önkéntesek pedig egy nemzetközi bizonyítványt kapnak.

Portugáliában kb. 238 ifjúsági szövetség tekinthető aktívnek ezen a téren, továbbá 207 civil szervezet, 69 ifjúsági csoport, 37 diákszövetség, 1 egyetem, 719 egyesület és egyéb jogi személy, illetve 128 egyéb szerv. Mintegy 324 közszolgálati szervezet tekinthető aktívnek országos vagy regionális szinten. Mindebből a legkülönbélebb tevékenységek és aktorok jelenlétére következtethetünk, de szétforgácsoltságukra is. Bizonyítvány önkéntes munkáért adható.

Olaszországban kb. 2800 szervezetről jelentették, hogy aktív. Amelyek a Nemzeti Civil Szolgálaton belül működnek, adatbázisban tartják nyilván. Ezek közül tizenkettő alkotja a Conferenza Nazionale degli Enti per il Servizio Civile nevű csoportot, amelyik a legfontosabb szereplő ifjúsági és önkéntes területen. Ide tartozik a CARITAS és a WWF.

Bizonyítvány önkéntes munkáért adható.

Svédország komoly tradíciókkal rendelkezik ezen a téren, elsősorban szabadidős és sportegyletei. A populációra kivetített részvételi arányok elég magasak – az emberek 50%-a vállal valamilyen önkéntes munkát. A 16-29

éves fiatalok között a férfiak 39 és a nők 43%-a aktív e téren. A kormányzat közvetlenül a civil szervezeteket támogatja. Ezen kívül az ifjúsági szervezetek fordulhatnak anyagi támogatásért a helyhatóságokhoz. Kb. 250 szervezet küld vagy kap önkénteseket nagyjából 25 programban. Noha a programok fejlesztése és a tevékenységek az ifjúsági civil szervezeteken belül zajlanak, a kormány több területen is átvette a kezdeményezést, pl. nem formális/informális tanulást támogató módszerek kifejlesztése különböző területeken. E célból fölállított egy speciális hatóságot Svéd Nemzeti Érvényesítési Bizottság néven, hogy foglalkozzon a témával.

3.2.3. Akadályok

Bizonyos ifjúsági csoportok aktívabbak másoknál önkéntesség terén. A szerepvállalásnak akadnak gátjai: anyagi kondíciók, földrajzi elhelyezkedés, egészségi állapot stb. Az esélyhátrányból induló emberek esetében különösen fontosak ezek a gátló tényezők. Sajnos nem áll rendelkezésre elég adat a tapasztalható különbségek kielemezéséhez.

A nemzeti jelentésekből sejthető, hogy a versenykövetelmények és a fiatalok időbeosztására helyeződő egyre nagyobb nyomás, elsősorban a formális oktatási rendszer részéről, könnyen eltérítheti őket az önkéntes tevékenységektől. Egyes országokban az önkéntes szervezetek és projektek státuszának rendezetlen jogi és anyagi háttere jelentős akadálnak bizonyul. Egyéb akadály lehet a kortárs előítélet és az információhoz jutás elégtelen lehetőségei. Befolyásoló tényezők lehetnek egyes törvényi, biztosítási kérdések, illetve egyszerű gyakorlati problémák, mint a közlekedés vagy a gyermekelhelyezés.

3.2.4. Európai szintű projektkezdemenyezések

Azon kívül, hogy a Nyílt koordinációs módszer (2002) már közös célként határozza meg az önkéntességet, az Unió 1996 óta nyújt lehetőséget az önkéntes tevékenységek támogatására. Az Európai Önkéntes Szolgálat (EVS) a Youth in Action program (2007–2013) integrált része,

és komolyan részesedik annak költségvetéséből (legalább 23%-ban – a programindító döntés értelmében). 2007-ben majdnem 4300 fiatal vett részt kb. 2100 egyéni vagy csoportos EVS-projektben. Az egykori EVS-önkéntesek 62%-a szerint a megszerzett tapasztalatok javítottak karrierlehetőségein.

A miniszterek tanácsa 2008 novemberében fogadta el a fiatal önkéntesek támogatásáról szóló ajánlást²⁵.

Fiatalok aktív polgárként – fontosabb számok

- Több mint 2300 országos vagy regionális információs pontról érkezett jelentés 20 tagállamból.
- Az uniós fiatalok 22%-a nyilatkozta, hogy tagja valamilyen szervezetnek.
- Az uniós fiatalok 49%-a nyilatkozta, hogy tagja valamilyen sportklubnak.
- Az uniós fiatalok 4%-a nyilatkozta, hogy részt vett politikai párt vagy szakszervezet tevékenységeiben.
- A 16-29 éves fiatalok kevesebb mint 40%-a bízik (vagy semleges irántuk) a politikusokban vagy a politikai pártokban.
- A harminc alattiak 63%-a van bizalommal az Európai Parlament iránt.
- A 15-30 éves korosztály 16%-a alkalmi vagy rendszeres önkéntes.
- A fiatalok háromnegyede véli úgy, az önkéntes munka jó kiindulópont a komolyabb társadalmi szerepvállaláshoz.

²⁵ 2008. nov. 20-ai tanácsi ajánlás a fiatal önkéntesek mobilitása az EU-ban témában (2008/C 319/03).

4. Életmód

4.1. CSALÁDI ÉLET

4.1.1. Általános trendek

Számos országot aggasztanak az alacsony születési mutatói, miközben radikálisan átalakult a családi élet mint társadalmi valóság az utóbbi évtizedekben.

Az első házasság eloszlása nem és korosztály szerint 1000 főre jutva (2003)

	Nők			Férfiak		
	15-24	25-29	30+	15-24	25-29	30+
BE	173	186	101	83	199	152
BG	273	162	56	120	200	135
CZ	210	188	52	95	200	127
DK	114	272	307	49	213	392
DE	165	203	172	75	166	248
LV	261	136	51	173	173	92
LT	351	160	52	227	218	103
LU	157	184	153	66	168	198
HU	209	189	70	95	203	144
MT	328	286	149	154	331	245
NL	150	226	179	65	187	265
PL	340	185	51	204	263	112
PT	270	233	116	159	256	166
RO	439	176	71	212	278	147
SI	130	183	107	55	161	174
SK	286	173	57	151	217	125
SE	86	178	248	28	121	290
IS	100	216	275	48	162	347
NO	124	208	199	57	168	290
CH	177	242	212	90	200	299

Forrás: Eurostat, demográfiai statisztikák

Kevesebb ember lépett házasságra 2003-ban, illetve ha igen, majdnem három évvel később tette meg, mint 1990-ben: az első házasság időpontja 2,8 évről 27,4 évre emelkedett a nők és 27,5-ről 29,8-ra a férfiak esetében. Az első házasságkor az átlagéletkor 27,3 év.

Jelentősen nőtt a különböző nemzetiségű felek között kötött frigyek száma: 12-15% Német- és Franciaországban, 20% körüli Belgium Ausztria esetében, míg 25-30% körül mozog Észtországban, Luxemburgban és Cipruson.

A válási statisztikák folyamatosan romlanak az 1970-es évek óta, némelyik országban megduplázódott, az élettársi kapcsolat mindennaposá vált, a házasságon kívül született gyermekek aránya magas: a legtöbb tagállamban 25-50% között mozog.

A család intézményi szerepének elvesztése ellenére a legtöbb gyerek még mindig házasok vagy élettársak alkotta háztartásokban él. Az egyetlen szülő, főleg az anya vezette háztartások a gyermekes háztartások 14%-át tették ki.

4.1.2. A szülői otthon elhagyása

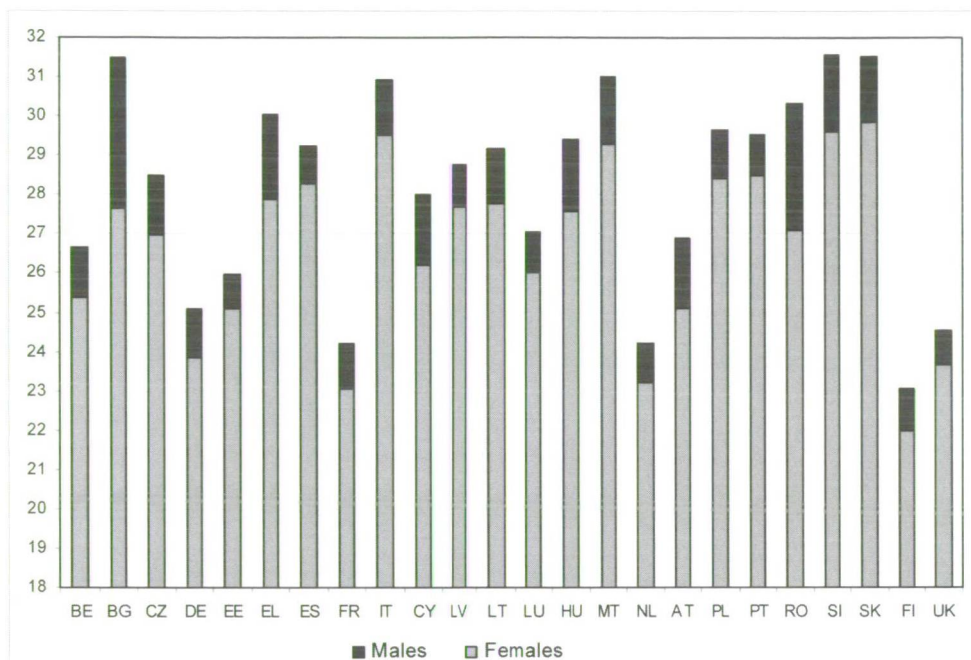
A függetlenséghez vezető út egyik fontos állomása a szülői otthon elhagyása. A szülőiből a saját háztartásba való átmenet szoros összefüggést mutat a termékenységi rátával: szabályként működik, hogy az otthonát később elhagyó fiatal később vállal gyereket és kevesebbet.

2005-ben uniós szinten a 18-24 éves nők 66 és a férfiak 78%-a élt a szüleivel (Eurostat). Az uniós munkaerő-felmérés (2007) adatai szerint tagállamonként változik a szülői otthont elhagyó fiatalok átlagéletkora.

Ez az időpont átlagban a 25. életév. A férfiak esetében ez 23 (Finnország) és 31,5 év (Bulgária, Szlovénia, Szlovákia) közé esik. A nők hamarabb elmennek otthonról, 22 (Finnország) és 30 éves (Szlovákia) koruk között.

A nemek közötti korkülönbség Bulgáriában és Romániában a legnagyobb (3,8 és 3,2 év), míg a tagállamok többségében 1-2 év. A szülői otthon elhagyása Dél- és Közép-Európában később történik meg, mint a többi uniós államban (26 évesen a nők és 28 évesen a férfiak esetében).

Átlagos életkor szülői otthon elhagyásakor, nemek szerint (2007)

Forrás: Eurostat, Munkaerő-felmérés

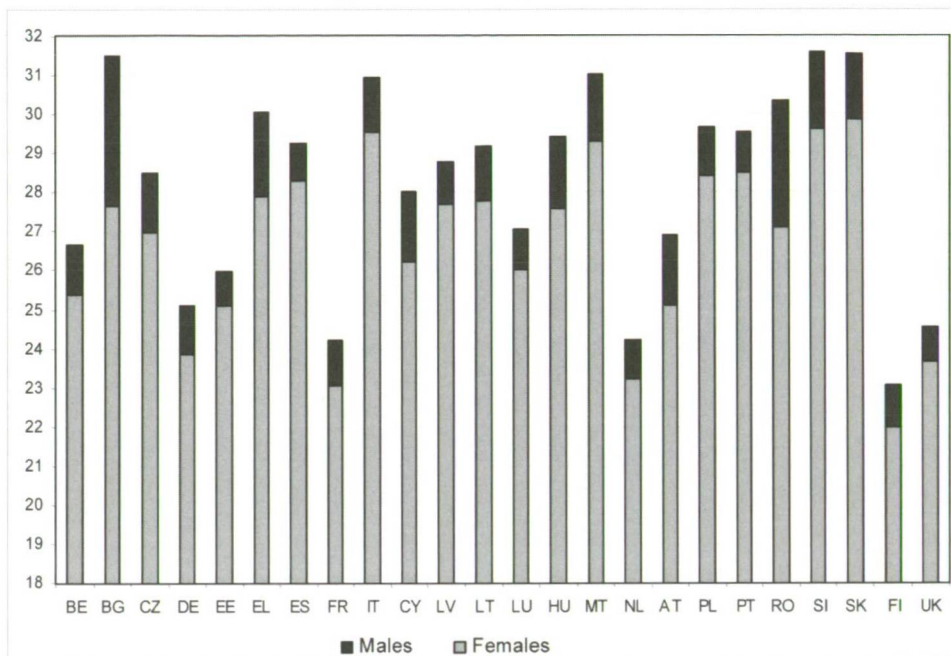
A középértéket véve (az az életkor, amikor a fiatalok fele már elhagyta a szülői otthont) hasonló tendencia rajzolódik ki: az érték 21 (Finnország) és 31 év (Szlovákia) közé esik.

A nők hamarabb elmennek otthonról, 20 (Finnország) és 28 éves (Szlovákia) koruk között.

Egy 2007-es Eurobarometer felmérés (15-30 éves európai polgárokat kérdeztek) kellő információval szolgál a fiatalok tovább otthonmaradásának okairól.

A felmérés szerint a fiatalok többsége anyagi okokkal magyarázza a késlekedést: 44%-uk véli úgy, hogy nem engedhetik meg maguknak az elköltözést, és 28%-uk magyarázza a nem megoldott lakhatással. 16%-uk önzőségére hivatkozott egyetértve azzal, hogy a ma fiataljai saját kényelmüket szolgálják otthonmaradásukkal, hiszen így nem kell vállalniuk bizonyos felelőségeket. A 12 újdonsült tagállamban élő válaszadók inkább az első két okra utaltak, az EU15 válaszadói viszont inkább a kényelmi szempontokra.

Szülői háztartás elhagyásának középértéke nemek szerint (2007)

Forrás: Eurostat, Munkaerő-felmérés

4.1.3. A tovább otthonlakás okairól

A nemzeti kielemezésekből az derült ki, hogy a 27 országból 16-ban elsősorban az anyagiak hiánya miatt mennek el később otthonról a fiatalok. Leginkább a görög, magyar és portugál fiatalok sorolták első helyre az anyagi okot (61, 64 és 62%-uk).

Tíz tagállamban a lakáshiányt sorolták első helyre, ami nyomasztó méreteket ölt Litvániában, ahol a válaszadók 54%-a, és Spanyolországban, ahol 48%-uk tette első helyre ezt az okot.

4.1.4. Háztartások összetétele

Az EU-SILC felmérés (a jövedelmi viszonyokról és az életkörülményekről készült uniós szinten, 2005-ben) szerint a 15-29 éves fiatalok 24,5%-a élt partnerével közös háztartásban. A nőknél ez az arány tízből három, a férfiaknál pedig majdnem kettő.

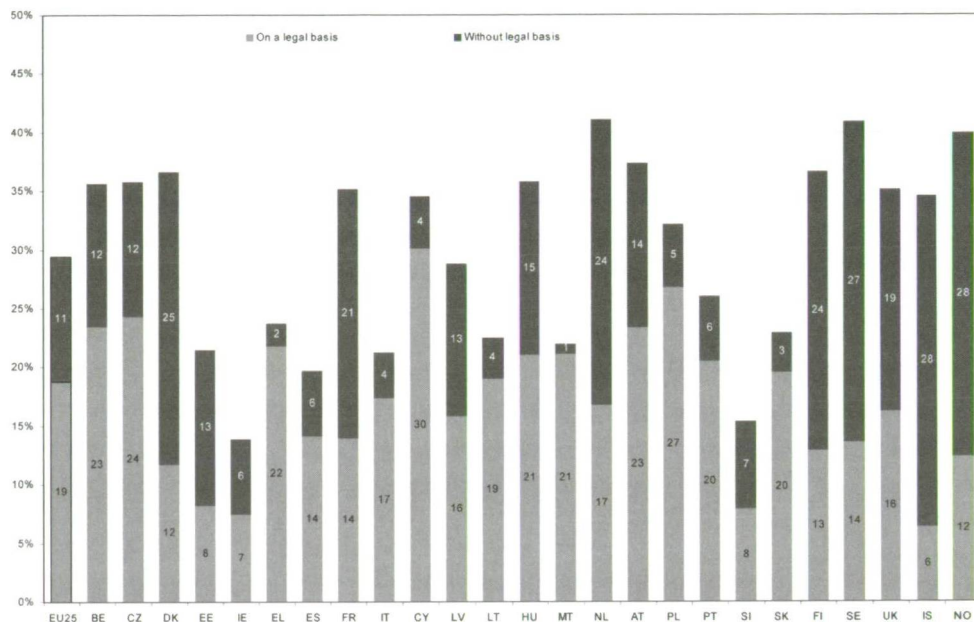
Hollandiában és Svédországban a nők több mint 40%-a élt együtt partnerével, míg a férfiaknál a legmagasabb arány 30%, itt is Svédország vezet. Észak-Európában a párok többségükben nem törvényesítik együttélésüket 30 éves koruk előtt. Görögország, Olaszország, Lengyelország, Ciprus, Szlovákia, Málta és Litvánia esetében viszont a nem törvényesített párkapcsolatban élő nők aránya 5% alatt marad, ami az összes társas, háztartásmegosztó viszony kevesebb mint 20%-a. Hasonló helyzetben vannak a férfiak is azzal a különbséggel, hogy közülük valamivel többen nem élnek párkapcsolatban (szüleiknél laknak, egyedül, közszálláson stb.).

2005-ben a családi háztartások vezetője közel 10%-ban volt 30 év alatti személy az Unióban. Spanyol- és Olaszország azonban az uniós átlag harmadát sem érte el e tekintetben, igaz, az utóbbi hat évben az uniós átlag is csökkent 1,6%-kal (9,6% 1999-ben, 8% 2005-ben).

A háztartások méretét tekintve a 2005-ös uniós érték nincs messze az 1,5-ös felnőtt-ekvivalenstől²⁶. A háztartások mérete jóval az uniós átlag fölötti Lettorszáiban, Portugáliában, Romániában és Bulgáriában.

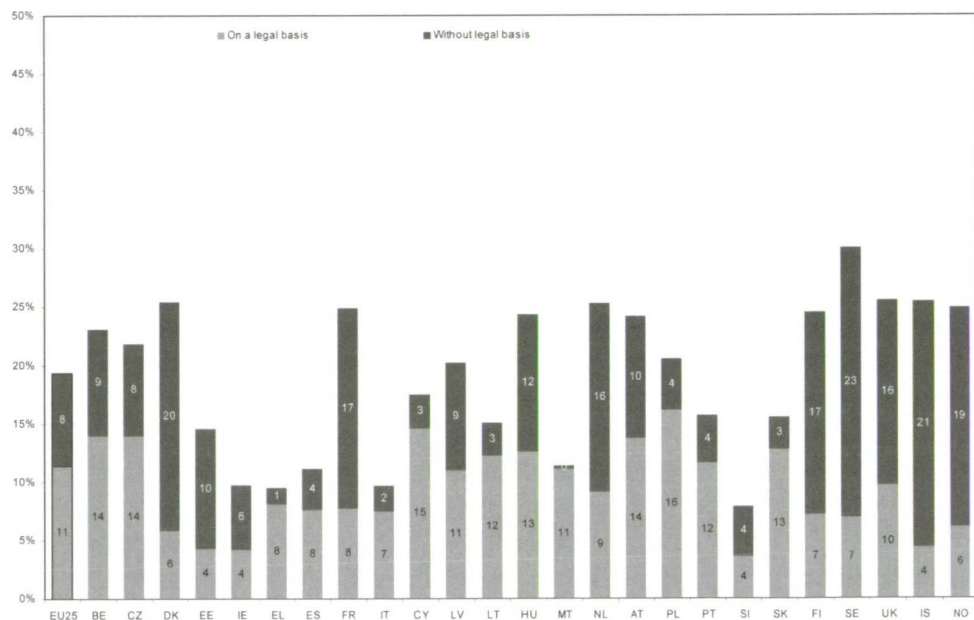
²⁶ A „felnőtt-ekvivalens” a háztartás átlagos méretére utal: kiszámolásához a módosított OECD-s ekvivalenciaskálát használják. A skála súlyozása a háztartásban élőkre nézvést: 1.0 – első felnőtt, 0.5 – második felnőtt, 14 éves vagy idősebb egyéb személyek, 0.3 – 14 évesnél fiatalabb gyermekek.

15-29 éves nők törvényesített/nem törvényesített párkapcsolatban (%), 2005

Forrás: Eurostat, EU-SILC

15-29 éves nők törvényesített/nem törvényesített párkapcsolatban (%), 2005

4.1.5. Fiatalok családi állapota

A fiatalok hozzáállása a házassághoz tagállamonként változó képet mutat. Általánosságban azért annyi elmondható, hogy több fiatal házasodik össze Közép-Európában, míg Skandináviában lassabban történnek a dolgok. Uniós szinten több a házas fiatal nő, mint férfi. Ennek oka, hogy a nők kb. 2-3 évvel korábban házasodnak, mint a férfiak. Uniós szinten a házasságok többsége a nő 30. életéve előtt történik, kivétel ez alól csak Svédország (44 %) és Dánia (49 %). Litvániában és Lengyelországban a menyasszonyok majdnem 90%-a 30 év alatti.

A házasodási gyakoriság a 25-29 éves nők tekintetében háromszorosa Romániában, mint Svédországban (60 és 20%).

Ugyanezen korosztály férfiainak esetében a két szélső érték Litvánia és Svédország (42 és 11%). Mindkét nemet nézve a fiatal házások aránya magasabb Közép-Európában és a balti államokban.

A 25-29 éves fiatalok válási mutatói elhanyagolhatók, csak néhány országban érik el az 5%-ot.

Fiatalok családi állapota (%) nem és kor szerint (2006) – Eurostat

%		F				M				F+M
		15-19	20-24	25-29	Total	15-19	20-24	25-29	Total	Total
BE	házas	0.8	11.7	36.3	16.7	0.1	4.0	22.7	9.1	12.9
	elvált	0.0	0.4	2.9	1.1	0.0	0.1	1.3	0.5	0.8
	egyedülálló	99.2	87.9	60.8	82.1	99.9	95.9	76.0	90.4	86.3
CZ	házas	0.4	10.8	43.6	20.5	0.1	3.5	26.0	11.2	15.8
	elvált	0.0	0.7	5.1	2.2	0.0	0.2	2.7	1.1	1.7
	egyedülálló	99.6	88.5	51.2	77.2	99.9	96.3	71.3	87.6	82.5
DE	házas	0.6	10.1	31.5	14.1	0.1	3.6	17.8	7.1	10.6
	elvált	0.0	0.5	3.0	1.2	0.0	0.1	1.5	0.6	0.9
	egyedülálló	99.4	89.4	65.4	84.6	99.9	96.3	80.7	92.3	88.5
LV	házas	1.1	15.5	39.7	17.9	0.2	7.7	29.0	11.6	14.7
	elvált	0.0	0.7	4.8	1.7	0.0	0.2	2.9	1.0	1.3
	egyedülálló	98.9	83.7	55.2	80.2	99.8	92.0	68.0	87.4	83.9
LT	házas	2.4	22.8	54.4	25.0	0.5	11.7	41.8	16.6	20.7
	elvált	0.0	1.6	7.9	2.9	0.0	0.5	4.7	1.6	2.2
	egyedülálló	97.6	75.5	37.2	71.9	99.5	87.8	53.4	81.8	76.9
HU	házas	0.8	10.7	38.6	18.5	0.0	3.5	23.1	10.0	14.2
	elvált	0.0	0.6	4.5	1.9	0.0	0.2	2.1	0.9	1.4
	egyedülálló	99.2	88.6	56.8	79.5	100.0	96.3	74.8	89.1	84.4
NL	házas	0.0	9.2	30.2	13.3	0.0	2.9	16.8	6.5	9.9
	elvált	0.0	0.3	1.9	0.7	0.0	0.1	0.7	0.3	0.5
	egyedülálló	100.0	90.4	67.9	85.9	100.0	97.0	82.5	93.2	89.6
RO	házas	3.8	28.7	59.9	31.3	0.2	7.8	40.1	16.6	23.8
	elvált	0.1	1.1	3.8	1.7	0.0	0.2	1.6	0.6	1.1
	egyedülálló	96.2	70.1	36.0	66.8	99.8	92.0	58.3	82.7	74.9
SI	házas	0.0	5.4	25.2	11.1	0.0	1.6	12.4	5.1	8.0
	elvált	0.0	0.1	1.1	0.5	0.0	0.0	0.4	0.2	0.3
	egyedülálló	100.0	94.5	73.6	88.4	100.0	98.4	87.2	94.7	91.7

SI	házas	0.0	5.4	25.2	11.1	0.0	1.6	12.4	5.1	8.0
	elvált	0.0	0.1	1.1	0.5	0.0	0.0	0.4	0.2	0.3
	egyedülálló	100.0	94.5	73.6	88.4	100.0	98.4	87.2	94.7	91.7
SK	házas	1.0	17.5	49.7	23.9	0.2	7.5	32.8	14.3	19.0
	elvált	0.0	0.7	3.9	1.6	0.0	0.3	2.0	0.8	1.2
	egyedülálló	99.0	81.5	46.0	74.3	99.8	92.1	65.1	84.9	79.7
FI	házas	0.5	8.7	31.4	13.6	0.1	4.1	20.4	8.3	10.9
	elvált	0.0	0.5	2.9	1.1	0.0	0.2	1.5	0.6	0.8
	egyedülálló	99.5	90.8	65.7	85.2	99.9	95.7	78.1	91.2	88.2
SE	házas	0.4	6.7	20.2	8.9	0.0	2.3	11.2	4.4	6.6
	elvált	0.0	0.5	2.3	0.9	0.0	0.1	1.1	0.4	0.7
	egyedülálló	99.6	92.8	77.5	90.2	100.0	97.6	87.7	95.2	92.8
IS	házas	0.0	4.2	22.0	8.8	0.0	1.4	12.4	4.6	6.6
	elvált	0.0	0.0	2.0	0.7	0.0	0.0	0.9	0.3	0.5
	egyedülálló	100.0	95.8	75.9	90.5	100.0	98.6	86.7	95.1	92.9
LI	házas	0.0	12.4	37.5	17.1	0.0	5.6	21.7	9.3	13.1
	elvált	0.0	0.0	2.5	0.9	0.0	0.0	1.0	0.3	0.6
	egyedülálló	100.0	87.6	60.0	82.0	100.0	94.4	77.4	90.4	86.3
CH	házas	1.0	14.0	37.1	17.9	0.1	5.8	23.3	9.9	13.9
	elvált	0.0	0.3	1.7	0.7	0.0	0.1	0.8	0.3	0.5
	egyedülálló	99.0	85.7	61.1	81.3	99.9	94.1	76.0	89.8	85.6

4.1.6. Szülővé válás

Egy fiatal életében a másik fontos momentum a felnőtté válás útján annak megtapasztalása, milyen szülőnek lenni. Milliók életében jelent mérföldkőt ez az esemény, noha országonként változó a kép.

Termékenységi mutatók, 1980-2006

	1980	1990	2000	2006	2006			
	TFR				<20	20-24	25-29	30+
BE	:	:	1.62	:	:	:	:	:
BG	:	:	1.27	1.37	0.21	0.40	0.42	0.35
CZ	2.10	1.89	1.14	1.33	0.05	0.23	0.49	0.55
DK	1.55	1.67	1.77	1.83	0.03	0.22	0.63	0.96
DE	:	:	:	1.32	0.05	0.22	0.42	0.63
EE	2.02	2.05	1.39	1.55	0.11	0.35	0.51	0.58
IE	3.23	2.12	1.90	1.90	0.08	0.24	0.39	1.18
EL	:	:	1.27	1.39	0.06	0.22	0.42	0.70
ES	2.20	1.36	1.23	1.38	0.06	0.16	0.32	0.83
FR	:	:	1.89	2.00	0.06	0.32	0.68	0.94
IT	1.68	1.36	1.26	1.32	0.03	0.16	0.36	0.76
CY	:	2.40	1.60	1.47	0.03	0.22	0.53	0.69
LV	:	:	1.24	1.35	0.11	0.35	0.42	0.46
LT	:	2.03	1.39	1.31	0.10	0.32	0.47	0.42
LU	1.46	1.60	1.78	1.65	0.05	0.27	0.50	0.83
HU	1.92	1.84	1.33	1.34	0.10	0.24	0.44	0.56
MT	1.99	2.05	1.69	1.41	0.08	0.23	0.48	0.61
NL	1.60	1.62	1.72	1.70	0.03	0.19	0.54	0.94
AT	1.65	1.46	1.36	1.40	0.06	0.26	0.46	0.61
PL	2.28	1.99	1.37	1.27	0.07	0.29	0.46	0.46
PT	2.25	1.57	1.56	1.35	0.08	0.22	0.39	0.65

RO	2.40	1.80	1.30	1.31	0.17	0.35	0.41	0.38
SI	2.11	1.46	1.26	1.31	0.02	0.19	0.50	0.60
SK	2.31	2.09	1.29	1.24	0.10	0.28	0.42	0.44
FI	:	:	1.73	1.84	0.05	0.29	0.58	0.92
SE	1.68	2.14	1.55	1.85	0.03	0.24	0.57	1.01
UK	:	:	:	1.84	0.13	0.36	0.50	0.85
IS	2.48	2.31	2.08	2.08	0.07	0.40	0.64	0.97
LI	:	:	1.58	1.42	0.02	0.20	0.28	0.92
NO	1.72	1.93	1.85	1.90	0.05	0.30	0.64	0.92
CH	1.55	1.59	1.50	1.43	0.02	0.19	0.42	0.80
HR	:	:	1.39	1.38	0.07	0.30	0.48	0.53
MK	:	:	1.70	1.46	0.10	0.40	0.53	0.43
TR	:	3.07	2.27	:	:	:	:	:

Forrás: Eurostat, demográfiai statisztikák

Az elmúlt évtized európai tendenciái ismertek: a termékenységi ráta jóval a reprodukciós szint (2.1 gyermek/nő) alá esett. Az anyaság életkorra vetített időpontja közben egyre emelkedett. Ezt a hatást még a csökkenő halálozási mutatók és az erősödő bevándorlási hullám sem képesek kompenzálni. Mindennek eredményeképpen megváltoztak az arányok a teljes populáción belül. Különböző hipotézisek keletkeztek a folyamatok magyarázására, újabban a szülői háztartás elhagyásának kitolódásával, a születésszabályozás intenzívebbé válásával, a későbbi munkavállalással, bizonytalan foglalkoztatási körülményekkel és gazdasági nehézségekkel támasztják alá a jelenséget. Néhány lehetséges összefüggésre még szeretnénk föl hívni a figyelmet a későbbiekben.

Hosszan tartó visszaesés után a 2000–2006-os adatok már mutatnak némi javulást egyes tagállamok a gyermek/nő átlag vonatkozásában: ilyen Svédország (+0,30), Csehország (+0,18), Észtország (+0,16) és Spanyolország (+0,15).

A javuló tendenciák ellenére a legmagasabb termékenységi mutatóval bíró országok (Franciaország – 2,0; Írország – 1,9) is alatta maradnak a reprodukciós szintnek, ha nem számítjuk a bevándorlást.

Ha 1980-at vesszük kiindulópontnak, természetesen árnyaltabb kép rajzolódik ki a termékenységi mutatók ingadozásáról. 1980-ban Írország állt az élen (3,23 gyermek/nő), illetve Románia (2,40). E két ország mutatói több mint 40%-ot estek 1980 és 2006 között. A legrosszabb mutatókkal (<1,4) Közép- és Dél-Európa rendelkezik, az országok között pedig Szlovákia (1,24) és Lengyelország (1,27).

Első gyermeküket vállaló nők átlagéletkora (1995, 2005)

	1995	2005
BE	27.3	:
BG	22.4	24.7
CZ	23.3	26.6
DK	27.4	28.4
DE	27.5	29.1
EE	23.0	25.2
IE	27.3	:
EL	26.6	28.5
ES	28.4	29.3
FR	:	28.5
IT	28.0	:
CY	:	27.5
LV	:	25.0
LT	23.1	24.9
LU	27.4	29.0
HU	23.8	26.7
NL	28.4	28.9
AT	25.6	27.2
PL	23.8	25.8
PT	25.8	27.4
RO	22.9	24.8
SI	24.9	27.7
SK	:	25.7
FI	27.2	27.9
SE	27.2	28.7
UK	29.3	30.0
IS	24.9	26.3
NO	26.4	27.7
CH	28.1	29.5
HR	:	26.5
MK	:	25.2

Forrás: Eurostat, demográfiai statisztikák

Ha megnézzük az anyává válás időpontját, újabb bizonyítékát láthatjuk a szülővé válás életkori kitolódásának. Az gyermekszülési kor kivétel nélkül az összes tagállamban későbbre tolódott a 1995-2005-ös időszakban. Az anyává válás életkori időpontja 27 év körül van.

Jelentősen, mintegy három évvel későbbre tolódott az első gyermek megszületésének időpontja Csehországban, Magyarországon és Szlovéniában. Még később válnak anyává a nők az Egyesült Királyságban (30 év), Spanyolországban, Németországban és Luxemburgban (29 és 30 éves kor között).

Olasz- és Spanyolország alacsony termékenységi mutatókkal bír, de főleg a fiatal nőkre igaz ez. Egyedül Írország megy az európai átlag fölé, amit elsősorban a 30 fölötti nőknek köszönhet.

4.1.7. Több a házasságon kívül született gyerek

Házasságon kívül születettek aránya országoként (1996, 2006)

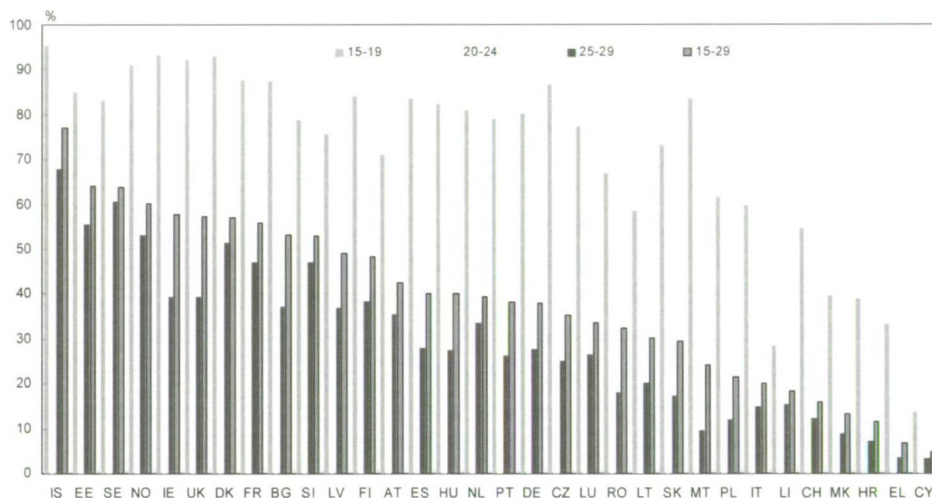
	1996	2006
BE	19	39
BG	28	51
CZ	17	33
DK	46	46
DE	17	30
EE	48	58
IE	25	33
EL	3	5
ES	12	28
FR	:	50
IT	8	19
CY	1	6
LV	33	43
LT	14	30
LU	15	29
HU	23	36
MT	3	22
NL	17	37
AT	28	37
PL	10	19
PT	19	32
RO	21	29
SI	32	47
SK	14	27
FI	35	41
SE	54	55
UK	36	44
HR	7	11
MK	8	13
IS	61	66
LI	10	16
NO	48	53
CH	7	15

Forrás: Eurostat, demográfiai statisztikák

Az utóbbi évtizedben egyre nőtt a házasságon kívül született gyerekek száma (37% 2006-ban). A tagállamok közötti különbségek 1996 és 2006 között nőttek. Belgium, Spanyolország, Olaszország, Ciprus, Litvánia, Málta és Hollandia esetében a házasságon kívül született gyerekek száma több mint a duplájára emelkedett.

Észt- és Svédországban tízből hat gyerek született házasságon kívül, Cipruson és Görögországban húsból egy, és kb. négyből egy Olaszországban, Lengyelországban és Máltán. A 15-19 éves, legfiatalabb regisztrált korcsoporton belül a házasságon kívüli szülések aránya 90% fölötti Dániában, Írországon és az Egyesült Királyságban, míg 33% Görögországban és 15% alatt marad Cipruson. Azt azonban ne feledjük, hogy ezen a korcsoporton belül nagyon kevés házasság kötődik és alacsony a születések száma. A 25-29 éveseknél a gyermekek több mint 50%-a házasságon kívül születik Svédországban, Észtországban és Dániában. A spektrum másik végén Ciprus és Görögország található 4% alatti mutatóval.

Házasságon kívüli szülések korosztály szerint (% , csökkenő rendben) – 2005

Forrás: Eurostat, demográfiai statisztikák

²⁷ A KASS projektet az Unió hatodik keretprogramja finanszírozta, 19 kutatási partnert foglalt magába nyolc országból (Svédország, Olaszország, Franciaország, Németország, Ausztria, Horvátország, Lengyelország és Oroszország), amelyek különféle családi/jóléti mintákkal bírnak. A program 2004 májusa és 2008 áprilisa között futott. Infó: www.eth.mpg.de/kass.

A KASS projekt eredményei: vérrokonság és szociális biztonság²⁷

Vérségi kapcsolatok és családi viszonyok Európában

A KASS projekt egy etnográfiai kutatás keretein belül próbálta felmérni az intergenerációs vérségi kapcsolatokon alapuló kölcsönös segítségnyújtás mértékét, ill. körülírni az azt meghatározó tényezőket. A vérségi kötelékek szerepét a mindennapi és a közösségi életben három implicit megállapodás vonatkozásában tekintette át:

- (1) Az intergenerációs megállapodás a gyakorlati, érzelmi és anyagi támogatás forrása – mind rendszeresen, mind pedig válsághelyzetben (betegség, munkanélküliség, válás, gyász). A nagyszülői generáció segítése gyerekeik gyermeknevelésében jelentősen hozzájárul a szülői és munkavállalói feladatok összeegyeztethetőségéhez, míg a közép- és késő középkorú emberek fontosak lesznek a gondozásra szoruló idősek kapcsán.
- (2) A partnerek (és családjaik) megállapodása magába foglalja a gyermekgondozás, az otthoni és a munkahelyi munka megosztását, a másik társadalmi identitását támogató módokat.
- (3) A közösséggel való megállapodás túlmutat a formális állampolgári jogokon és kötelezettségeken. Ide értendők azok a kötelezettségek és örökök, amik a társadalmi életben és rituálékban való részvétellel járnak alanyi vagy családképviselői jogon.

A kutatás két modellt különített el, amelyekben a három megállapodás sajátosan kombinálódik a ma Európájában: a vérségi kapcsok tekintetében mutatkozik egy északnyugati-délkeleti és egy városi-vidéki kontraszt. Miközben a tizenkilenc vizsgált közösség többsége valahova a kettő közé esett, szisztematikusan tette azt, mivel a modellek különböző aspektusai együtt változtak:

Az egyik kombináció Észak- és Nyugat-Európában tipikus, ahol a megállapodás az egyén és a társadalom között direkt, a társadalom-felfogás földrajzi értelemben is kiterjedt, és a családi élet középpontjában a nemzőképes pár áll. A különböző felnőtt generációk együttélése ritka, és az intergenerációs kötelékek meglehetősen elbagatellizáltak – noha a felnőtt gyerekek komoly, tartós segítséget kapnak szüleiktől. Ez a modell jobban alkalmazkodik a modern kapitalizmushoz, ahol a családok többsége nem rendelkezik saját produktív tőkével, és nem adja tovább azt, illetve ahol minden egyén elméletileg saját jogán lép be a munkaerőpiacra, függetlenül a családi kötelékektől.

A másik felállásban, Dél- és Kelet-Európában tipikus, hangsúlyosak a családi kötelékek, míg a nemzőképes párok közötti kapocs elbagatellizált. Ez a minta a családi alapú (főleg mezőgazdasági) termeléshez alkalmaz-

kodek, ahol a fiatalabb generáció morális adóssága a családi tőkeörökség felé csak megerősíti az idősebb generáció tagjainak privilegizált helyzetét. Határozottan elkülönült nemi szerepek jellemzik e modellt, olyan társadalmi identitás-felfogás, amelyben az egyén egy kiterjedt család tagjaként viszonyul a közösséghez, és e közösség, földrajzi értelemben, elég koncentrált ahhoz, hogy ismerjék az egyének egymás családi hátterét. Az intergenerációs együttélés (vagy egymás közelében lakás) elterjedt teret biztosítva a másik tartós segítésének mindkét irányban.

Ezekben a rendszerekben a vérségi kapcsolatok megbízhatóbbak a mindennapokban, mint a baráti és a szomszédsági kapcsolatok. A család jóléti prioritásai inkább a fiatalokra vonatkoznak, ezért az idősök hátra szorulnak. Az állami ellátás (nyugdíj) tehát kulcsfontosságú. Ráadásul az idősök állami támogatásuk egy részét visszaforgatják a családba.

Az idősebbek rendszerint továbbadják jövedelmük egy részét a fiatalabb családtagoknak, ami így extra jótéteményként jelenik meg, és a fiatalok tartozni fognak az idősebbek felé a segítség visszaadásával. Végeredményben mindez akár a családi kapcsolatok megerősítéséhez is vezethet (azaz hatások összeadódásához).

A fiatalok életmódjához köthető fontosabb számok

- Az első házasságkötéskor az átlagos életkor 27,3 év.
- Átlagos életkor a szülői életkor elhagyásakor: 25 év.
- A 15-29 éves fiatalok 24,5%-a lakik egy háztartásban partnerével.
- Anyák átlagos életkora első gyermekük születésekor: kb. 27 év.
- A gyermekek 37%-a születik házasságon kívül.

4.2. EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT

A háttérinformációul szolgáló adatok a 15-24 és a 25-34 éves korosztályokra vonatkoznak, és olyan nemzetközi programokhoz és politikai irányokhoz köthetők, amelyek betegségek, egészségtelen életmódok és magas halálozási arányok ellen küzdenek.

Hasznos fogalmak és definíciók

A **nyers halálozási arány** a teljes népességre vonatkozik. 100 000 lakosra vetítve: egy adott időszak bejelentett haláleseteinek számát elosztjuk a népességszámmal, majd szorozzuk 100 000-rel. A népességi struktúra jelentős hatással van erre a mutatóra minden korcsoportban. Egy idősebb népességben több halálozás történik, mint egy fiatalban, hiszen az idősebb korcsoportokban eleve több haláleset történik.

Közlekedési baleset bármi olyan baleset, amiben személyek vagy áruk szállítására tervezett vagy használt jármű vesz részt.

Közúti baleset bármi olyan baleset, ami közúton történik (felhajtás, le-
hajtás közben vagy magán az úton). Járműbaleset feltételezhetőleg az úton történik, hacsak nem neveznek meg más helyszínt, mint az „off-road” járművek esetében, ami nem minősül közúti balesetnek, hacsak nem állítják róla az ellenkezőjét.

Szándékos önsértés kategóriájába sorolható az önmérgezés, sérülésokozás vagy öngyilkosság (annak kísérlete). A szándékos önmérgezésbe tartozik drogok, alkohol, szerves oldószerek, halonok és permetük, egyéb gázok és permetek, rovarirtók és növényvédőszeresek, nem meghatározható kémiai anyagok és ártalmas szerek használata. Szándékos önsértés az önakasztás, -fojtogatás és -megfojtás, vízbe fojtás, alámerülés, önsértés kézfegyverrel, puskával, lőfegyverrel, nagyobb tűzfegyver elsütése, nem meghatározható egyéb fegyver elsütése, önsértés robbanóanyaggal, füsttel, tűzzel, lángokkal, gőzzel, forró permittel és tárgyakkal, éles vagy tompa tárggyal. Szándékos önsértés egyéb formái: leugrani egy magas helyről, mozgó tárgy elé ugrani vagy feküdni, motorkerékpárra, egyéb meg- vagy meg nem határozható eszközre szállva nekiütközni valaminek.

Öngyilkosság: valaki szándékosan megöli magát. Kockázati tényezők: mentális zavar (depresszió, személyiségzavar, alkoholfüggőség, skizofrénia), bizonyos betegségek (neurológiai elváltozások, rák, HIV infekció). Az öngyilkosság megakadályozásának, megelőzésének hatékony stratégiái léteznek.

A **drogfüggőségből** következő halálesetek közé sorolandó az opiátok, cannabinoidok, sedatívumok, hypnotikumok, kokain, hallucinogének, illékony oldószerek, keverve használt drogok és más pszichoaktív szerek vagy stimulánsok (beleértve a koffeint) okozta mentális vagy személyiségzavar. Ide tartozik azon eset is, amikor kettő vagy több pszichoaktív hatásairól van szó, viszont nem meghatározható, melyik anyag járult hozzá leginkább a zavar kialakulásához. Akkor is erről beszélünk, ha a pszichoaktív anyagok egyike vagy mindegyike bizonytalan vagy ismeretlen eredetű, mivel rengeteg kevert droghasználó maga sem tudja pontosan, mit kevert mivel.

4.2.1. Hosszabb várható élettartam

A gazdasági és egészségügyi rendszerek fejlődésének köszönhetően szer-te Európában nő a születéskor várható élettartam. Ennek köszönhetően az Unió várható élettartama általában magasabb, mint a világ többi ré-szén: a nők (80,7 év) rendszerint tovább élnek, mint a férfiak (74 év) az Unióban (Forrás: Eurostat, 2006).

A legmagasabb átlagos élettartammal Spanyolország (81,1 év) és Svédország (81) rendelkezik az

EU-27-en belül, majd Franciaország (80,9), Ciprus (80,6), Ausztria (80,1) és Hollandia (80) következnek. Egyes új tagállamokban a várható élettartam jóval az uniós átlag alatt marad, ami Lettország és Litvánia esetében csak 71 év.

A nők jellemzően tovább élnek (80.7 év) az Unióban, mint a férfiak (74 év).

4.2.2. Európa fiataljai egészségesnek látják magukat

Kamaszkorban számos testi-pszichés változáson megy keresztül az em-ber. A változások hatással vannak a test mellett az önképre is. A testkép és az önértékelés közti viszony jól megalapozott; jellemzően inkább a lányok esetében. A nemi különbségek nyilván a testképzeten keresztül is kifejeződnek.

Az európaiak a kor előrehaladtával egyre rosszabb véleménynel vannak saját egészségükről, kivéve Írországbán, Hollandiában és az Egyesült Királyságban, ahol több 25-34 éves fiatal gondolja magát „ki-váló” egészségnek örvendőnek, mint 15-24 évesen. A 25-34 éves fiata-lok többsége „jó” vagy „elég jó” egészségi állapotot feltételez magáról. Többségük szintén nagyon jó mentális állapotúként írta le önmagát.

Az országok közötti különbségek nehezen értelmezhetők, mivel a saját egészségi állapot megítélése szoros összefüggésben áll bizonyos szociokulturális faktorokkal. 2006-ban a görög 15-24 évesek majdnem 90% nyilatkozta azt magáról, „nagyon jó” egészségnek örvend, míg ez

a lett és a portugál kortársaknál 10% alatt marad. Ciprus és Szlovákia vezet a magukat „nagyon rossz” egészségi állapotúnak gondoló fiatalok között (2%-kal).

Mindeközben (a WHO európai régiójában) kb. kétmilliónyi fiatal szenved valamilyen pszichés zavartól (depresszió, magatartászavar, szorongás, táplálkozásvihar, skizofrénia). A gyerekek és kamaszok ötöde szenved valamilyen fejlődési, érzelmi vagy magatartási problémától, és nyolcaduk valamiféle mentális zavartól²⁸.

4.2.3. A fiatalok testtömeg mutatói

A túlsúly negatívan befolyásolja az egészségi állapotot – mind rövid, mind hosszabb távon. A WHO komoly közegészségügyi problémának, „globális járvány”-nak nevezte az obesitást növekvő gyakorisága, tartós egészségügyi hatásai miatt. A kóros soványság is egyre komolyabb figyelmet igényel, aminek leggyakoribb okai a diétázás és különböző fogyasztási módszerek. A súlyproblémák főleg a negatív testi-lelki önkép tünetei.

Két tényező befolyásolja igazán a súlygyarapodást. Az első az étkezési szokások átalakulása, ami társadalmi, kulturális és családi okokra vezethető vissza, illetve nagyobb a kortárs nyomás, a népszerű új életstílusok és termékek vonzóereje. Egyre több elvihető ételt, egészségtelen gyorséttermi készítményeket esznek a fiatalok az otthonon és az iskolán kívül, többet, mint valaha. A fiatalokat egy még mindig növekvő, gyakran agresszív reklámpiac tartja befolyása alatt.

A túlsúlyosság másik oka a növekvő inaktivitásban keresendő. Az elmúlt évszázadban szárba szökkent a semmittevés ifjúsági kultúrája a technikai fejlődésnek, a technika elérhetőségének köszönhetően: az autóbirtoklás masszív előretörésével együtt csökkent a fiatalok fizikai aktivitása. Ugyanez igaz a televíziók és tévécsatornák, személyi számítógépek és elektronikus játékok számára a háztartásokon belül. Mindeközben nőtt az iskolai házi feladattal töltött idő, ami tovább szűkíti az aktív szabadidős foglalkozási keretet.

²⁸ Consensus Paper: „Mental Health in Youth and Education” (2008).

A tagállamok majdnem kétharmadában a 25-34 éves korosztály több mint harmada túlsúlyos. Legrosszabb a helyzet Németországban (42,7%), Máltán (47,8%) és az Egyesült Királyságban (53,1%)²⁹.

A 15-24 éves korosztály is komolyan érintett: kb. 17%-uk túlsúlyos vagy kórosan az. Máltán ez az arány 33,9% a korosztályon belül, és szintén magas az Egyesült Királyság (31%), Németország (26,5%) és Írország (25,8%) esetében, míg a legalacsonyabb számokkal Lettországon (10 %), Szlovákiában (10,3%) és Franciaországban (10,6%) találkozhatunk. A túlsúly és obesitás aránya a 24-34 éves korosztályon belül már a duplája (34%) a 15-24 éves korosztály adatainak.

A férfiak túlsúlyosabbak a nőknél: a 25-34 éves férfiak több mint 50%-a túlsúlyos vagy kórosan az Németországban, Görögországban, Magyarországon, Máltán, Ausztriában, Szlovákiában, Finnországban és az Egyesült Királyságban, míg a nőknél ez soha nem megy 50% fölé.

A 15-24 éves fiatalok kb. 9%-a kórosan sovány, ami a 25-34 évesek között 5% alá csökken.

A fiatalok soványsága az Egyesült Királyságban (16,8%), Franciaországban (15,9%), Ausztriában (14,5%), Szlovákiában (13,9%) és Lettországon (13,6%) különösen magas. A soványság a nők között jóval komolyabb méreteket ölt, kivéve Ausztriában (3,5%-kal több férfit érint) és az Egyesült Királyságban (kb. egyformák az adatok).

Általánosságban tehát 15-24 éves európai fiatalok mintegy harmada küzd súlyproblémákkal, ám az egyes országok között jelentős eltérések mutatkoznak.

4.2.4. A fiatalok halálának jórészt külső oka van

A főbb halálokok korcsoportonként mások és mások. A 45 fölöttiek többségénél például a rák, keringési és légzőrendszeri betegségek, míg a fiataloknál inkább külső okok, közlekedési balesetek, véletlen zuhanások, szándékos önsértések és fizikai bántalmazás.

²⁹ Németország és az Egyesült Királyság adatai testsúly- és magasságméréseken alapulnak, míg a többi országban bemondáson; (EK: csak Anglia).

**Fiatalok halálának főbb okai:
esetek száma ok, nem és korcsoport szerint, 2006**

Causes of death					Nő			Férfi		
	EU-27 number of cases (all ages)	15-19	20- 24	25- 29	15- 19	20- 24	25- 29	15- 19	20- 24	25- 29
öngyilkosság és szándékos önsértés	58527	1478	2731	3132	326	433	544	1152	2298	2588
közlekedési baleset	49688	4285	5821	4654	1003	1016	730	3282	4805	3924
véletlen mérgezés	11010	188	621	816	71	112	113	117	509	703
AIDS	5833	122	74	222	49	31	81	73	43	141
gyilkosság, fizikai bántalmazás	5402	184	378	462	53	87	116	131	291	346
drogfüggőség, toxikománia	2878	105	318	443	26	56	57	79	262	386

Forrás: Eurostat- Egészség-halálok

2006-ban több mint 12 000 15-29 éves fiatal férfi halt meg közlekedési balesetben az EU-ban. A szándékos önsértés (és öngyilkosság) állt a második helyen. 2006-ban több mint 7 000 fiatal lett öngyilkos az EU-ban, 82%-uk férfi.

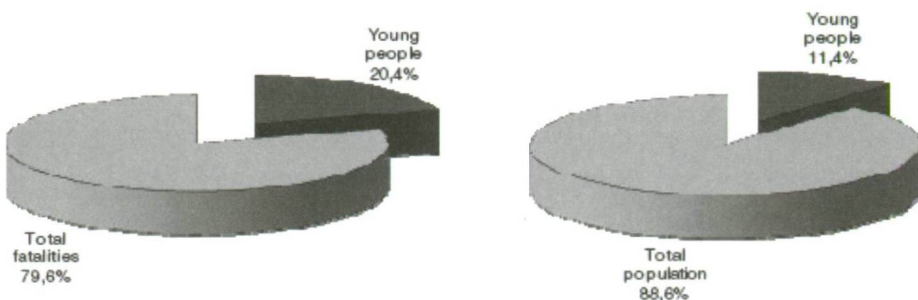
A drogfogyasztás és –függőség is jelentős szerepet játszott: 1 625 15-29 éves fiatal halt meg véletlen mérgezés, 866 pedig drogfüggőség miatt.

A gyilkosság és testi bántalmazás is a vezető okok közé tartozik (1 024 haláleset), főleg a 20-29 éves férfiak között.

4.2.4.1. Közlekedési balesetben elhunytak

A közlekedési baleset a vezető halálokok egyike, és az első számú halálok az OECD országok 15-24 éves tagjai között. 2005-ben a 16-24 évesek haláleseteinek 21.1%-a volt közúti baleset 18 európai ország vonatkozásában, többségük járművezetőként (4 279 személy), míg 484-en járókelőként. A 16-24 éves vezetők 2-3-szor nagyobb kockázatot vállalnak, mint tapasztaltabb társaik. Nagyobb kockázatot jelentenek önmagukra és másokra nézvést: egy fiatal vezető halálára 1.3 egyéb haláleset jut (utasok és más úthasználók). Forrás: CARE Adatbázis/ EC-adatgyűjtés ideje: 2007. december.

Fiatalok aránya a teljes népességen és a halálos közlekedési baleseteken belül az EU-ban, 2006

Forrás: CARE Adatbázis/ EC- adatgyűjtés ideje: 2008. szeptember.

Népsségi adatok: EUROSTAT

2006-ban több mint 12 000 15-29 éves fiatal férfit hunyt el közlekedési balesetben az EU-ban. A halálesetek többségében a fiatal férfiak érintettek (88,5% 2005-ben).

2006-ban Litvániában és Görögországban történt legmagasabb arányban a 20-24 éves férfiakat érintő halálos közlekedési baleset, utánuk Észtország és Szlovénia következik. A nyers adatokat tekintve ezek az országok jóval az uniós átlag fölé kerültek. A rangsor végén Hollandia, Finnország és Svédország található.

A halálos kimenetelű közlekedési balesetek száma a korral csökken, kivéve Ciprust és Magyarországot, ahol ez a szám magasabb 25-29 éves, mint a 20-24 éves férfiak esetében.

A balesetek gyakran köthetők más kockázatos viselkedésmódokhoz, részegséghez, droghasználathoz.

4.2.4.2. Öngyilkosság

Unió szinten a nyers ráta az öngyilkosságok esetében (25-29 éves korosztály) 15 fő per 100 000 lakos. Szándékos önsértés és öngyilkosságok tekintetében (20-29 éves férfiakra van szó) a legmagasabb rátával a balti országok és Finnország rendelkeznek.

Az északi államok közül Svédországban is viszonylagosan magasak a mutatók. A nők kevésbé érintettek, a nyers ráta kevesebb mint 6 fő per

100 000 lakos, a nem halálos kimenetelű önsértés azonban, becslések szerint, 10-40-szer gyakoribb az öngyilkosságnál, így a kamaszlányok között is.

4.2.4.3. Droghoz köthető halálesetek

Uniós szinten a drogfüggőséghez köthető halálesetek száma 2 fő per 100 000 lakos alatt maradt 2006-ban. A legmagasabb rátával Ausztria, Írország és az Egyesült Királyság rendelkezett. 2005-2006-ban a droghoz köthető halálesetek száma a teljes halálozási ráta 3.5%-át tette ki az európai 15-39 évesek között. Ezek mintegy 70%-át okozta ópiumszármazék (2008, EMCDDA éves jelentés).

4.2.4.4. AIDS/HIV-hez köthető halálesetek

AIDS-hez köthető halálesetek száma korosztályok szerint, 2005

	TOTAL	Y15_19	Y20_24	Y25_29
EU27	5998	139	62	212

Forrás: Eurostat-Population

Fiatal HIV-pozitívak aránya a teljes diagnosztizált populáción belül, korosztályok szerint, 2006

HIV esetek aránya 15-29 éves fiatalok vonatkozásában a populáció összes esetszámán belül	HIV arányok korosztályos bontásban (15-19, 20-24, 25-29)		
	15-19	20-24	25-29
EU-27 : 27.7	6.9	32.8	60.3

HIV arányok korosztályos bontásban (15-19, 20-24, 25-29)

Source : Eurostat-Population

Az AIDS mindegyik generációt érinti. Terjedése ellen kormányzati szintű lépések történtek. A különféle kampányok ellenére mégis jelentős számú új HIV-fertőzés történik minden évben.

A HIV/AIDS komoly kihívás szerte Európában. 2006-ban az újonnan diagnosztizált HIV-esetek 27.7%-a esett a 15-29 éves fiatalokra. Ezen a korcsoporton belül a 25-29 éveseket érintette az új esetek 60.3%-a, míg a 20-24 évesekre jutott 32.8%, a 15-19 évesekre pedig 6.9%-uk. Bulgáriában és Észtországban viszont legfőképpen a 20-24 évesek érintettek.

A 15-29 éves korosztályon belül mutatkoznak bizonyos diszkrepanciák az országos minták és az uniós átlag (27.7%) között. Az újonnan diagnosztizált HIV-esetek több mint 70%-át adta ez a korosztály Észtországban (2006), míg Bulgária, Ciprus, Lettország, Románia és Szlovákia esetében ez az arány 50%. A legalacsonyabb arányokkal Dánia (20%) és Franciaország (22%) rendelkezik.

A HIV-vírus átadásának leggyakoribb módjai a heteroszexuális, homoszexuális (MSM) nemi érintkezés és az injekciós droghasználat (IDU). A frissen diagnosztizált uniós esetek 54%-a volt heteroszexuális eredetű a 15-29 éves korosztályon belül, második helyen az MSM (35 %), harmadikon pedig az IDU (10%) állt (2006). Ám ez országonként változhat: Németország, Görögország, Magyarország, Szlovénia és Szlovákia esetében az MSM a fő ok, míg Bulgária, Litvánia, Lettország, Lengyelország és Portugália vonatkozásában az IDU. Egyéb átadási módok, mint a vértranszfúzió, az új esetek 4%-át tették ki Belgiumban és 6%-át Romániában.

Az AIDS Epidemiológiai Megfigyelésének Európai Központja koordinálja a HIV/AIDS nyomon követését a WHO európai régiójában (53 ország). A központ célja az európai adatok értelmezése, bővítése és megosztása, hogy több információ álljon rendelkezésre a megelőzéshez, ellenőrzéshez és gondozáshoz, illetve nemzetközi összehasonlítások készítése, trendek feltérképezése, az érintett csoportok leírása, betegség okozta nehézségek megítélése és nyomon követési eljárások kiértékelése.

4.2.5. Fiatalok és a dohányzás

A WHO a korai betegségek és halál fő okaként jelölte meg a dohányzást a fejlett országokban, ami az összes haláleset több mint 14%-áért felelt

az európai régióban 2005-ben (WHO – Európai egészségügyi jelentés, 2005). Noha a dohányzáshoz köthető halálesetek döntő többsége a közép- és időskorú embereket érinti, a dohányzási szokások jóval korábban alakulnak ki.

A fiatalok dohányfüggősége még a felnőttkor elérése előtt kialakulhat, ami azt jelenti, hogy nehezebben szoknak le róla és könnyebben válnak dohányzáshoz köthető egészségügyi problémák áldozatává. Minél később szokik rá valaki a dohányzásra, annál kevésbé valószínű a függőség kialakulása.

Becslések szerint a kamaszkorú fiú dohányosok fele legalább 16 évig nem lesz képes felhagyni a dohányzással, míg a lányok esetében ez az intervallum legalább 20 év (WHO – Európai egészségügyi jelentés, 2005).

A dohányosok száma emelkedik a korrallal, tehát a napi dohányosok száma magasabb a 25-34 éves, mint a 15-24 éves korosztályon belül. Írorszában és Magyarországon viszont fordított a helyzet, a fiatalabb korosztály tagjai túlszárnyalják idősebb társaikat. Svédország és Szlovákia állnak a legjobban adatok vonatkozásában: a 15-34 éves korosztály kevesebb mint 20%-a napi dohányos, viszont ez az arány 45-55 éves korcsoporton belül nő. A lista elején Bulgária található (a 15-24 évesek 31%-a és a 25-34 évesek fele dohányzik), akit Észtország követ, ahol a 25-34 éves férfiak kétharmada rendszeres dohányzó. Egyedül Írorszában csökken a dohányosok aránya a korrallal. A nemi megoszlásról elmondható, hogy Európában a férfiak dohányoznak többen. Csak Svédországban és az Egyesült Királyságban magasabb a 15-24 éves női dohányosok aránya, mint a férfiaké, noha ez az idősebb generációk során megfordul (kivéve Svédországot).

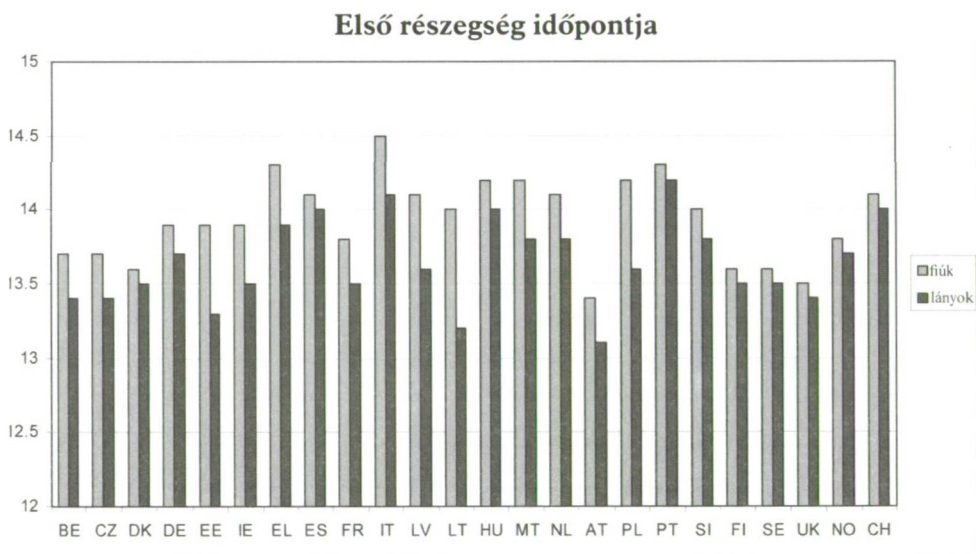
4.2.6. Fiatalok és az alkohol

A különböző szociális tényezőkön túl a kamaszok alkoholfogyasztását személyes meggyőződés és célok, családi és társadalmi környezet motiválják. Az alkohol megkönnyítheti az interakciót, a barátkozást, növelheti valaki vélt népszerűségét és hatással lehet a fiatalok imázsára a kortárs csoporton belül.

Általánosságban elmondható, hogy az európai fiatalok első részegsége 13-14 éves kor közé esik az adatszolgáltató országok tekintetében. A lányoknak valamivel később kell megküzdenniük első másnaposságukkal, mint a fiúknak. Az első részegség időpontja Ausztriában a legalacsonyabb, míg Görögország, Spanyolország, Olaszország és Portugália esetében valamivel később történik meg.

A 17-18 éves európai fiatalok több mint 80%-a fogyasztott alkoholt az elmúlt 12 hónapban: a legnagyobb arányt (95%) Dánia és Csehország mutatta. őket követi Litvánia (94%), Németország, Ausztria (93%), Görögország és az Egyesült Királyság (91%). A lista végén Portugália (74%) és Svédország (77%) található.

Az adatszolgáltató országok mintegy felében a 17-18 éves európai fiatalok több mint 50%-a legalább egyszer leitta magát az elmúlt 12 hónapban. E tekintetben Dánia (82%) és Írország (72%) vezet. A lista végén Ciprus (25%) és Franciaország (29%) található.

Forrás: WHO: A fiatalok egészségügyi állapota kontextusban.

Európai iskolai felmérés az alkoholról és a drogokról (ESPAD)

A nyolcvanas években epidemiológiai szakértők egy csoportja (az Európa Tanács Pompidou csoportjából) felkért számos kutatót egy standardizált iskolai kérdőív kidolgozására. A cél egy olyan eszköz elkészítése volt, amivel összehasonlíthatóvá tehető a különböző országok diákpopulációjának alkohol- és drogfogyasztási szokásai. Az ESPAD projekt fő célkitűzése komparatív adatok gyűjtése az alkohol-, dohány- és drogfogyasztásról olyan diákok körében, akik az adatgyűjtés évében töltötték be 16. életévüket. A vizsgálattal a lehető legtöbb európai országot megpróbálták lefedni négyéves ciklusokban. A legfontosabb hosszú távú cél az alkohol- és drogfogyasztási trendek követése az európai diákok között, és ezek összevetés országok, országcsoportok vonatkozásában. 1994 óta az ESPAD négy nemzetközi jelentést készített el. A 2007-es felmérésről készült jelentést 2009. márciusában adták ki.

4.2.7. Fiatalok és a drogok

A 15-34 éves korosztály legnépszerűbb drogja a kannabisz. A legmagasabb használói arány a 15-24 éveseket jellemzi (EMCDA, 2008). A becslések szerint kb. 23 millió európai felnőtt használt kannabiszt a megelőző évben, ami a 15-64 éves korosztály 7%-a, míg ez az arány a 25-34 évesek között nagyjából 13% lehet (országos szinteken 2-20% között mozog).

A második terepvizsgálaton részt vevő 13 ország adatai alapján az európai felnőttek durván több mint 1%-a (15-64 évesek) napi vagy majdnem napi kannabiszhasználó (kb. 4 millió fő). Többségük (kb. 3 millió fő) 15-34 éves, durván e korosztály 2-2,5%-a. Csehországban, Spanyolországban, Franciaországban, Olaszországban és az Egyesült Királyságban a fiatalok több mint 16%-a ismerte be használatát.

Második helyen a kokain áll, noha korántsem ilyen egyenletesen elterjedt (a nemzeti adatok 0,4 és 7,7% között mozognak). Becslések szerint a fiatal felnőttek közül, akiknél a kokainhasználat koncentráltabban jelentkezik, 7,5 millió fő használta legalább egyszer (az országos szóródás 0,7 és 12,7% közötti). Mintegy 4 millió fő használta a megelőző egy évben (átlagosan 1,2% – jelentős országonkénti szóródással).

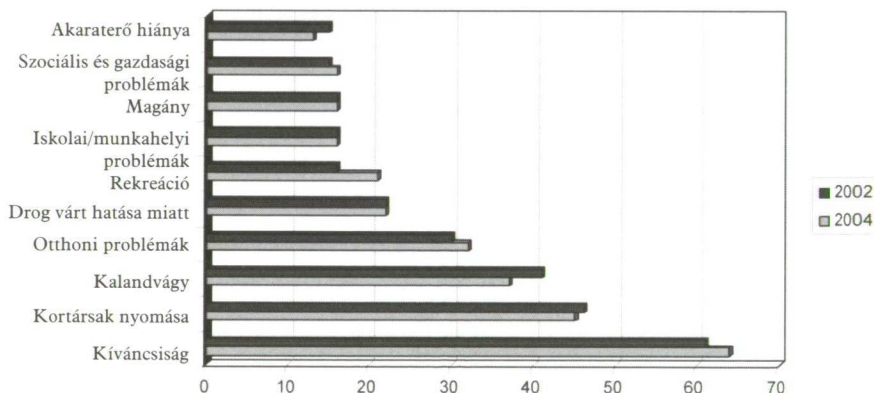
2005-ben Spanyolországban (5 %) és az Egyesült Királyságban (5 %) különösen magas volt a kokainfogyasztók aránya, de meg sem közelítette a kannabiszfogyasztást.

A 15-34 éves fiatalok között annak eshetősége, hogy életében ki fogja próbálni az ecstasy-t, országtól függően 0,5 és 14,6% közé esik, míg a válaszadók 0,4 és 7,7% között jelezték, hogy használták az elmúlt év során. Átlagban mintegy 7,5 millió fiatal európai (5,6%) próbálhatta ki a szert, és kb. 2,5 millió fő (1,8 %) használhatta a megelőző évben. Fogyasztása továbbra is magas Csehországban és az Egyesült Királyságban.

A 15-35 éves fiatalok között annak eshetősége, hogy életében ki fogja próbálni az amfetamint, országtól függően 0,2 és 16,5% közé esik, az európai átlag 5% körüli.

Bulgária, Görögország, Ciprus és Málta rendelkezik a legalacsonyabb drogfogyasztási mutatókkal Európában.

A drogok kipróbálásának fő okai a fiatalok között

Forrás: Eurobarometer, n°158

A 2004-es Eurobarometer felmérés szerint a fiatalok több mint 60%-a gondolja úgy, elsősorban kíváncsiságból próbál ki drogokat, valamivel 45% fölött szerepel a kortárs nyomás említése, míg a kalandvágy vezette közel 40%-ukat. A válaszadók kevesebb mint harmada hivatkozott otthoni problémákra. Az iskolai/munkahelyi problémák okként említése 20% alatt maradt. A magány, valamint a szociális és gazdasági problémák vezettek a droghoz a válaszolók kb. 15%-a szerint.

A Kábítószer és Kábítószerfüggőség Európai Megfigyelőközpontja (EMCDDA)

Bő egy évtizeddel ezelőtt a drogprobléma európai szintű nyomon követésére alig állt rendelkezésre eszköz. A legkülönbözőbb nemzeti megközelítések léteztek, nem képződött elég megbízható, komparatív adat európai szinten a drogok, drogfüggőség és vonatkozásai tekintetében. Vagyis képtelenségnek tűnt bizonyossággal állítani bármit is a szokásokról és trendekről európai droghasználat terén. A helyzet megváltoztatására született a Kábítószer és Kábítószerfüggőség Európai Megfigyelőközpontja (EMCDDA).

1995-ös liszaboni megszületése után az EMCDDA lett a droggal kapcsolatos információk gyűjtőhelye az Unióban. A központ tényszerű áttekintést nyújt az Unió és tagállamai számára az európai drogproblémákról, és egy közös információs kerettel szolgál a viták lefolytatásához. A központ jelenti a tudományos háttérrel a politikai szereplők számára a különböző drogtörvények és –stratégiák megalkotásakor, illetve segíti a kutatókat a helyes gyakorlat kialakításában, új kutatási területek megtelelésében.

Az Eurobarometer 2004 rámutat, droghoz jutni viszonylag könnyű dolog egy 15-24 éves fiatal számára. Elsősorban az esténként látogatott helyet kerülnek képbe. 2004-ben a válaszadók 79%-a vélte úgy, könnyű drogokhoz jutni különböző bulikon, 76%-uk szerint italmérésekben és klubokban, míg 63% szerint otthonuk közelében. 57%-uk válaszolta azt, hogy könnyen hozzájuthat iskolája közelében.

A legalkalmasabb helyszíneknek tehát a bulik és a klubok tűnnek drogok beszerzésére. A spanyol megkérdezettek 92%-a szerint bulikon a legkönnyebb droghoz jutni. Belgiumban, Görögországban, Olaszországban, Hollandiában és Portugáliában a többség az italméréseket és klubokat említette elsőként. Írországból a válaszadók 78%-a érzi úgy, könnyű droghoz jutni lakóhelye környékén, ellentétben Finn- és Svédországgal, ahol éppen itt a legnehezebb drogokat vásárolni.

A válaszadók szerint alig ütköznek akadályokba a drogterjesztők a tanintézményekben: különösen a francia, spanyol, görög és portugál válaszadók nyilatkoztak így.

Főbb egészségügyi adatok

- A fiatalok várható élettartama 80.7 év a lányok, 74 év a fiúk esetében.
- Mintegy 2 millió fiatal küzd lelki problémákkal.
- A 15-24 éves fiatalok 17%-a túlsúlyos.
- A 15-24 éves fiatalok 9%-a kórosan sovány.
- A 15-29 éves fiatalok 60%-a hal meg külső okból.
- A 15-29 éves fiatalok közül 14 760-an haltak meg közlekedési balesetben.
- A 15-29 éves fiatalok közül 7341-en követtek el öngyilkosságot.
- A 15-29 éves fiatalok közül 2246-an haltak meg droghasználat következtében.
- A 15-29 éves fiatalok közül 1024-en estek gyilkosság vagy végzetes fizikai bántalmazás áldozatául.
- A 15-29 éves fiatalok közül 467-en hunytak el AIDS/HIV következtében.
- A 15-29 éves fiatalok 24%-a napi dohányos.
- Az első lerészegedés időpontja a 13. és 14. életév közé esik.
- A 25-34 éves fiatalok 13% kannabiszhasználó.

4.3. A FIATALOK SZABADIDŐS TEVÉKENYSÉGEI

4.3.1. A szabadidő a korral együtt csökken

A szabadidő az az időszak, amikor a fiatalok azt csinálnak, amit akarnak, és azzal, akivel akarják. A szabadidő eltöltését alkalmasint kockázatos viselkedésmódokhoz kötik (ivás, dohányzás, erőszak stb.), viszont ez az idő legalább ugyanannyira idő a játékra, pihenésre és informális tanulásra (ami nem a tananyag része). Az ENSZ által kezdeményezett kutatásból világosan kiderül, a szabadidő fontos szerepet játszik a fiatalok mindennapjaiban, hogy sikereket érjenek el szociális, érzelmi, szakmai, testedzési és polgári fejlődésük/elfoglaltságaik során. Ezek a sikerek mind az egyén, mind pedig a közösség fejlődésére pozitív hatást gyakorolhatnak.

Az életkor előrehaladásával csökken a szabadidő, miközben a tanulási idő egyre inkább munkaidővé alakul. És valóban, az adatszolgáltató országok csaknem mindegyikében a 15-19 éves fiatalok teljes

idejének több mint 20%-a szabadidő. Ez az arány mindenhol legalább 24%-kal csökken a 30. és 49. életév között. Az országok között azért akadnak különbségek: a 15-19 éves bolgár, francia és brit fiatalok teljes idejének kevesebb mint 20%-a szabadidő, míg Németországban a nap több mint negyede szabadidős tevékenységekkel telik.

A fiatalokat nem igazán érdekli a házimunka. A 30-49 éves korosztály több mint kétszer annyi időt tölt házimunkával a legfiatalabbakhoz képest.

A tévézés igen népszerű időtöltés minden szinten (az emberek idejük 5-10%-át töltik a televízió előtt).

4.3.2. A 15-30 évesek

Az alábbi adatok egy Eurobarometer vizsgálatból származnak.

Hogy valaki mivel tölti a szabadidejét, különböző faktorokon múlik: érdeklődési kör, képzelőerő, közelben lévő, elérhető létesítmények és költségvetésük.

Szabadidős tevékenységek

Source:
FLASH EB 202
January 2007
GALLUP

Q3. What do you regularly do during your leisure time?
Base: all respondents
% of "Mentioned"

Séta, kerékpározás, sportolás, illetve a találkozás barátokkal (táncolni, italozni, kajálni menni) a leggyakoribb szabadidős tevékenység.

gi formák az európai fiatalok között (45 és 40%). Az olvasás mintegy negyedük számára jelent szórakozást, míg nagyjából ötödük netezik, videójátékozik, illetve tévézik. A zenehallgatás, moziba, színházba, koncertre járás szintén népszerű időtöltések (15% fölötti mutatókkal a fiatalok között). Segítség a ház körüli munkában (10%) és a vásárlás (7%) kevésbé népszerű tevékenységek.

A fiatalok kevesebb mint 5%-a mondta, hogy pénzért dolgozik vagy hangszeren játszik, míg önkéntes, közösségi munkát csupán a válaszadók 2%-a végzett a 15-30 éves korosztályon belül (erről ld. fejezetünket az önkéntességről).

A fiatalok többet foglalkoznak különböző művészetekkel, mint az idősebbek. A 15-24 éves fiatalok kedvenc tevékenységei a fotózás és a filmek, amit a tánc és az éneklés követ. A fiatalok inkább lelik örömlüket (23%) az írásban, éneklésben és hangszeres játékban, mint az idősebbek. A színjátszás azonban nem tartozik a népszerű tevékenységek közé (a megkérdezettek kevesebb mint 10%-a vett részt ilyenben a megelőző egy évben). A szabadidő az összeverődés ideje is egyben: a fiatalok szeretnek együtt elmenni moziba, előadásokra és sporteseményekre.

Noha az otthoni filmnézés komoly teret nyert az internetnek és különböző elektronikus eszközöknek köszönhetően, a fiatalok még mindig szeretnek eljárni moziba, és leülni egy jókora vászon elé: az európai 16-24 évesek több mint 82%-a jár moziba évente legalább egyszer. A 25-29 éveseknél ez az arány már csak 58%, a 30 fölöttiekénél pedig 39%-ra apad.

A moziba járó fiatalok aránya országonként változó, amit ráadásul több tényező is befolyásol: az országra jellemző intézménysűrűség, jegyárak, műsorpolitika. A 16-24 éves lett (42%) és litván (37%) fiatalok jóval kevesebben járnak moziba, míg a 25-29 évesek többsége nem is járt ott az elmúlt évben. Más országokban radikálisan különböző adatok köszönnek vissza: a 16-24 éves fiatalok több mint harmada hatnál is többször fordul meg filmszínházban éves szinten.

4.3.3. Kulturális események látogatása

Az élő előadás nem csupán zenei fesztiválokat jelent, hanem amatőrök vagy profik által előadott színdarabokat, operákat, balett és táncprodukciókat is. Ezek kevésbé népszerű programok a fiatalok körében, mint moziba járni, ám többségük (az olasz, máltai és lengyel fiatalok kivételével) legalább egy élő előadást megtekintett 2006 folyamán.

Élő eseményekre járni kínálat és minőség függvénye. Ezek valószínűleg többre kerülnek egy mozilátogatásnál, ami legalább részben magyarázza, miért jár kevesebb fiatal élő előadásokra, mint filmszínházba. Például Belgiumban, Dániában, Hollandiában, Ausztriában, Finnországban, Svédországban és az Egyesült Királyságban a 25-29 évesek arányaikban többen járnak élő előadásokra (1-6 előadás/év), mint 16-24 éves társaik. A tagállamok között az osztrák fiatalok vezetnek e tekintetben: a 16-24 évesek kb. 19%-a hatnál is több élő előadást tekint meg éves szinten.

4.3.4. Sportesemények látogatása

A tagállamok több mint felében a 16-24 éves fiatalok többsége nem járt élő sporteseményen a megelőző évben függetlenül attól, hogy professzionális vagy amatőr (ide értendő a saját gyermek vagy rokon részvétele sportolóként).

2006-ban a 16-24 éves fiatalok kb. 20%-a Csehországban, Németországban, Észtországban, Görögországban, Franciaországban, Olaszországban, Litvániában, Lengyelországban, Portugáliában, Szlovákiában, Finnországban, Svédországban és az Egyesült Királyságban 1-3 sporteseményt látogat meg éves szinten. Dániában (15 %), Írországon (21,6 %), Luxemburgban (18,2 %) és Szlovákiában (17,2 %) viszont a 16-24 évesek jelentős arányban látogatnak ki havi egynél is többször sporteseményekre. Máltán a korosztály 76%-a egyáltalán nem járt élő sporteseményen 2006-ban. Ez az arány 60% fölötti a görög, magyar és brit fiatalok esetében is.

4.3.5. Kulturális látogatások

Minden korosztály ritkábban tesz kulturális látogatást, mint jár filmszínházban vagy élő előadásokon. Az európai országok mintegy felében a teljes népesség több mint 50%-a sehol sem tett látogatást 2006-ban.

Átlagban a 16-29 évesek 41%-a tett ilyen látogatást évente legalább egyszer. A tagállamok több mint felében a 16-24 évesek 1-6 kultúrlátogatáson jártak 2006-ban. Arról azonban nincs információnk, hogy ezek egyéni vagy iskolai kezdeményezésre történtek. A magyar, finn és osztrák fiatalok (17, 16 és 15%-uk) jelentős számban jártak ilyeneken hatnál is többször egy évben. A 25-29 éves spanyol és luxemburgi fiatalok több mint 10%-a tesz hatnál több kultúrlátogatást évente.

4.3.6. Utazás és turizmus

Európa és az európaiak kulcsszereplők a globális turistapiacon: Európa a legfontosabb turisztikai régió cél- és kiindulópontként egyaránt. Annak ellenére, hogy piaci részesedése folyamatosan csökkent az elmúlt évtizedben elsősorban Ázsia (főleg Dél-Ázsia) dinamikus előretörése miatt, Európa még mindig első helyen található.

A harmonizált ifjúsági utazási és turisztikai adatok nehezen értelmezhetők, mivel a turisztikai adatokból általában nem derül ki, vajon egy fiatal szüleivel vagy nélkülük utazott saját vagy más költségén. Ráadásul az utazás új módjai könnyebbé és olcsóbbá tették a fiatalok mozgását: az internet megjelenésével leegyszerűsödött az információszerezés és az ügynökségek elérése, miközben csökkentek a repülési díjak és átjárhatóbbak lettek a határok.

Új üdülési szokások vannak kialakulóban új termékek, szolgáltatások kialakítására kényszerítve az iparágat és arra, hogy újragondolják marketing- és promóciós stratégiáikat. A fiatalok többet utaznak, ám rövidebb ideig vannak távol. Részben azért többet és rövidebb ideig, mert megjelentek a „fapados” légitársaságok, amik az európai növekedés egyik fő motorjává lettek 2006-ban.

Általánosságban megállapítható, hogy az utazók koreloszlása nagyjából megegyezik a teljes népesség koreloszlásával. A legtöbb adatszol-

gáltató európai ország esetében a 15-24 éves fiatalok az összes utazó (akik négy vagy több éjszakát töltenek el úticéljukon) kevesebb mint 20%-át teszik ki. A balti államok, Lengyelország, Szlovénia és Svédország a kivételek: itt magasabb a fiatalok aránya (20 és 30% között) a teljes utazó népességben belül. A 15-24 éves utazók legkevesebben Cipruson (11%) és Franciaországban (12%) vannak.

Úticél tekintetében alig van különbség a korosztályok között. A külföldi utak a népszerűbbek a belga, dán, német, litván, szlovén és brit fiatalok esetében, míg inkább belföldre utaznak a görög, spanyol, francia, olasz, portugál, cseh, magyar, lengyel és finn fiatalok.

4.3.7. Kultúra: „Egység a sokféleségben”

Az Európai Unió elsősorban gazdasági, jogi és politikai integrációs projektum. Mindeközben azonban úgy is tekinthetünk rá, mint „... eddig példa nélküli és sikeres társadalmi-kulturális vállalkozásra”.³⁰ Bővítéseivel egyre sokszínűbbé vált, és az Unió bizonyította, képes tiszteletben tartani a tagállamok különféle, egymásba fonódó történelmi, nyelvi és kulturális jellegzetességeit.

A 30 év alatti fiatalok az első generáció, amelyik a kibővített Unióban él és élvezi a négy alapszabadság jótékony hatásait (árak, szolgáltatások, tőke és emberek szabad áramlása). Az Unió hivatalos jelmondata tehát, „Egység a sokféleségben”, egy új olvasztótégelyről tanúskodik, amiben a fiatal európaiak élnek.

A kultúra nehezen definiálható fogalom, hiszen egyszerre utalhat a művészetekre és nyelven, művészetben, vallásokon és mítoszokon keresztül reprezentálódó jelentések, nézetek, értékek, hagyományok szimbolikus világálapjára.

A kultúra szó személyes jelentése nem változik sokat a korról: az európaiak több mint harmada művészeti értelemben gondol a kultúrára (előadások vagy vizuális művészetek szintjén). A kor előrehaladtával

³⁰ Bizottsági közlemény a Parlament, a Tanács, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság és a Régiók Bizottsága felé: Európai kulturális tervezet a globalizálódó világban. {Sec(2007) 570}.

egyre inkább ez a jelentése kerül előtérbe, miközben a kultúra egyre kevésbé jelent utat a hagyományokhoz és a nyelvhez. A fiatalok (28%-uk) inkább hajlamosak úgy tekinteni a kultúrára, mint hagyományok, nyelvek, szokások, szociális és kulturális közösségek tárhelyére, míg kevesebben (20%-uk) kötik az irodalomhoz, költészethez és drámaíráshoz.

4.3.8. Kultúra és multikulturalizmus

A multikulturalizmus egyfajta elkötelezettség – egy territoriálisan körülhatárolt térben létező – különböző kultúrák értékeinek és tiszteletének felismerésére, fenntartására és összhangba hozására, legyen szó akár nemzetről, városról, régióról, helyhatóságról vagy bármi más közösségről.

A kutatók három új trendet különítettek el a fiatalok internacionalizációja terén: egyre több az ún. “third culture kid” (bevándorlók második és harmadik generációja), egyre nő a mobilitás igénye (ellátogatni más országokba, külföldön tanulni és munkát vállalni), és egyre több jól képzett fiatal szakember mozog az országok között. Mindhárom folyamat, összhangban a kommunikációs technológiák intenzív használatával, felerősítik az európai társadalmak multikulturális aspektusait és a fiatalokban rejlő potenciált az interkulturális párbeszédre.

A fiatalok interkulturális tevékenységeire kérdezve többnyire gyakorlatias válaszok érkeztek. A 15-24 éves fiatalok több mint fele élvezi idegen konyhák ízeit szemben az 55 évnél idősebbek 32%-ával. A fiatalok kb. 30%-a szeret ismerkedni más európai országokból érkező emberekkel, és több mint 20%-uk szeret elvegyülni más kultúrákban külföldre utazáskor.

A növekvő mobilitás (pl. diákcseré, testvérvárosi kapcsolatok, határokon átnyúló munkaerőpiacok, turizmus) elősegíti a fiatalok ismerkedését: valamivel több mint 30%-uk nyilatkozott úgy, hogy vannak barátai más európai országokban.

Idegen nyelvű tévéprogramok és filmek nézése szintén népszerű a 15-24 és a 25-39 éves emberek között, az ötven fölöttieknek viszont csak 13%-a vélte úgy, ez egy fontos interkulturális tevékenység.

4.3.9. Interkulturális dialógus

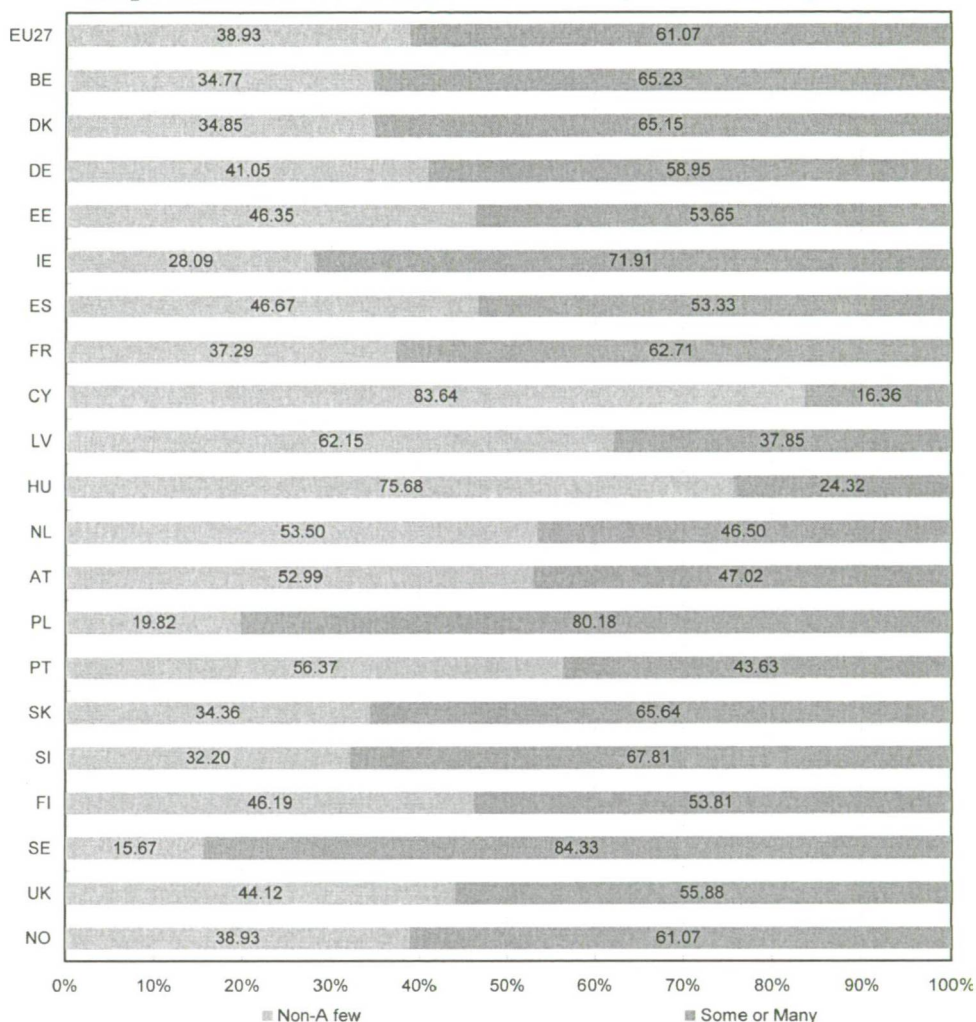
Az interkulturális dialógus többet jelent kultúrák egymás mellett élésénél egy territoriálisan körülhatárolt térben. Talán úgy írható le, mint „egy folyamat, ami különböző kulturális vagy világnézeti háttérű egyének, csoportok és szervezetek nyitott, tiszteletteljes interakcióján alapul”. Célja többek között: különböző perspektívák és praxisok mélyebb megértése; a szerepvállalás, a választás szabadságának és képességének elősegítése; egyenlőség előmozdítása; kreatív folyamatok erősítése. Az Unió 2008-at az Interkulturális dialógus európai évének nevezte el felismerve, hogy Európa kulturális sokszínűsége különleges előnyt jelent az európaiak számára. A kezdeményezés célja ösztönözni az európaiakat az európai kulturális örökség előnyeinek felfedezésére, és hogy tanuljanak a különböző kulturális tradíciókból.

A 16-24 éves fiatalok nagyon nyitottak a világ más vidékeiről érkező emberek felé. A fiatalok majdnem 61%-a látja szívesen a saját hazájában különböző etnikai csoportok tagjait vagy tömegét, míg 39%-uk nem engedne be senkit, vagy csak néhányat.

Nemzeti szinten már összetettebb a kép. Az országok több mint felében a fiatalok nagyobbik hányada véli úgy, országába beengedhető más etnikumok számos vagy sok tagja. Nem így gondolják azonban a ciprusi, lett, magyar, holland, osztrák és portugál fiatalok. Cipruson, Lettországon és Magyarországon a 16-24 évesek több mint 60%-a szerint csak kevés más etnikumú ember éljen az országában.

Mindenesetre a 16 fölöttiek többsége véli úgy, országa kulturális életét gazdagítják a bevándorlók. A 16-29 év közöttiek 55%-a egyetért vagy nagyon egyetért azzal a kijelentéssel, hogy a hazájában élő külföldiek gazdagítják az ország kulturális életét. A 30 és afölöttiek már kevésbé értenek egyet vele. Az interkulturális párbeszéd jótékony hatásaival még mindig szembe feszül az a tény, hogy a 16-24 és 25-29 évesek negyede szerint egy kultúra nem gazdagodik a bevándorlók által. A 30 és afölöttiek között ez a vélemény 30%-nál is magasabb arányt mutat.

A 16-24 évesek aránya, akik szívesen engednék be más etnikai csoportokból származó embereket a hazájukba – EU 27, 2006

Forrás: Európai szociális felmérés³¹

ESS2 (Referenciaidőszak – 2004-2005): Csehország, Görögország, Izland, Olaszország, Luxemburg és Törökország

ESS3 (Referenciaidőszak – 2006-2007): Ausztria, Belgium, Bulgária, Ciprus, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Németország, Magyarország, Írország, Lettország, Hollandia, Norvégia, Lengyelország, Portugália, Románia, Szlovákia, Szlovénia, Spanyolország, Svédország és Egyesült Királyság

³¹ Mennyire ért egyet azzal, hogy más etnikai csoportok tagjai, tömege éljen az ön hazájában?

Nemzeti szinten leginkább a lengyelek, finnek és svédek állnak ki a külföldiek kultúragazdagító hatása mellett. Az emberek pozitív hozzáállása a témához a korral csökken, kivéve Észtországot, Lengyelországot, Portugáliát és az Egyesült Királyságot.

Fiatalok és a szabadidő, fontosabb számok

- A fiatalok (15-19 évesek) teljes idejének több mint 20%-a szabadidő.
- A 16-24 évesek 82%-a évente legalább egyszer elmegy moziba (a 25-29 évesek esetében ez az arány már csak 58%).
- A fiatalok 45%-a sportol saját bevallása szerint.
- A fiatalok 40%-a jár el a barátaival saját bevallása szerint.
- A fiatalok 25%-a olvas saját bevallása szerint.
- A fiatalok 23%-a ír, énekel vagy hangszeren játszik saját bevallása szerint.
- A 16-29 éves fiatalok 41%-a tesz évente legalább egy kulturális látogatást saját bevallása szerint.
- A fiatalok 30%-a bír barátokkal más európai országból saját bevallása szerint.
- A 16-24 évesek 61%-a engedne be etnikai csoportokat hazájába.
- A 16-29 éves fiatalok 55%-a ért egyet a kijelentéssel, hogy a külföldiek gazdagítják országa kulturális életét.

4.4. A DIGITÁLIS GENERÁCIÓ

A személyi számítógép (növekvő népszerűségének és elérhetőségének köszönhetően) ma már megtalálható az uniós háztartások többségében, aminek következtében olcsóbb és elérhetőbb lett az internet is.

4.4.1. A fiataloknak vezető szerep jut az új technológiák alkalmazásában

A fiatalokat nyűgözi le leginkább az új technológia, ők alkalmazzák és terjesztik azokat elsőként. ők az innováció motorja infokommunikációs téren. Úgy tűnik, az eltartott gyermek ösztönzőleg hat a számítógép ott-honi tartására. 2007-ben a legalább egy eltartott gyermekkel bíró ház-

tartások 75%-ában volt számítógép, szemben az összes uniós háztartás kb. 50%-os arányával. A számítógéppel felszerelt háztartások 66%-ában található internet hozzáférés. Az eltartott gyermek(ek)kel bíró háztartásokban sokkal magasabb arányban van internet, mint a gyermektelenekben.

Hasznos fogalmak és definíciók

Az eltartott gyermekek két csoportra oszthatók. Minden 16 év alatti személy eltartott gyermek. Egy 16-24 éves személy ha olyan háztartásban él, amelyiknek tagja legalább egyik szülője, és gazdaságilag inaktív, szintén eltartott gyermeknek tekinthető.

Forrás: Eurostat, EC Háztartás Panel (ECHP)

Viszont azok a háztartások, ahol van eltartott gyermek, lehetnek „fiatal” és „középkorú” háztartások is, amelyek nyitottabbak az új technológiák alkalmazására, mint a népesség idősebb tagjai. Ráadásul a gyermeket nevelő szülők lehet, hajlandóbbak számítógépet és internetet használni otthon a gyermek tanulását segítettő.

Otthoni számítógépek és internet-hozzáférés terén fennmaradtak a földrajzi különbségek: az eltartott gyermekes háztartások több mint 90%-a rendelkezik ezekkel Németországban, Luxemburgban,

Szlovéniában, Finnországban és Svédországban. Utánuk következik Ausztria (87 %) és az Egyesült Királyság (85 %). Ez az arány viszont csak 56% Görögországban és 34% Romániában.

Az eltartott gyermekkel nem rendelkező háztartásokra kevésbé jellemző a számítógép és az internet. A legnagyobb különbség a kétféle háztartási modell között Csehországban, Cipruson és Litvániában mutatkozik, ahol több mint duplája a számítógépes felszereltsége a gyermekes háztartásoknak, mint a gyermekteleneknek.

4.4.2. Generációs szakadék infokommunikációs téren

Az európai népesség napi számítógép-használati ideje 2004 óta tovább nőtt. A 16-24 éves korosztály fele volt napi számítógép-használó 2004-

ben, míg már majdnem 70%-a 2007-ben. Ez a tendencia az összes uniós országra igaz. A 16-24 évesek minden más korosztályt leköröztek ezen a téren 2007-ben. A napi számítógép-használó fiatalok aránya duplája a 45-54 éves korosztálynak Bulgáriában, Észtországban, Görögországban, Lettországban és Máltán, míg nagyjából háromszorosa Lengyelországban, Portugáliában, Romániában, Szlovéniában és Lettországban. Az északi országokban és Hollandiában a 16-24 évesek több mint 80%-a napi számítógép-használó, míg Bulgáriában, Görögországban, Cipruson és Romániában ez az arány csak 50%.

Nagy utat járt be az internet hatvanas évek végi létrejötte óta, egy felhasználóbarát kommunikációs rendszerre nőtt ki magát, ami mindenki számára elérhető a kilencvenes évek eleje óta. Használata terjed, a 16-24 éves napi számítógép-használók aránya majdnem megduplázódott 2004 és 2007 között. A 16-24 évesek vezetik a napi internethasználók körét. Uniós szinten a 16-24 évesek 59%-a napi internethasználó, a 25-34 évesek 51%-a és a 45-54 évesek 35%-a.

A 16-24 évesek több mint 70%-a netezik naponta az északi országokban, Észtországban, Lettországban, Luxemburgban, Hollandiában és Szlovéniában. Legalacsonyabb az arány Görögországban és Romániában, 34 és 26%.

A kor fontos tényező az internethasználat gyakoriságát nézve, de számít a fiatal foglalkozása és státusza is (diák, munkás stb.). Az internet elterjedt tanulási eszköz iskolákban és egyetemeken.

A tagállamok diákságának majdnem 80%-a napi számítógép-, míg 68%-uk internethasználó. A diákok csupán 7%-a nem használja soha az internetet.

4.4.3. E-mobilitás

A személyes internetkapcsolat és a szélessáv terjedése elérhetőbbé tette az internetet otthoni használatra. Míg a fiatalok több mint 30%-a használja az internetet kávézókban, közkönyvtárakban és kormányzati épületekben 2004-ben, egyre többen otthon teszik ezt. 2004-ben a fiatalok kevesebb mint 50%-a volt otthoni internethasználó. Ez az arány majdnem 70%-ra nőtt 2007-ben.

Az otthon a legelterjedtebb számítógép-használói helyszín. A 16-24 évesek elsősorban otthon és a tanintézményben szeretik használni, míg az idősebbek otthon és a munkahelyen, kivéve Csehországot, Magyarországot és Szlovákiát ahol a leggyakoribb helyszín a tanintézmény.

A 16-24 éves fiatalok több mint 50% a tanintézményben használja az internetet Csehországban, Dániában, a balti államokban, Magyarországon, Hollandiában, Lengyelországban, Szlovéniában, Szlovákiában és Finnországban, míg a többi országban ez az arány 30% alatt marad, noha a második helyen található. A tanintézmény már egyáltalán nem olyan népszerű internethasználati hely a 25-34 évesek körében nyilván azért, mert többségük már átlépett a munka világába.

Francia- és Finnországban bevett gyakorlat ránézni az internetre egy barát lakásán, a 16-24 évesek 53 és 67%-a jut hozzá így a nethez. A 25-34 évesek esetében ez az arány még mindig 41 (Franciaország) és 51% (Finnország).

A 16-24 évesek előszeretettel járnak internet kávézókba is, főleg Görögországban, ahol a korcsoport 24%-a itt csatlakozik az internetre. Szlovákiában 18, Lengyelországban 14, Spanyolországban és Portugáliában 13%-uk tesz így. A 25-34 évesek esetében viszont már csak Spanyolországban mutatkozik jelentősebb arányú használó (10%). A többi európai ország idősebb korosztályaiban látványosan zuhan az internet kávézóba járók száma.

A 25-34 évesek munkahelyén elérhető az internet. Hollandiában az emberek több mint 60%-a a munkahelyén kapcsolódik az internetre. A lista végén Románia található, ahol ez az arány csak 16%.

4.4.4. E-skill (digitális írástudás)

Az e-skill nem csupán technikai ismeret, hanem egyfajta interdiszciplináris, kognitív és problémamegoldási szakértelem az új infokommunikációs stratégiák megértésén túl. Az Európai e-Skill Fórum szerint az e-skill kifejezés három nagyobb kategóriát fed le (infokommunikációs szaktudás, infokommunikációs felhasználói tudás, E-business ismeretek), amelyeket csak részben fednek le az elérhető adatok.

A számítógépes ismeretek elmélyítése segíti a társadalmi kapcsolatok új típusainak kialakítását, a versenyképességet és az innovációt. A digitális írástudás hiánya, végül, de nem utolsósorban, növelheti a kirekesztés veszélyét.

Hasznos fogalmak és definíciók

Az Európai e-Skill Fórum az „e-skills” fogalmának következő definícióját fogadta el:

Infokommunikációs szaktudás: a kutatáshoz, fejlesztéshez, forma- és stratégiai tervezéshez, irányításhoz, termeléshez, konzultációhoz, marketinghez, eladáshoz, integráláshoz, üzembe helyezéshez, igazgatáshoz, karbantartáshoz, rendszertámogatáshoz és –szolgáltatáshoz szükséges képességek és tudás.

Infokommunikációs felhasználói tudás: az infokommunikációs rendszerek és eszközök alkalmazásához szükséges képességek és ismeretek. A felhasználók eszközként használják ezeket a rendszereket munkájuk során. A felhasználói tudáshoz tartozik az elterjedt szoftverek és az üzletmenetet támogató szakesszközök ismerete. Általános szinten ezt nevezzük „digitális írástudás”-nak. Ehhez tartozik az infokommunikációs eszközök tudatos és kritikus használata munkavégzéshez, szabadidős és kommunikációs célokra: információk nyerésére, kiértékelésére, tárolására, előállítására, prezentálására és cseréjére, valamint az interneten keresztüli kommunikációra és együttműködésre.

E-business ismeretek: az infokommunikációs lehetőségek (internet) kiaknázásának képessége a különféle szervezetek hatékonyabb működésének biztosításához; szervezeti, adminisztrációs/üzleti folyamatvezérlés új módjainak felfedezéséhez és kidolgozásához és/vagy új üzletágak elindításához.

Forrás: Európai Bizottság – DG Enterprises and Industry

Jókora szakadék tátong a 16-24 és a 45-54 évesek számítógépes tudása között. 2007-ben a 16-24 éves európaiak 41%-a volt képes végrehajtani 5-6, számítógépet igénylő gyakorlatot. Ez az arány a korral csökken: 35% a 25-34, 26% a 35-44 és csak 18% a 45-54 évesek esetében. Tagállami szinten mutatkoznak különbségek. Dánia, Írország, Hollandia, Finnország és Svédország tekintetében a 25-34 évesek többen rendelkeznek magas szintű felhasználói ismeretekkel, mint a 16-24 évesek. Ez a kü-

lönbség esetleg magyarázható a számítógépes ismeretek elsajátításának módjával (önképzés, kortársak stb.).

A digitális kompetencia megszerzéséhez különféle tanulási módszerek állnak rendelkezésre (formális, nem formális vagy informális). Az adatokból arra következtethetünk, az emberek többsége többféle módon is mélyíti ismereteit.

Az összes tagállamot nézve a 16-24 évesek elsajátítási folyamata gyakran „csinálva tanulás”-t jelent, mivel többségük a gép előtt ülve, játék közben tanult meg bizonyos dolgokat (a 16-24 évesek 72%-a, a 25-34 évesek 66%-a jutott így ismeretekhez). Mindemellett elterjedt segítséget kérni kollégától, barátoktól és családtagoktól (a 16-24 évesek 65%-a, a 25-34 évesek 59%-a).

Formális, intézményi keretek között inkább szívesebben tanulnak a 16-24 évesek valószínűleg azért, mert az utóbbi években a számítástechnika széles körben elterjedt az európai iskolákban (a 2002/03-as tanévben a legtöbb európai ország fölvette általános és középiskolai tanrendjébe a számítástechnikát mint „önálló tantárgyat és/vagy más tantárgyak segéd tantárgyát”).

Európában a 16-24 évesek az összes vagy számos utat bejárnak az ismeretek elsajátításához, -mélyítéséhez, különbség csak abban van, hogy melyik hol a jellemzőbb. Németországban például a fiatalok döntő többsége kér informális segítséget (91%-uk) vagy csinálva tanulja meg (87%), míg harmadik helyen az oktatási kereteken belüli formális elsajátítás áll (69%). Az észt (69%), a francia (53%) és a svéd (50%) fiatalok kivételével a 16-24 évesek kevesebb mint fele választja az önképzést könyvek, cd-romok vagy más anyagok segítségével.

A 25-34 évesek ugyanezeket az utakat járják be ismeretszerzéseik során. Fontos megemlíteni, hogy ők azért többen jutnak tudáshoz önképzéssel, tanfolyamok és felnőtt oktatási centrumok segítségével. Az országok majdnem felében e korosztály több mint 10%-a járt efféle tanfolyamokra.

A lányok és fiúk ugyanazokat az utakat járják be a digitális írástudás elsajátításakor, azzal a különbséggel, hogy a 16-24 éves lányok kicsivel jobban preferálják a formális oktatási kereteket.

Hasznos fogalmak és definíciók

Számítógép-használati módok

E-mail küldése/fogadása: ide értendő üzenetek küldése barátoknak vagy információszerzés termékekről/szolgáltatásokról.

Netes telefonálás/videókonferencia: az internetet telefonálásra használni meglehetősen olcsó kommunikációs mód, ezért a cégek gyakran használják telefonköltségeik csökkentése végett. Előfordul, hogy a felhasználók nem is tudják, éppen internet alapon (VoIP) telefonálnak. Egyre fontosabbá válik a kortársak közötti telefonos beszélgetés, amihez csak egy kisebb program feltelepítése szükséges (pl. Skype). A program használói ingyen beszélgethetnek egymás között, illetve hívhatnak külső telefonrendszereket is, ha ezt a szolgáltatást megvásárolták. A videókonferencia audiovizuális kommunikációs forma kettő vagy több csoport/személy között. Ez a kommunikáció inkább szervezetek között elterjedt, és a személyes találkozók helyére lép.

Egyéb formák (chat oldalak, messenger stb.): a chat oldalak több személy által is használható kommunikációs oldalak. Az információcsere írásos formában zajlik: azonnali szöveges üzenetváltásokon alapul valós időben.

Információkeresés termékekről, szolgáltatásokról: az internet használható termékekkel (pl. filmek, zene, videójátékok, könyvek, e-tananyag, ruhaneműk, elektromos eszközök, szoftverek, pénzügyi és egészségügyi szolgáltatások) kapcsolatos információk keresésére. Itt nem tranzakciókról van szó, termékek vagy szolgáltatások kifizetéséről, hiszen a tájékozódás rendszerint megelőzi a vásárlást.

Utazással, szállással kapcsolatos szolgáltatások: internethasználat tájékozódás vagy fizetés céljából utazással, szállással kapcsolatban (pl. jegyvásárlás, hotelek vagy egyéb szálláshelyek, turisták informálására szolgáló webhelyek).

Webrádiók hallgatása/webtévék nézése: igénytől függően lehet valós idejű (realtime) vagy „amikor és ahogy akarod” (on demand) szolgáltatás.

Képek, filmek, zene vagy játékok letöltése: játékok, képek letöltése használatra, filmek letöltése megtekintésére és zenéké hallgatásra.

Szoftverletöltés: szoftverek letöltése ingyen vagy térítés ellenében.

Online napilapok, magazinok olyvasása vagy letöltése: különféle online napilapok és magazinok letöltése ingyen vagy térítés ellenében.

Munkakeresés vagy álláspályázat benyújtása: „állásvadászat” az erre szakosodott weboldalak megtekintésével vagy álláspályázat benyújtása

értendő ide. Ez utóbbi csak akkor számítható ebbe a kategóriába, ha online történik.

Egészségügyi típusú (pl. sérülések, betegségek, táplálkozás, egészségmegőrzés stb.) információk keresése: egészséggel kapcsolatos információk/tevékenységek internetes áttekintésére utal. Ide csak a személyes célú keresések értendők, a szakmaiak nem. A személyes azonban nem csupán saját célú lehet: kutakodhatunk családtagok vagy barátok érdekében is. A keresés történhet általánosságban valamelyik keresőprogram segítségével (pl. Google, Yahoo!), a kulcskifejezés beütésével. A keresés leszűkíthető valamilyen szakterületre is szakmai weboldalak igénybevételel (egészségügyi minisztérium, civil szervezetek vagy csoportok). Ide számít természetesen az online időpontkérés vagy receptigénylés orvostól, orvosi tanács kérése szakembertől.

Internet bank: olyan banki szolgáltatások tartoznak ide, mint az elektronikus fizetési tranzakciók vagy a számlalekérdezés. Egyéb pénzügyi szolgáltatásokhoz kapcsolódó elektronikus tranzakciók nem tartoznak ide.

Áruk, szolgáltatások eladása (pl. aukción keresztül): áruk, szolgáltatások online eladásához nem feltétlenül társul elektronikus fizetési tranzakció, azaz míg az alku online történik, a fizetés és/vagy kézbesítés történhet offline is. A netes apróhirdetés (pl. egy bicikli vagy egy fölös jegy eladása) nem tartozik ide, mert maga az ügylet nem automatikusan online bonyolódik, hanem telefonhíváson vagy üzenetváltáson keresztül.

Információszerzés közintézmények oldalairól: Bármiféle olyan információ ide sorolandó, amire közintézmények oldalain keresnek rá. A központi vagy a helyi kormányzat olyan oldalai ezek, amelyek információkat vagy szolgáltatást nyújtanak.

Hivatalos űrlapok letöltése: hivatalos űrlapok letöltése közintézmények honlapjairól bármilyen céllal (pl. információ vagy szolgáltatás igénylése).

Kitöltött űrlap beküldése: ide csak a kitöltött űrlap interneten (közintézmény honlapján) keresztüli beküldése értendő. Postai úton beküldött űrlapok nem számítanak ide.

Forrás: Eurostat – Statistics on the Information Society.

4.4.5. Internethasználat

A számítógép ismerete az első lépés az internet használatához. Úgy tűnik, a fiatalok többsége képes használni a netes alapfunkciókat (keresőprogram, e-mail küldése, fájlcsatolás, üzenetküldés chatoldalon

keresztül), viszont weboldalt készíteni vagy neten keresztül hívást kezdeményezni már kevesebben tudnak.

A netes keresőprogram használata a legelterjedtebb e-skill, amit a fájlcsatolás és az üzenetküldés chatoldalon követnek. Ez mindegyik korosztályra igaz, noha a felsoroltak ismerete a magasabb korral arányosan csökken.

Az internet mint kommunikációs eszköz a 16-24 évesek életének integráns része. Románia és Ciprus kivételével (ahol az arány 50% alatt marad) a 16-24 évesek nagy többsége tudja, hogyan kell egy e-mailhez fájlt csatolni. Főleg igaz ez a korosztály dán, észt, holland és finn tagjaira.

A 25-34 évesek között már kevesebben képesek erre (kivéve Írországot, ahol a fiatalabbakhoz képest többen). A két korosztály között Litvániában és Portugáliában a legnagyobb a szakadék: több mint 25%-os.

A chatelés és az interneten keresztüli telefonálás szintén elterjedt ismeretek. Netes telefonálás tekintetében csekély korosztálybeli különbségek mutatkoznak. A kortársak közötti fájlmegosztás inkább a legfiatalabbakra jellemző. A weblapkészítés kevésbé népszerű ismeret.

Az európai fiatalok szeretnek netes keresőprogramokat használni információszerzés céljából: interneten keresztül intézik a vásárlást, olyan barátokkal játszanak, akiket sosem láttak, netes számlát nyitnak, zenét hallgatnak. Ugyanazt csinálják, mint az idősebbek, csak új módon. Különösen a kommunikációjukra igaz ez: a fiatalabb generációk a világukkal való interakció új formáit fejlesztik ki az interneten keresztül.

Az európai korosztályok tagjai elsősorban kommunikációs célokra használják az internetet. És valóban, az internethasználók nagyjából 85%-a ezért netezik, de a fiatalabbak többnyire más kommunikációs eszközöket is használnak (chatoldalak, messenger stb.), mint az idősebbek.

A második leggyakoribb tevékenységi forma informálódni szolgáltatásokról és árukról, viszont meglepő, mennyivel jobban használják ki ezt a lehetőséget az idősebbek, mint a fiatalok. Mindamellett a fiatalok többet játszanak, több zenét, játékot vagy szoftvert töltenek le, mint az idősebbek.

A jövőbeni munkaadóval való kapcsolatfelvételre is használják a fiatalok az internetet: majdnem 30%-uk keres fel állásvadász weboldalakokat vagy jelentkezik egy állásra neten keresztül. Ez több mint 10%-kal magasabb arány, mint az idősebbek esetében.

A fiatalok kevesebben használják az internetet közintézmények megkeresésére, netes banki tevékenységekre, összehasonlítva az idősebbekkel.

Az internet kommunikációs kapacitásának jelentős kihasználtságán túl, a 16-24 évesek több mint 50%-a használja a netet zenék és játékok letöltésére. A fiatalok kevesebb mint fele nyitja meg az internetet oktatási és álláskeresési céllal (noha a tanulási tevékenységre vonatkozó adatok nem teljes körűek). Végül, de nem utolsósorban, az internet a pénzügyi tranzakciók egyre megbízhatóbb közegévé vált az utóbbi években, ami a biztonsági rendszerek fejlődésének köszönhető: egyre biztonságosabban bonyolíthatnak az emberek, főleg a fiatalok, banki ügyleteket az interneten keresztül, akár munkájuk részeként. Az európai ifjúság azonban kevésbé használja a netes banki szolgáltatásokat valószínűleg azért, mert rendszeres jövedelem hiányában nincs szükség pénzügyi műveletek lebonyolítására sem.

Úgy tűnik, első helyen az e-mail áll, amit a jegy- és szállásfoglalás követ. A zeneletöltés is fontos tevékenységgé nőtte ki magát, gyakorisága majdnem 10%-kal nőtt az elmúlt 4 évben. Az oktatási célú internethasználat stabilan tartja magát, miközben egyre értékesebb eszközzé válik álláskeresési téren.

Nemek szintjén kevés különbség mutatkozik internethasználati szempontból. A lányok és fiúk egyformán használják az internetet kommunikációs célokra és e-mailek küldésére, kisebb arányban közintézményekkel való érintkezésre, álláskeresésre vagy elektronikus banki tranzakciókra. Több 16-24 éves fiú használja a netet játéokra: ez a legmarkánsabb nemek közötti különbség. A nőket jobban érdeklik az egészséggel, utazással kapcsolatos információk, míg a férfiak több figyelmet szentelnek a szórakozásnak (játékok, hírek, telefonálás, rádiózás).

4.4.6. E-kereskedelem

Az e-kereskedelemben leginkább érintett áruk ruhák, sportcikk, könyvek és magazinok. Az Eurostat vizsgálata szerint (Infokommunikációs technológia használata egyének és háztartások esetében, 2007) a 16-24 évesek legszívesebben ruhákat és sportcikkeket, illetve filmeket és zenét vásárolnak a neten keresztül. Több mint 10%-uk használja kulturális és szabadidős célokra: könyvek, magazinok, jegyek vásárlására, e-tananyag letöltésére. A 16-24 évesek kevesebb mint 10%-a bízik meg szoftverek, hardverek és elektronikus eszközök internetes vásárlásában. A 25-34 éves korosztályon belül kicsit változnak a preferenciák: míg a ruhaneműk és sportcikk maradnak az első helyen, a 25-34 évesek több mint 15%-a vásárol online könyveket, magazinokat vagy e-tananyagot.

A netes vásárlás még nem annyira elterjedt az európai internethasználók körében, ráadásul jelentős különbségek mutatkoznak országos szinten. A legtöbb országban az internethasználók kevesebb mint 10%-a vásárolt valamit (könyvet, filmet, zenét, hardvert, szoftvert, elektronikus eszközt, ruhát) online az utóbbi egy évben. Netes vásárlás terén a német, francia, luxemburgi, holland, osztrák, skandináv és brit emberek voltak a legaktívabbak 2007-ben. A rangsor másik végén Bulgária, Görögország, Litvánia és Románia állnak, ahol korcsoporttól függetlenül 3%-nál is alacsonyabb volt azok aránya, akik az interneten keresztül vásároltak valamit.

A 25-34 éves internethasználók szívesebben vásárolnak online. Ez a legtöbb országra nézve igaz a legtöbb felsorolt árucikk tekintetében.

Ruhát, sportcikkeket, zenét és filmeket vesznek főleg a 16-24 éves internethasználók online Dániában, Németországban, Finnországban, Svédországban és az Egyesült Királyságban. Ezen internethasználó korcsoport több mint 25%-a (de kevesebb mint 40%-a) vásárolt valamit online 2007-ben. Az országok majdnem felében az emberek több könyvet, magazint és e-tananyagot vettek, mint bármi mást. A ruhaneműk és sportcikk vezetnek Belgiumban, Franciaországban, Cipruson, Hollandiában, Lengyelországban, Szlovéniában és Romániában. A filmes

és zenei vásárlások csak öt országban kerültek vezető helyre (Dánia, Írország, Málta, Svédország és Egyesült Királyság).

Főbb szám adatok – internetes és digitális generáció

- A 16-24 évesek 70%-a napi számítógép-használó (2007-ben; összehasonlítva: 50% volt 2004-ben).
- A 16-24 évesek 59%-a napi internethasználó.
- A 16-24 évesek 41%-a képes legalább öt számítógépes tevékenységet elvégezni (18%-a a 35-44 éveseknek).
- A fiatalok 30%-a nyilatkozta, hogy keresett állást az interneten keresztül.

Ifjúságkutatás Európában

**Áttekintés –, hogy a fiatalok a
társadalom teljes értékű
tagjaivá válhassanak**

Előszó

A fiatalok Európa egyik legjelentősebb erőforrása, hiszen ők testesítik meg mindazt, amit a jövő magában rejt. Mindamellet egy olyan rétegről van szó, amelyik számos kihívással szembesül, mint például a munkanélküliség és annak mellékhatásai. A személyes-szakmai fejlődés, munkanélküliségből fakadó, hiánya számos európai országban vezetett a fiatalok társadalom iránti érdektelenségéhez, marginalizálódott csoportjainak nagyvárosi gettósodásához. Ez komoly hátrány mind az egyén, mind pedig a teljes európai közösség számára.

Jelen kiadvány különböző (1996 és 2013 között futó, uniós kutatási keretprogramokhoz kötődő) ifjúsági projektek eredményeit összegzi. Bizonyos visszatérő kérdéskörök elemzésére vállalkozik, amelyek jelentőséggel bírhatnak a politikacsinálók számára a fiatalok tanulásból a munkába való átmenetét segítő cselekvési tervek megfogalmazásakor.

A kutatási keretprogramok és a hozzájuk kapcsolódó, politikaorientált társadalom- és gazdaságtudományi programok megkerülhetetlenek a fontosabb gazdasági, társadalmi és tudományos kihívások feltérképezésekor. Lehetőséget biztosítanak olyan ajánlások és stratégiák átlátására, amelyek biztosítják a tényeken alapuló politikai cselekvés lehetőségét helyi, regionális, nemzeti és/vagy európai szinten.

Az áttekintett projektek mindegyike egyfajta integrált, holisztikus politikakoncepcióból indult ki, vagyis olyan erőforrásokat is igénybe vehetőnek gondolt, amelyek egy adott témakörre jellemző, domináns filozófiai, elméleti körön kívül állnak. A sokirányú, bevonó megközelítés (ide értve az adott terület szélesebb körű értelmezését) és az adott politikai cselekvések érintettjeinek figyelembe vétele voltak a siker kulcstényezői.

Az efféle elvek alkalmazása (ami a partnerség dinamikus folyamatként látásából és a kulcsszereplők közötti interakció kiegyenlítéséből fakad) több lehetőséget biztosít a fölmerülő problémák orvoslására, mint bármiféle egyoldalú megközelítésmód. A fő hangsúly azonban a partnerségen van akkor, amikor marginalizálódás miatt veszélyeztetett csoportok problémáira keressük a megoldásokat.

Létfontosságú bevonni a tervezett politikai cselekvések alanyait a folyamatokba a nem kívánt következmények elkerülése érdekében is, amihez az kell, hogy a tervezés az emberekkel együtt, ne pedig az emberekre irányulva történjék. Ez a siker egyik záloga a munka világába való átmenet során: a felkínált megoldások a fiatalok támogatásával alakuljanak ki, miközben szem előtt tartjuk a hosszabb távú szükségleteiket is.

Tények sokasága bizonyítja a kérdésfeltevés jogosságát: adott társadalmi kontextusban miképpen viszonyulnak a fiatalok saját szerepeikhez és identitásukhoz? A társadalmi aktivitás szintjei ahhoz a dilemmához köthetők, hogy egy polgár milyen tapasztalatokat szerez önmaga polgári létmódjáról helyi, nemzeti és európai szinten.

A polgártudat koncepcióinak, a fiatalok identitásának erősítése a különböző szinteken (helyi, nemzeti, európai) szoros összefüggésben áll a társadalmi jogegyenlőséget segítő politikai szándékokkal.

A vállalkozások és az oktatás világa közötti kapcsolatok javítása szintén elengedhetetlen annak biztosításához, hogy a formális oktatási és képzési keretektől kilépő fiatalok hiányosságok nélkül lépjenek be a munkaerőpiac világába, a „lisszaboni stratégiá”-ban vázolt tudás alapú társadalom szabta határokon belül.

A fiatalok bevonása az irányelvek megfogalmazásának folyamatába (szembesülni az ő valóságukkal, stratégiákat kidolgozni a kirekesztés ellen) egy olyan szakmai műhely kialakulásához vezetett, amelyben a polgártudat különféle aspektusai alaposan feltérképezhetők függetlenül a területi szintektől.

Jaen-Michel Baer

Köszönetnyilvánítás

E szöveg megfogalmazója Sean Feerick, oktatási és ifjúsági szakértő volt, aki a különböző, ifjúságpolitikai vonatkozással bíró, kutatási eredményeket is áttekintette.

Hálás köszönet az Oktatási és Kulturális Főigazgatóság munkatársainak – Pascal Lejeune, Szergej Koperdak, Sylvie Vlandas, Finn Denstead – a jelentés ifjúságpolitikai részeinek kommentálásáért.

A szöveg létrejöttét a Kutatási Főigazgatóság (ezen belül a tudományos, gazdasági és társadalmi csoport) számos tagja segítette, különösen Pierre Valette, Marc Goffart, Louisa Anastopoulou, Domenico Rossetti és Joëlle Moraïtis.

1. Témamegjelölés

A fiatalok Európa egyik legjelentősebb erőforrása, hiszen ők testesítik meg mindazt, amit a jövő magában rejt. A fiatalok kulcsszereplői egy olyan Európai Uniónak, amelyik a világ felé úgy kell mutassa önmagát, mint kifelé tekintő, innovatív és kreatív, a változásra nyitottság, diverzitás, tisztelet és inkluzivitás alapelveire építő gazdasági egység. A folyamatos technikai fejlődés, gyorsan változó politikai, társadalmi és gazdasági valóság korszakában a fiatalok állnak leginkább készen válaszokat adni a jövő kérdéseire. A ma fiataljai már az egységes piac, Schengen és az Euro földrészén nőttek föl. Sokan megtapasztalhatták közülük a különféle mobilitás programok (Erasmus, Comenius, Leonardo, Youth) jótékony hatásait. Jórészt már úgy nevelődtek, hogy képesek legyenek túllátni a nemzeti kereteken, és európai perspektívában gondolkodni, amikor saját hazájuk társadalmának kihívásaival szembesülnek.

Mindamelletta jelen ifjúságszámos kihívással kénytelen szembesülni. Több európai országban szinte tolerálhatatlanul magas a fiatal munkanélküliek száma. A személyes-szakmai fejlődés, munkanélküliségből fakadó hiánya számos európai országban vezetett a fiatalok társadalom iránti érdektelenségéhez, marginalizálódott csoportjainak nagyvárosi gettósodásához.

Itt nem csupán az egyén veszteségéről van szó, hanem Európáról is. A társadalmaknak szükségük van a fiatalok ötleteire, elhivatottságára és új nézőpontjaira a kihívások kezelésekor és a megoldások kidolgozásának folyamatában.

A projektek célja a legkülönbélebb problémák körbejárása volt, illetve annak demonstrálása, hogy az ifjúság témaköre elválaszthatatlan a legalapvetőbb társadalmi, politikai, gazdasági és kulturális vonatkozásoktól (munka, szegénység, létbizonytalanság, lakhatás, egészség, oktatás, család, jólét, polgártudat, társadalmi kohézió).

Jelen áttekintés célja annak vizsgálata, mit ad hozzá a kutatás a fiatalok társadalmi aktivitásának kérdésköréhez, illetve a politika csinálói hogyan hasznosíthatják a tudományos eredményeket, amikor helyzetbe próbálják hozni az egyes tagállamokat az ifjúság aktivizálása (egyén, munkavállaló, polgár) tekintetében.

Jelentésünk különböző ifjúsági projektek (amelyek számos DG kutatási keretprogram égisze alatt bonyolódtak) eredményeinek feltárására és analizálására tesz kísérletet. Legfőbb célunk bizonyos közös témák fölmutatása, amelyek folyton visszatértek az egyes projektekben és jelentőséggel bírhatnak az ifjúságpolitikai erőterben (átmenet az oktatásból a munka világába, társadalmi aktivitás). A felmutatott eredmények segítik a politikai cselekvések megtervezését betekintést engedve az ifjúsági témakörbe, miközben kellő alapot biztosítanak az európai szintű együttműködés számára is.

Célunk volt továbbá bizonyos, politikai érdeklődésre számot tartó területek, üzenet értékű információk föltérképezése ahelyett, hogy áttekintenénk, miképpen viszonyultak az egyes projektek a különféle témakörök aspektusaihoz. A szöveg törzsét olyan, politikailag hasznosítható üzenetek adják, amelyek a kutatási eredményekből következnek, miközben egyes visszatérő témák elemzésére is vállalkozunk a kirekesztési és bevonási minták, munkaerőpiaci átmenet és társadalmi aktivitás fölvázolásakor.

Kiindulási pontként három nagyobb terület jelölhető meg, amelyek megadták a projektek vizsgálatának kereteit:

- az Európai Bizottság politikai állásfoglalása ifjúsági és fiatalok társadalmi aktivitása témakörben (Európa Parlament és Tanács 17192/2006/CE számú határozata a Youth in Action 2007-2013 program elindításáról);
- a Megújult társadalmi agenda (Közlemény – megújult társadalmi agenda: esélyek, átjárhatóság és szolidaritás a XXI. századi Európában; COM(2008)412) által kínált szélesebb politikai kontextus, fiatalokat érő kihívások bemutatása;
- a DG kutatási keretprogramok politikai kontextusa.

2. Politikai kontextus

2.1 UNIÓS IFJÚSÁGPOLITIKA: FOLYAMATOK FELISMERÉSE

Noha az EU ifjúságpolitikai koncepciójának írásba foglalása csak tíz éve kezdődött (White Paper on Youth, 2001 – Ifjúsági Fehér könyv) el, a téma legalább húsz éves uniós múltat tekint vissza. Az első programok 1989-es beindulásával (Youth for Europe 1989, 1995, 2000, később pedig a Youth in Action 2007-2013 programok) és az európai kooperáció támogatásával az Unió kiépítette az ifjúsági munka érintettjei közötti együttműködés kultúráját, miközben megalapozta a fiatalok egyéni és társadalmi szükségleteire válaszolni képes politikai tervezést.

Az egymást követő oktatási, képzési és ifjúsági programok nyomán egy olyan műhely alakult ki, amely képes volt föltárni a fiatalok támogatásához vezető utakat oktatási és képzési területen (Socrates, Leonardo és élethosszig tartó tanulás programok), polgártudat és társadalmi szolidaritás témákban az Európai Önkéntes Szolgálat és más tevékenységi formákon keresztül, a fiatalokat célzó egyéb programok tágabb kontextusán belül.

Ezek a programok befolyásolták az EU formálisabb keretek között mozgó ifjúságpolitikai vonatkozásait is. Az Ifjúsági Fehér könyv, legyen szó akár európai vagy tagállami szintű politikai tapasztalatokról, akár nyílt konzultációk eredményeiről, felsorolja a fiatalokat érintő komolyabb kihívásokat és az ezek kezeléséhez lényegesnek vélt irányelveket.

A Fehér könyv három legfontosabb, politikai érdeklődésre számot tartó, stratégiai üzenete a következő:

- Fiatalok tömegei veszítették el hitüket a különböző döntéshozatali rendszerekben, illetve váltak érdektelenné a közéleti szerepvállalás és az ifjúsági szervezetek tradicionális modelljei iránt;
- a politikai tervezéskor koncentráljunk az egyénre – hogyan ösztönözhető az egyén leginkább társadalmi szerepvállalásra az elidegenedés elkerülése érdekében. Az oktatásból a munkába vezető

utak megelégedése rendkívül fontos, ha a politika célja az inkluzív társadalmi modell erősítése, amelyikben a fiatalok érdektelensége viszszaosorítható;

- az irányelvek további finomítása ne csak európai, hanem nemzeti és regionális szinteken is történjék a megvalósítás megfelelő stratégiáinak kijelölése érdekében.

A Fehér könyv a „Koordináció nyitott módszeré”-ben rejlő potenciált hangsúlyozza ifjúsági területen, pontosabban a kihívásokra adott válaszok megtervezésében. Fontosnak gondolja a fiatalok aktív részvételét a válaszkeresési folyamatokban, a közvetlen párbeszédben, politikai tervezésben és különböző projektek kidolgozásában, amelyek elősegíthetik a fiatalok hatékonyabb politikai részvételét. E folyamat két legfontosabb mozgatórugója a részvétel és az információ.

A Fehér könyv szerint elengedhetetlen a fiatalság jelenségének, a fiatalok szükségleteinek pontosabb megértése a politikai tervezés során. Itt nem csak oktatásról és képzésről, hanem az ifjúsági életminőséget és társadalmi szerepvállalást befolyásoló egyéb területekről is szó van, mint az egészség, lakhatás, anyagi és szociális jólét.

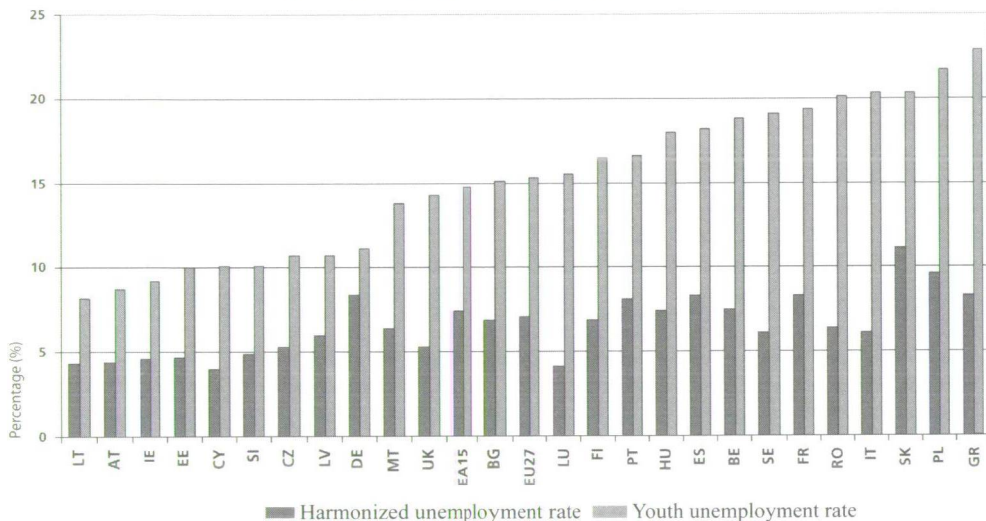
A Fehér könyv fontosnak tartja formális és nem formális oktatási formák egymást kiegészítő voltát, illetve a nem kormányzati ifjúsági szervezetek szerepét a polgártudat fejlesztése, társadalmi szerepvállalás és vállalkozó kedv előmozdítása terén. Ezért fontos a területeket érintő szakpolitikán belül az ifjúsági dimenzió kiszélesítése a megfelelő konzultációs csatornákon keresztül zajló értelmes párbeszéd folytatásával.

Az Európai Ifjúsági Paktum 2005-ös elfogadásáig (a tagállamok ifjúsági miniszterei 2005. február 21-én fogadták el) az oktatás, foglalkoztatás és bevonás kulcsszavakat a „mainstreaming” kifejezéssel helyettesítették. Ez a három témakör később beépült a lisszaboni stratégiába, és az egyes tagállamok kötelesek beszámolni a felvázolt alapelvek gyakorlati megvalósításáról „nemzeti reformprogramjaik”-ban.

Az Ifjúsági Paktum három fontosabb területet ajánl a politika figyelmébe:

- oktatás és képzés;
- foglalkoztatás és társadalmi bevonás;
- munka- és szabadidő összehangolása.

Harmonizált munkanélküliségi és ifjúsági munkanélküliségi ráta – 2007

Source: Eurostat, 2008

Az ifjúságkutatási projektek politikai kontextusának fölvázolásakor érdemes megemlíteni az Európai Bizottság hangsúlyozott szándékát a fiatalok politikai és társadalmi bevonására (Közlemény – fiatalok részvétele az oktatásban, foglalkoztatásban és a társadalomban; EB, COM(2007)498).

Az első ifjúságpolitikai témájú bizottsági ajánlás (2008. november 20. – C(2008)319) olyan eszközként tekint az önkéntesi tevékenységre, amelyik fejleszti a fiatalok szakmai szintjét és kompetenciáját, foglalkoztatási esélyeit, szolidaritás- és polgártudatát.

Az ifjúságpolitikai tervezés során számos kihívásnak kell megfelelni az elkövetkezendő években, ha támogatni akarjuk Európa fiatalságát kulcsszerepek betöltésében. Fontos alapelv a politikai keret megteremtése, amelyik biztosítja a társadalmi prosperitást, több és jobb munkahelyet teremt, föltárja az oktatásból a munka világába vezető utakat. Komolyabb erőfeszítések szükségesek a társadalmi kohézió, intergenerációs szolidaritás, inkluzív multikulturális modellek előmozdítására. Ez a folyamat a polgártudat fejlesztésének alapja helyi, regionális és európai szinten egyaránt.

Ez a tágabb értelmű politikai elkötelezettség a társadalmi prosperitás és a fiatalok politikai aktivizálása iránt, ami elősegíti nagyobb társadalmi szerepvállalásukat, az áttekintett projektek legtöbb politikai üzenetéből visszaköszön. Gyakorlati példákba is betekintést enged, hogyan válik fenntartható valósággá az elmélet.

2.2. MEGÚJULT TÁRSADALMI AGENDA

A Megújult társadalmi agenda annak stratégiáját vázolja föl, hogyan támogatandók európai szinten az esélyek, az átjárhatóság és a szolidaritás mint prioritások, amennyiben hatékony válaszokat kívánunk adni az állandóan változó társadalmi-gazdasági környezet keltette kihívásokra. A bizottsági közlemény bevezetőjében az Unió kulcsszerepét hangsúlyozza egy olyan társadalom megteremtésében, ami eddig még nem tapasztalt számú esélyt biztosít az egyén számára választás és életkörülmények terén. A közlemény mindeközben a nyers valóságra is föl hívja a figyelmet (magas ifjúsági munkanélküliség, társadalmi érdektelenség): „túl sok fiatal inaktív vagy munkanélküli, túl sok fiatal válik korai iskolaelhagyóvá (...) emiatt még ma is túl sokan élnek szegénységben (főleg gyerekek és idősek), izoláltan.”

A kihívások világosan kiderülnek a részletből. A közlemény kellő háttérinformációval is szolgál, amelyekkel összevethetők a keretprogramok projektjeinek eredményei a kirekesztettség, szegénység, munka-

nélküliség és a munka világába való átmenet témaköreiben. Itt nem csak arról van szó, hogy milyen tudással kell rendelkezniük a fiataloknak gondjaik leküzdéséhez, hanem inkább arról, milyen tudásra és kompetenciákra tart igényt egy újfajta gazdasági környezet, illetve hogyan készülhetnek föl a polgárok legjobban, ha sikeresek akarnak lenni.

A politikai üzenetek is világosak. Nincs egyetlen helyes válasz az újabb társadalmi kihívásokra. A válaszok több forrásból kell, hogy táplálkozzanak a rugalmas, reagálni képes szociálpolitikai háttér megteremtéséhez. Mindeközben az egyént is helyzetbe kell hozni, hogy a társadalom teljes értékű tagja lehessen mint polgár és munkavállaló.

A fiatalok a jövő Európájának kulcsszereplői. E perspektívát azonban súlyosan beszűkíti akut formákat öltő marginalizációjuk, ami elsősorban az oktatási és képzési esélyek hiányából fakad.

Az EU a folyamatok kulcs tényezője, amennyiben elsősorban az Unió képes olyan politikai környezetet teremteni, amely javítja a generációk közötti szolidaritást, a fiatalok oktatási-képzési, munkaerőpiaci esélyeit, lakhatási és anyagi körülményeit. A Megújult társadalmi agenda konkrétan utal az ifjúsági paktum és más kezdeményezések (a Bizottság iskolaügyi közleménye) pozitív politikai hatásaira.

Humán tőkébe befektetni, új, jobb munkahelyeket teremteni, új tudásformákat kifejleszteni – ezek az új EU-stratégia alappillérei a ki-rekesztés, munkanélküliség, érdektelenség elleni küzdelemben. Az EU elsősorban a gazdasági növekedés és munkahelyteremtés terén járulhat hozzá a vágyott prosperitáshoz. A lisszaboni stratégia és az európai valutaunió komoly előrelépések e tekintetben.

A Megújult társadalmi agenda 19 millióra becsüli a szegénység árnyékában élő fiatal európaiak számát, és 6 millióra azokat, akik korai iskolaelhagyók.

A társadalmi párbeszéd, a változást segítő folyamatok előmozdítása, partnerség kiépítése különféle szereplők között a legfontosabb mozzanatok, ha megfelelő politikai válaszokat kívánunk adni az európai társadalmakban mutatkozó kihívásokra.

A koordináció nyitott módszere a siker egyik forrása a politikai gyakorlat megváltoztatása, a tapasztalatok gyakorlati átültetése terén. Ez a módszer növelte a tagállamok érintett szakemberei közötti bizalmat, segített bizonyos politikai akadályok leküzdésében.

Tulajdonképpen az egymás iránti nyitottság új formáiról beszélhetünk a politikai tervezés és cselekvés területén, legalábbis európai szinten. Ez egy olyan háttér, amivel szembe állíthatók a vizsgált projektek politikai üzenetei, és fölismerhetők bizonyos ajánlások, amik fontosak az ifjúságpolitikai színtér szereplőinek.

2.3. A KUTATÁSI KERETPROGRAMOK SZEREPE – A POLITIKAI CSELEKVÉS TÉNYSZERŰ, TUDOMÁNYOS MEGALAPOZÁSA

A DG kutatáson belüli uniós keretprogramok mindig is fontos szerepet játszottak a jelentősebb európai társadalmi, gazdasági és tudományos kihívások föltérképezésében.

A projektekben komoly munka folyik azért, hogy a tudományos megalapozott tények és az alapos szociológiai elemzés megfelelően segítsék a politikai tervezés folyamatát. A projektekben rejlő egyik potenciál a tényalapú politizálás elősegítése nemcsak európai, hanem tagállami szinten is.

A bölcsész- és társadalom-gazdaságtudományi (SSH) kereteken belüli projektek nagyobb, strukturális természetű témaköröket ölelnek föl, mint a fiatalok társadalmi szerepvállalása, polgártudata, inkluzív, összetartóbb társadalmak fejlesztése.

A projektek visszacsatolást is jelentenek a politika számára, hiszen jelzik számára, milyen irányba halad. Mindamellet hasznos információkkal látják el a politikai színteret, és betekintést engednek a különböző együttműködési formákba a kommunikáció (projektek, kulcsszereplők, politikus és véghasználók között) és információcsere terén, legyen szó

egy folyamat bármelyik szintjéről akár európai, akár nemzeti kontextusban. Ezzel tulajdonképpen azt demonstrálják, hogy a koordináció nyitott módszere működhet ifjúsági, oktatási, foglalkoztatási, illetve a társadalmi bevonás terén is.

A projektek eredményei segítik felismerni az egyes politikai szereplők közötti megfelelő kapcsolatok fontosságát, és az információk hasznosításának jelentőségét akkor, amikor a politikusok és szaknácsadók dialógusa során a legfrissebb adatokra van szükség a politikai tervezéshez. A különféle ajánlások és stratégiák segíthetik a tényalapú politizálást regionális, nemzeti és/vagy európai szinten. Az ajánlások olyan projektek nyomán születtek meg, amelyek lényeges témákat érintenek, elsősorban az ifjúságpolitikai felelősségvállalók látókörébe került problémákat, elősegítve azok társadalmi integrációját.

3. Tematikus kutatási kulcsterületek

Egyes projektek olyan tényezőkre helyezik a hangsúlyt, amelyek hozzájárulhatnak a fiatalok társadalmi integrációjához, sikeres gazdasági szerepvállalásához, illetve segítik a virágzó társadalmak alapfeltételeinek megteremtését akár egyéni, akár közösségi szinten. Egy olyan környezet kialakulását támogatják, amelyikben a fiatalok úgy érzik, kreativitásuk előny, és biztosítják számukra a társadalmi kihívásokra adandó innovatív reakciók kidolgozásának lehetőségét. Ezek a projektek bizonyítják a politikai folyamatok koherenciájának fontosságát.

Elengedhetetlenül szükséges bevonni azokat is a politikai tervezés folyamatába, akikre az adott politikai cselekvés irányul, hogy érezhessék, a folyamatoknak nem annyira tárgyai, sokkal inkább alanyai.

A projektek vizsgálják a politikai környezetet, annak bizonyos tényezőit, hogy megfogalmazhassák a politikai cselekvés sikerét segítő ajánlásaikat. Sorra vesszük az egyes projektekben vizsgált politikai gyakorlatokat és a vitát előrébb mozdító ajánlásokat, illetve azokat az üzeneteket, amelyek magukban hordozzák az „európai dimenzió” értéktöbbletét, amikor arról beszélünk, miképpen lehet elindítani egy társadalmat a gazdasági prosperitás, társadalmi integráció (különös tekintettel az ifjúságra) útján.

Két koncepció emelendő ki a fiatalokat érintő társadalmi kihívások kontextusában:

- célirányosabb, relevánsabb válaszok megfogalmazása az átmenet integrált politikája segítségével;
- az „ágencia (Egy ágens cselekvőképessége az őt körülvevő világban. Az egyén azon képessége, hogy válasszon, és választásait a világra vonatkoztassa.) és kapcsolat” koncepciójának alkalmazása oktatási rendszerek és különféle közösségek között a megközelítésmódok koherenciájának biztosítása érdekében és azért, hogy minden kulcsszereplő részt vegyen a politikai tervezésben.

3.1. A TANULÁS, MUNKA ÉS TÁRSADALOM VILÁGAIT ÖSSZEKÖTŐ ÖSVÉNYEK

3.1.1. Prioritások meghatározása: a virágzó társadalmakat meghatározó gazdasági-szociális környezet

Számos projekt azon kondíciókat vizsgálja, amelyek elengedhetetlenül szükségesek a fiatalok gazdasági aktivizálásához, illetve bizonyos stratégiákat, amikkel fölszámolható a kirekesztés, integrált válaszok adhatók foglalkoztatási és integrációs kihívásokra, szektorok, oktatási rendszerek közötti partnerség építhető ki a vállalkozások és foglalkoztatás elősegítésére.

A projektek olyan témaköröket vesznek számba, amelyek kulcsszerepet játszanak a sikeres politikai cselekvésben fiatalok foglalkoztatása terén, illetve abban, mik a sikeres cselekvés jelei a foglalkoztatáspolitikai mezőben.

Komoly tapasztalat, hogy a politikacsinálónak helyzetbe kell hozniuk az ifjúságot egy dinamikus, sikeres társadalomért való cselekvés terén. A siker nem véletlen, hanem átgondolt politikai aktusok hozadéka a cél folyamatos szem előtt tartásával.

Kulcsszerep jut a partnerségnek és a szektorokon átívelő megközelítésmódnak is. Áttekinthetünk néhány sikeres kezdeményezést helyi és nemzeti szinten egyaránt, amelyek azt példázzák, hogyan alakítják ki a politikát célirányos, integrált módon ahelyett, hogy egy probléma különböző aspektusait véletlenszerűen kezelnék. Az a politika, amelyik kulcsszereplőként tekint a fiatalokra a tervezésben, nem tárgyként, optimális feltételeket teremtett a sikerhez vezető kezdeményezések számára.

A gazdasági jólét feltételeinek biztosítása, a fiatalok munkavállalási esélyeinek maximalizálása lesznek egy sikeres, előre tekintő, bevonó társadalom elősegítésének kulcstényezői.

Számos kezdeményezés sikeresen teremtette meg a feltételeit annak, hogy a fiatalok átléphessenek a munka világába, és hogy megindul-

hasson egy társadalom felemelkedése, amelyikben számítanak az ifjúság kreativitására és dinamizmusára.

3.1.2. Az átmenet politikájának integráltságáról: testre szabott, koherens, kontextusfüggő politikai reakciók kidolgozása

Az oktatásból a munkába való átmenet segítségét vizsgáló projektek elsősorban azt hangsúlyozzák, milyen fontos a témakör integrált, holisztikus megközelítése.

E megközelítésmód legfontosabb jellemzői:

- első körben adott témákra és/vagy célközönségre koncentrálni és olyan politikai stratégiát választani, amelyik megoldásközpontú és az egyén szükségleteire figyel adott kontextuson belül;
- szemléletváltás, ami erőfeszítésekre ösztönöz a szektorok közötti partnerség kiépítéséhez, a kulcsszereplők bevonásához a politikai folyamatokban;
- a politikai cselekvés célcsoportjára egyre inkább úgy tekint, mint kulcsszereplőre az értékelési szakaszban és az adandó válaszok felismerésében. A fiatalok nem annyira tárgyai, mint inkább alanyai a folyamatoknak. Kockázatvállalókká kellene válniuk a politikai folyamatokban.

A jelenség többarcúságát jól példázza az Eltévedő pályáívek projekt (Eltévedő pályáívek: az európai fiatalok munkaerőpiaci integrációjának nem kívánt hatásai és értékelése). Ez a projekt a politikai tervezés kontextusának fontosságára figyelmeztet. Miközben az uniós dokumentumok nagyjából körülhatárolják a sajátos, nemzeti, regionális vagy szektorspecifikus politikai cselekvést, a fiatalok az oktatásból a munkába való átmenetét elsősorban az adott tagállamra jellemző tényezők befolyásolják. A projekt alapos betekintést enged a holisztikus modellbe, az értékelési-ellenőrzési folyamatokba, amelyek integráns részeivé váltak az uniós politikai folyamatoknak.

Az INCLUD-ED projekt (A társadalmi kohézió és bevonás stratégiai Európában) a szélesebb látókör fontosságát hangsúlyozza az „oktatási hátrányok és hatásai az oktatási rendszerre és a foglalkoztatásra” problémakör megközelítésekor. Amellett érvel, hogy az oktatást a kirekesztés kapcsán emlegetett tényezők (foglalkoztatás, gazdaság, társadalmi bevonás, ifjúság, egészségügy, igazságszolgáltatás, lakhatás, szociális intézmények) mellé kellene helyezni. A felvázolt perspektíva és az Eltévedő pályáívek projekt végkövetkeztetései egy olyan nézet alátámasztását szolgálják, ami az egyén belső motiváltságát hangsúlyozza, és alapvetése az egyén munkavállalási erőfeszítéseit támogató tágabb politikai kontextus.

Az efféle politikai kezdeményezések gyakoriak mind uniós, mind pedig tagállami szinten az élethosszig tartó tanulás modell keretein belül. Ez a megközelítésmód az egyénre fókuszál, a tanulást, a fejlődést folyamatként fogja föl, ami meghatározza az egyén életének személyes és szakmai aspektusait.

A valóság, amivel az egyén szembesül, azonban többnyire másik arcát mutatja. A tagállamokra jellemző nemzeti és egyéb kontextusokban más típusú nehézségek jelentkezhetnek oktatási-képzési átjárhatóság és esélyek terén a fiatalok számára.

Az egyénre szabott oktatás és képzés kontextusa, bizonytalan vizsgálátháttere és foglalkoztatási rendszerekhez illőssége megnehezítheti az informális oktatás előtérbe kerülését.

Nemzeti szinten a szakoktatás és –képzés rendszere elsősorban inkább egy adott szakterületre koncentrál, mint a bizonyos szakterületeket átfogó modellre, ami az élethosszig tartó tanulás folyamatának fontos eleme.

A hagyományos nézetekre és szerkezetre épülő rendszerek nem támogatják a fiatalokat, hogy innovatív, kreatív módon lépjenek át a munka világába. A hatékonyságot inkább mennyiségi, mintsem minőségi és holisztikus szempontok szerint értelmezik és mérik. Az élethosszig

tartó tanulási modell kialakításakor oda kell figyelni a „kulturális” különbségekre is, amik az oktatási/képzési és foglalkoztatási rendszerek között megmutatkoznak.

A kontextus fontossága számos projektben visszatérő elem fiatalok és munkába való átmenet kapcsán. A YUSEDER projekt (Fiatalkori munkanélküliség és társadalmi kirekesztés: dimenziók, személyes tapasztalatok, intézményi válaszok az unió hat országában) azt vizsgálja, milyen szinten lehet egyes sikeres kezdeményezéseket átültetni más országokra és régiókra. A projektből kiderült, nem szabad alábecsülni a kulturális, strukturális sajátosságok fontosságát a gyakorlatban.

Ez azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy a politika nem képes tanulni a más környezetből érkező kezdeményezésekből és projektekből. A pozitív példák egy új szemléletmód katalizátoraivá válhatnak, illetve fölhívhatják a figyelmet bizonyos politikai kezdeményezések hatásainak reflexióira és adott környezetben zajló megvalósításukra. Mindez a politikai tervezés egyik hozzáadott értéke az európai szintén, különös tekintettel a koordináció nyitott módszerére, ahol adott az esély a rendszeren belüli önreflexióra –, mindamellet bizonyos politikai döntések értelme, alapelvei egy új nézőpontot biztosíthatnak a bonyolultabb helyzetek megoldásához.

Az elemzés komoly üzenete, hogy a kontextus meghatározó szerepet játszik a sajátos körülmények közötti válaszok megadásakor, ennek elengedhetetlen feltétele pedig egy olyan politika előtérbe helyezése, amelyik biztosítja a hátrányos helyzetek ördögi körének megtörését. Ehhez szükséges a tagállamok és a különböző politikai szintek együttműködése, olyan politikai légkör megteremtése, amelyik támogatja a továbbképzést. Politikai integráció és koherencia megteremtésének témakörében számos projekt hoz példákat, amik a rendszeren belüli kockázatvállalók részvételére és párbeszédére helyezik a hangsúlyt. Az EMILIE projekt (A multikulturális polgártudat európai megközelítése: törvényi, politikai és oktatási kihívások) azt emeli ki, hogy a legkülönbébb hallgatói csoportok oktatási igényeit adekvát módon kell figyelembe venni a kirekesztés témakörének körbejárásakor. Ide értendők a többségi társadalom tagjai, az újonnan érkezettek, az évekkel korábban

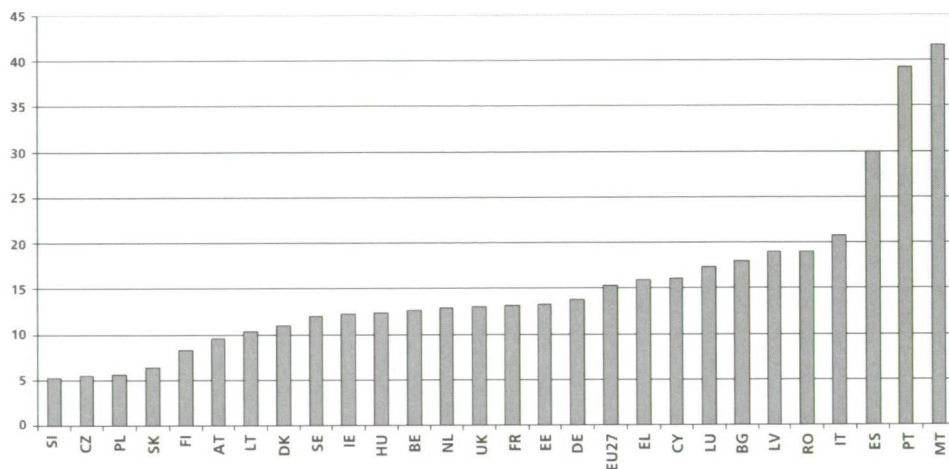
érkezett bevándorlók, második és harmadik generációs bevándorló családok fiataljai, sőt azok is, akik csak rövidebb ideig szándékoznak maradni az adott országban.

Az EMILIE projekt számos, politikailag releváns, megállapítást tesz iskolába jutás, nyelv, kultúra, történelem, multikulturális, polgári oktatás, antidiszkriminációs politika és munkahelyi módszerek témaköreiben. A YUSEDER projekt azt hangsúlyozza, egyszerre kell bevonni a szakképzés, az oktatási és munkaügyi politikai szereplőit a folyamatokba, ha nem csak az eseti problémakezelés, hanem az okok feltárása a cél.

Egy másik fontos felismerés az egyén igényei és a munkaerőpiaci elvárások közötti interakció lényegi volta. Meglehet, itt némi feszültség mutatkozik az oktatási és a foglalkoztatási rendszer kínálta különböző perspektívák okán, ami akkor a legnyilvánvalóbb, ha át kell lépni a munka világába. A kutatások szerint jelentős kulturális különbségek mutatkoznak oktatás és munka világa között, ám ezek inkább, elsősorban a munkaadók speciális igényei és az oktatási, képzési szakemberek és –politikuskok között jelentkeznek.

Mindez kitűnően megmutatkozik a CASE projektben (A társadalmi kirekesztés mint multidimenzionális folyamat), amit jelentősen befolyásoltak a társadalmi kirekesztés és bevonás különféle elméletei. A projekt egy sajátosan politikai dilemmára világít rá, ami a munkaerőpiaci kirekesztődés által veszélyeztetett fiatalokat érinti. Rendkívül nehéz ugyanis összeegyeztetni a jóléti megfontolásokat az oktatási-nevelési célokkal a politikai tervezés során. A veszélyeztetett fiatalok csoportjai társadalmi kirekesztésének elkerülése végett előnyösebb a megfelelő szervezeti háttér ellátásának támogatása, ami segíti az egyes rendszereket abban, hogy vagy elkerüljék a kirekesztést, vagy legalább megbirkózzanak vele. Ez leghatékonyabban a szervezetek segítő hálózatának kiépítésével érhető el, illetve olyan politikai gyakorlattal, amelyik nem az egyént célozza meg, hanem makroszinten működik.

Fiatalok oktatása, 2006, Korai iskolaelhagyók (%)

Source: Eurostat, 2007

Ez a megközelítésmód azt is igényli, hogy a politikai tervezés során hagyatkozzanak az adott területre jellemző domináns nézetrendszeren kívüli erőforrásokra.

Ezen érvek világos üzenete van: elengedhetetlen a multilaterális, résztvevői megközelítésmód. Adott témában szélesebb látókörre van szükség, beleértve a kulcsszereplőket, akik a politikai tervezés alanyai. Az ilyen kulturális kontextusban alakuló politika, ami a kulcsszereplők dialógusának, partnerségének folyamatából táplálkozik, minden valószínűség szerint hatékonyabban képes a bajok orvoslására.

Amikor a kutatók a konceptuális mező kiszélesítéséről beszélnek – a szociálpszichológia olyan fogalmaival élnek, mint a valahová tartozás, hit, források elérhetősége, illetve politikaelméleti megfontolásokkal, különös tekintettel a demokráciára és az egyenlőségre „a részvétel szintjeinek és fokainak kiépítésével” –, azzal a céllal teszik, hogy általánosabban megfogalmazhassák a társadalmi kirekesztés politikai jelentését.

3.1.3. Az oktatási rendszerek és nagyobb közösségek közötti kapcsolatok megerősítése

Ebben a részben az oktatási-képzési rendszerek és a szélesebb értelemben vett közösség közötti interakciót vizsgáljuk, különös tekintettel az ágencia koncepciójára.

Az ifjúságpolitika, aminek célja a fiatalok egyéni és szakmai részvételének biztosítása a társadalomban, legfőbb gondolata az egyén segítése és annak biztosítása, hogy a társadalom megteremti a gazdasági siker esélyét, ami elengedhetetlen feltétele a bevonó, virágzó társadalmaknak. Később e témakör egyéb dimenzióit is fel kívánjuk tárni.

A munkába való átmenet integrált politikája szintjén gondolkodva azonban kiderül (a politikai tervezés akár az egyéni, akár a munkaerőpiaci, szélesebb nézőpontból indult ki), az üzenetek ugyanazok. Bizonyos témák az egyéni nézőpontból kiindulva láthatók át a legjobban politikai szinten. A tudás alapú társadalom eszméje, az állandóan változó globális kontextus megkövetelik a komolyabb befektetést a kreatív, innovatív politikai modellekbe, amelyek képesek elősegíteni a fiatalok előmenetelét egy élethosszig tartó tanulási kontextusban. Ám ez az éremnek csak az egyik oldala.

Az oktatás és a szélesebb értelemben vett közösség közötti kapcsolatok megerősítését az ágencia koncepciójára alapozza a Kiegyensúlyozott kompetenciák (Fiatalok részvételének elősegítése társadalmi és gazdasági folyamatokban) projekt. Az ágencia számára akkor ideális a környezet, ha az oktatási közösségek a nyitottságra épülnek, és nagyobb – foglalkoztatási, társadalmi, kulturális – közösségekhez is hozzákapcsolódnak. A koncepció akkor érthető meg a legjobban, ha megnézzük, a különböző oktatási intézmények és rendszerek miféle interakcióban vannak az őket körülvevő társadalommal, illetve a politikai szereplők hogyan vonják be a fő kockázatvállalókat a folyamatokba. A politikai környezetet inkább az érdekeltekkel, mint az érdekeltekért fejlesztik.

Strukturális szinten is szükséges beavatkozni, hogy megteremthessük a megfelelő környezetet a munkaerőpiaci részvételhez, illetve megalkothassunk egy virágzó munkaerőpiacot.

Az UP2YOUTH projekt (Ifjúság. A társadalmi változás aktora) arra reflektál, a társadalmi integráció intézményi keretei (politika, állam, piac, család) miféle rekonceptualizációra szorulnak a politikai tervezés számára, amelyik egyszerre van tisztában a társadalmi változás implikációival és nyitott a fiatalok bevonására. Hangsúlyozottan kulcsszerep jut az aktorok között a fiataloknak a társadalmi átalakulás folyamatában függetlenül az adott politikai kontextusok strukturális elrendezettségétől. A fiatalok életében esetlegesen előforduló bonyolult egyéni és társadalmi helyzetek teremtik meg azt a dinamikát, ami hozzájárul a kihívások újszerű megoldásához figyelembe véve a reprodukció, integráció és participáció hármását. Így még tovább finomítható az ágencia koncepciója és szerepe a politikai tervezés folyamatában.

Korábban már utaltunk a partnerségen alapuló politikai tervezésre. Az ágencia koncepciójánál a szakmai gyakorlat kultúrájának fejlesztése és értelmező, reflexív politikai gyakorlat álltak a középpontban. Ezek a gondolatok adják az együttműködés hozzáadott értékének magját az európai kontextusban. A koordináció nyitott módszere nemcsak megteremtette az együttműködés módszertanát az adott témában érdekelt, európai politikai szereplők között, hanem ki is alakította a politikai opciók fölfedezésének terét, illetve szembe tudott nézni, nem fenyegető módon, olyan problémás témákkal, amelyekkel korábban konfrontálódott.

Ha az ágencia koncepcióját alkalmazzuk az oktatási mezőben, elsősorban arra a módra utalunk, ahogy az oktatás kapcsolódik az őt körülvevő világhoz. Ez akkor fontos igazán, amikor a bevonás-kirekesztés, munkába való átmenetre felkészítés, aktív társadalmi részvétel témakörei jönnek be a képbe.

Az UP2YOUTH projekt az alternatív tanulási környezet és a nem formális oktatás fontosságára hívja föl a figyelmet a formális oktatásban nem megszerzett kvalifikáció kompenzálásakor.

Az iskolának hatékonynak kell lennie az élethosszig tartó tanulás modelljének elfogadtatásában a fiatalok felé. A nem formális oktatásra is úgy kell tekinteni azonban, mint értékes eszközre a polgártudat,

foglalkoztathatóság, vállalkozó szellem, társadalmi bevonás és fiatalkori autonómia elsajátítása során.

A formális oktatási rendben tanulási nehézségekkel küzdő fiatalok (akik gyakran migránsok a nyelvi-kulturális kihívások és a megszakított iskolai pályáiv okán) számára különösen fontosak az alternatív tanulási keretek. Az informális tanulási folyamat sikeresen hasznosítható a társadalmi integráció során. Az informális pedagógián és gyakorlati munkán keresztül a fiatalok olyan készségekre tesznek szert, amelyek nemcsak a munkában, hanem a mindennapokban is relevanciával bírnak.

Az iskolai siker vagy kudarc nagyban függ attól, honnan érkezett valaki, és milyen szinten állt az anyaország oktatási rendszerében. Számos országban működnek felkészítő és nyelvi osztályok, ám az esetleges előnyök és hátrányok attól függenek, honnan érkezett valaki, milyen attitűdöt és kulturális értékrendet képviselnek a szülők, rokonok és barátok. Az etnikai kisebbségek kortárs, illetve családi informális oktatása néhány esetben tovább nehezíti a beilleszkedést főleg akkor, ha az anyaország értékei és tradíciói állnak annak középpontjában. Ezek az esetek további izolációhoz vezethetnek: a kisebbségi fiatalok csak korlátozottan kapcsolódhatnak be a többség kulturális és tanulási folyamataiba.

Az EDUMIGROM projekt (Etnikai különbségek az oktatásban és a városi ifjúság eltérő kilátásai egy növekvő Európában) azt vizsgálja az oktatásban, miképpen járulnak hozzá az etnikai különbségek az eltérő kilátásokhoz az etnikai kisebbségekhez (és romákhoz) tartozó fiatalok és kortársaik között városi környezetben. A legkülönbébb gazdasági és jóléti körülmények ellenére a közelmúlt fejleményeiből hasonló következtetések vonhatók le második generációs nyugat-európai bevándorlók bizonyos csoportjai és a közép-kelet-európai romák esetében: nem önkéntes szeparálódás, kirekesztés, másodrendű állampolgárság új, intenzív formái. Az EDUMIGROM kritikai vizsgálat tárgyává tette az oktatás szerepét az ismeretátadás, szocializáció, kisebbségiség tudatosítása terén. Azt próbálta föltárni, hogyan járul hozzá az iskola az egyenlőtlenségek visszaszorításához, fenntartásához vagy elmélyítéséhez a következő vonatkozásokban: fiatalok munkaerőpiaci esélyei, továbbtanulása és –képzése, társadalmi, kulturális, politikai részvétele.

Az áttekintett projektek egyik közös pontja annak igénye, hogy sürgősen gondolják át az ágencia koncepcióját és az oktatási, illetve a szélesebb értelemben vett közösség közötti kapcsolatot, ami egy sokoldalú feladat: nem csak a kockázatvállalók közötti partnerséget igényli, hanem a viszonyok megszervezését is abban az értelemben, hogy milyen struktúrák szükségesek a kapcsolatok működtetéséhez. Itt természetesen megint számos olyan témát érintünk, amik korábban már szóba kerültek.

Mindez jól artikulálódik a YOYO projektben (Ifjúságpolitika és participáció), amely annak a módját vizsgálja, miképpen sikerül motiválni a fiatalokat az oktatásból a munkába való átmenet során. A kutatásból az derül ki, hogy csak ritkán van kapcsolat a siker mértéke és a fiatalok munkájának és képzésének a mivolta között. Ez inkább azon múlik, milyen feltételekkel szembesülnek a fiatalok a különféle képzési és munkaerőpiaci programokon. Ez a felismerés világos implikációkkal bír: olyan politikai környezet megteremtése szükséges, amelyik nem kizárólag egyik vagy másik érintett fél igényeire fókuszál. Azok nem jó válaszok, amelyek nem egyszerre próbálnak meg reagálni munkaadó és munkavállaló igényeire. Ahol a politikai mozgástérben egyszerre lehet mindkét fél igényeit kielégíteni, előnyösebben lehet biztosítani a fiatalok munkaerőpiaci átmenetének sikerét.

A FATE projekt (Családok és munkaerőpiaci átmenet Európában) például arra világít rá, milyen hasznos a munkába való átmenet integrált politikája a fiatalok támogatásában.

Dániában a fiatalok függetlenségének támogatását explicit szociálpolitikai célként fogadták el.

Tehát nem csupán infrastrukturális, intézményi értelemben jelent kihívást a téma, hanem abban is, milyen értéket adnak hozzá a társadalmi témákra adott válaszok és a társadalompolitika az egyén szempontjából.

A partnerség újfent kulcsfontosságúnak bizonyul a politikai tervezés során, ha a marginalizáció veszélyével szembesülők igényeire irá-

nyul a figyelem. Az ENTRANCE projektben (A vállalkozó szellem és hatása a kirekesztés elleni küzdelemre) olyan példákkal találkozhatunk, amelyek hatékonyan tudtak foglalkozni a veszélyeztetett fiatalokkal. A vállalkozó szellemű oktatás azért jó kezdeményezés, mert úgy segíti a fiatalokat, hogy a munkahely igényeire fókuszál. Szintén hatékony az oktatás és a munka világának összehangolásában.

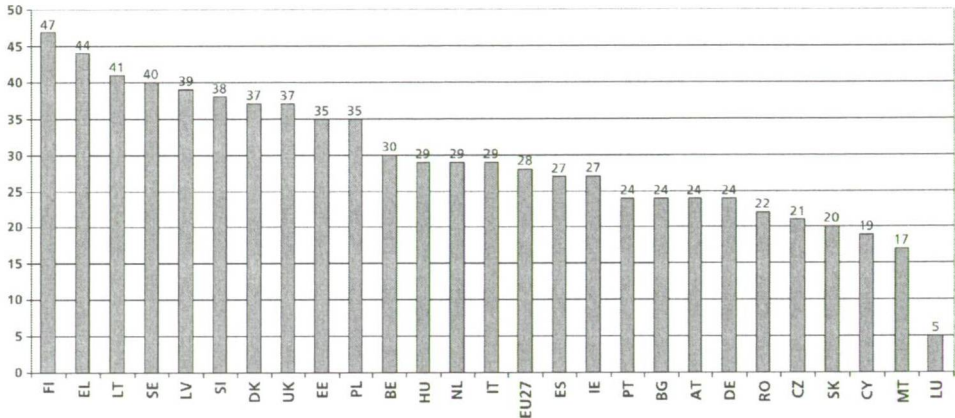
Pozitív eredményt mutat, ha a fiatalok önértékelése magas, motiváltak az életükkel kapcsolatos személyes felelősségvállalás terén, optimista az életszemléletük és kialakul a képesség bennük arra, hogy vízióikat átültessék a mindennapokba. Egy értékes folyamattal szembeüthetünk: hogyan nyit az oktatás és képzés világa a foglalkoztatás „valósága” felé, illetve megjelenik a kapcsolatokból eredeztethető tanulási tapasztalat hozzáadott értéke is. A projektben megfogalmazódik a példák üzenete: létfontosságú a társadalmi partnerség és a fő kockázatvállalók bevonása.

A társadalmi partnerség elősegítése azonban a legritkább esetben köszönhető a véletlennek. Elsősorban a problémák megoldását, a gyakorlatot megelőző tervezés eredménye. Ezt vizsgálja az EGSIE projekt (Oktatásirányítás, társadalmi integráció és kirekesztés), amikor a fiatalok kirekesztésének és szegregációjának mintáit veszi sorra. Számos különböző mintát tár föl attól függően, hogy az adott országban a liberális vagy a szociáldemokrata hagyomány az erősebb. Míg az előbbiben az egyén kevesebb támogatást kap a rendszer szintjén vagy a munka világába való átmenetet segítő programokkal, az utóbbiban inkább olyan programok dominálnak, amelyek intézményi és/vagy rendszerszintű válaszokat adnak a sajátos problémákra.

A YIPPEE projekt (Fiatalok szociális gondozásban: utak az oktatásba Európában) olyan kulturális, szociális, pszichológiai és gyakorlati tényezőket tár föl, amelyek ösztönzik és helyzetbe hozzák az állami gondozásban lévő fiatalokat tanulmányaik folytatása terén. Az állami gondozott fiatalok (akik részben – min. 1 évig – vagy teljesen állami gondozásban töltötték gyermekkorukat) halmozottan hátrányos helyzetű, kirekesztett csoportot képeznek. Az egyesült királysági adatokból például az tűnik ki, hogy száz állami gondozásból kikerülő fiatalból ötnél

kevesebb jut be az egyetemre. A projekt azokat az utakat keresi, amelyekre lépve maga mögött hagyhatják ezek a fiatalok a főszedett hátrányokat bekerülve a felsőoktatásba.

29 éves fiatalok százalékos részvétele a felsőoktatásban, 2005

Source: Eurostat, 2007 (Data for France was not available)

A kirekesztésre adott programozott, partnerségen alapuló válaszokkal talán elkerülhetők a tisztán piac vezérelte válaszok buktatói. Bizonyos kutatásokból kiderül, hogy az oktatás nagyobb átjárhatósága önmagában nem jelenti azt, hogy általa a foglalkoztatás világa is jobban átjárhatóvá válik. És valóban, a jobban átjárható oktatási rendszernek akaratlanul is lehet az iskolázottsági szintből fakadó nagyobb veszélyeztetettség az eredménye. A bevonást segítő programok éppen ellentétes hatást érhetnek el.

Az egyik leküzdendő akadály az oktatási és termelési rendszerek különböző időtartama. Az EDEX projekt (Az oktatás expanziója és a munkaerőpiac) ezt a témát járja körül. A különböző időtartam kulcsfontosságú háttértényező annak megértésében, milyen a két rendszer viszonya, és hogy merre haladnak. A politika tervezés folyamata során oda kell figyelni az időtartam különbségére. Szükség van a nézőpontok sokféleségét átfogó, kiegyensúlyozott partnerségre a probléma átlátásához.

Az európai szintű partnerség gyakorlati megvalósulásai, és főleg azok, amelyek a közös szociálpolitikai keretprogramon alapulnak (ld. YUSEDER), sikeresnek bizonyultak, mert megpróbálták áttekinteni a különféle nézőpontokat a foglalkoztatási problémákra adott válaszok kidolgozásakor. Ez a megközelítésmód, amelyik a lisszaboni stratégia hozadéka, az ágencia koncepcióját elérhetővé teheti a politikai szereplők és a gyakorlati megvalósítók számára. Megteremti a problémás témák kibeszélésének alapját egy olyan kontextusban, ahol szükséges megosztani az eredmények tulajdonosi jogait munkahelyteremtők és a foglalkoztatásból való kirekesztés veszélyeztetettjei között. Amikor az oktatás és foglalkoztatás világa között elterülő térről van szó, kiderül az európai foglalkoztatáspolitikai modell fontossága: a szociális Európa egészítse ki az európai gazdaságot.

3.2. A TÁRSADALMI KOHÉZIÓ ÉS BEVONÁS STRATÉGIÁI

3.2.1. Prioritások definiálása, politikai kontextus

A társadalmi kohézió, bevonás és kirekesztés témakörei az uniós szociális és foglalkoztatáspolitikai alapkövei. E transzverzális témák megkerülhetetlenek az új irányelvek kidolgozásának és megvalósításának átbeszélésakor. E három témakör minden szinten jelen van az európai irányelvek kidolgozásának folyamatában.

Azok az alapelvek, amelyekre a tudás alapú gazdaságot, a szociális Európát és a fiatalok társadalmi integrációját segítő irányelveknek épülniük kellene, olyan politikai dokumentumokban található, mint az Európai ifjúsági paktum (2005), a Megújult társadalmi agenda (2008) és az Európai és képzési keretprogramban található kétéves jelentések. Ezen alapelvek megfogalmazásával a politikusok bizonyították bevonás, kirekesztés és fiatalok társadalmi érdektelensége problémáinak politikai jelentőségét az európai társadalmakban.

Az uniót érintő sajátos kihívások közé tartozik az erőfeszítések kiegyenlítése annak biztosítása érdekében, hogy az európai gazdaság továbbra is jól teljesítsen, az egyre nehezebben ellenőrizhető globalizációs folyamatok közepette is, az inkluzív társadalmak kiépítésének szükségessége mellett.

Különösen fontos a társadalom szétforgácsolódásának megakadályozása olyan irányelvek megfogalmazásával, amelyek a polgárok részvételét és egyenlő esélyeinek megteremtését hangsúlyozzák. Az Európai ifjúsági paktum e megközelítésmód egyik világos példája. Egy demográfiai krízis és magas ifjúsági munkanélküliség közepette egyre problémásabb a fiatalok tömegeinek marginalizálódása. Az ifjúsági paktumban felvázolt stratégia alapja az együttműködés a fiatalokkal az ő érdekükben, hogy teljes értékű tagjai lehessenek a szociális és foglalkoztatási rendszereknek. A Megújult társadalmi agenda is kulcsfontosságú célcsoportként tekint az ifjúságra. A munkanélküliség és érdektelenség problémáira felkínált válaszok a partnerség és aktivizálás kontextusában születtek meg az érintettek bevonásával.

A fenti dokumentumok megfogalmazásának oka elsősorban az európai szociális modellek iránti elkötelezettség – annak a módja, ahogyan ezekben a társadalmakban működtetik a kohéziót. A politikai tervezéskor olyan témakörök állnak fókuszpontban, mint az egyenlő bánásmód és az állampolgárok (különös tekintettel a fiatalokra) esélyegyenlőségének biztosítása, hogy az adott társadalom teljes értékű tagjai lehessenek. A foglalkoztatási rendszerben való részvétel, a megfelelő munkához jutás a sikeresség kiindulópontjai ezen a területen.

3.2.2. A kirekesztés visszaszorítását célzó társadalmi stratégiák, érintettek aktivizálásának segítése, fiatalokkal a fiatalokért

Az előző részben a különböző kockázatvállalók bevonásának fontosságát hangsúlyoztuk az irányelvek továbbgondolása terén. A politikai ter-

vezés folyamata akkor képvisel helyes irányt, ha fiatalokkal a fiatalokért történik. A következő projektek olyan társadalmi stratégiák (időt és erőforrásokat igénylő) fejlesztésének fontosságát hangsúlyozzák, amelyek a kulcsszereplők aktivizálását tűzik ki célul, és a politikai tervezés folyamatát a kulcsszereplők közti interakciókra alapozzák.

A CSEYHP projekt (A fiatal hajléktalanok kirekesztése elleni küzdelemről) direkt, akcióorientált módon közelített a fiatal hajléktalanok (anyaországban született többségiek, anyaországban született etnikai kisebbségiek, migránsok) kirekesztése elleni küzdelemhez. Ennek érdekében központi szerep jutott a fiataloknak a projekt során: saját nézőpontjukból mondhatták életük történetét és bevonhattak egykori hajléktalan fiatalokat a kutatásba. A projekt két (brit, holland) intervenciós modell tesztel két másik országban (Portugália, Csehország), hogy megfogalmazhassa ajánlásait a civil szervezetek és a politikai szereplők számára nemcsak a hajléktalanokkal, hanem az aluliskolázott, rossz szociális és foglalkoztatási kilátásokkal rendelkező fiatalokkal kapcsolatban is.

Amíg egyes kultúrákban (skandináv országok) több tapasztalattal, nagyobb könnyedséggel megy a kulcsszereplők bevonása a politikai folyamatokba, egyértelműen bizonyítottnak tűnik az összehangolt politikai cselekvés fontossága a politikai folyamatok főbb protagonistáinak aktivizálására. Mindez az EGSIE projektben mutatkozik meg a legjobban, amikor megkísérli teoretizálni, hogyan generál az uniós politikai kontextus finom, mégis érzékelhető változásokat az irányelvek kidolgozásában.

Megnő az olyan szabályozó elvek szerepe, amelyek a rendszereken belüli és közötti kérdések kongruensebbé tételét segítik elő, hiszen egy új kontextust teremtenek, ami a kulcsszereplők bevonására épül. A folyamat tematikus tartalma (ami lényegében a következő: elősegíteni a fenntartható, tudás alapú politika, minőségi, munkához vezető tanulás és a fiatal munkások mobilitásának fejlesztését) megteremtette ön maga dinamikáját. A politikai szereplők határokon átvívelő párbeszéde és a közös munkával létrejövendő eredmények felismerése megváltoztatta a fiatalokat (elsősorban a kirekesztés által veszélyeztetett csoportokat) célzó politika keretét.

Ez az ifjúágpolitikai folyamat (amit a koordináció nyitott módszerre inspirált) nem csupán végcélként tekint a bevonásra, hanem módszertana középpontjába helyezte azt, s így hozzájárult a fiatalok és más szereplők tapasztalatainak felértékelődéséhez az irányelvek megfogalmazásakor.

Az EUMARGINS projekt (Az európai közösség margóján – fiatal bevándorlók hét európai országban) a bevándorlók kirekesztésének és bevonásának dinamikus analízisét adja. Úgy véli, még a leginkább marginalizálódottaknak is van tapasztalatuk a bevonásról és a legkevésbé a margón lévőknek a kirekesztésről. Azt próbálja meg föltárni, hogyan válik egy fiatal bevándorlóból az adott társadalom aktív tagjává, miközben másoknak meg kell küzdeniük a bebocsátásért a többségi társadalom intézményeibe.

A fenti nézőpont egy másik aspektusára világít rá az EUYOUNG PART projekt (Fiatalok politikai részvétele Európában – a komparatív kutatás indikátorainak fejlődése az Unióban), amikor az összevethető indikátorok és mérési eszközök fejlődésének politikára gyakorolt hatásáról értekeznek európai léptékben. Ez a hatás számos szinten megmutatkozik: elsősorban módszertani és tartalmi szinten. A tagállamok összehasonlítását lehetővé tevő információk előállításakor, ami politikai értelemben hasznos anyagok összeállításához vezet, megmutatkozik a tartalommegosztás igénye, ami új kiindulópont a szereplők számára.

Ez a folyamat másrészt rákényszeríti az érintetteket, főleg azokat, akik nemzeti szinten működnek közre, a kölcsönös bizalom megteremtésére egy olyan munkában, ahol néha bizony „érzékeny” információk cserélnek gazdát. Ezen irányú mozgás a nagyobb uniós kihívásokra (fiatalok tömeges kirekesztődése a társadalmi és gazdasági életből) válaszolni kívánó politika motorja. E megközelítés kiváló példája a Fehér Könyv, amikor azt hangsúlyozza, új lendületet kell kapjon a fiatalok kirekesztésére új megoldásokat kereső politika célirányos, kreatív tervezése.

A társadalmi stratégiák és fő kockázatvállalók aktivizálása kérdés-körének tárgyalásakor a fenti kutatások számos buktatóra hívják föl a figyelmet. Ezek főleg a politikai tervezés akaratlan mellékhatásaira vo-

natkoznak, amik gyakran csak akkor válnak világossá, amikor az egyes irányelvek gyakorlati eredményeinek mérésére kerül sor.

E veszély legjobb példáját az EGSIE projekt adja, amikor az oktatási rendszer átjárhatóságának növelését célzó politika (távolabbi célként a munkaerőpiacra jutás esélyének javítását jelölve meg) kiértékelésének eredményeit tárja elénk. Azon rendszereket elemezve, amelyek az oktatás expanzióját tűzték ki célul, hogy tovább benn tartsák a fiatalokat a rendszerben, a társadalmi kirekesztés és szegregáció új mintáit volt kénytelen konstatálni. Ez abból a tendenciából következik, hogy néhány országban állandósult egy olyan oktatási és képzési modell, amely a formális kereteken belül maradásra ösztönzött fiatalokat elválasztotta azoktól, akik hatékonyabban tudtak átlépni a munkaerőpiacra. Ezért a fiatalok munkaerőpiaci átmenetét támogató politikai programok nem kívánt mellékhatásaként létrejött egy olyan réteg, amelyik komoly gondokkal küzd állásszerzés terén.

A társadalmi bevonást támogató politikai szándékok összjátéka és hatásuk a sebezhetőségre (nők, migránsok, kulturális kisebbségek, fogyatékkal élők, fiatalok) iránt érdeklődött elsősorban az INCLUD-ED projekt. Olyan közös oktatási stratégiákra derült fény, amelyek tanulmányi sikerekhez és társadalmi bevonáshoz vezettek.

A célcsoportra szabott módszerek, osztályteremben használt extra anyagok, óraadó tanárok bevonása, hosszabb tanulási idő biztosítása tanulási nehézségekkel küzdő diákok számára, a tanmenet személyre szabása mind olyan praktikák, amelyek elősegítik a tanulmányi sikereket.

Az oktatás és képzés átjárhatóságát javítani szándékozó politikai cselekvés egy másik mellékhatása, hogy éppen az oktatási idő megnyúlása miatt nő meg a munka világából kirekesztődők száma. A szakmai és továbbképzési programok túlburjánzása miatt (inkább maradjon az oktatási rendszerben egy fiatal, mintsem legyen munkanélküli) számos munkaerőpiaci területen folyamatosan nő a bejutáshoz megkívánt követelményszint. Ennek folyományaként egy olyan réteg alakul ki az if-

júságon belül, amelyik érdektelenné válik, és rettentő nehezen jut el a szakmai hierarchia legalsó lépcsőfokára is.

E nem kívánt mellékhatások kiküszöböléséhez elengedhetetlen politikai döntéseket hozni az érintettek bevonásával, hogy kijelölhessék az új irányt. Ez a siker egyik kulcsa a szociális scenárión belül, ha tenni akarunk egy olyan társadalom előmozdításáért, ahol minden egyes polgár számára elérhetővé akarjuk tenni a tudást

COUNTRY	IMMIGRANTS (1000)	EUROPE	AFRICA	AMERICA	ASIA	OTHERS
BE	68,8	60,4	21	7,7	10,2	0,7
CZ	58,6	80,2	0,8	2,9	15,8	0,2
DK	30	64,7	3,8	9,5	20,2	1,9
DE	579,3	74,9	4,4	5,8	14,1	0,7
ES	682,7	41,5	17,7	33,8	6,9	0,1
FR*	140,1	15	64,4	8,7	11,4	0,5
IT	392,8	57,8	17,8	12,6	11,7	0,1
CY	21,9	79	1,2	2	16,8	1
LV	1,2	89,7	0,2	5	4,7	0,6
LT	2,1	66,5	0,3	8,2	10,9	14,7
LU	12,3	88,1	4,6	3,8	2,6	1
HU	22,2	83,2	1,6	2,8	12,1	3
NL	63,4	51,9	9,5	11,3	18,8	8,5
AT	101,5	79,8	4,3	3,3	10,3	2,4
PT	16,8	41,1	33,6	20,2	5	0
RO	3,7	79,6	1,1	13	5,5	0,9
SI	13,3	97,2	0,2	0,9	1,4	0,1
SK	7,7	77,3	1,6	4,8	15,9	0,5
FI	12,7	59,6	10,8	4,7	23,7	1,7
SE	51,3	52,8	10	6,2	28,8	2,3
UK	407,4	33,8	13,1	6,7	37,9	8,5

Fontos a politikai szereplők esetében, hogy munkájukkal biztosítsák az erőforrások egyenlő elosztását a társadalmi részvétel elősegítésekor.

A politikai folyamatokban megkonstruált scenáriók és alkalmazott módszerek határozzák meg a sikeres, inkluzív társadalmi fejlődést.

Az utolsó elem (hozzájárulás az irányelvek továbbgondolásához) azokat a folyamatokat határozza meg, amelyek a gyakorlati megvalósítás ellenőrzésekor és a siker tényezőinek láttatásakor kerülnek előtérbe. A projekt ide köthető felismerései egy korábbi vita (szabályozó keretek hatása, statisztikai mutatók és sarokpontok használata a sikeres megvalósítás tényezőinek leírásakor) érveire emlékeztetnek. Miközben a politikai tervezés szereplői azonosulnak egy közös céllal és sokat tanulnak egymástól, fennáll annak a veszélye, hogy beszűkítik a megvalósítás kiértékelésének alapjait.

Az Eltévedő pályaívek projekt legjelentősebb felismerése, hogy a politikai hatékonyság kiértékelése holisztikus, kvalitatív, mintsem tisztán kvantitatív alapon történjék. A megvalósítás értékelésekor a politikai kontinuumban kell maradni: meg kell vizsgálni a kiindulópont, a folyamat multidimenzionális tényezői és a megvalósítás közti koherencia mértékét, a kulturális és társadalmi kontextust. Az irányelvek és a megvalósítás kiértékelésének mikéntjét már a tervezés legkorábbi szakaszában érdemes tisztázni.

Az irányelvek továbbgondolásának folyamatára alkalmazható ajánlások működnek a hatékonyság kiértékelésének esetében is. Azok a szereplők, akik egy adott folyamat célközönségét alkotják, a kiértékelés mikéntjének meghatározásakor is kulcsszereplőkké válhatnak. Az értékelés referenciális keretét úgy kell kidolgozni, hogy működésbe léphessenek bizonyos multidimenzionális aspektusok, amelyekkel láthatóvá válik, mitől lesz hatékony a kiértékelés. Szükséges a fő kockázatvállalók aktivizálása és a siker tényezőinek kezdeti szem előtt tartása.

3.2.3. Kvantitatív ellenőrzési folyamatok helyett holisztikus modell

Az áttekintett anyagok jelentős hányadában visszaköszön a kontextus szerepének gondolata egy politikai cselekvés sikerének kapcsán. Hogy miképpen tekintünk a foglalkoztatásra adott társadalmi kontextus-

ban, és milyen stratégiák mentén támogatjuk a fiatalok munkaerőpiacra jutását segítő politikai cselekvéseket, mind-mind fontos tényezők egy politikai irány sikerének mérésében. Ezt demonstrálja A foglalkoztatás társadalmi konstrukciója projekt. Némely országban társadalmi konstrukcióként tekintenek a foglalkoztatásra, ahol jelentős kulturális, szociális tényezők befolyásolják nemcsak a politikai tervezést, hanem, ami még fontosabb, a megvalósítás kiértékelését is.

A PROFIT projekt (Egyenlőtlenségek generációk közötti átadásában szerepet játszó tényezők kiiktatása politikai válaszokkal) azt vizsgálta, hogyan hagyományozódnak tovább az egyenlőtlenségek (a nyomor szélsőséges formáiban). Átlagosan a szegény családokban felnövő fiatalok fele (nyolc ország nyolc, közepes méretű városában) „viszonylagos” szegénységben éli tovább az életét, és csupán felük képes előrébb lépni.

Egy nem ösztönző család és egy passzív iskola kummulatív hatása okozza elsősorban azt, hogy egy fiatal folytatja szülei életvitelét, és szegénységben él.

Egy adott ország gazdasági helyzete nem döntő tényező: az oktatás-, munkaügyi, szociálpolitikai környezet ugyanúgy számít bizonyítva a politikai klíma relevanciáját. Miközben a fiatalok nem érzékelik úgy, hogy a szociálpolitika hatással lenne életükre, a kutatási adatok arra engednek következtetni, hogy a politikai szándék hozzá tud járulni a társadalmi ranglétra alján lévő fiatalok feljebb jutásához.

Azokban a társadalmi kontextusokban, ahol kulcsszerep jut az államnak a munkaerőpiaci átmenet folyamatának támogatásában, inkább bevett formulák működnek (néha alkalmazkodva az egyén igényeihez, néha kevésbé) az irányelvek továbbgondolása terén. Ebben a felállásban nehezebbnek tűnik letapogatni egy politikai irány valós hatásait, hiszen egy adott oktatási-képzési programban való részvétel magától értetődően a siker kulcsának tűnhet. Így elsikkadhat a társadalmi kontextus, amelyikben kialakulhatna a valós hozzáadott érték a személyes munkaerőpiaci részvétel szintjén.

Ezt gondolja tovább a YUSEDER projekt, amikor rámutat a sikeres projektek megvalósítási modelljeinek rendszerek közötti átültethetőségének nehézségeire. Ami működik egyik kulturális kontextusban, nem biztos, hogy működik egy másikban. A kontextus tűnik a legjelentősebb tényezőnek, amire tekintettel kell lenni a megvalósítás felmérésekor.

A kontextus domináns szerepe azonban nem lehet a továbblépés gátja a politikai tervezés szintjén. A FATE projekt egyik elemzése más nézőpontból közelít a kontextus kérdésköréhez. Noha nem szabad alábecsülni annak jelentőségét, sokkal fontosabb a dinamika, amely hatással van a politikai folyamatokra. Ez megmutatkozik a folyamatok kulcsszereplői közötti interakcióban különösen akkor, ha az egyén igényeire alapozzák a rendszerek politikai válaszainak kimunkálását.

A projekt felismerései a különböző politikai aktorok dinamikus összjátékának fontosságát hangsúlyozzák a folyamat kulcselemeként.

A marginalitás koncepciójára utalva a fiatalok munkaerőpiaci pozíciójának leírásakor a kutatás rámutat a mozgás fogalmára – irányuljon az akár az integráció, akár a kirekesztés felé. Ezzel egy olyan fordulópont felé tolja a politikai tervezést, ahol a foglalkoztatáspolitikai intézkedések lesznek a leghatékonyabb munkaerőpiaci programok. Itt az érme másik oldala tűnik elénk egy szociálisabb értelemben irányított helyzetből (ahogy utal rá A foglalkoztatás társadalmi konstrukciója projekt). A hangsúly a folyamat inherensen dinamikus dimenzióján van, ahol a szociális és piaci erők együtt teremtik meg a maguk valóságát.

Itt egy másik érdekes kérdéssel szembesülünk, ami visszautal két tényező összejátszására: az egyén támogatása és infrastrukturális szintű válaszok kidolgozása a fiatalok munkaerőpiaci átmenetének javítására. A FATE projektben konszenzus alakult ki arról, hogy az egyén támogatása (elsősorban abban az értelemben, hogy a munkanélküli fiatalok képzését célzó stratégiák kialakítása történjék összhangban a munkaerőpiac követelményeivel) a siker egyik kulcsa. A rendszerszintű

válaszok közötti interakció és az egyén oktatásának és képzésének új útirányai számítnak elsősorban. Az általános iskolázottsági szint és a szaktudás fejlesztése jövedelmező abban az értelemben, hogy sikeressé teszik a munka világában való részvételt.

Ez a projekt is (amelyik a spektrum ellentétes oldaláról közelít a munkába állás témaköréhez, mint A foglalkoztatás társadalmi konstrukciója projekt) fölteszi a kérdést, vajon az oktatás-képzési rendszerben való tartózkodás elnyújtását arra használják-e, hogy strukturális szinten elrejtse a munkanélküliség valós számadatait, vagy arra, hogy elirányítsák az egyént egy olyan útra, ahol újra belép az oktatásba és a különböző képzési programokba.

A fenti dilemmára adható válaszok nem egyértelműek, ám főleg, ahogy azt korábban már jeleztük, egy társadalmi szintű, holisztikus politikai modellben kereshetők meg a leghatékonyabban. Az efféle válaszadásban rejlő potenciált a CASE projekt ismeri föl. A kutatásban azt hangsúlyozták, hogy ki kell nyitni a konceptuális mezőt a szociálpszichológia irányába olyan fogalmakat vezetve be a politikai tervezés folyamatába, mint „valahova tartozás, bizalom, erőforrások elérhetősége”. A legkülönbélebb szereplők részvételére alapozott válaszok születnek, mindamellett pedig helyzetbe is kerülnek a kulcsszereplők a folyamatokban.

Az európai szintű politikai tervezés, elsősorban a koordináció nyitott módszere kontextusán belül, a változás motorjává lett a tagállamokban, és olyan megközelítésmódok feltárásában játszott szerepet, amelyek a kortársak példájából tanulnak és bevonják a folyamatokba a legkülönbélebb szerepvállalókat.

3.2.4 Rendszereken belüli partnerség megközelítések, szektorok közötti párbeszéd szerepe, kulturális csere elősegítése

Az áttekintett projektek hosszasan tárgyalják a rendszereken belüli politikai tervezés partnerségen alapuló megközelítéseinek fontosságát. A fő kockázatvállalók bevonását már korábban kiemeltük. Hangsúlyoztuk annak gondolatát is, hogy a politikai tervezés az emberekkel együtt

történjék, ne csupán értük. Itt inkább az intézményesült partnerség van fókuszban, legalábbis a kialakult politikai kontextuson belül. Az elemzés azokra a módokra koncentrál, hogyan artikulálódnak a partnerségen alapuló megközelítések az egyes rendszereken belül. A megközelítések és a különböző szektorok közötti kapcsolat egyértelműen kiderül. A praxis és tapasztalatok szektorközi transzferjét segítő megközelítések hogyan teremthetik meg egy célirányosabb politikai tervezés kontextusát?

Míg a projektekben felhozott példák a partnerség és szektorközi megközelítések szélesebb értelemben vett strukturális aspektusait célozzák, a kutatás rálelt egy közös pontra.

A partnerség legmegkapóbb példáiban ez a közös pont a fiatalok motivációját elősegítő politikai keretből tűnik ki.

A fiatal egyén hangsúlyozása, mint a politikai tervezés (ide értve metodológiáját és struktúráját is) kiindulópontja, olyan példákat teremt, amelyek, úgy tűnik, sikeresen közvetítik a fiatalok munkába való átmenetét segítő politikát, és képesek reagálni hosszabb távú szükségleteikre is. A kutatás háttérében álló kérdés az, hogyan sikerül a politikának motiválnia a fiatalokat, hogy bekapcsolódjanak a munka világába való átmenet folyamatába.

Ez a kérdéskör számos projektben fölvetődött. A SPREW projektben (A munkához való viszony társadalmi mintáinak generációs megközelítése) az a módszer fogalmazódik meg, ahogyan a fiatalokat segítik, miközben a munkához való viszony tradicionális modelljeit, illetve a munka világának fejlődését egyszerre célozza meg. Az új kontextus a következőképpen írható le leginkább: „szakadék az új munkaformák és a sztenderd munkaforma között, amit sztenderd szakmák, lineáris karrier, az idősebb munkások tudásának átadása a fiatalok felé (amit a generációk 'közös sorsá'-nak hívunk) jellemez”. Ez az új helyzet lehetőséget ad a nézetek szétválasztására, a generációk közötti viszonyok „működtetésének” új módjaira, beleértve a munka világához való viszonyukat is.

A YOYO projekt (Ifjúságpolitika és participáció) föltárja azokat a belső tényezőket, ahogyan például a fiatalokat bevezetik a különböző munkavégzési mintákba, ami döntőnek bizonyul annak eldöntésében, miképpen vesznek részt a munka világában. A szektorok közötti kommunikáció, az oktatási és foglalkoztatási terület közti egyenes utak a sikeres átmenet indikátorai. A politikai kontextusok, amelyek bizonyosságot tesznek a fenti megközelítések fontosságának figyelembe vételéről és hasznosítják őket munkájuk során, sikeresebben vonják be a fiatalokat a foglalkoztatásba, és minimalizálják a társadalmi érdektelenség veszélyeit.

A fent vázolt, politikai rendszereket érintő gondolatkört a Kompetenciák kiegyenlítése projekt (A fiatalok részvételének elősegítése társadalmi és gazdasági folyamatokban) járta körül. A témakör kapcsán megemlítik, hogy „a politikai tervezés során több figyelmet kell szentelni a fiatalok számára elérhető tanácsadási és képzési lehetőségek rugalmas, többszintű voltának szükségességére még akkor is, ha a fiatalok tettei és választásai kívül esnek a programcélokon.”

A következő kérdés: milyen keretek között működjék a fiatalok és a foglalkoztatási rendszerek igényeit kiegyenlíteni szándékozó politika? Az olyan érzékeny és szerteágazó témák, mint a fiatalok támogatása abban, hogy a magukénak érezzék döntéseiket, és bekapcsolódjanak a munka világába, sokirányú megközelítést igényel. Korábban már érintettük a témát a folyamat kulcsszereplőinek szempontjából. Itt a hangsúly arra esik, hogy a rendszerek képesek legyenek olyan megközelítésmódok alapján válaszokat adni, amelyek helyzetbe hozzák a fiatalokat és érvényes választási lehetőségeket biztosítanak a számukra. Ebben a folyamatban megjelenik egy újabb szint: túl kell látni a rövidebb távú társadalmi vagy munkaerőpiaci igényeken a valahova tartozás általánosabb igénye felé, ami egy fundamentálisabb szinten jelentkezik.

Az efféle politikai válaszadási folyamat inherens része az ún. intézményi reflexivitás fogalma a politikai kidolgozásban. Ez rendszerszinten úgy jelentkezik, képesek-e felismerni a főbb jelenlegi és kialakuló problémaköröket, illetve válaszolni azokra. Ebben a megközelítésben jelentkezik a pozitív látásmód, hogy mindenki „győztesként” kerülhet

ki a végén. Ide értendők a kulcsszereplők közötti kommunikáció különféle típusai, és a rendszeren kívüli gondolkodást segítő megközelítés, hogy látókörbe kerülhessenek a megfelelő átültetési stratégiák.

A projektek politikailag releváns felismeréseit azok az ajánlások tartalmazzák, amelyek a bevonás, aktivizálás módszertanához köthetők az összes kulcsszereplő bevonásának biztosítása érdekében. Itt jelentkezik a polgártudat témaköre, és mitől válik kulcstényezővé az ifjúságpolitikai tervezés folyamán főleg akkor, ha a helyi és nemzeti szintű aktivizálás támogatása demokratikus folyamatokkal társul, különös tekintettel az európai, uniós polgár kifejezések értelmére.

3.3. POLGÁRTUDAT ÉS RÉSZVÉTEL

3.3.1. Polgártudat: alapvető prioritás, politikát befolyásoló alapelv

A polgártudat koncepciója kiemelt jelentőséggel bír az olyan szélesebb, uniós politikai kontextusban, amelyik az egyént, a fiatalokat célozza meg. Ennek a kontextusnak kulcsszerep jut olyan társadalmi modellek kimunkálásában, amelyek alapja az igazságosság, részvétel és az egyén pozitív hozzájárulása a társadalmi, gazdasági jóléthez. A polgártudat mindamelllett az identitás különböző szintjein is jelentkezik: az egyén közvetlen környezete, régiója, nemzetállama és európai tudata szintjén egyaránt.

Ezek a megfontolások elsősorban az oktatási, képzési és ifjúságpolitikai mezőben jelentkeznek, illetve prioritásként mutatkoznak meg bizonyos (döntő többségében társadalomtudományi irányultságú) projektekben, amelyeket a kutatási keretprogram finanszírozott. Más politikai területeken (foglalkoztatás, migráció, környezetvédelem) is egyértelműen fókuszba került a társadalmi pozíció, életminőség témacsoportja, illetve az egyén szerepvállalása nemcsak a társadalomban, amelyikben él, hanem európai szinten is.

Az európai polgár koncepciója először a Maastrichti szerződésben jelent meg, még a kilencvenes évek elején, abban az értelemben, mint az identitás, a hovatartozás egy új szintje. Megjelenésével törvényi

alapot adott a kétirányú uniós politikai fejlődésnek: egyrészt leszögezi egy adott tagállamban élő egyén bizonyos jogait, amelyek az adott országon belüli helyzetéhez vagy státuszához köthetők – nemi, munkavállalói, fogyasztói, állampolgári értelemben. A szerződés adta jogi alaptól kiindulva a különböző direktívák és ajánlások megeremtik a jogtudomány új szintjét, ami felismer és alátámaszt az uniós kontextuson belül bizonyos jogokat. Ezek a jogok mobilisak. Vagyis alkalmazhatók a tagállamokban (az adott egyén adott lakóhelyén), az Unió összes tagállamában megerősítve ezzel a mobilitás fontos európai alapelvét.

Az egyéni jogok egyre szélesebb körű jogi támogatottsága mellett (ami egy hasznos folyamat) a szerződés felruhazza a tagállamok polgárait a polgárság egy új szintjével, ami az adott uniós tagállam állampolgársága okán jár nekik. Az európai állampolgárság bizonyos jogokkal jár, mint az Unión belüli szabad mozgás, letelepülés, illetve hozzáférés a szociális ellátórendszerekhez, diplomáciai, konzuli védelemhez. Az európai polgárság olyan fogalmakhoz köthető, mint az identitás, és egy új szintnek tekinthető, ami lehetőséget ad az egyénnek az önmeghatározásra. Az útlevelek és jogosítványok egységesített formája már az európai identitás ezen új szintjét képviseli.

Mindezzel párhuzamosan jelentkezik a szubszidiaritás növekvő tendenciája, vagyis egyre több döntés születik a polgárokhoz legközelebbi szinteken, ami megerősíti az egyén érzését, hogy helyzetbe hozták, illetve a kormányzás köztes (regionális, helyi) szintjeinek fontosságát kiegészítve a döntéshozatal tradicionálisan centralizált modelljét, mint a nemzetállam egyik jellemzőjét. Paradox módon a helyi és regionális szintek elősegítik az európai identitás fontosságának erősödését és a régiók közötti kapcsolatot.

A szerződés szintén megadta a nagyobb európai programok törvényi háttérét oktatási, képzési és ifjúsági téren. Ezek a programok bevették céljaik közé a polgártudat európai dimenziójának támogatását. Prioritásként jelölték meg a bevonást, a fiatalok részvételének támogatását az oktatásban és a képzésben, az interkulturális oktatást és a diverzitást. A programok, amelyek a gazdasági szerepvállaláshoz szükséges tudást

célzó kezdeményezésekben (ADAPT, EQUAL) tükröződtek vissza, komoly kutatási bázist és innovatív anyagmennyiséget teremtettek olyan témakörökkel kapcsolatban, hogyan fejleszthetők leginkább a társadalmi és munkaerőpiaci szerepvállaláshoz szükséges készségek. Ugyancsak ide köthető az önkéntesség koncepciója (Közösségi akcióprogram – fiatalok európai önkéntes szolgálata; 1686/98/EC jelű döntés), a fiatalok ösztönzése olyan kezdeményezések támogatására, amelyek jótékony hatással vannak az európai polgárok életminőségére.

A programok tapasztalatai nyomán elindult egy politikaorientáltabb munka oktatási és képzési téren (lisszaboni folyamat). Ez a munka, amely az Oktatási és képzési munkaprogram 2010 címet kapta, miközben javított a tagállamok közti politikai együttműködésen, a munkaerőpiac igényeire koncentrált és arra, miképpen segíthetők a fiatalok a leghatékonyabban, hogy teljes értékű, aktív életet élhessenek egy tudás alapú társadalomban. Az uniós kezdeményezések kontextusán belül fejlődött tovább ez a politikai irány Megújult társadalmi agendává, amelyik foglalkoztatás, prosperitás és aktív részvétel témáit teszi prioritásokká a további politikai tervezés számára szociál- és foglalkoztatáspolitikai téren.

A továbbiakban azt fogjuk vizsgálni, a keretprogramokban támogatott projektek miképpen értetik meg jobban bizonyos fogalmak relevanciáját (aktív részvétel a társadalomban, kirekesztés elkerülésének szükségessége, jogegyenlőség támogatásának fontossága), mint az európai polgártudat reflexiójának kulcstényezőit.

3.3.2. A polgártudat helyi, nemzeti és európai szintjei

A polgártudat sokrétűségének koncepciója az áttekintett projektek jelentős részében előkerül. Úgy tűnik, gyakran hozható szoros kapcsolatba a sajátos társadalmi kontextuson belüli partnerség mintáival.

A részvétel szintjei is felvetik annak témáját, hogyan élik meg az emberek polgártudatukat helyi, nemzeti, európai szinten.

A keretprogram fiatalok részvétele az oktatásban, képzésben és a foglalkoztatásban témáját feldolgozó projektjeiben számos bizonyíték támasztja alá a kérdés jogosságát: a fiatalok miképpen érzékelik és fogják föl saját identitásukat és szerepüket adott társadalmi kontextusban.

A Fiatal nők és férfiak viszonyulása a polgártudathoz és az európai identitáshoz című projekt mélységében tárja föl a témát. A kutatás azon a kérdésen alapult, vajon az emberek miért, mikor és hol sajátítják el az európai identitás különféle vonatkozásait. A kutatás a gyakorlat szerepére fókuszált, vagyis hogyan segítik elő a polgártudat jelentésének, vetületeinek elsajátítását, és hogy miért fontos támogatni a fiatalokat abban, hogy elfogadják társadalmi szerepvállalásuk elengedhetetlen voltát és valósággá tegyék azt szociális és gazdasági szinten egyaránt. És valóban. Ahol a fiatalok úgy érzik, hogy odafigyelnek rájuk és fontos a szerepük egy adott kontextusban, ott előrehaladottabb állapotban van európai polgártudatuk is. A kérdés végül is arra utal, hogy tisztába kell jönni a polgártudattal, meg kell érteni annak nyelvét és gyakorlatát. Ez cselekvésen keresztüli oktatás és tanulás dolga is egyben.

Az európai polgárság tudata előrehaladottabb ott, ahol az emberek jobban átélik nemzeti és helyi szinten saját polgártudatukat.

A polgártudat szintjeinek összejátszása a szociálpolitika, foglalkoztatási részvétel sikerének fontos indikátora. Itt korábban már hangoztattott érvek köszönnek vissza a fiatalok aktivizálásának szükségességéről a politikai tervezés folyamán, hogy annak ne tárgyai, hanem alanyai legyenek.

A polgártudat gyakorlásának, különböző szintjei megélésének másik kiemelt komponense kerül fókuszba olyan politikai stratégiák föltárásakor, amelyek célja a fiatalok kirekesztésének elkerülése a szociális, munkaerőpiaci rendszerből. A YUSEDER projekt hasznosan elemzi az uniós szociálpolitika közös keretének jelentőségét. A nemzeti akcióter-

vek fontossága ismert (minden tagállam megalkotja nemzeti reform-programját, korábban akcióterv, a foglalkoztatási irányelvek nemzeti szintű alkalmazásáról úgy, hogy összegzi az előző évet, és megtervezi a következőt – tehát egyszerre jelentés és tervdokumentum). Emlékeztetik a politikai szereplőket a lisszaboni folyamat által megrajzolt szélesebb kontextus relevanciájára a reformok és a helyes gyakorlat tagállami szintű támogatásában.

Amit a partnerség igazán hozzáad a folyamathoz, az egy olyan kreatív tér kialakítása, ahol közösen fedezhetők föl a kihívások potenciális megoldásai. Politikai szinten megteremtődik egy kontextus, ami megengedi a különféle politikai cselekvések nem fenyegető módon történő megosztását, illetve bizonyos átfogó célok megvalósítását, mint a kockázatvállalók bevonása a döntéshozatalba a konszenzus megteremtéséhez. Így megláthatjuk a társadalmi igények kielégítésének formálódó európai módját a fiatalok foglalkoztatási részvétele és bevonása terén, illetve a helyes foglalkoztatáspolitikai kialakítását segítő folyamatokban.

A Kompetenciák kiegyenlítése projekt azt tárja föl, miért fontos a polgártudat működése helyi, nemzeti és európai szinten. A projekt, amely eredendően azt vizsgálja, mennyire erős a fiatalok kirekesztésének elkerülését célzó politikai szándék jelenléte, arra jut, hogy szükség van a politikai tervezésben egy olyan térre, ami lehetőséget biztosít a találkozásra és a dialógusra a politikai problémákra adandó válaszok keresésekor. Ez lényegi aspektusa a válaszkérés folyamatának a kirekesztés által veszélyeztetett fiatalok ügyében. De arra is képessé tesz bennünket, hogy kiindulópontként az egyént lássuk a szabályozási keret helyett. Az egyén hangsúlyozása, létének sokrétűsége függetlenül a társadalmi kontextustól, annak fontosságát támasztja alá, hogy támogatni kell őt polgártudata különböző szintjeinek megélésében, identitása rétegeinek megértésében.

A YOUNEX projekt (Ifjúság, munkanélküliség és kirekesztés Európában) a társadalmi kirekesztéssel, politikai, civil aktivitással kapcsolatos korábbi munkákra épül, hogy rávetíthesse a rendelkezésre álló tudást a munkanélküli fiatalok társadalmi, politikai kirekesztéséhez köthető okokra, folyamatokra és perspektívákra a változás érdekében.

A projektben egy többdimenziós elméleti keretet dolgoztak ki, amiben makro, köztes és mikro szintű irányjelző faktorokat kombináltak össze, miközben számoltak a kirekesztés különböző fajtáival is: egy nagyváros politikai, intézményi felállásából kiindulva (betekintést engedve a helyi politikai lehetőségek struktúrájába) a helyi térben jelen lévő szervezetek hálózatát veszi szemügyre (hogyan megérthessük a társadalmilag, politikailag aktív szervezeti lehetőségeket) a munkanélküli, veszélyeztetett fiatalok tanulmányozásához (hogyan átláthassuk a társadalmi-politikai kirekesztés formáit és a személyes jólét kereteit). Ez a multidimenzionális megközelítés lehetővé teszi az európai, nemzeti vagy helyi közérdek közvetítő hatásának tekintetbe vételét – hogyan birkóznak meg az emberek saját munkanélküliségükkel.

A polgártudat koncepciójának, a fiatalok helyi, nemzeti identitásának erősítése, nem is beszélve az európai dimenzióról, szorosan összefügg azokkal a politikai intézkedésekkel, amelyek a jogegyenlőséget szolgálják. Az elkövetkezendőkben azt nézzük meg, milyen betekintést engednek a projektek a társadalmi igazságosság előmozdításának folyamatába, és az hogyan köthető a fiatalok aktivitásának szintjéhez, polgári elkötelezettségükhöz helyi és európai kontextusban.

3.3.3 Társadalmi egyenlőség támogatása

A társadalmon belüli jogegyenlőség elősegítése melletti érvek szorosan összefüggenek a társadalmi bevonással, elsősorban a fiatalok részvételével a társadalomban. Az a kérdés is fölvetődik, hogy milyen politikai segítség szükséges a fiatalok oktatási, képzési és munkaerőpiaci aktivitásának biztosításához. Az áttekintett projektek felsorolják a területre jellemző politikai cselekvési formákat, amelyek elengedhetetlenek az arányos részvétel elősegítéséhez és olyan megoldások kidolgozásához, amelyek támogatják az ifjúság társadalmi bevonását és előmenetelét egyéni és állampolgári szinten.

Az efféle összetett témák áttekintésekor két masszív trend mutatkozik meg: a decentralizált döntéshozatali folyamat favorizálásának nyo-

mós érve, hogy a rendszeren belül a legmegfelelőbb szinten szülessen meg a válasz a kihívásokra; a törvényi előkészület mögött meghúzódó filozófiák és államigazgatás kölcsönös kapcsolatán alapuló érve. A tagállamokon belül a decentralizált politikai tervezés mellett érvelnek, ami mögött a kockázatvállalók hatékony döntéshozatali bevonásának igénye áll a politikai megoldások befolyásolhatóságának igényén túl.

A társadalmi integráció irányelvei Európában projekt úgy utal erre a folyamatra, mint a kompetenciák és tevékenységek decentralizációjára. Ez a folyamat magába foglalja a helyi, regionális politikai és/vagy törvényi intézkedéseket is a döntéshozatal mikéntje mellett. Ezt az a meggyőződés vezérli, hogy az egyén inkább kiinduló-, sem mint végpontja legyen a politikai tervezésnek. Ez olyan munkamódszer is egyben, amelyik értékeli az egyén részvételét és aktivitását a folyamatban.

Korábban már értekeztünk a politikai tervezés inkább velük, mint csak értük felfogásáról. A folyamat egy másik útját mutatja be a FATE projekt (Családok és munkába való átmenet Európában), amikor úgy hivatkozik a fiatalok függetlenségének elősegítésére, mint a szociálpolitika explicit jótéteményére.

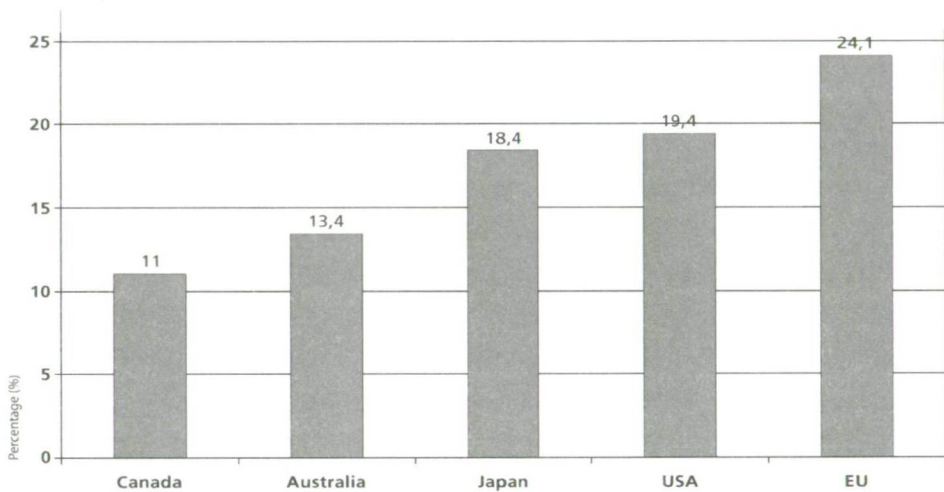
A YUSEDER projektben ez másként fogalmazódik meg, amikor a pozitív hozzáállású politikai cselekvés fontosságáról értekezik a munkanélküliség állandósulása és a szociálpolitikai folyamatok negatív aspektusai elkerülésének érdekében. A fiatalok továbbképzési aktivitásának és munkaerőpiacra való felkészülésének támogatása témakörben a projekt olyan megoldások kifejlesztését emeli ki, amelyek elősegítik, nem pedig késleltetik a fiatalok munkaerőpiaci belépőjét. E tekintetben előre mutató intézkedések meghozatala mellett érvelnek, mint a szakképzési tanácsadás megfelelő formáinak kialakítása, ami eleve a fiatalok tapasztalataira építene és specifikusan az ő igényeikre tudna reagálni. A kutatás vezérgondolata az, hogy biztosítani kell a politikai tervezés inkluzív voltát és olyan válaszok kidolgozását, amelyek a fiatalok igényeit veszik alapul.

Az oktatási-képzési politika iránya jelentősen hozzájárul a helyes megoldások kidolgozásához a fiatalok munkaerőpiaci és szélesebb értelemben vett társadalmi jelenléte kapcsán. Ahogy az EDEX projektben

már korábban láthattuk, az oktatás és munka világában tapasztalható különböző időkeretek ellenére, ami kulcsszerepet kap a két terület kapcsolatának vizsgálatakor, egyértelmű, hogy a két világ dinamikus interakciója kritikus tényező a hatékony politikai válaszok kidolgozásakor a fiatalok munkaerőpiaci részvétele kapcsán.

Egyértelműen nagy jelentőséggel bír a magas színvonalú alapoktatás mint a későbbi oktatási és munkaerőpiaci karrier megalapozója.

Alulteljesítők (15 éves korcsoport) a PISA olvasási felmérésben (%)

Source: OECD, 2007

A kutatás kimutatta, hogy minél magasabb szintű alapoktatásban részesül valaki, annál hatékonyabban és gyorsabban lesz képes tanulni. Ez a felismerés komoly implikációkkal bír ifjúságpolitikai téren, valamint oktatás és foglalkoztatás kapcsolata szempontjából. De az is fontos, milyen megközelítésmódot választ a politika az adott területen. A társadalmi és foglalkoztatási részvétel hatékony mintáit ott ápolják jobban, ahol prioritás az egyén sikeres bevonása az oktatásba. Az alapoktatás kellő színvonala, ami megalapozza egy fiatal élethosszig tartó tanulási hajlandóságát, elősegíti az egyén/polgár személyes fejlődését. Ráadásul

megteremti egy olyan politikai gyakorlat fejlődésének alapját, amelyik arra az igényre alapul, hogy megfelelő válaszokat találjunk a társadalmi kihívásokra; e válaszok pedig tartsák szem előtt az igazságosság elvét és értékeljék a fiatalok hozzájárulási szándékát.

Az EMILIE projekt azokat a strukturális változásokat tekinti át, amelyek elengedhetetlenek az oktatási rendszerben a bevonás szélesítése érdekében, és hogy mindenki megfelelően „gyakorolhassa” polgári életét. Az oktatási rendszereknek olyan témákra kell reagálnia, mint az anya- és a befogadó ország nyelvének tanítása, az iskolák és a helyi közösségek közötti kapcsolatok, tanárok és szakoktatók megfelelő támogatása. Az állampolgári ismeretek oktatásakor kerüljenek elő erkölcsi felelősség, közösségi aktivitás és politikai jártasság témakörei.

Az ENTRANCE projekt az oktatás kulcsszerepére fókuszál, a foglalkoztatási területtel való hatékony együttműködésre – hogyan sikerül bevezetni a fiatalokat a munka világába. A projekt veszélyeztetett fiatalok hatékony tanításának és tanulásának előfordulását vizsgálja, illetve a vállalkozó szellemű oktatási programokban föllelhető példákat. Ezek a programok azért sikeresek, mert javítják az önértékelést és a motivációt az egyéni felelősség felmérésére az életvezetésben, pozitív életszemlélet kialakításában és a személyes elképzelések megvalósításához szükséges szociális készségek finomításában. A kutatás szerint kulcsszerep jut a vállalkozó szellemű oktatásnak a veszélyeztetett fiatalok tanításában, hiszen a megfelelő kontextus jelenlétével fejleszti a kívánt kompetenciákat.

Mindehhez szorosan kötődik a fiatalok progresszív bevonása a döntéshozatali mechanizmusokba. A fiatalok helyzetbe kerülnek, hogy hasonló folyamatokba bekapcsolódva használhassák identitásuk, polgári létük különféle vonatkozásait. A vállalkozó szellemű oktatás a személyes kompetenciák fejlesztésének támogatásával jelentősen hozzájárul a fiatalok munkaerőpiaci részvételének képességéhez, egy pozitív látásmód kialakításához, amely elősegíti társadalmi szerepvállalásukat. Ezek a társadalomba való bekapcsolódás sikeres mintáinak alapjai, a polgári létmód működtetésének feltételei különböző szinteken.

3.3.4. A polgártudat előmozdításának egyéni és strukturált megközelítésmódjai

A projektekben áttekintett, fiatalok munkaerőpiaci részvételét segítő kezdeményezések között mutatkozik némi feszültség az egyén és a struktúra szintjén. Ez hatással van polgárként való társadalmi szerepvállalásuk megközelítésére. Ez a feszültség jórészt az adott társadalmi-politikai kontextuson múlik.

E téren a különbség egyértelmű a szociáldemokrata hagyományokat követő (Skandinávia) és a liberálisabb, gazdasági-üzleti fejlődésre alapozó országok között. Míg az előbbiek könnyebben tekintik át a rendszerszintű válaszokat szociális kérdésekben, az utóbbiak inkább azt nézik, mit tehet az egyén, hogy növelje esélyeit társadalmi szerepvállalás és munkaerőpiaci részvétel terén. A megközelítés definiálásakor a kontextus fontosságára hívja föl a figyelmet A foglalkoztatás társadalmi konstrukciója projektben a szektorokon átívelő törvényi keret kap hangsúlyt a munka világában való részvétel témaköre kapcsán.

A megközelítés mögötti logika a CASE projektben szintén evidensnek tűnik, amikor olyan válaszok kidolgozását hangsúlyozza, amelyek infrastrukturális szinten reagálnak a kirekesztésre. Az infrastruktúrára épülő ellátás (mindegy, hogy elkerülni akarja a társadalmi kirekesztést, vagy csak megbirkózni vele) jobb eredményeket produkál, mint az egyénközpontú megközelítés. Számos projekt hasonló megállapításokra jutott. Holisztikus politikai megközelítés szükséges a megoldások keresésekor, amelyek különösen fontosak a társadalmi stabilitás szempontjából. Ezek a megoldások felértékelik a kulcsszereplőkkel és az intézményi struktúrával való együttműködést biztosítva jelenlétüket a tervezés minden szintjén.

Ugyanezt a megközelítést erősíti a CHICAM projekt (Gyerekek párbeszéde migrációról), ahol a kutatás a menekült, migráns gyerekek esetleges szerepét hangsúlyozza a helyi, nemzeti és európai szintű, velük kapcsolatos politikai tervezés döntéshozatalaiban.

A kutatás úgy véli, fontos a politikai tervezést a fiatalokkal együtt, nem csupán értük végezni.

A CIVICWEB projekt (Polgárok és kormányzás egy tudás alapú társadalomban) az Internet szerepét tárja föl a fiatalok polgártudatának kiszélesítésében. Olyan témák esetében különösen hasznos, mint a fiatalok részvételének segítése demokratikus folyamatokban, információk gyarapítása, önkéntesség támogatása, társadalmon belüli lehetséges civil aktivitás formáinak jobb megértése. A polgári és politikai akciókban való on- és offline részvétel összefügg és kiegészíti egymást, semmint csak helyettesíti. Az aktivitás persze az Interneten kívül kezdődik és végződik, amit a netes aktivitás csak fenntart és kiegészít.

Az UP2YOUTH projekt úgy tekintett az önkéntességre, hogy az erősíti a polgártudatot, és arra jutott, hogy valamennyire ambivalensek egymással. Néhány tanulmány úgy véli, aktivitás és politikai részvétel tradicionális formáit kiszorították a rövid lejáratú, projekt típusú aktivitási formák, míg mások arra jutnak, hogy százalékosan elenyésző a fiatal önkéntesek száma (összehasonlítva a felnőttekkel). Az önkéntességet már nem egy adott gondolat mentén választják, hanem inkább a kompetenciák továbbfejlesztésének, az önéletrajz kibővítésének egyik eszközeként. Így az önkéntesség gyakorlata leszűkül a magasan képzett fiatalok csoportjára, akik hasznot húzhatnak, a már meglévő formálisak mellett, a nem formális keretek között szerzett tapasztalatokból. Rendkívül ritka, hogy hátrányos helyzetű fiatalok kiegyenlíthetik a formális keretek között felhalmozott hiányosságait nem formális tapasztalatokkal és kompetenciákkal.

Ám azt sem állíthatjuk, hogy a közvélekedés úgy tekint kirekesztés és társadalmi részvétel témakörére, mint infrastrukturális szinten megválaszolható problémákra. Az áttekintett projektek többsége az egyénközpontú megközelítés mellett teszi le a voksát, illetve olyan intézkedések meghozatala mellett, amelyekkel helyzetbe kerül az egyén, vagy képes megbirkózni a munkaerőpiacra jutás, társadalmi részvétel kihívásaival. Ezekben elsősorban olyan irányelveken alapuló válaszok születnek, amelyek az egyén továbbtanulását és – képzését támogatják; így kialakulhatnak bennük azok a készségek, amelyek elengedhetetlenek a foglalkoztatottsághoz, a különféle változások kezeléséhez, amik a tudás alapú társadalom velejárói. Ezek a válaszok a vállalkozó szellemű oktatástól az élethosszig tartó tanulási modell fejlesztéséig terjedtek.

Ezért jogos a kérdésfeltevés: létezik tökéletes válasz? Az egyik megközelítést helyezzük a másik elé? A válasz mindig az adott kontextus függvénye. Az adott társadalmi, politikai kontextus megteremti a maga legjobb irányelv-kidolgozási, gyakorlati és megvalósítási mintáit. A legfontosabb üzenet: tekintetbe kell venni a helyi körülményeket a politikai tervezés során. A holisztikus megközelítés, a fő kockázatvállalók bevonása, amelyik aktív partnerként tekint a folyamat során a fiatalokra, és épít a kulturális, kontextuális praxisra, valószínűleg meggyőzőbb eredményeket képes elérni a munkaerőpiaci részvétel terén.

A kulcskérdés az, hogy az infrastrukturális szintű megközelítésekből fakadó válaszok (elkülönülve az egyént középpontba helyező módozatoktól) másként fogják-e „működtetni” az egyén polgártudatát. A projektek túlnyomó többségükben arra lyukadnak ki, hogy a polgártudat ott előrehaladottabb, ahol egyénközpontú szociálpolitikai válaszok születnek a kirekesztésre.

Politikacsinálás a fiatalokkal, tisztába kerülni az ő valóságukkal és strukturált megközelítéseket kidolgozni a kirekesztés témakörében: létrejött egy olyan műhely, ahol egy polgár identitásának minden aspektusa (regionális, nemzeti és európai) feltárul és bevonódik. A polgártudat ott fejlődik, ahol értékelik az egyént. Ahol a fiatalok kulcsszerephez jutnak a válaszok kidolgozása során, a kirekesztés által veszélyeztetett fiatalok témakörében, a fiatalok szerepet vállalnak a társadalomban, és nemcsak helyi, hanem nemzeti és európai szinten is felismerik szerepüket.

4. Politikai hasznosság biztosítása: üzenetek politikacsinálókna

4.1. POLITIKAI CSELEKVÉSEK TERVEZÉSE – A KONTEXTUS FONTOSSÁGA

A „politikacsinálás” folyamata szorosan összefügg annak kontextusával. A kontextust befolyásoló tényezők: történelem, hagyomány, kultúra, társadalmi realitások. A kontextus témaköre jelentősen meghatározza a megvalósítás sikerét. A megfelelő megoldásokat a problémákra csak akkor lehet kidolgozni, ha felismerik a kontextustól való függőség bonyolultságát, és a tervezés e felismerésen alapul.

A legfontosabb üzenetek így összegezhetők:

- A fiatalok sikeres munkaerőpiaci integrációja nem annyira személyes elkötelezettségük függvénye, hanem inkább az adott társadalom szabta feltételeken múlik.
- Ha a politikai irányelvek sikeres megvalósításának példáit tanulmányozzuk más országokban, érdemes alaposan áttekinteni a megvalósítás nemzeti és/vagy regionális strukturális és kulturális körülményeit. Ez különösen fontos a sikeres programok átültethetőségének vizsgálatakor.
- Az ifjúságpolitikai téren alkalmazott közös európai keretprogramok (lisszaboni stratégia, koordináció nyitott módszere) ott sikeresek, ahol lendületet adnak a tagállami szintű reformfolyamatoknak, hiszen tagállami szinten képesek felismerni sajátos helyi kontextus inherens kulturális, társadalmi vonatkozásait.

A vonatkozó európai ajánlásokból regionális, nemzeti törvénykezési folyamatok jelentősen különbözhetnek egymástól tartalom és hatáskör tekintetében a megvalósítás során. Az uniós ajánlások sikeres gyakorlati átültetéséhez szükséges egy összeolvasási, értelmezési folyamat a tagállami szintű körülmények függvényében.

4.2. A SIKER MOZGATÓI: TÁRSADALMI KOHÉZIÓ ÉS BEVONÁS IRÁNTI ELKÖTELEZETTSÉG

Társadalmi kohézió

A fiatalokkal kapcsolatos politikai tervezés a kohézió alapuló társadalmak iránti elkötelezettségen alapul. A problémákra kidolgozott válaszoknak helyzetbe kell hozniuk az összes szereplőt, hogy mindenki megtalálhassa a helyét az adott politikai kontextuson belül és úgy érezhesse, ő is részese az adott társadalmi-gazdasági realitásoknak.

A társadalmi kohézió és egy participáción, nyitottságon alapuló társadalom felé való irány, ahol számítanak a fiatalok aktív szerepvállalására, politikai alapcél a fejlett társadalmakban. Ezzel kapcsolatban a legfontosabb felismerések a következők:

- Az egyénnek szüksége van arra az érzésre, hogy számít rá a társadalom, amelyikben él, függetlenül szociális helyzetétől, földrajzi származásától és korától. A kutatások azt bizonyítják, hogy a polgártudat előrehaladottabb állapotban van ott, ahol a fiatalok megtapasztalhatják, átérezhetik polgártudatukat helyi és nemzeti szinten egyaránt.
- A fiatalok munkaerőpiaci részvételének holisztikus politikai megközelítése, amelyik a cégek, vállalkozások és projektszervezők közötti együttműködést támogatja, sikerebben támogatja a társadalmi kohézió fenntartható megközelítésmódjait.
- A vállalkozó szellemű oktatás kulcsszerepet játszik a veszélyeztetett fiatalok oktatása terén, mivel olyan képességekkel ruházza fel őket, amikkel képesek lesznek bekapcsolódni a munka világába és megmaradni ott. Ezek fémjelzik a társadalmi kohéziót.
- A politikai szintű együttműködés veszélyeztetett csoportokkal (migránsok, hátrányos helyzetűek), bevonásuk a megoldáskeresésbe sikerebben teremti meg a kohéziót, mint a föntről lefelé irányuló, nem bevonó politikai tervezés.

Bevonás

Szorosan összefügg a társadalmi kohézió kérdéskörével. Olyan politikai válaszok kidolgozásában kell gondolkodnunk, amelyek támogatják a fiatalok bevonását a politikai tervezés folyamatába, illetve a folyamatok fontos végeredményének tekintik azt. A bevonás szintén nem választ-

ható el a jogegyenlőség fogalmától, olyan társadalmak megteremtésétől, ahol a polgárok egyenlő elbírálás alá esnek.

A bevonó társadalmak elsősorban azok, amelyekben jól működik a polgártudat. A politikacsinálóknek – mind európai, mind pedig nemzeti szinten – oda kell figyelniük a következőkre:

- Bevonás és kirekesztés két, egymással járó fogalom. Néha a bevonás támogatását célzó politikai irányelvek ellentétes hatást érnek el. Ez különösen igaz az oktatási területre, ahol az oktatás nagyobb átjárhatóságát célzó politikai szándék megnövelheti az alulképzettségből fakadó kirekesztést.
- A kirekesztés kockázata nagyobb azokban az országokban, ahol tradicionálisan nem favorizálják a bevonást (különösen oktatási téren) érintő, rendszerszintű infrastrukturális válaszokat. A kutatások szerint könnyebben kirekesztődnek liberális, mint a szociáldemokrata szellemű országokban a fiatalok.
- A politikai tervezés során keresni kell a „nehezen megközelíthető” fiatalok segítésének alternatív módjait. A frissebb, kreatívabb megközelítésmódok fontosak, ha el akarjuk kerülni egy jelentősebb számú réteg tartós kirekesztődésének veszélyét.
- A bevonás és kirekesztés dinamikus interakcióján alapuló koncepció középpontba helyezése segíthet a körülmények megfelelő együttállásának megteremtésében, amely támogatja az egyéni szükségletekre odafigyelő, innovatív és kreatív politikai tervezést.

4.3. A POLITIKATERVEZÉS FOLYAMATA: SOKARCÚSÁG, KOMPLEXITÁS

- A politikai tervezés folyamata különböző tényezők dinamikus összjátéka, ahova beleértendők a kulcsszereplők (tisztviselők, megvalósítók, célközönség), egy adott kultúra vagy ország hagyományai, bizonyos (tervszerű vagy véletlen) kezdeményezések eredményeinek ismerete.
- Erősödik egyfajta elitista szemlélet a reformfolyamatokban, ami a tömegek és elsősorban a fiatalok kirekesztésével jár. A politikai tervezés folyamata során be kell vonni a fiatalokat megoldáskeresés,

irányelvek megfogalmazása és a megvalósítás lehetőségeinek feltárása terén egyaránt.

- A politikai tervezés olyan folyamat, ami az emberekkel együtt történik, nem csupán értük. Kulcsszerep jut a politikai tervezés alanyainak, legyen szó akár a kirekesztés által veszélyeztetett fiatalokról vagy migráns gyermekekről, mint a döntéshozatal aktív tagjainak a rájuk vonatkozó ügyekben.
- A politikai tervezés dinamikus folyamat, amelyik nem reaktív, hanem proaktív módon próbálja formálni a körülményeket az igények kielégítése érdekében.

Partnerség

A partnerség a politikai tervezési folyamat egyik lényegi alkotóeleme. A politikacsinálók nem dolgozhatnak légüres térben vagy olyan kontextusban, ahol csak egymással találkoznak. A kockázatvállalók, a politikai tervezés alanyai, kulcspartnerek az irányelvek kidolgozása során, hiszen ők hatékonyan képesek reagálni a társadalmi kihívásokra.

Az áttekintett projektek fölhívják a figyelmet a partnerség fontosságára a jól kidolgozott, helyes célokat megfogalmazó megközelítések kialakításához:

- A fiatalok foglalkoztatását segítő programok kidolgozása egy partnerségi folyamaton keresztül történjék, amelyikben szerepet kapnak fiatalok, cégek és vállalkozások mellett a politikai felelősséget hordozó tisztviselők is.
- Különösen fontos az oktatás és a munka világa közötti partnerség, ha támogatni akarjuk a fiatalok munka világába való átmenetét. Noha a két szektor alapvetően más időbeosztás szerint működik, lényeges közösen munkálkodni a munkába vezető utak kijelölésén.
- A politikacsinálónak kell megteremteniük a kulcsszereplők (politikaformálók és célcsoportok) találkozási helyét. Ezek a helyek, ahol kialakul a kétirányú, dinamikus kommunikáció, teret engednek a fő kockázatvállalók számára is az oktatás és foglalkoztatás közötti kapcsolat különböző szintjein.
- A fiataloknak kulcsszerep jut a döntéshozatali folyamatokban, amiket hatékony társadalmi partnerség jellemez a fő kockázatvállalók bevonása mellett.

Tervezés

A sikerorientált tervezés minden politikai folyamat integráns része: itt nemcsak egy adott problémára keresett válasz kidolgozásáról van szó, hanem bizonyos irányelvek megvalósításához köthető szándékolt és nem szándékolt eredmények előrelátásáról is. A hatékony megvalósítás tervezésére egy holisztikus, mindent átölelő, végeredményre koncentráló folyamatként kell tekinteni. A tervezés szintén szoros összefüggésben áll a politikai felelősségvállalók víziójával, hogyan képzelik el a munkát egy tágabb strukturális kontextusban.

A projektek üzenetei a következők:

- A hatékony tervezéshez számításba kell venni a téma (fiatalok munkaerőpiaci bevonása) sokarcúságát. Ez egy olyan gyakorlati modell kidolgozásának kérdése, amelyik segítségével az adott téma különböző nézőpontokból is áttekinthető, és feltárható, hogyan dolgozhatók ki a leghatékonyabban a megfelelő támogatói mechanizmusok a fiatalok tartós foglalkoztatási részvételére az oktatási-képzési programok elhagyása után.
- A sikerhez a tervezési stratégiáknak alkalmazniuk kell egy szélesebb látókörű megközelítést, amelyik ötvözi a szociálpszichológiai koncepciókat (különös hangsúllyal a valahová tartozás, bizalom és erőforrások elérhetősége fogalmaira) a politikaelmélettel (a részvétel új szintjeinek bevezetése a döntéshozatali folyamatokba).
- A tervezési stratégiáknak adoptálniuk szükséges egy holisztikus megközelítést, amelyik a maga komplexitásában segíti látni a témát és föltárja a különböző politikai opciókat a lehetséges perspektívák ismeretében (ide értve az összes lehetséges végkifejletet).

Rugalmasság

A tervezés során törekedni kell a rugalmas válaszadásra ahelyett, hogy olyan megközelítést alkalmazunk, amelyik inkább súlyosbítja a helyzetet, mintsem segítene megoldani azt. Rugalmasság ott érhető el, ahol a politikai folyamatok a partnerségen alapulnak, a dialógus strukturált fórumain, bevonva a tervezés alanyait a megoldáskeresésbe.

A megközelítésmód rugalmassága szintén fontos tényező. A rugalmasságnak a folyamatok végeredményeiben is meg kell mutatkoznia.

Íme a projektek néhány végkövetkeztetése a témában:

- Az irányelvek megfogalmazásakor, fiatalok képzése és tanácsadása terén, több figyelmet kell szentelni a fiatalok számára fölkinált többféle és rugalmas opciók szükségességének még akkor is, ha a választási lehetőségek hatósugara túlnyúlik egy adott program céljain.
- Bizonyos szociális problémákra kidolgozott válaszoknál alkalmazott politikai megközelítések legyenek rugalmasak, és alkalmazkodjanak a fiatalok egyéni szükségleteihez.
- Az integrált munkaerőpiaci átmenet programok fejlődési iránya olyan modellek felé képzelhető el, amelyekkel eleve vele jár a különböző igényekre és társadalmi kontextusokra való reagálás képessége. A politikai megközelítésmód középpontjában a rugalmasság álljon.

Egyéneket vagy struktúrákat célzó megközelítések

A címben megfogalmazott dilemma bevonás és kirekesztés, illetve munkaerőpiaci részvétel elősegítéséhez köthető politikai mozgások velejárója. Az áttekintett anyagokban mindkét megközelítésmód sikerére akadnak példák, viszont nehéz megmondani, a kettő közül melyik az üdvözítőbb. Talán érdemes észben tartani mindkét módszert, mert előfordulhat, hogy kombinálni kell őket az optimális eredmény eléréséhez.

Mindkét megközelítés nagyban függ az adott ország társadalmi-politikai hagyományaitól és a kontextustól. Főbb üzenetek:

- A fiatalok függetlenedését segítő politikai tervezés határozott szociálpolitikai cél bizonyos országokban. Ez különösen igaz az oktatásból a munkába való átmenethez köthető tervezés terén.
- Némelyik, élethosszig tartó tanulást segítő modell korlátozott értékkel bírhat a munkaerőpiaci átmenet segítésében, mert az oktatás és szakképzés tartalmát tekintve elavult nézetekre épül. A nem elég széles látókörű irányelvekre épülő programok nem biztos, hogy képesek átadni azokat az átfogó képességeket, amelyek a sikeres munkaerőpiaci részvételhez szükségesek egy globalizálódott, tudáson és szolgáltatásokon alapuló gazdaságban.
- Azok a csúcskézdeményezések, amelyek világos infrastrukturális szerkezetűek, sikeresebbek a munkaerőpiaci átmenet segítése terén.

- Nyilvánvalónak tűnik, hogy a megfelelő infrastrukturális háttér (akár a társadalmi kirekesztés elkerülését célozza, akár csak megbirkózni kíván vele) hatékonyabb, mint az egyént alapul vevő megközelítések.

4.4. KIÉRTÉKELÉS: A HATÉKONYSÁG BIZTOSÍTÁSA

Az értékelésre érdemes odafigyelni a politikai tervezés során. Az értékelés ne a folyamat végén jelentkezzen, hanem már a kezdeti szakaszban is, a politikai konceptualizáció során. Szükség van óvintézkedésekre és a megfelelő vizsgálati módszerekre a javasolt válaszok érvényességének teszteléséhez és a különböző szinteken mutatkozó potenciális hatások vizsgálatához.

Néhány fontosabb üzenet politikacsinálók számára:

- A különböző indikátorok és mérési eljárások fejlesztése elengedhetetlen, hiszen a politikai tervezés számára folyamatosan biztosítani kell a megfelelő információkat.
- Az uniós agendában rendkívül fontos egy holisztikusabb perspektíva munka világába való átmenet, illetve a haladás felméréséhez és ellenőrzéséhez szükséges megfelelő eszközeinek tekintetében.
- A politikai hatékonyság értékelését és ellenőrzését érdemes holisztikus, kvalitatív alapokra helyezni a kvantitatív helyett, hogy jobban áttekinthető legyen, mi az, ami működik, és milyen hatásai vannak egyes kezdeményezéseknek.

5. Sikeres politikai tervezés európai és egyéb szinteken: ajánlások a jövő érdekében

Jelen áttekintés elsősorban tartalmi és módszertani vonatkozású ajánlásokat tartalmaz. Némelyikük azokkal a módokkal kapcsolatos, amelyek általában a politikai tervezést jellemzik, amikor bizonyos témákat (polgárok aktivizálása, kirekesztés elkerülése, utak a sikerhez) emelnek látóterükbe. Mások inkább tartalmi jellegűek, és olyan problémák kezelésében segíthetnek, mint a fiatalok munkaerőpiaci részvétele, átmenetük az oktatásból a munka világába és polgárként való aktív, elkötelezett részvételük a társadalomban.

Az ajánlások két csoportba gyűjthetők:

- Az első csoport általánosságban a politika csinálójának szól, és a helyes gyakorlatra hívja fel a figyelmet a politikai tervezési folyamatok vonatkozásában.
- A másik csoport speciálisan azokhoz szól, akik ifjúságpolitikai téren dolgoznak – kirekesztés, munkaerőpiaci átmenet, polgártudat előmozdítása.

5.1 ÁLTALÁNOS JAVASLATOK POLITIKACSINÁLÓKNAK

A politikai tervezés folyamatát úgy érdemes látni, mint amelyik:

1. bevonja az összes kulcsszereplőt, kockázatvállalót és magát a célcsoportot is;
2. holisztikus, a téma mindegyik vonatkozását próbálja áttekinteni és szem előtt tartani azon a szinten, ahol beavatkozni kíván, számításba veszi a megvalósítás szándékos és előre nem kalkulált hatásait egyaránt.
3. szem előtt tartja a kontextust annak meghatározásában, mi működik és mi nem. A politikai szereplőknek oda kell figyelniük a kontextus jelentőségére, amikor más országok modelljeit vizsgálják, és biztosítani kell, hogy tekintetbe veszik az adott kulturális, történelmi és társadalmi kontextust;

4. a szélesebb, uniós politikai kontextusra alapoz a makroszintű megközelítéseken keresztül (megújult társadalmi agenda, lisszaboni folyamat), lendületet adva a tagállami szintű reformfolyamatoknak. A politika formálói számára fontos, mindezen túl, a helyi kontextushoz való alkalmazkodás is;
5. kreatív, minden szempontot bevonó, és megérteni próbálja a különböző problémaköröket, nem pedig egyedi esetekre reagál. A politikacsinálóknak érdemes olyan, nagyobb távlatban gondolkodniuk, amelyekben bizonyos kezdeményezések a törvényalkotási folyamat részeként tűnnek ki;
6. biztosítja az egyensúlyt az egyéni igényeket célzó és a nagyobb infrastrukturális kérdéseket (amelyeken belül bizonyos társadalmi célok elérhetők) érintő irányelvek kidolgozása között;
7. az értékelést és ellenőrzést a politikai tervezési folyamat részének tekinti. Ezek nem kvantitatív, hanem inkább kvalitatív értelemben kell, hogy mérjék a hatékonyságot.

5.2. JAVASLATOK FIATALOKKAL DOLGOZÓKNAK

A hatékony politikai tervezéshez a fiatalokkal való munka során érdemes odafigyelni a következőkre:

1. Biztosítani kell a munka világába való átmenet irányelveinek kidolgozása során, hogy a fiatalok hallathassák a hangjukat. Velük együtt dolgozzunk, ne csupán értük.
2. A fiatalok bevonása legyen prioritás. Be kell vonni őket a megoldások kitalálásába, a válaszok kidolgozásába és a helyes megvalósítás tervezésébe elsősorban, de nem kizárólagosan, társadalmi és munkaerőpiaci kirekesztés kapcsán.
3. Segítsük elő az oktatás és a vállalkozói szféra partneri viszonyát a fiatalok munkaerőpiaci átmenetének javítása érdekében és azon kompetenciák és képességek kifejlesztéséért, amelyek a társadalmi, munkaerőpiaci helytálláshoz szükségesek. Támogatni kell partnerségüket és egyfajta tesztterületként felfogni a tervezés során.

4. Az opciók felismeréséhez fontos a rugalmas megközelítésmód. Ez elengedhetetlen a fiatalok foglalkoztatási integrációjának témaköre kapcsán. Olyan opciókat kell megvizsgálni, amelyek különböző politikai (az átmenetre hatással lévő) szakterületeket foglalhatnak magukba.
5. Biztosítani szükséges a fiatalok hatékony átmenetét az aktív életbe. Ez aligha történik fenntartható módon kellő befektetés (idő, erőforrások) nélkül, ami azt jelenti, hogy helyére kell rakni a rendszerben a különböző infrastrukturális kezdeményezéseket társadalmi bevonás és munkaerőpiaci részvétel vonatkozásaiban.
6. Olyan irányelveket érdemes kidolgozni, amelyek biztosítják a fiatalok bekapcsolódását és aktivitását a polgártudatot erősítő kezdeményezésekben helyi és nemzeti szinten egyaránt. Mindez jótékony hatással van a fiatalok európai polgártudatára is.
7. A vállalkozói szellemű oktatásnak jelentős szerepet kell szánni a fiatalok azon képességeinek kialakításában, amelyek nagyban segítik őket az aktív társadalmi és munkaerőpiaci részvételben.
8. Oda kell figyelni a fiatalok társadalmi bevonását célzó kezdeményezések mellékhatásaira. Előfordulhat az a veszély, hogy némelyik folyamat eredményeképpen nagy számú fiatal rekesztődik ki a megfelelő oktatás, képzés hiányában.

Függelék: projektek és honlapok listája

HETEDIK KERETPROGRAM

CSEYHP – Küzdelem a fiatal hajléktalanok társadalmi kirekesztése ellen: helyi fehér, helyi etnikai csoporthoz tartozó és migráns hajléktalan fiatal nők és férfiak komparatív vizsgálata, és a megfelelő reintegrációs módok (2008.máj.1.-2011.ápr.30.)

<http://www.movisie.nl/homelessyouth>

EDUMIGROM - Etnikai különbségek az oktatásban és a városi ifjúság eltérő kilátásai egy növekvő Európában (2008. márc.1.-2011.febr.28.)

<http://www.edumigrom.eu>

EUMARGINS - Az európai közösség margóján – fiatal bevándorlók hét európai országban (2008.okt.1.-2011.szept.30.)

<http://www.iss.uio.no/forskning/eumargins/index.html>

YIPPEE - Fiatalok szociális gondozásban: utak az oktatásba Európában (2008.jan.1.-2010.aug.31.)

<http://www.tcrui.ie.ac.uk/yippee>

YOUNEX - Ifjúság, munkanélküliség és kirekesztés Európában (2008.máj.1-2011.ápr.30.)

<http://www.younex.unige.ch>

HATODIK KERETPROGRAM

CIVICWEB - Polgárok és kormányzás egy tudás alapú társadalomban (2006.szept.1.-2009.aug.31.)

<http://www.civicweb.eu>

EMILIE - A multikulturális polgártudat európai megközelítése: törvé-

nyi, politikai és oktatási kihívások (2006.júl.1.-2009.jún.30.)

<http://www.eliamep.gr/en/emilie/>

INCLUD-ED - A társadalmi kohézió és bevonás stratégiái Európában (2006.nov.1.-2009.okt.31.)

<http://www.ub.edu/includ-ed>

PROFIT - Egyenlőtlenségek generációk közötti átadásában szerepet játszó tényezők kiiktatása politikai válaszokkal (2004.máj.1.-2007.ápr.30.)

<http://www.profit.uni.lodz.pl>

SPREW - A munkához való viszony társadalmi mintáinak generációs megközelítése (2006.jún.1.-2008.máj.31.)

<http://www.ftu-namur.org/sprew/>

UP2YOUTH – Ifjúság – A társadalmi változás aktora (2006.máj.1.-2009. ápr.30.)

<http://www.up2youth.org>

ÖTÖDIK KERETPROGRAM

CHICAM - Gyerekek párbeszéde migrációról (2004-ben ért véget)

http://ec.europa.eu/research/social-sciences/projects/156_en.html

EUYOUPART - Fiatalok politikai részvétele Európában – a komparatív kutatás indikátorainak fejlődése az Unióban (2002-ben ért véget)

<http://www.sora.at/EUYOUPART>

FATE - Családok és munkaerőpiaci átmenet Európában (2004-ben ért véget)

<http://www.socsci.ulst.ac.uk/policy/fate/fate.html>

Youth And European Identity – Fiatal nők és férfiak orientációja a polgártudat és az európai identitás vonatkozásában (2004-ben ért véget)

<http://www.sociology.ed.ac.uk/youth/>

YOYO - Ifjúságpolitika és participáció (2004-ben ért véget)

<http://www.iris-egris.de/yoyo>

NEGYEDIK KERETPROGRAM

Kiegyensúlyozott kompetenciák – Fiatalok részvételének elősegítése társadalmi és gazdasági folyamatokban (2001-ben ért véget)

<http://www.pjb.co.uk/npl/bp14.doc>

CASE - A társadalmi kirekesztés mint multidimenzionális folyamat (2001-ben ért véget)

http://ec.europa.eu/research/social-sciences/projects/006_en.html

EDEX - Az oktatás expanziója és a munkaerőpiac (2001-ben ért véget)

<http://edex.univ-tlse1.fr/edex>

EGSIE - Oktatásirányítás, társadalmi integráció és kirekesztés (2000-ben ért véget)

<http://www.ped.uu.se/egsie>

ENTRANCE - A vállalkozó szellem és hatása a kirekesztés elleni küzdelemre (2002-ben ért véget)

http://ec.europa.eu/research/social-sciences/projects/027_en.html

INTEGRATION SYSTEMS – A társadalmi integráció irányelvei a közös cselekvés európai rendszereiben (2000-ben ért véget)

Eltévedőpályaívek–Eltévedőpályaívek: azeurópai fiatalok munkaerőpiaci integrációjának nem kívánt hatásai és értékelése (2001-ben ért véget)

http://www.iris-egris.de/eu/uebergaenge/misleading_trajectories/

A foglalkoztatás társadalmi konstrukciója – La construction sociale de l'emploi (2000-ben ért véget)

YUSEDER – Fiatalkori munkanélküliség és társadalmi kirekesztés: dimenziók, személyes tapasztalatok, intézményi válaszok az unió hat országában (2000-ben ért véget)

<http://www.ipg.uni-bremen.de/research/yuseder/>

<http://www.nova.no/subnet/Hammer/unemployment.htm>

Ábrák és táblázatok jegyzéke

Fiatalok megoszlása (15-19, 20-24, 25-29) a teljes populáción belül, 2007. jan. 1.	17
Az idős-fiatal korfüggőségi arány előrejelzése, EU-25, 2004-2050 ...	19
Felsőoktatási hallgatói létszám országonkénti eloszlása (1000), 2006 ..	28
Korosztályok (25-29, 55-59), megoszlás nem és iskolázottsági szint szerint	33
Korai iskolaelhagyók aránya a tagállamok viszonylatában, 2007 ..	34
Azon fiatalok (25-34) iskolázottsági szintje, akik szülei felsőoktatási szintre jutottak, 2005	37
15-29 éves fiatalok aktivitási mutatói, 2007	42
Korcsoport szerinti munkanélküliségi ráták (15-24, 25-74, total), EU-27, 2008	48
15-24 évesek munkanélküliségi rátája országos bontásban, 2007	49
15-24 éves fiatalok, akik azért vállaltak határozott idejű állást, mert nem találtak állandó munkahelyet, (százalékos értékek) 2007	52
Nyomor veszélye által fenyegetett emberek aránya az EU-ban (%), teljes populáció és gyerekek, 2005	58
Az elszegényedés fenyegető réme – 16-24 és 24-49 éves korcsoportokon belüli arányok, 2006	61
Néhány példa a fiatalok szakszervezeti tagságára (13-30 éves korcsoport)	64
A 16-29 éves korosztály részvételi arányai az elmúlt 12 hónap vonatkozásában nemek szerint, EU-25, 2006	65
Korosztályok részvételi arányai az elmúlt 12 hónap vonatkozásában, EU-25, 2006	66
Néhány példa a politikai párttagságra a 13-30 éves fiatalok között	70
A fiatal korcsoporton belüli (13-30 évesek) néhány országban	73
Az első házasság eloszlása nem és korosztály szerint 1000 főre jutva (2003)	84
Átlagos életkor szülői otthon elhagyásakor, nemek szerint (2007) ...	86
Szülői háztartás elhagyásának középértéke nemek szerint (2007) ...	87
15-29 éves nők törvényesített/nem törvényesített párkapcsolatban (%), 2005	89

15-29 éves nők törvényesített/nem törvényesített párkapcsolatban (%), 2005	89
Fiatalok családi állapota (%) nem és kor szerint (2006) – Eurostat	90
Termékenységi mutatók, 1980-2006	91
Első gyermeküket vállaló nők átlagéletkora (1995, 2005)	93
Házasságon kívül születettek aránya országonként (1996, 2006)	94
Házasságon kívüli szülések korosztály szerint (% , csökkenő rendben) – 2005	95
Fiatalok halálának főbb okai: esetek száma ok, nem és korcsoport szerint, 2006	102
Fiatalok aránya a teljes népességen és a halálos közlekedési baleseteken belül az EU-ban, 2006	103
AIDS-hez köthető halálesetek száma korosztályok szerint, 2005 .	104
Fiatal HIV-pozitívak aránya a teljes diagnosztizált populáción belül, korosztályok szerint, 2006	104
Első részegség időpontja	107
A drogok kipróbálásának fő okai a fiatalok között	109
Szabadidős tevékenységek	112
A 16-24 évesek aránya, akik szívesen engednének be más etnikai csoportokból származó embereket a hazájukba – EU 27, 2006 ...	120
Harmonizált munkanélküliségi és ifjúsági munkanélküliségi ráta – 2007	142
Fiatalok oktatása, 2006, Korai iskolaelhagyók (%)	153
29 éves fiatalok százalékos részvétele a felsőoktatásban, 2005 ...	159
Alulteljesítők (15 éves korcsoport) a PISA olvasási felmérésben (%) .	179

X 195609

vált, Is

XB 193.2 15

Ⓐ Belvedere M.

Megrendelhető: terjesztes@belvedere.meridionale.hu

Kiadta: Belvedere Meridionale

6725 Szeged, Hattyas sor 10.

belvedere@jgytf.u-szeged.hu

szerk@belvedere.meridionale.hu

www.belvedere.meridionale.hu

Felelős kiadó: Dr. Szegfű László

Kiadóvezető: Jancsák Csaba

Műszaki szerkesztő: Szuperák Attila

Nyomta: Bába Nyomda

Felelős vezető: Dr. Majzik István

